

ET LIV I VELSIGNELSE

Biografisk stoff om Trygve Bjerkrheim

MANNEN BAK SANGENE

Av Ingvar Haddal

1974

Han smiler, og med blå, blå øyne stirrer han deg langt inn i sjelen. Du har inntrykk av å være utsatt for en slags kjærlighetens dybdeboring. Så hilser han med hånden så det kjens. Du tenker som så at denne neven må da ha tatt om både greip og spade den gang den var ung. Og du har rett.

Men den samme hånden har også skrevet ørsmå rimede vers om alt det de blå øynene har sett – vår i skogen, lyset som endelig er kommet tilbake til oss her nord etter den lange vinteren. Solen.

Når jeg sier at han har blå øyne, har jeg ikke dermed sagt at han er blåøyet. Det er han nemlig ikke. På den annen side er han heller ikke stridbar. Tvert om.

Trygve Bjerkrheim har gledet mange med sine vers, som er laget på en slik måte at folk simpelthen forstår hva han skriver om og skjønner hva han vil. Suverent har han gitt alle motestrømninger innen lyrikken en glad dag – modernismen er for ham fusk og fjas. Dikt skal ha rim. Enderim og gjerne også bokstavrim, og en sjelden gang innrim.

Og så bryr han seg ikke om at Kulturrådet åpenbart er av en annen oppfatning. Trygve Bjerkrheim har gått sin egen vei opp på Parnasset, og med førbemeldte never har han plantet korset mellom norske bjerker. Så får anmelderne si hva de vil, noe de stundom også gjør. Men Trygve Bjerkrheim står trygt i korsets skygge, og vet at ”han tek ikkje glansen av livet, den Frelsar som kallar på deg”.

Er ikke disse to korte verselinjene verd atskillig mer enn mange av de rebuser som blir presentert som dikt?

Samtidig som Trygve Bjerkrheim skriver om vår og sol og fagre fjell og bjerker med hvite legger – i det hele om den naturen som nordmenn fikk å ånde inn – har han skrevet om Kristus. Og om Kristi venner både i den gamle og den nye pakt. De Kristi venner som lever i dag, vet å sette pris på det.

Og gjennom ønskekonserten i radio har det norske folk gjennom mange år fått høre at ”det er makt i de foldede hender”.

Men det var mannen ...

Står vi på Midt-Jæren og vender blikket mot øst, ser vi den ”fjellgarden” som Arne Garborg skriver om i sine skildringer fra sin barndoms Jæren.

På den andre siden av denne fjellrekken ligger Dalane med bl.a. Bjerkreimbygda – en fire mil lang fjellbygd.

Det er i denne bygda Trygve Bjerkrheim ble født. Han skriver riktignok Bjerkrheim med h, noe det gjerne tar litt tid å lære.

Om Dalane skrev presten Peder Claussøn Friis at det var ”landet skapt udi Vor Herres vrede”.

Bjerkrheim innrømmer at det enkelte steder er ødslig og goldt i Dalane, men han hevder samtidig bestemt at Bjerkreim er en vakker bygd – med en frisk elv som renner gjennom bygda, og med grønnkledd lie som spiller seg i blinkende vann. Ikke bare små vann heller – Ørdsalsvatnet er to mil langt og meget dypt – med stupbratte fjell på begge sider.

Også i denne bygda har utviklingen gått fra trange kår til stor velstand. Men for sytti år siden var det langt mellom kronene. – Bjerkreimgårdene ligger for øvrig på en stor slette like ved kirken.

– I en gammel stor tingstove kom jeg til verden da hundreåret var nytt og ungt, som den åttende av elleve søsken, forteller han.

I ”Evangelisten” sitt julenummer av 1973 har Bjerkrheim skrevet om sin far – gårdbruker, post-åpner og handelsmann. Hans far igjen hadde vært lensmann. Også på morssiden var det flere lensmenn. Om sin mor har Bjerkrheim for øvrig skrevet i ”Boken til mor” på Lunde Forlag.

Det var meget interessante innslag i familien om vi bare går et stykke tilbake. Trygves tippippoldefar på farssiden var den kjente bondeføreren Lauperak, som døde i 1804. En ættetavle fører hans slekt tilbake til ingen ringere enn Erling Skjalgson fra Sola, som døde 1028.

En annen ættetavle viser at Trygves mor, Abigael, født Røyselund, var det førtiende ættleddet etter Sølve den gamle – den første som ifølge Snorre ryddet land i Solør, om lag år 600 etter Kristus. Fra ham gikk slekten framover til de gamle norske kongene – og videre til Den hellige Birgitta av Sverige, født 1373. Hennes datterdatter, Ramborg Knutsdatter, ble gift med lagmann Gard Toreson på øya Talgje i Ryfylke, og derfra grenet ætten seg ut over Rogaland.

– Det er ikke jeg som har fått laget disse ætte-tavlene, smiler Trygve Bjerkrheim beskjedent. Jeg har fått dem av kyndige folk.

Et dikterord streifer oss der vi sitter i hjemmet hans på Sinsen i Oslo: ”Stor arv det er for mannen av godtfolk vera fødd.”

Og dette hjemmet er for øvrig mer preget av Misjonssambandshøvdinger enn av norske konger og svenske helgener. Vi ser bilder av Brandtzæg, Hope, Vågen, Øivind Andersen. Hvordan ble så TB ”kineser”?

– Sammen med hushjelpen vår var mor den første som ble vakt og omvendt i den vekkelsesbølgen som gikk over bygdene der omkring år 1890. Far hadde nærmest vært fritenker, men også han ble vakt og

ble en helhjertet kristen. Hans ideal var for øvrig å være ”pietist, kinamisjonsmann, venstremann og målmann”.

T.B. fikk dermed vokse opp i et kristent hjem. Det var en rik vekkelsestid, og forkynnerne bodde gjerne hjemme på Bjerkreim. En påskehelg var tre forkynnere gjester her. Trygve forteller at han ser på det som noe stort å ha fått vokse opp i et slikt miljø.

– En lørdagskveld i 1909, da jeg var fem år gammel, forteller han, satt kristensangeren og forkynneren Mathias Orheim inne i stua vår. Allerede da holdt synet hans på å svikte. Min søster Ingrid var nettopp gått ut – hun ville ut og more seg på ungdoms vis. Da skrev Orheim sangen: ”Du livsglade ungdom som leikar og ler og lett som ein sumarfugl dansar ...”

Ingen av dem ante den gang at femåringen skulle ta den voksnes kappe opp og trå inn i Orheims trygge fotefar og befeste den tradisjon som er det norske bedehusets når det gjelder sang og lesbare dikt – både om det land som er omkring oss og det rike som er inne i oss.

På skolen

Bedehuset ligger sentralt både i hjembygda og i Trygve Bjerkrheims bevissthet. Han vanket der fra han var særdeles liten.

– Og på den andre siden av bedehuset lå skolen, hvor jeg begynte seks år gammel. Lærer var Gitle Bjerkreim, en av fars venner.

T.B. husker ikke særlig meget fra de tre første årene på skolen. Engang hadde han fått et munns spill som han hadde med seg inn i klasserommet. Det var åpenbart vanskelig å la være å prøve det her inne, så han satte det for munnen og lot det gli fram og tilbake.

– Men akk! Der kom det en tone! Læreren min, en ung vikar, hørte det, men han smilte og mente ellers at jeg fikk vente med å spille til timen var over. Jeg var rød som en pion i ansiktet, etter det sidekameraten min sa etterpå.

Og vi andre tror ham – og ser ham så tydelig for oss! Det var ikke Trygves skikk å lage bråk i utide eller å påtvinge andre sine toner.

Det var muligens i skolen Trygve fikk grunnfestet sin kjærlighet til nynorsk. Dette var omkring år 1910, og antakelig var hjembygda en av de første når det gjaldt å ta dette målføret i bruk i skolen.

Et annet trekk:

– Det var vanlig den gang å bruke tresko bortsett fra om søndagene. Jeg husker godt bestefar satt og laget slike ”undersåtter”. Når vi sprang etter hverandre, var det vanskelig nok å holde på treskoa – det hendte de gjorde en stor bue i luften og havnet langt av lei.

Så gikk de til gjengjeld barbert om sommeren. Billig, praktisk og sunt.

Fra denne tiden husker også T.B. en særlig kjærkommen julegave. Hans eldste bror, Torleif, hadde i unge år reist til Montana i USA, og det var antakelig første året han var der, at han sendte hjem et uvanlig fint par votter til foreldrene og alle søsknene – ullføret og av gulbrunt skinn. Og så duftet de så fint!

– Jeg synes ennå jeg kjenner den godlukta fra Montana. Fars votter var digre, og så gikk det nedover helt til de bitte små vi småguttene fikk.

Ellers vanket det sant å si ikke særlig med julegaver den gang, men juletre var det, med lys og med engler og grønne greiner og med vise menn fra Østerland.

Også fra juletid har T.B. et minne. En jul kom faster Gunhild, lærerinne i Sandnes, hjem med mye

juletrestartas, men da familien gikk rundt treet, tok det brått fyr. Da de prøvde å slokke, gikk alle de fine kulene i stykker. En sørgelig ting!

Men ennå har jeg en engel og en vismann av vatt. De er ikke hvite lenger – de har gulnet etter hvert, men de er et kjært minne fra barndommens rike.

Dagene gikk ellers med lek og arbeid. Om våren måtte de plukke opp de tusentalls steinene som tøyt opp fra undergrunnen. De store røysene og milelange steingjerdene på Jæren og i Dalane er vitnesbyrd om generasjoners slit. – Ellers var det å høye, ta opp poteter, eller ”jordeple” som det het der i bygda, og å få kuene hjem om kvelden.

Det hendte også småguttene måtte kjøre med hest den milelange veien til nærmeste jernbanestasjon og hente en eller annen.

– Selv kjørte jeg den veien en høstkveld da jeg var 7 – 8 år gammel. På hjemveien var jeg alene i karjolen. Veien var mørk og smal og svingete, og jeg husker ennå hvordan jeg trøstet meg ved å se på et lys i et lite hus på den andre siden av vannet.

Å kjøre med hest og kjerre var ellers ikke bare spøk, for ikke sjelden ble hesten skremt og sprang ut.

– En gang sprang to av hestene våre ut på en gang. De sprang nedover dalen så kjerrere skranglet.

Det gikk bra, men Trygve forteller også om sitt første møte med døden:

– Lekekameraten min som het Tor og var sønn av læreren, var død. Far tok meg med inn i rommet hvor båren sto. Der lå lille Tor ”blek på bære”.

Trygve sto der stille – for første gang i livet konfrontert med dødens kalde og ubønnhørlige majestet.

Det kunne ellers gå nokså hardt for seg i lek og moro.

Guttene delte seg i to partier, ett i hver ende av den lange brua. Så tok ”slaget” til, og våpnene var simpelthen småstein.

– I et av disse slagene fikk både veslebroren min, Bjarne, og jeg et hull i hodet. Samtidig hadde en litt eldre bror som het Leif, også fått et hull i hodet – et kjerrehjul hadde gått over ham.

Det var åpenbart flust med hodehull i de dager! Men heldigvis gikk leken som oftest i mer fredelige former – barna lekte gjemsel eller de slo kiler. Var det surt, hendte det at hele ungeskokken pluss en del barn fra Bjerkrei-gården tydde inn i kjøkken og stua og fortsatte leken der.

– Det var mor selvsagt ikke særlig glad for, og omsider lød det fra henne: ”Ut og ta kapperten!”

”Kapperten” var også en lek.

Bare en eneste gang husker han det gikk fra lek til alvor. Trygve kom inn til mor en dag, og hun som ellers var så mild, var nå streng. Trygve hadde gjort noe galt, påsto hun. Så nå måtte han få ris!

– Nei mor, jeg har ikke gjort det, svarte Trygve.

Det var nok en eller annen som hadde løyet på ham, og vedkommende hadde gjort det troverdig nok. I det minste trodde mor mer på vedkommende enn på gutten sin.

Og så fikk Trygve ris – for første og siste gang. Ble han bitter av det, slik psykologene sier han kunne blitt?

– Nei, mor gjorde det i god tro og til mitt eget beste. Ikke et øyeblikk var jeg bitter på mor av den grunn.

Også far var mild, og han var sannhetskjærlig. Mest hver gang han leste noe sørgelig i en avis, begynte øynene å dogge. Han var så godhjertet.

– Som den gang han tok det beste ungdyret på båsen og leide det ut til en mann som satt i små kår og hadde mistet den eneste kua si.

To ganger hadde faren giktfeber. Den første gangen, i 1905, kom gudsmannen lærer Ola Bjuland fra Heskestad hjem til Bjerkreim. Sammen med foreldrene ba han om at far måtte bli frisk, og det ble han ”på underfull vis”.

Det var ellers så mange aktiviteter å være med på at mor ble nesten utkjørt, enda hun bare var 43 år.

– Dette var den ytre foranledningen til at far og hun senhøstes 1913 solgte gården, tok barna med seg og dro langt mot øst til den andre kanten av landet. De kjøpte den 500 mål store gården Søndre Tøyen i Nordre Høland i Nedre Romerike.

Far var ellers glad i å lese, og om lag femten år gammel tok han også til å sende inn små notiser til bladene, og han hadde en rent yrkesmessig glede ved å komme først med en nyhet – som da den store auksjonen ble holdt i Ørdsalen over molybden-gruvene der.

– Far var da reporter for en Stavanger-avis og var ikke lite stolt da hans reportasje kom fram til Stavanger dagen før den andre reporteren som skrev for et annet blad. Han hjalp ellers folk med enkle juridiske spørsmål som kontrakter og skjøter. Jeg vet ikke om andre i slekten som har dyrket skrivekunsten, så trangen til å svinge pennen har jeg ventelig fra ham. Men det var riktignok bare prosa han skrev.

– Hvordan kom du til å tenke på poesien?

– Første gang jeg prøvde å gripe poesiens blå blomst, var en dag da jeg var ganske liten, en tid før vi reiste fra hjembygda, så jeg kan vel ha vært om lag åtte år.

For å sitere Sivle – ”det var ein kveld medan tankane sveiv, at ute i skogen eg gjekk og dreiv.” Da skjedde det at de også svedde innom folk som far hadde fortalt om – Garborg, Sivle, Ibsen, Bjørnson.

– Det var da det slo ned i meg: Tenk om jeg også kunne skrive! Jeg har hele tiden siden sett det slik at i den stunden kom kallet til meg, livskallet. Og det har vært til hjelp for meg siden når jeg har tvilt på om jeg hadde noe å fare med.

Samtidig opplevde han noe han bare kan karakterisere i mystikkens kategorier – eller som en berggravsk ”grenseoverskridende tendens”.

– Jeg kan ikke greie nærmere ut om det, men jeg har sett en oppfyllelse av det i det moderne massemedium radio, som bærer ord og toner lynsnart ut over landet fra sør til nord – ja, rundt hele jorda.

Noen særlige forsøk på poesi ble det ikke da, men Trygve husker eksempler på at han allerede den gang hadde evne til å ordlegge seg i rytmiske former.

Mot øst

Det ble mange mils ferd over sjø og land før den store huslyden dumpet ned i en skogbygd i Indre Akershus. Da hadde foreldre og storøyde barn vært igjennom både Stavanger, Bergen og Kristiania.

– Det ble noe til omskifte! Alt var annerledes: store susende skoger, brede bygder, bølgende landskap, grå elver, stille sjøer, grønne åkrer med vintersæd av rug og hvete. Og så de store motsetningene: store gårder og små husmannsplasser. Og så naturligvis en helt annen dialekt! Men det varte ikke lenge før barna behersket østlandsdialekten.

Hvor var de blanke og glitrende elvene som hadde sust ham i søvn? Og løvliene, steingjerdene, bratte berg og digre fjell? Han innrømmer at han saknet det. Men gården var stor, og det var nok å gjøre både for mor og far og for søskenflokket. Syv svære dølahester hjalp til.

– Og den østnorske vinteren?

– Den kom med dyp snø og gnistrende kulde. En gang kjørte jeg melka til meieriet i 40 kuldegrader. Det gikk ut over både nese og ører.

Familien kom til Høland like før jul. Julaften var småguttene ute i skogen og fant et stort og fint juletre: Furu, slik skikken var der de kom fra, hvor det jo ikke er granskog. Senere fikk familien høre at naboene hadde smilt godslig da de så det merkelige juletreet nykomlingene hadde hentet.

Etter nyttår tok Trygve så til på den lille grendeskolen.

– Jeg var stolt av den eldre broren min, Leif, som kunne fortelle at barndomshjemmet vårt lå i Rogaland fylke, eller amt som det het den gang.

Læreren var en hyggelig kar med keiser Wilhelmbarter.

– Men han kunne være morsk også. Og når han satt oppe på en pult og strøk bartene, likte han å fortelle morostubber. Mer enn en gang fortalte han om Ola som sto på butrappa søndag morgen. Han skulle i kirken og lurte på hva slags klær han skulle ta på seg. ”Så tok han dei grå, for han hadde ingen are. Andre seier at han valde dei grå, for dom visste han færjen itte gjekk tå.”

Da Ola endelig kom til kirken, hadde de begynt, og de hadde allerede sunget syv vers. Men Ola tok til med det første verset, og da han var ”fæli” (med tykk l), var han syv vers foran ”dom are”!

En annen stubbe han fortalte, var om Christian Mikkelsen som dro til Karlstad for å forhandle med svenskene i 1905. Folk var møtt fram på jernbanestasjonene, og da Mikkelsen viste seg i kupevinduet, ropte de: ”Heng ti, Mekkelsen!” Og læreren la til: ”Mekkelsen hang ti!”

Læreren krevde at barna skulle kunne leksene, ord for ord, og det ble sagt at barna fra skolen hans var de flinkeste.

– Eksamen?

– Da var det fest i den vesle skolestua. Foreldrene møtte mannjamt opp og hørte på all lærdommen. De flinkeste ble kalt fram for å demonstrere kunnskapene sine – bl.a. i geografi. Når jeg spesielt nevner dette faget, er det fordi jeg selv ble kalt fram til kartet en gang og ga de frammøtte en innføring både i Andalusia og Ebro og Guadalquivir!

Den syttende mai var det særlig stas. Glade unger møtte fram foran skolen i nye kjoler, bluser og stoffsko, og de hadde hver sitt lille flagg. Med hornmusikk i spissen og viftende flagg gikk de så de tre kilometrene til kirken.

Om høsten måtte Trygve stundom gjete kuene på vollen når ”håen” var kommet. Tiden kunne falle lang, særlig om søndagene, men det gikk med å kaste skjekter, store piler.

– Lesning?

– På biblioteket hadde jeg fått låne Ibsens samlede verker. Jeg leste dem når jeg gjette, men en dag hadde jeg glemt en av disse digre bøkene i fjøsvinduet. Uhellet var ute – storstuten slet seg løs om natta og maltrakterte vår store dramatiker ettertrykkelig.

Liten som han var, tenkte Trygve lite eller ingen ting på framtiden. Det gjorde derimot far.

– Da jeg fjorten år gammel var ferdig med folkeskolen, sa han at til høsten skulle jeg gå på midlenskolen i nabobygda Aurskog. Den ble drevet av en som het Johan Uhl. Han hadde en lærerinne med seg. Det var alt.

Det var ettermiddagsskole. Trygve bodde hjemme, så hver dag gikk han til fots etter middag de tre kilometrene til stasjonen. Så putret han og de andre elevene av gårde med den landskjente ”Tertitten”, en tertiærbane med spesielt smal sporvidde, også

kalt AurskogHølandsbanen, til Lierfoss stasjon hvor skolen var.

– Etter skoletid fulgte vi samme banen tilbake. Det er ikke tvil om at vi av og til laget bråk i disse trange kupeene. Var det kaldt om vinteren, kunne vi fyre i de små vedovnene til de ble rødglødende.

En vinterkveld var det tungt snøfall på hjemveien, slik at lokomotivet med nød og neppe kunne ta seg fram gjennom snømassene. De kom ikke fram til Løken stasjon før klokken halv fire om morgenen. Da sto far på stasjonen med hest og sluffe – han var blitt redd da natta seig på, og ingen Trygve kom.

Høsten 1918 var en vanskelig tid. Nybegynnerne var i samme klasserommet som dem som hadde vært der ett år før, og lærerinnen tok lite hensyn til de nye. Brått og upedagogisk ble de kastet inn i bokstavregning og fremmede språk. Først utpå våren tok det til å lysne.

Det var den høsten spanskesyken herjet som verst. Trygve var den første hjemme som ble angrepet, og han lå syk og fantaserte. Som vi skjønner, gikk det bra til slutt.

Det andre året fikk han bo på en gård like ved skolen, og på den måten fikk han bedre tid til leksene, slik at det gikk godt til eksamen – bortsett fra sløyd og tegning. Men i de fagene hadde de praktisk talt ikke hatt undervisning heller.

– Jeg tror forresten ikke at verden har tapt noen bildende kunstner i meg. Ikke noen skuespiller heller, selv om det visstnok gikk bra da jeg på skolen spilte hovedrollen i Ibsens ”En folkefiende”.

Læreren hadde antakelig merket seg at Trygve foretrakk nynorsk, og i en time leste klassen et nynorsk dikt. Læreren spurte Trygve hva et par av de vanskelige ordene betydde.

– Det visste jeg ikke, og det erger meg den dag i dag! Etterpå brukte han hele norsktimen til å gå

mot nynorsken, og de andre i klassen kikket bort på meg, for de skjønnte nok at det var meg han siktet til.

Ennå minnes Trygve med takknemlighet fru Mathilde Bogstad på gården Lier hvor han bodde. Hun var god mot ham – og hun snakket også med ham om de dypeste ting i livet. Hun rådet ham til å overgi seg til Gud.

– Hvordan var ditt personlige forhold i så måte nettopp da?

– Jeg var ingen personlig kristen, men fordi jeg hele mitt liv hadde levd i et vekkelsesmiljø, var det naturlig at jeg hørte den kallende stemmen helt fra jeg var barn.

Skolen hadde ikke eksamensrett, og elevene gikk opp som privatister på Hegdehaugen skole i Kristiania. Da middelskoleeksamen så var overstått, trasket han en sommerdag til Fjellhaug skoler i Østre Aker, hvor de året før hadde åpnet en kristelig ungdomsskole.

– Far ville jeg skulle gå der en vinter. Jeg visste det var en misjonsskole på Fjellhaug, for noen elever derfra hadde holdt oppbyggelse hjemme, men at det var ungdomsskole og bibelskole også, var nytt for meg.

Det var første gangen han så det stedet hvor han skulle komme til å leve de neste femti år.

Gymnas og studier

– En av de første dagene i oktober 1920 kjørte far meg og en stor Amerika-koffert til Løken stasjon, og dermed tok en ny vinter til som skulle få så mye å si for min livsgang og lagnad, forteller Trygve Bjerkrheim nå, så mange år etterpå.

Styrer på Fjellhaug var den gang den unge filologen Einar Nesje, som Bjerkrheim karakteriserer

som en kristen gentleman – en av de fineste han har møtt. Han nevner også den særmerkede jærbuen Peder Vagle, som han var venn med like til han døde i høy alder.

Trygve hadde gledet seg til å lære nynorsk, og det fikk han også. Også Just Kruse var en fin og ydmyk lærer – under siste krigen sokneprest på Svalbard.

Det var mye moro den vinteren, men også dypt alvor. Bare fjorten dager etter at Trygve kom til skolen, tok han en lørdagskveld etter et møte ”den gode beslutning” oppe på rommet sitt og ble satt ”i den evige bevegelsen”. Det var Arne Haugan, senere Arne Momrak fra Telemark, som talte så fint med ham den kvelden. Det er den kvelden Trygve regner som den ringe begynnelses dag.

– Du får bli med, du også, Gabriel, sa han til romkameraten.

– Ja, svarte han stille. Og så bøyde de tre kne i lag.

Da ungdomsskolen var over, bar det hjem til Tøyen igjen, til vårarbeid på de svære jordene. Å harve en åker på 40 mål med en liten tabbehorv var ikke gjort på en dag. Han måtte traske etter harv og hest time etter time, men han fikk tiden til å gå med sang. Stoppet det opp, fant han fram sangboken ”Verden for Kristus”, og så sang han videre. På den måten lærte han seg ikke så få salmer og sanger.

Atter en gang var det faren som staket ut livsleia hans. Han skulle gå på Kristelig Gymnasium, og så fikk han bo på Fjellhaug.

– Jeg valgte latinlinjen og arbeidet meget med språket i tre år. Jeg la kanskje ned heller for mye tid og arbeid nettopp her, men jeg fikk lønn for det til eksamen. Jeg hadde de særmerkete lærerne Hans Høeg, som var rektor, Aage Stabel, frøken Røstøen, Atle Bøckmann, Schultz og andre.

I årene 1921 - 24 fantes det ikke busser, og det var dårlig trikkeforbindelse. Derfor ble det å traske hver dag den lange veien til skolen. Han er ikke lei for det i dag – det hjalp til å holde ham i form.

– Hvilke fag hadde du særlig godt grep på?

– Latin, norsk og fransk var mine sterkeste fag. Jeg fikk bestandig meget gode karakterer i norsk stil, men nettopp der fikk jeg den eneste Tf, i de skriftlige fagene til eksamen. Hadde jeg ikke valgt den vanskelige resonnerende stilen – om ”byenes betydning” – men tatt den historiske om korstogene – som jeg syntes var for lett, hadde det nok gått bedre, sier han og ergrer seg en smule så mange år etter.

På gymnasiet var det andakter, og Trygve var med i et sangkor og en misjonsstudiekrets. Han husker ennå med stor glede at rektor Høeg under en tentamen kom ned til pulten hans og spurte hvordan en viss kristen sang begynte ...

Han var glad for å kunne fortelle det.

– Før jeg sluttet på Kristelig Gymnasium, rådførte jeg meg med Høeg om min fremtid. Vi ble enige om at jeg skulle ta til å studere filologi, og jeg husker jeg dristet meg til å si til ham en dag at jeg hadde slik lyst til å skrive.

”Da passer det jo godt å studere filologi,” svarte Høeg.

I 1922, mens han gikk på gymnaset, tok han som så mange andre unge til å skrive dagbok.

– Det er underlig å titte i den nå etter mer enn et halvt hundre år!

I de årene var det ikke vanlig at skoleungdom tok til utlandet i feriene. Selv reiste han hjem i ferien og var med for fullt i våronn og slåttonn allerede dagen etter. I de korte hvilestundene etter måltidene lå han ofte og leste i Nytestamentet.

Og etter en lang og strid dag i slåtten i de fine

sommerkveldene søkte han seg ofte ut til den store Deilighaugen. Der var utsynet vidt mot skogene og mot solnedgangen. Dit tok han dagboken med og skrev ned sine dypeste tanker.

I disse årene ble han kjent med de aller dypeste følelser og lengsler. Det var de usigelige og såre kjenslers tid, – ”dei mange dagene utan løn, dei lengtingsår utan svar på bøn”.

– Kan du nevne noe av det du lengtet etter?

– Ja, hva lengter en ung gutt etter i slike år? Mon det ikke er lengselen etter å se den rette veien gjennom livet? Og få løsning på alle spørsmål og gåter som dukker opp i de årene, lengselen etter å utfolde seg? Men det kjennes så stengt, og man kommer ingen vei. Så kommer lengselen både dyp og sår og sterk, men at den nok er med og modner et menneske, det tror jeg.

I begynnelsen av denne dagboken finner vi et par vers som Trygve selv hadde glemt for lenge siden. Det var noen av hans første forsøk. De er til og med datert – til våren 1922, og de er så å si av de første dråpene fra kilden. Han slår for øvrig allerede her an toner og tar opp tema han senere har behandlet i vers etter vers:

So stilt kjem fuglar på kvite vengjer
med minneblad ifrå grøne lider.
Dei talar stilt om dei gamle tider
då glad eg leika i skog og enger.
So lognt dei fuglar ned til meg dalar
og barneminne til sjeli talar.

Og så dette:

Å du, å du, kor eg er glad!
Det jublar i mi sjel.
Det er det evig nye kvad:

Takk Jesus, at du frelste meg
og gjorde meg so sæl.

Det var en glad gutt som tok til å skrive vers. Og glad var han først og fremst fordi han hadde fått troens visshet for at hans sjel var frelst. Dessuten hadde han et så vakkert land å bo i.

Og så tok Trygve til å studere språk. Han tok filosofien, kurs i språkvitenskap og fonetikk og fulgte forelesninger i engelsk.

– Så var jeg vel fornøyet og glad? Nei, det meldte seg en dyp uro som bare ble sterkere og sterkere. Så leste jeg en fransk roman – meget naturalistisk: ”Une vie” – ”Et liv”. Jeg var ikke vant med slike skildringer, og derfor la jeg fransken på hylla.

Sommeren etter var han på moen. Han var ikkestridende fordi han var nærsynt. Han var i saniteten, og det var bare 48 dager den gang. Men det føltes lenge.

– Men ellers hadde jeg godt av de dagene, av all eksersisen og av de milelange utmarsjene. Dessuten fikk jeg lese mye i Bibelen. Jeg var en av de to–tre bekjennende kristne i kompaniet, og jeg prøvde å heise rent flagg.

Rekruttene hadde den svimlende sum av 25 øre dagen i lønn. Dem sparte han for med egne penger å kunne kjøpe nynorsk-bibelen som nettopp da var kommet ut. Men det ble jo bare tolv kroner for hele tiden på moen, så han måtte spe på fra andre kilder. Men Bibelen ble kjøpt, og han forteller at det var den kjæreste han har hatt.

– Høsten 1925 tok jeg til med mitt annet studieår, og uroen meldte seg igjen. En kveld utpå høsten reiste jeg hjem til far og mor og nevnte dette. De trøstet meg med at det nok ville gå over.

Men det gikk ikke over. Uroen ble bare enda mer

intens og økte på til angst. Det ble etter hvert klart for ham at han måtte skifte over til et annet studium, men til hva?

– Du skal ta lærerskolen på ett år, var det noen som rådet meg til. – Jeg gikk også ned til Oslo Lærerskole og snakket med rektor Leere. Jo, det var en som nettopp hadde sluttet, og jeg skulle få hans plass. Jeg fikk også være med Leere inn i en time som han hadde.

– Men, sa han, De skal ikke ta lærerskolen. De skal studere teologi!

Det ble bare med den ene timen på lærerskolen, og imens raste striden videre. I søvnløse netter lå den unge studenten og tenkte: ”Tenk om det kunne komme et brev som sa meg hva jeg skal gjøre!”

Han søkte råd hos Brandtzæg. Den kjente kinamisjonshøvdingen var forsiktig med å si noe. Men han sa i alle fall at om jeg begynte på Menighetsfakultetet, måtte jeg følge det apostoliske råd å prøve alt, og holde fast ved det gode.

Også styreren på Fjellhaug, Enok Osnes, ble rådspurt, og han rådet Trygve til å studere teologi.

– Men det var bare det at jeg skulle ikke bli prest. Og i de dagene var det mest bare de som ville bli prester, som dukket ned i teologien. Likevel ble jeg dradd den veien. En dag fikk jeg på Menighetsfakultetet se et gresk nytestamente. ”Den som kunne lese det!” tenkte jeg. Jeg fikk også se Hallesbys Troslære. Det ville være gildt å granske den også.

Og så en natt – etter år og dag i uro og stundom i angst og kval – tok han den endelige og store beslutningen. Han ville gå over til teologien.

– Så sovnet jeg. Det gjorde uroen også, og den kom aldri tilbake. Det urolige, bårrende havet la seg til hvile.

Og hva sa så far, den radikale lekmannen, til det?

– Merkelig nok satte han seg ikke imot det, men min gamle lærer Hans Høeg var ”bekymret”. Både da og lenge etter sa han at han trodde jeg hadde sviktet mitt kall. Han sa også at han hadde tenkt jeg skulle komme på Kristelig Gymnasium som lærer. Det var godt at han ikke hadde sagt dette før. Da hadde valget blitt mer komplisert og vanskelig. Selv har jeg imidlertid aldri tvilt på at jeg valgte rett.

T.B. gikk på noen forelesninger i gresk for gamle Brinckmann – festlig og uforglemmelig som han var. Så reiste han hjem til mor og far og leste gresk for seg selv den vinteren. Om våren reiste han inn til eksamen i Oslo og var så heldig – han bruker selv ordet heldig – å få ”stolpe”. Altså blank en. Det fikk han også i hebraisk, som han også for det meste leste hjemme.

– Også under selve studiet var jeg mye hjemme – jeg antar en to til tre års tid. En av grunnene til dette var at det var en økonomisk meget vanskelig tid – ”milelangt mellom kronene”. Men så fikk jeg til gjengjeld studere i ro og mak, og jeg pløyde igjennom de tykke lærebøkene flere ganger.

Vinteren og våren 1927 gikk det en sterk vekkelse over bygda. Mange, især unge, ble med, og det var ifølge T.B. ”lovsang i de rettfærdiges leir”. Etter å ha lest hele dagen, kastet han seg om kveldene på sykkelen og syklet, kanskje en mils vei, til vekkelingsmøtet, og han er i dag klar over at det hadde han bare godt av, i ethvert henseende.

– Da jeg kom inn til Oslo for å ta første avdeling i studiene, lurte jeg nok på hvordan dette skulle gå. Studiekameratene hadde gått på forelesningene, de hadde kollokvert og diskutert, og de var blitt enige om hva de skulle ”puffe”, altså ta sjansen på å la være å lese. Og her kom jeg like fra landet ...

Så gikk det ikke verre til enn at han var meget

heldig. Han fikk endog til oppgave å takke profesorene på vegne av eksamenskandidatene. Bjerkrheim kjenner ennå i dag en stille glede ved tanken på at selveste Hallesby etterpå kom ned og takket ham ”for de gode ordene”.

– Det heter at studietid er brytningstid?

– Det var den nok også for meg, med åndskamp og tvil, men også med en lys og vidunderlig opplevelse en sen kveld. For meg var ikke studietiden noen ørkenvandring slik noen sier de har det. Det sa jeg også i den lille takketalen. Og det har vært en glede for meg at jeg har kunnet holde fram og granske Skriftene også senere i livet som lærer på Fjellhaug i førti år.

Noen måneder før endelig eksamen fikk han spørsmål om han ville bli lærer fra nyttår 1931.

– Jeg kjente meg uverdigg og uskikket, og jeg husket noe far siterte fra biskop Chr. Heuch: ”Det mest ubehjelpelige som kan tenkes, er en nybakt teologisk kandidat.” Men jeg husket også et bibelord – Guds ord til kong Saul: ”Da du var ringe i dine egne øyne –”, da utvalgte Gud Saul til hans kongegjærning.

Det er ikke bare moro å minnes at man var grønn og umoden, men i dag sitter T.B. i sitt hjem på Sinsen og minnes at nettopp i den tiden fikk han være sammen med uforglemmelige medlærere og tusenvis av unge elever. Han nevner medarbeidere som Brandtzæg, Hope, Osnes, Nesje, Aanestad, Øivind Andersen, Tormod Vågen, Gudrun Nergaard og andre.

De tre første årene var han både husfar og lærer.

– Det er vel underlig å møte igjen de som var dine elever?

– Da Luther en morgen kom inn i klasserommet og hilste på elevene, sa han noe som dette:

”God morgen, advokater, doktorer og professorer! God morgen, handverkere og bønder! God morgen, kunstnere og kjeltringer, tyver og røvere!”

Den gode Martin Luther mente selvsagt at det var stoff til litt av hvert i en ungdomsflokk. For noen ville livet lykkes, men mislykkes for andre.

Det har vært interessant å være vitne til hvordan det gikk de unge som kom til skolene på Fjellhaug. Vi møter dem –årevis etter – i de ulike yrker og som trugne misjonsarbeidere, spredt ut over landet, i bygdene og byene, fra havgapet til de djupe østlands-skogene, fra det blide Sørlandet til midnattsollandet langt der oppe i nord.

Noen ble forkynnere og misjonsledere i hjemlandet. Mange reiste ut til misjonens fjerne fronter. – For bare å ta ett døme: I førstningen av 1930-åra kom en blyg, stillfarende gutt fra Fyresdal til Fjellhaug, som nettopp hadde gått i gang med en internat-handelsskole. Hvem tenkte da at denne stillfarende unggutten fra Telemark førti år etter skulle bli en annen Fjellhaug-elev, Tormod Vågens ettermann som generalsekretær i Norsk Luthersk Misjons-samband: Birger Breivik.

Som kjent lærer man så lenge man har elever. Men Enok Osnes sa også: En holder seg ung så lenge man er i lag med unge. – Derfor er det et privilegium å være så mange år i ”ungskogen”.

Fra sommeren 1936 ble han tilsatt som redaktør av ”Utsyn”, og da ble det ikke så mange undervisningstimer, men han ble boende på Fjellhaug sammen med sin kone, Thea Karine født Maudal, til sommeren 1972, da de flyttet til Sinsen Hageby – for øvrig ikke langt fra Fjellhaug.

– Underlig at årene har gått så fort, men ingen vei fører tilbake, og godt er vel det. Så får man i stedet se framover – mot det evige livet og den nye sangen for Guds og Lammets trone.

Uventede oppgaver

En som har lagt sitt liv i Guds hender, går daglig inn i oppgaver som Gud har lagt ferdig for ham. Noen av disse oppgavene kommer uventet på oss, noen endog meget uventet. Trygve Bjerkrheim sier det endog så sterkt at ”det meste av det jeg har vært med på i livet, har vært uventet”.

Det var uventet at han skulle komme til Østlandet og at han skulle bli skolemann. At han skulle studere teologi, var det mest uventede av alt. Om det da ikke skulle være at han ble gift med en dame som har sin ætt i Trygves barndomsbygd, og som i likhet med ham kom hit øst via mange års mellomstasjon – i Lier ved Drammen.

– Uventet var det også at jeg skulle bli bladmann. En dag i 1936 ble jeg kalt ned til Ludvig Hope på kontoret hans i Grensen 19 i Oslo. Det var på den tid han var generalsekretær i Norsk Luthersk Kinamisjonsforbund. Jeg hadde nok mine bange anelser, for jeg hadde hørt at Oscar Handeland ville slutte som redaktør av ”Kineseren”, som nå heter ”Utsyn”.

Da Bjerkrheim kom inn på kontoret til Hope, sa denne: ”Du skal ta over som redaktør etter Handeland!” Det var ikke spørsmål om han ville. Han kom riktignok med noen vage motforestillinger, men de ble bare feid til side, og han måtte rusle hjem til Fjellhaug igjen som nyutnevnt bladstyrer:

Instruksen var ganske kort: Ved siden av å være redaktør skulle han, når han hadde høve til det, hjelpe generalsekretæren. Og denne skulle så på sin side hjelpe redaktøren ved tid og høve. Bjerkrheim skulle ikke ha plikt til å undervise ved Fjellhaug, men dersom han ba om det, skulle han få gjøre det. Og slik ble det.

Selv finner Bjerkrheim det nå underlig at han

greide det. Utsyn kom med ett nummer i uken hele året, og han hadde ikke noe kontor, ikke noen redaksjonssekretær og ingen kontorhjelpe. En god del av stoffet måtte han renskrive – uten maskin! han måtte lese korrektur, ordne med bilder og klisjeer, arrangere stoffet og ha all korrespondansen. I tillegg kunne han ha opp til syv timer i uken på misjons- og bibelskolen, og i helgene var han ofte ute på forkynnerferd.

– Men en høst merket jeg at dette ble for meget. Jeg kjente det i hodet, og jeg følte det i flere år. Først et par år etter at jeg fikk en kraftig hodesmell i en bilulykke, ble hodet bra igjen. I 1930-40-årene var jeg heller ikke så helsesterk.

Snart etter at den nye redaktøren hadde tiltrådt, fikk bladet nytt format og nytt navn. Under krigen fikk han kontor i Grensen 19 og siden kontorhjelpe. Ved hjelp også av gode medarbeidere økte opplaget fra 14 000 til over 40 000 like etter krigen, og der har det holdt seg siden – stundom litt over, stundom litt under.

Han tenker med takk på sine nærmeste medarbeidere i Utsyn i mange år, Olav Krogsæter og Arne Aambø, på de vennlige og dyktige redaksjonssekretærene, på de trofaste damene i kartoteket og i ekspedisjonen, – og på alle de andre gode medarbeiderne i Misjonssambandets hovedkontor i Grensen 19, – i hovedkassen, i sekretariatet, i Lunde og Gry forlag, der han var med i styret i bortimot 20 år, videre i pensjonskassa, skolekontoret, barnearbeidsavdelingen, adopsjonskontoret og Norea Radio. Jo, det var et stort og rikt fellesskap. Dessuten var det i ”Grensen” hotell og kafé Norrøna, kontoret for Oslo krets av N.L.M., og Grensen Bok & Papir. Det er minner og atter minner, fra en medarbeiderflokk som det er uråd å rekne opp, om det da ikke skulle være mannen på den andre

siden av kontorveggen, forretningsføreren Ragnar Johansen fra Kråkerøy, som på en litt merkelig måte ble ledet inn i misjonen.

Så nevner han de mange som fra tid til annen ”sveiv innom” redaksjonskontoret, ute fra landet og også fra andre land. Minnet om flere av dem er uforglemmelige, som f.eks, den særmerkte og selvutslettende bymisjonæren Johan Halvorsen og den originale norskamerikaneren Normann Jacobsen. En stund etter at han var død, flyttet T.B. og fruene inn i hans leilighet i Sinsen Hageby.

Etter 35 år i redaktør-stolen takket Bjerkrheim av. Da stod den unge, energiske og vonfulle teolog, Asbjørn Kvalbein, ferdig til å føre stafetten videre. Det er stort når nye nådegaver trer inn i rekkene, når de gamle – som selv en gang var unge går fra borde.

Noe senere sluttet Bjerkrheim også sin lærergjening på Fjellhaug, etter over førti år i skolestua.

– Vemodig?

– Å ja, men dette vemodet deler jeg med utallige andre. Det er livets gang.

Men pennen har han ikke lagt ned – ennå. Og foreløpig har pensjonisttilværelsen vært så travelt opptatt at han siterer – etter kollega Jens M. Rognsvåg i ”Sambåndet” – noe som en kår-kone sa (de mente at nå kunne hun vel ta det med ro):

– Ja, eg skal seia det! Før gjekk eg – no spring eg!

– Men ein slepp å halde så hardt i klokkestrengen.

Bjerkrheim karakteriserer det også som uventet at han skulle komme med i revisjonen av Sangboken. Nemnda som skulle forestå revisjonen, tok til en tid etter krigen og ble ikke ferdig før i 1955, så det ble et langt lerret å bleke.

– Den uforglemmelige broderen, prost Gunnar Dehli, var formann, og min gamle medarbeider fra Fjellhaug, Lars Aanestad, sekretær. Så var det

programsekretær Sigurd Lunde, sokneprest Trygve Nortvedt, redaktør Jens M. Rognsvåg, bibelskolestyrer S. Anker Goli – for øvrig munstrasjonsrådet vårt – og så musikksekretær Øyvind Tønnessen, som døde så ung. Tønnessen og jeg utgjorde arbeidskomiteen.

Arbeidet var ikke bare langdrygt, men også vanskelig.

– Men nå er det kjært å tenke tilbake på gamle medarbeidere og signingsrike samvær. Jeg gjorde aldri framlegg om mine egne saker, men flere oversettelser og noen originale sanger ble med. Og det er jeg takknemlig for.

Enda mer uventet føler Bjerkheim det var at han kom med i det kristne radioarbeidet. Det var en dag høsten 1956.

– Jeg satt på kontoret og sprettet et brev fra London. Det var fra den unge læreren Gabriel Berge fra Rogaland. Han hadde kommet i kontakt med grunnleggeren av Trans World Radio, Ralph Freed, som da hadde åpnet en liten kristen radiostasjon i Tanger i Marokko. Kunne det tenkes at vi kunne få stasjonen til å sende programmer også til Norge?

Jo, mente dr. Freed. Så skrev Berge til programsekretær Sigurd Lunde i Norsk Rikskringkasting. Svaret var positivt, men Lunde hadde ikke selv tid til å gjøre noe med dette og henviste Berge til Bjerkheim.

– Så satt jeg og så på dette brevet fra London. Tenk om det hadde kommet før! var min første reaksjon. For IBRA radio hadde tatt til for ikke lenge siden, og det var vel ikke plass til to slike tiltak her i landet. Tenkte jeg.

Men han gikk inn til generalsekretæren med brevet. Og Vågen tente med en gang på alle plugger. Han hadde nettopp vært i USA og der blitt oppglødet for den kristne radiomisjonen.

– Så ble vi enige om å gå i gang. Av Gabriel Eikli

fikk jeg i oppdrag å finne et navn til det nye tiltaket. På hjemveien ble jeg stående og vente på trikken i en av sentrumsgatene i Oslo. Jeg tenkte på dette navnet, og da trikken kom, hadde jeg det. Det må være noe med ”nordisk” først – ikke bare Norge. Det ble ”no”. Så er det et radiotiltak. Altså ”r”. Så hadde Vågen sagt ”evangelisering og misjon. Altså ”e”. Og endelig var det en samskipnad – på engelsk ”association”. Altså til sammen ”Norea” – for ”Nordic Radio Evangelization Association”.

Dr. Paul Freed, sønnen til Ralph, ble bedt om å komme, og så kom vi sammen en kveld hos Vågen. Vi tenkte bare på et kvarters program i uken, men Freed mente vi burde ha sending hver kveld.

Men så var det navnet.

– Jeg sa spakt at jeg hadde tenkt på et. Hva da? – ”Norea”.

– Good! kom det spontant.

Det ble en meget spennende tid som fulgte – vi kunne kanskje kalle det ettertankens kritiske tid. Hva i all verden hadde vi nå gitt oss i kast med? Programmer helt til Norge fra en 10 kilowatts stasjon langt nede i Afrika! Enn om det ble fiasko?

– Vågen og jeg lå stundom våkne om nettene og ”verket”. Vi sa ikke noe om tiltaket til konene våre en gang. Vågen insisterte på at jeg skulle være formann i programnemnda. Jeg prøvde å slippe, men forgjeves. Og jeg var formann der i ni år, fikk arbeide i lag med pionerene i vårt radioarbeid, Marton Leine, Steinar Hunnestad, Arne Ljønes, Åge Nevland og andre.

Uventet var det også at jeg skulle komme til Sagaøya, første gang i 1947, innbudt av min venn Bjarni Eyjolfsson. Han ba meg også komme i 1960. Den siste gangen jeg dro dit, var det for å representere Misjonssambandet ved Bjarnis gravferd.

– Første gangen var jeg hele to måneder i dette fantastiske landet. Jeg opplevde Hekla-utbruddet og gikk over glødende lavastrømmer. Jeg så fiolette fjell i blå luft, frydet meg over Islands villblomster, lambagras, blodbær og andre vekster. Jeg fikk også se Gullfoss med regnbue over, Geysir og Thingvellir, men det som grep meg mest, var å få være med på et landsvennesteve og på misjonstinget i Vatnaskog og høre den kristne sangen på norrønt mål. Der møtte jeg sanger som ble plantet om i norsk måldrakt, f.eks. ”Velsigna band som bind”, ”So er du konge, Jesus Krist” og ”Den sælaste lukka i livet vart di.”

Her ble det også et møte med Islands første misjonær, Olafur Olafsson og fru Herborg, som er norsk. Bjerkrheim fikk bo i deres harmoniske hjem.

– Jeg fikk møte forkynneren Gunnar Sigurjohsson og bror hans, bankmannen Arni, den gamle norgesvennen Kristian Sighvatsson og ikke minst den legendariske presten, ungdomslederen og salmedikteren Fridrik Fridriksson – og mange andre.

I 1960 var fru Bjerkrheim med. På en tur med Bjarni som leder og mesterkokk dro de tvers over Island, forbi blånende jøkler, digre fosser, kokende kilder, i buss over broløse elver og uendelige veiløse lavasletter like inn til det trolske og betagende Herdubreidfjellet.

– Hvem kan vel glemme Sagalandet?

Det var også uventet å få komme til Solrenningslandet – Japan – og være der i nesten et helt år, fra høsten 1965.

– Min kone var med meg på ferden, så jeg ”var av sneglearten som tok huset med på farten”. Så slapp jeg da å lengte hjem. En skygge i alt det gilde jeg fikk oppleve, var at hun var syk hele tiden, med smerter hver eneste dag.

Like før jul fikk de diagnosen av den amerikanske

doktoren og hans japanske medarbeider, og den lovet ikke godt for framtiden.

– Det var med sorg i hjertet vi to den kalde kvelden et par dager før jul reiste med bussen hjem fra sykehuset til skolen i Aotani, ”Den grønne dalen”. Den vinteren var jeg lærer ved Misjonssambandets bibel- og forstanderskole i millionbyen Kobe.

Møtet med de myldrende folkemengdene i Japan, med den kristne ungdommen og de unge menighetene har for alltid risset seg inn i T.B.s hukommelse.

– Det samme kan jeg si om samarbeidet med de japanske medarbeiderne Aibara, Nabetani, Taniguchi, Masaki og andre. Og hvem kan vel glemme den 85 år gamle amerikanske ”gentlemanmisjonæren” dr. Stirewalt og den 93 år gamle danske misjonæren, veteranen dr. J.M.T. Winther? Kjære minner er knyttet også til samværene med de norske misjonærene på Misjonsselskapets, Frikirkens og Misjonssambandets stasjoner.

Inntrykkene av naturen, folkelivet og kristenlivet der ute ble nedfelt i diktsamlingen ”Songar frå Solrenningslandet” – som sant å si også tyder på at han svært ofte var i vårens Norge i tankene under oppholdet i Japan.

Aldri hadde Trygve Bjerkrheim trodd han skulle få bli med på oversettelse av Bibelen!

– Trygve, når du går av med pensjon, skal du ta til med å oversette Bibelen! sa Tormod Vågen en dag. – Jeg ble forundret og husker ikke hva jeg svarte. En tid etter sa han det samme enda en gang, men da la han til: ”Sammen med professor dr. Carl Fr. Wisløff.”

Da han så noe senere fikk en henvendelse fra brødrene Bjørn og Olav Beckmann i Kristiansand om å bli med på å oversette Det nye Testamente til

moderne norsk, sa han ja. Vågen ble også med, men ikke lenge etter fikk han brått hjemlov.

– Under dette vanskelige arbeidet var det siden en oppmuntring for meg å huske det Vågen hadde bedt meg om.

I et teamarbeid hvor flere dyktige unge menn var med, skred verket fram og ble fullført i 1973. Oversettelsen ble i det store og hele godt mottatt.

– Selv om jeg hadde arbeidet med Det nye Testamente en hel menneskealder, ble jeg først nå oppmerksom på hvor stor bok det er. For min del kom det vel med at jeg hadde studert litt filologi i min ungdom og senere undervist i gresk og fortolket ut fra grunnteksten på misjonsskolen i mange år.

En del innvendinger kom det som ventet fra Bibelselskapet, og det falt i Trygve Bjerkrheims lodd å svare. Men han sier i dag at han kjenner seg glad for å ha fått lov til å være med.

Inspirasjonen – en villig gjest

Selv om det er blitt mange vers etter hvert, hevder Bjerkrheim selv at han ikke har tatt det lett med dem.

– Det er når noe har slått ned i meg og tatt tak i meg, at jeg på min side har tatt tak i pennen, forteller han. – Da har inspirasjonen kommet, og jeg har lagt merke til at den ikke er noen tungbedt og sjelden gjest. Den har kommet villig og ofte opp gjennom årene.

Oftest ble versene skrevet fort ned – alltid med rytme og som oftest med rim. Ofte kunne han, når han var ferdig med den første linjen, ”se” det siste rimordet.

– Denne evnen, som vel har noe med assosiasjon å gjøre, tror jeg har mye å si for en som vil skrive vers.

Om diktene nå ofte har kommet lett, vil det ikke si at han har slengt dem ut i verden på en lettferdig måte. Han har prøvd å ha dem under et kritisk øye når han har renskrevet dem før de gikk til forlaget, og siden både gjennom annen og tredje korrektur.

– Hvorledes kom så diktene dine?

– De har kommet på de mest forskjellige steder: På veien til trikken så du den hvite nysnøen, en knopp som holdt på å briste, en bjerk som bruste – en gammel pensjonist. Inne i sporvogna satt du og så et bilde i en bok fra Island: Myrull i det siste glimtet av sol. Kanskje du satt i en buss gjennom Norges daler, eller du var i et fly og så Norge fra lufta – dette underfullt fagre landet som du aldri blir trett av å synge om.

Eller han satt i en solbakke en dag i mai i Telemark og tenkte på den unge lærerinnen som nettopp var død, og som den siste kvelden i sitt liv hadde sagt: ”Jesus tek ikkje glansen av livet.”

Eller han våkner en sommernatt og hører tydelig at det blir sagt: ”Det er makt i de foldede hender!” Og han slår på lyset og skriver det ned som etter diktat.

Ute i Kobe i Japan går han og rusler på en av de lange utstikkerbryggene og venter på at det engelske konsulatet skal åpne. Han ser de to hendene til en ung japaner, og det former seg til et dikt: ”To hender er tenkt til å tena og lyftast i bøn mot det blå.”

Eller han ligger på en divan i den vesle bedehus-salen i Akureyri på Nord-Island og ser midnattsolen strømme inn. Da tar det til å tone: ”Sjå morgonsoli fagert glimar! Stå opp, i heilagtd skrud og kled!”

– Du har skrevet mye om solen?

– Ja, noe av det som har tatt meg mest, er solefallet når dagen dør. Hvor mange dikt jeg har skrevet om solnedgangen, har jeg ikke tall på, men det er ikke så ganske få.

Det er de som har kalt Trygve Bjerkheim ”lysets og vårens dikter”, og selv takker han for denne vakre blomsten. Og hvem skulle ikke synge om disse skattene – Gud så jo at lyset var godt. Og lyset er godt. Og våren er lysets og livets tid.

Til tider har han tenkt at nå er det blitt så mange vårdikt at det vel ikke bør bli flere? Men når den nye våren våkner, så se til om ikke æols-harpen igjen tar til å tone blant trærne!

Den har nå forresten også tonet om høsten. T.B. har sunget om gylne åkrer, moden frukt og løv som gløder mens det visner. Han forteller at det var en tid da han uten å være patetisk mente om seg selv at skulle det bli satt en etikett på ham, måtte det bli ”vemodets sanger”.

– Og nettopp fordi høsten og vintermørket kommer, blir våren og lyset så kjære. ”Det siste skal verta ein vår.” Med årene har så tanker og toner mer og mer gått til det evige livet på den nye og herliggjorte jorden. Den dagen som aldri ender i evighet. Det har vært tider da naturlyrikken har dominert, men tonen om Guds rike har hele tiden vært med. Og i de siste årene har nok denne tonen – Kristus-kvadet – blitt sterkere.

Vi har tidligere nevnt at det ikke er dypsindige vers han skriver, ikke problemfylte og ikke moderne i sin form. De har noe så gammeldags som rytme og rim, og de er båret av det gamle kristne livssynet.

Dette betyr ikke at han ikke har evnen til å gå i dybden, selv om han selv beskjedent hevder at han vel ikke eier den fantasien som de moderne dikterne har og som han må beundre.

Men så vil han skrive for enkle mennesker, og enkle er vel de aller fleste av oss? Skrive slik at Hans og Grete, Kari og Ola kan skjønne det og ha glede av det.

– Og jeg har lagt merke til at skal en sang eller en

salme ”nå inn” og være liv laga, må også de være enkle. Det tror jeg også gjelder for et dikt. Men det må være rikt på bilder, og det må for all del eie ”diktets ånd”. Om mine dikt har det, får andre enn jeg selv dømme.

Så har han da også hatt den store oppmuntringen at flere tonediktere har funnet fram til diktene hans og satt tone til dem. Da blir de som en fugl som får vinger og kan fly ut i verden.

Kanskje det er noe i det som en anmelder en gang skrev – at diktene til T.B. er sanger, og selv sier han smilende at om de så ikke holder mål som dikt, så kan de være brukelige til sang, og da er han for sitt vedkommende fornøyd.

Da Harald Stene Dehlin i Aftenposten meldte diktsamlingen ”Landet der nordlyset leikar”, brukte han det pussige uttrykket: ”Den problemfrie gutten i Grensen 19”. Bjerkheim finner uttrykket ganske treffende i og for seg – det stadfester i det minste at diktene hans ikke er problemfylte. Men: – De vil gjerne få gi enkle og klare svar på problemene. Løsning på livsgåten ut fra Guds ord. Jeg vil gjerne peke på den gode og den eneste veien som fører fram. Og de svarene som Guds ord gir på de dypeste gåtene, er så enkle at et lite barn kan forstå dem. ”Tro på den Herre Jesus, så skal du bli frelst!”

Men ”gutten i Grensen 19”, der han holdt til i over 30 år, er han selv problemfri? Han svarer selv:

– Nei, men jeg tror jeg har fått løsning på livs-problemene.

Skal? Skal ikke?

Skal jeg ta med *det* diktet? Og *det*? Eller skal det bli lagt ut i den store glemsels-skogen? Det hender anmelderen sier at ”Samlingen burde vært siktet og strammet inn”. Eller: ”Konsulenten burde hatt en hårdere hånd.” Hvorledes ser T.B. selv på dette? Er

han fylt av myrsnipe-mentaliteten som hevder at mine unger er de vakreste, og *alle* er vakre?

Bjerkrheim er så elskverdig å vise til noe som nedskriveren av disse linjene en gang skrev om diktene hans i Vårt Land. Jeg hevdet – fritt sitert – at for T.B. er hvert dikt et barn, og ettersom det er ”født”, er det også et kjært barn. Derfor skal han ha dem med, og han skal ha seg frabedt at konsulenter driver barnemord i manuskriptene hans.

– Det har undret meg og vært meg til trøst at stundom har jeg tenkt at det eller det diktet burde ha vært sløyfet, og så har en melder pekt på nettopp *det* diktet og sagt noen gode ord om det. Ett kvad kan glede Ola Uppigard, og et annet som ikke sier Ola noe, kan Kari på Bakken ha hygge av å lese. Og da så.

– Hvor mange dikt har du skrevet til nå?

– Stundom har jeg svart på et slikt spørsmål. Stundom ikke. For nå ligger ordet masseproduksjon snublende nær. Av og til har jeg svart: Et firesifret tall, uten å nevne det første sifret i tallet.

Når fuglene kommer flygende – skal man så jage dem bort eller si hjertelig velkommen? Og skulle det en eller annen dag komme flygende ikke bare én, men to og tre og fire, kanskje fem eller seks, skulle man da bare ønske de to velkommen og jage de andre bort? Si: ”Bort med dere, fugler, jeg tar ikke lenger imot i dag!”

Og om den store fuglen var en stor begeistringens ørn, og den sjettede eller syvende bare en liten gråspurv, skal en da si: ”Velkommen, ørn! Men du spurv – vekk med deg!”

Da Bjerkrheim i slutten av 1920-årene hadde fått til to dikt, husker han at han tenkte: ”Skal tro om det blir flere dikt? Kanskje ikke.”

Men en kilde hadde tatt til å gi vann – stille og nesten umerkelig til å begynne med, men

”produksjonen” har økt på til støvets år. Ofte har han tenkt at nå er det vel snart slutt, men så tok kilden til å olle igjen, kanskje rikere enn før. I en slik stund tonet det: ”Det er barndomens bønner som no brest i blom”.

– Så var det en søndag morgen jeg spaserte den lange veien fra Fjellhaug til Forbundssalen. Det er mange år siden nå, men jeg husker at der hvor den lange Waldemar Thranes gate tar til, kom dette hjerteresukket: ”Herre, lat kjelda få olla livsdagen long!”

Kanskje var det en dristig bønn, men den er åpenbart blitt oppfylt inntil nå. Så erklærer han seg takknemlig for alle de dager og år denne kilden har flommet – den han drømte om i barndommens fjerne land.

De første forsøkene

Vi har tidligere nevnt at det Trygve Bjerkrheim oppfatter som sitt kall til diktergjerningen, kom meget tidlig, men det tok flere år før det tok til. Han forteller selv:

– Det var en sommerkveld i den store ospe-alleen ved det nye hjemmet mitt der øst. Jeg kunne vel være tretten eller fjorten år. Jeg var tatt av stillheten og av stemningen i naturen og av freden i solefallet. Av en eller annen grunn tok det til å tone, og det var kanskje første gangen jeg kjente en ubendig trang til å forme de sterke naturinntrykkene og kjenslene i dikt.

Det ble en slags poesi, men han innrømmer at den var primitiv og barnslig – noe annet ville også være underlig, for han var jo selv bare barn. Han sto mellom trærne i alleen, og formet i tankene:

Det suser så sakte
i sommernattens trær,
og alt er så stille og tyst.

Og fantasien meg videre bær
til et land der alt er så lyst.

– Jeg skjønnte visst selv at dette var for enkelt, for jeg skrev det aldri ned. Ikke før nå. Men det fikk altså plass i noen hjerneceller, og derfor husker jeg dem langt inn i min alderdom. Kanskje var det fordi det var første gang. Da gjøres som kjent mang en småting rang. Og kanskje var det tross alt en liten myrsnipe-unge?

Noe senere hadde han skrevet ned et annet lite vers – han husker ikke hva – på en papirlapp. Den fikk en av søstrene hans se. Hun siterte verset for ham og lo. Trygve likte seg ikke der han sto.

Å, disse eldre søstrene! – Men selv var han en ertekrog i sine unge år.

Da han i gymnastiden bodde på Fjellhaug, vendte vinduene ut mot solnedgangen, og i de klare kveldene om våren sto det en blank og klar stjerne over Tryvannshøgda. Denne stjernen lokket på ham kveld etter kveld, og selv om det ikke gikk så glatt, så ble det da omsider noen linjer av det:

Kveldstjerna lyser, lyser
lågt over skogen i vest,
ned over sjø som fryser
og fuglar som søv som best.

Tja, det var alt!

Den første utfordringen utenfra kom ellers på oppslagstavla på Kristelig Gymnasium. Det skulle gis ut en sangbok, og spørsmålet var om elevene ville sadle sin pegasus og sende inn bidrag. Så vidt han husker var det Norges Kristelige Student- og Skoleungdomslag, som den gang var nytt, som sto bak dette tiltaket.

Jo, han prøvde seg fram. Noe uvant var det, men

det ble da et resultat av det – noe om at ”me har ein herleg hovding, ein konge utan svik. So lat oss ogso prøva å verta honom lik”. Den gikk på tonen ”Til kamp, til kamp for Jesus”.

– Jeg så ikke mer til resultatet, så det var vel ikke rare greiene, som han sa, bonden som skulle være beskjeden da han presenterte kona si for kongen.

Mot slutten av 1920-årene ble det noen flere dikt – vi har tidligere nevnt de to diktene han syntes han fikk så noenlunde til. Særlig husker han tre ”minnekvad”.

– En høstdag i 1927 var jeg på vei hjem – jeg hadde vært nede på stasjonen og hentet posten. Det var på den tiden jeg studerte teologi hjemme hos mor og far. På veien kikket jeg i bladet og så at dikteren Edin Holme var død. En eneste gang hadde jeg hørt ham tale, og så hadde jeg jo lest et og annet av ham. Der jeg gikk på veien denne høstdagen, ble mitt sinn fylt av vemod, og det tok til å synge inne i meg. Det var en enkel hyllest til denne fine sangeren som nå hadde lagt sin lyre ned.

Så sto studenten der på veien og prøvde å skildre denne lyren med de rene strengene. Hvor diktet er nå, vet vi ikke, og det så aldri dagens lys.

Året etter – i 1928 – kom Roald Amundsen bort oppe i ishavet, på en flyferd for å berge italieneren Nobile. Da ble strengene igjen stemt til et minnekvad. Versemålet var Wergelands ”Nu sidste Rejs mig forestaaer”. Enten det var klokt eller galt, satte han også til omkvædet: ”Sing sailor, oh!”

– Så dristet jeg meg til å sende det inn til dagbladet Dagen i Bergen, som far abonnerte på. Jeg så aldri diktet igjen i spaltene – den første reis ble for dette diktet også siste reis. Hvor det er nå, vet jeg ikke. Kanskje det nå etter 45 år dukker opp fra en eller annen skuff?

Det tredje minnediktet var til misjonslederen

Johannes Brandtzæg. Han døde i mars 1931, og Bjerkrheim var glad da redaktør Oscar Handeland satte dette diktet under bildet av Brandtzæg på første side av "Kineseren" – med tittel "Ein førar fallen er i Israel."

Utover 1930-årene ble det et og annet dikt i "Kineseren". Fra 1932 og førti år framover redigerte Bjerkrheim for øvrig juleheftet "Ved juletid", og der kom det stundom en større diktsyklus, som "Mannen frå Makedonia" og "Når morgonen renn."

Midt i 1930-årene kom så Italias stygge overfall på Etiopia. Bjerkrheim oversatte da den svenske Etiopia-misjonæren dr. Fride Hylanders mektige dikt "Mitt Afrika", og han syntes han fikk det til – fikk det til så pass bra at han gikk til Morgenposten med det. Han ble vist inn til selveste sjefredaktøren. Men nei, de tok bare inn små dikt, på to eller tre vers, sa han.

Oppmuntringer

En kveld antakelig i midten av 1930-årene dristet Trygve Bjerkrheim seg til å oppsøke kirkehistorikeren Ivar Welle, som var prest i Petrus menighet, som det het den gang, og som bodde i Rosenhofgata, ikke langt fra Fjellhaug.

Med seg hadde han et lite maskinskrevet manuskript – "Medan livslampa brenn". Ville Welle være gild å se litt på dette, og vurdere? Jo, han var vennlig som alltid og ba forfatteren komme tilbake. Og Bjerkrheim kom.

Han uttalte seg hyggelig om innholdet, og nynorskdiiktene var de beste. En av salmene kunne gjerne få plass i salmeboken, sa han. Og Bjerkrheim kunne gjerne gi ut det vesle heftet på misjonens forlag.

– Jeg var glad for vurderingen, og ikke minst

for det han sa om morgensalmen, men noe forsøk på å få den første lille samlingen trykt, ble ikke gjort. Og "Medan livslampa brenn" ligger i skuffen hans ennå.

År om annet ble det å skrive i utallige minnebøker på Fjellhaug, og ofte tok han seg tid til å forme hilsenen i verseform. En gang kollega Lars Aanestad bladde i minnebøkene, sa han: "Alt han rører ved; blir poesi." Det var nok kong Midas og gullet han hadde i tankene.

Disse ordene tok Bjerkrheim som en hyggelig oppmuntring – hva de jo også var.

En gang hadde han på denne tiden skrevet et dikt på engelsk. Aanestad og filologen Einar Nesje leste det uten at jeg sa hvem som hadde skrevet det. Etterpå sa Nesje at han trodde det var skrevet av en engelsk dikter, og det ikke en som var smågutt heller! – Også dette en oppmuntring i en famlende fase.

– Under siste storkrigen økte det på med dikt, og så tenkte jeg at jeg fikk se å prøve å få utgitt en samling. Den som oppmuntret meg til det, var Kaare Osnes, sønn til rektor Osnes. Vi bodde da i samme huset på Fjellhaug. Denne gangen var jeg så dristig at jeg oppsøkte selveste "høyfjellets dikter", Theodor Caspari, som den gang var blitt meget gammel. Han tok vennlig imot meg og lovet å se på manuskriptet. Etterpå skrev han forordet til denne første samlingen, som betegnende nok fikk navnet "Landet og Lyset", og som ble trykt i 1945.

Fredsvåren 1945, den 17. mai, lå Caspari på Diakonhjemmet. Bjerkrheim tenkte med seg selv at det vel ikke var så mange som mintes den aldrende dikteren denne dagen. Så skrev han et hyllingsdikt til ham og fikk vennen Trygve M. Davidsen til å lage en fin tegning utenpå denne "adressen". Det var en lerce som jublende stiger over vårlandet.

– Jeg gikk opp til den gamle dikteren som hadde skrevet ”Norge, mitt Norge”, og det var nok den eneste hyllest han fikk den dagen. Siden så jeg om ham på det store Tåsen gamlehjem. Den kvelden satt han og leste opp av sine dikt for de andre gamle, full av humør og humor.

Neste gang Bjerkrheim så om ham, sammen med vennen Andr. Johnsen, lå han for døden. Da var han inne i en dyp anfektelse: Var han et Guds barn? Gjesten prøvde å hjelpe ham ut fra evangeliet.

Noen dager etter døde Caspari, 93 år gammel. Etterpå telefonerte hans datter, fru Frimann Clasen, opp til Bjerkrheim og fortalte at hennes far hadde vært uklar, og hun var forbauset da hun hørte han var dagklar mens Bjerkrheim var hos ham. Etterpå var han så rolig, sa hun, og så seg han inn i skoddeheimen igjen: Bjerkrheim mener han var den siste som hadde kontakt med ”høyfjellets dikter”.

Da han etterpå nevnte dette for Lars Aanestad, fortalte denne at det ordet som hadde trøstet dikterens far, den store teologen Carl Paul Caspari, på dødsleiet, var Jesu ord: ”Den som kommer til meg, vil jeg ingenlunde støte ut.”

– Hadde jeg bare visst det før! – Jeg kommer alltid til å minnes Theodor Caspari med respekt og takk. Jeg skrev ellers et minnedikt om ham, som kom inn i Vårt Land.

Bjerkrheim innrømmer for øvrig at selv om det har vanket mange oppmuntringer, så har det ikke bare vært oppmuntringer. En og annen kalddusj har det blitt, særlig fra anmeldere som har fått det kristne livssynet i vrangstrupen og som ser rødt når de hører navn som Golgata – et av de navnene som er kjærest for dem som tror.

Historiens stormfugler

En gang for mange år siden leste Bjerkrheim at profetene var ”historiens stormfugler”. Lenge etterpå kom han til å tenke på dette uttrykket, og satte det da i forbindelse med profeten Elias. Så kom tanken: Om man nå skulle prøve å skildre denne ”stormfuglen”, hvorledes skulle man så gå fram? Før han visste av det, var han i gang:

Han sit på den høgste tinden
i mektig og makeleg ro.
Ei fjellfuru voggar i vinden;
han krøkjer om greini si klo.

I Israels-folket si saga
oss møter ein stormfugl-hær.
Dei varsla dei store uver
som gjestar ei gudlaus verd.

Og når man så først hadde begynt, gjaldt det å fortsette, men når vanskelighetene siden meldte seg, var det ikke fritt for at han angret på at han hadde tatt til med disse ”fuglane”.

Men boken kom ut i 1953, åtte år etter ”Landet og Lyset”. Og den fikk navnet ”Stormfuglen, eit kvad om profeten Elia”.

Ikke lenge etter kom han til å tenke på hyrdekongen, ”Israels ljuvlege songar”, og så streifet tanken ham igjen: ”Dersom du skulle prøve å skildre Davids dramatiske liv, hvorledes ville du da gå fram?”

Og før han visste ordet av det, var han i gang.

– Jeg mente jeg fikk begynne med ”Ei stjerna brenn over Betlehem” og så fortsette med en skildring av den lille gjeterguttungen David på Betlehems blomstervoll.

Også dette ble et langt lerret å bleke, og også her

ble det rikelig anledning til å angre på den bedrift. Men har man sagt a, får man som kjent også si b. Så ble det å nytte ferier og fristunder i om lag ti år før ”David” med sine vel 400 sider vers var ferdig.

Planen var å ta med alt om denne kongen i Israel – rubb og rake. Og det gjorde han. David var med i mange slag og kriger, så det ble mye ”krigsreportasje” og skildringer av slag. Biskop Karl Marthinsen, kjent som en dyktig litteraturanmelder og selv lyriker, var vennlig nok til å lese gjennom manuskriptet.

– Han var pasifist og syntes nok at det var vel mye ”krigshistorie”. Han rådet meg til å sløyfe en del av disse skildringene, og det gjorde jeg, selv om det brøt med det prinsippet jeg ellers hadde arbeidet etter, forteller Bjerkrheim.

Boken kom ut i 1964, og nå er Bjerkrheim glad han holdt ut, både med ”Stormfuglen” og med sangeren i Israel, som fikk leve et liv mer rikt på dramatik enn de fleste i verdens stormfylte historie.

Ennå hadde han etter eget utsagn ikke lært seg å være forsiktig med slike plutselige innskytelser som siden, dersom man følger dem, krever så mye tid og åndsinnsett – og hvor man så ofte spør seg selv om det er umaken verdt.

Bare ett års tid etter ”David” fikk han reise til Japan og bli der et års tid som lærer ved Misjons-sambandets bibel- og forstanderskole i Kobe. Der fikk han være mye sammen med sin japanske venn Kenzo Aibara.

– En kveld utpå etterjulsvinteren tok denne samurai-ætlingen min kone og meg med til den største kinoen i millionbyen Osaka. Der gikk den store Kristus-filmen ”The Greatest Story Ever Told”. Nå er det jo ulike meninger om den slags filmer, men han som spiller hovedrollen, Max von Sydow,

gjorde det på en meget sympatisk måte. Også de store under i Jesu liv var med, og mange sentrale bibelord kom på skjermen, på japansk og på engelsk. Den store kinoen med den vide skjermen ble fylt fra kveld til kveld – i helgene to ganger om kvelden, hele vinteren. Trolig fikk hundretusener japanere her for første gang se og høre de store hoveddragene i Jesu liv.

Bjerkrheim ble betatt av det han så – som f.eks. da man langt borte ser den hvitklede Lasarus komme ut av graven, der også Jesus sto i hvite klær, mens et mektig kor sang Händels ”Halleluja”. Det samme gjorde de da Kristus fór opp til himmelen.

– Da var det, mens jeg satt der langt øst i storbyen Osaka, at tanken kom: ”Enn om du prøvde å skildre Jesu liv, fra først til sist, fortalte i episk-lyrisk form alt det som står om ham i de fire evangeliene?”

Alt på toget hjem fra Osaka til Kobe samme kvelden tok han til. Det ble et enda lenger lerret og bleke, og ennå er det ikke ”ferdigbleket”.

– Et dristig tiltak?

– Ja. Kanskje dumdrilig også. Men jeg tenkte ikke så mye på rekkevidden av det hele da jeg tok til. Og hadde jeg sagt a, fikk jeg si b enda en gang. Kanskje c og d også – hele alfabetet til ende.

Under arbeidet med Stormfuglen, David og Kristuskvadet, opplevde han at hver gang han setter seg til å arbeide med disse skildringene, kommer han et stykke videre på vei. Det kunne vel hende veien så blir stengt, men han vil videre, og neste gang kommer han videre, kanskje bare et lite skritt, men videre går det. Og erfaringen viser at til slutt kommer man også til veis ende. Han håper det vil gå slik også med det store diktet om Jesus.

Skjønt det er nå ikke alltid man kommer til veis ende:

– For mange, mange år siden begynte jeg å skildre

Martin Luthers liv. Jeg kom også godt i gang, syntes jeg selv, og var kommet helt til riksdagen i Worms, men så ble det ikke lenger heller.

– Andre forgjeves forsøk?

– Ja, jeg kom et stykke med Samson og et godt stykke med den vakre Ruts bok. Om jeg noen gang kommer til ende med Luther, Samson, Samuel eller Rut, det vet jeg ikke.

Vi andre skal håpe at han i alle fall kommer helt fram med Frelseren!

Store sangstunder

Vi synes vi vil vite hvordan Trygve Bjerkrheim følte det da han første gang hørte noe av hans eget bli sunget. Det var for øvrig midt i 1930-årene, og det var Fjellhaug-koret som sang den nye Fjellhaug-sangen til tone av Ole Ledang.

– Det gledet meg antakelig mer enn når jeg siden fikk høre en sang eller salme jeg dro kjensel på, bli framført i NRK.

Da Forbundssalen – nå Misjonssalen – ble vigslat i 1935, ville Ludvig Hope ha en kantate til høytiden. Ole Ledang skrev musikken og Bjerkrheim teksten: ”Guds ord gikk langt om lande”.

– Jeg syntes det var vakkert å høre Forbundskoret synge, og jeg var glad for å ha skrevet dette.

Seks år etter – i 1941 og under en brennende krig – feiret Misjonssambandet sitt femti års jubileum i Oslo. Til dette jubileet skrev Bjerkrheim en større misjonskantate, som organist Elling Enger skrev musikken til – så vidt vi forstår Engers gjennombrudd som komponist. Det het ”Gud bygger eit rike”.

Kantaten ble oppført i det store Calmeyergatens Misjonshus, som var nærmest fullsatt. De korene som sang, var Forbundskoret, Seiersten Misjonskor fra Fredrikstad og mannskoret fra Misjonsskolen

på Fjellhaug. Det var nok de som hadde ventet at det ikke skulle bli slått så stort opp – Filharmoniske spilte!

Da sluttkoret ”Det store møtet” tonte ut, ble komponisten og dirigenten – Enger – kalt fram og takket med godord og blomster. ”Det var på sin plass,” tenkte jeg. ”Men så ble også jeg kalt fram.”

– Jeg hadde ikke ventet dette, og jeg husker jeg var glad for at jeg hadde byttet dress før jeg gikk på oppførelsen. Så ble det blomster og takk igjen, og hylling til oss begge. Trygves aldrende mor var med den kvelden. Hun hadde plass sammen med ham og hans kone nede ved døren, og da T.B. kom ned igjen med blomstene i hånden og satte seg, sa hans mor: ”No må du minnast, Trygve, å gjeva Gud æra!” – Jeg er glad for at hennes gudsfrykt var større enn morsstoltheten!

Så gikk det hele tredve år og vel så det til de to neste kantatene: ”Den store stjerna” i 1972 og ”Den store kongen” året etter, begge til musikk av organist Mons Leidvin Takle.

Den første ble framført i flere byer før jul 1972, og året etter med fullt orkester for store forsamlinger i Sandnes, Stavanger og andre steder. ”Det var en mektig sang- og musikkopplevelse!”

Før jul 1973 sang et halvt tusen barn i den store Giskehallen i Sandnes barnejulekantaten ”Den store kongen”. Det var gripende både å se og å høre. Og om sin egen innsats i den forbindelse sier Bjerkrheim: ”Takk, takk at også jeg fikk være med!”

Den siste sangstunden som han minnes med særskilt glede, var samtale- og sangprogrammet med Victor Andersson i NRK den 14. mars 1974. Hvem skulle ikke bli glad over de mange takknemlige reaksjonene, og ved tanken på å få nå hundretusentalls heimer i landet med gledesbudet om Guds rike?

En sang eller et dikt som får en tone, er ifølge Bjerkrheim en fugl som får vinger slik at den når lenger ut i folket og lenger inn i hjertene.

Det er ikke så mange av sangene hans som han selv har satt melodi til, men noen er det.

– Jeg hadde stått ved utgangsdøren til Forbunds-salen og tatt imot misjonsofferet en søndag formid-dag i 1950. Og jeg syntes det var så gildt å se både de gamle og unge gi sine gaver til Guds sak. På hjemveien fra Sinsenkrysset til Fjellhaug i lag med vennen Nils Brandsæter, tok det til å tone: ”Å gi er å så, å gi er å få, kor stort å få gi, so gi mens du kan!” Da jeg kom hjem, var både tekst og tone ferdig.

Det er jo ikke så mange sanger som handler om å gi, og en av de få som er, er skrevet som en julesalme. Når det derfor i morgenandaktene i NRK er en tekst om å gi, er denne sangen god å gripe til.

Men det er en rekke andre som også har gitt hans sanger vinger, og takknemlig og beskjeden som han er, ville han gjerne ha nevnt dem her. Han har for-
resten allerede nevnt Ledang, Enger og Takle. Men han nevner også med takk Olav Moe, Olav Orheim, Ragnar Ørstavik, Egil Haugen, Kjell Børjesson, Kazak Ozka, Erling Moen, Ingar Fr. Nilsen, Jens W. Linderud, Conrad Baden, Edv. Fliflet Bræin, Hall-
vard Johnsen, Hans Ihlen Nistad, Øivind Tønnesen, Johannes Hellene, Per Fjølstad, Arne Aano, Peder Tønnessen, Jakob Bjøraa, Torbjørn Knutsen, Erling Fagermoen, Trond Kverno, Wilmore Gundersen, Magnar Grøndahl, Magnus Landro, Lars Heggen, Ole Fr. Johnsbråten, Lars Aanestad og Else Berntsen Aas.

Ikke sant, litt av et utvalg? Og dertil kommer at Trygve Bjerkrheim ikke er helt stø på at han har fått med seg alle. Men han vil nå gjerne få takke dem. Ingen glemt.

Oversettelser

I løpet av førti år er det blitt ikke så ganske få oversettelser fra andre tungemål – de aller fleste etter oppfordring fra sangere eller fra utgivere av sangbøker.

– Så vidt jeg minnes, var den første sangen jeg oversatte, en av Lina Sandell. Fart i oversettelsesar-beidet ble det imidlertid først i slutten av 1930-årene da en nemnd skulle utarbeide et tillegg til Sang-boken. Komiteen var samlet på Fjellhaug hos Lars Aanestad, og flere ganger ringte han meg opp i hustelefonen og ba meg oversette noe fra svensk eller engelsk. Den første tror jeg var ”Fremad, Kristi hærmenn!” – Onward, Christian Soldiers!

Han syntes dette gikk så lett at han kjente det som en oppmuntring til å fortsette med dette arbeidet. Den gang ble også ”Store stormar skakar verdi” over-satt – den er også tatt med i Prøvesalme-heftet.

Fullt så lett skulle det imidlertid ikke gå hele veien. Aanestad ba ham oversette ”Lead me, o Thou great Jehova!” Han prøvde gang på gang, og enda en gang, men det ville ikke klaffe helt.

– Men så ”kom” det en natt på Hurdal Verk under et arbeidermøte for Misjonssambandet. Da fant jeg det som jeg mente måtte være de rette uttryk-kene, og allerede kvelden etter ble sangen sunget av møtekoret, dirigert av Ledang. I norsk språkdrakt begynner den med ordene: ”Leid meg, store Gud, Jehova!” – og den gjorde så sterkt inntrykk på dem som var til stede, at koret måtte gjenta den.

Noe lignende var tilfelle med ”Bryt du det livsens brød”, som Tormod Vågen hadde gjort ham opp-merksom på. T.B. oversatte den først til bokmål og tok den inn i ”Ved juletid”. Men heller ikke da ble det ”klaff”. Siden ble det gjort et forsøk på nynorsk, og to korte vers er tatt med i Sangboken nr. 2.

– En av de siste gangene jeg var sammen med Vågen, bare noen dager før han døde, sa han: ”Eg freista å omsetja den songen til norsk. Men det lukkast ikkje. Det lukkast for deg.”

– Ellers har Vågen gitt fine oversettelser av andre sanger – bl.a. ”Eg er ein gjest i verdi” og ”Å, for djup i Jesu kjærleik!”

Til den reviderte utgaven av Sangboken fikk Bjerkrheim oversette noen, – bl.a. ”Kristne hjerter knyttet sammen” og ”Deg, lysets Fader, lover vi”. (Thee, Holy Father, We Adore). Om denne mektige lovsangen sa Sigurd Lunde i sangboknemnda at han trodde den sangen kom til å bli sunget i himmelen!

På Island ble Bjerkrheim kjent med den engelske ”Bles’ d be the tie that binds”, oversatt til islandsk av Fridrik Fridriksson. Bjerkrheim prøvde å smelte sammen de to versjonene, og resultatet ble ”Velsigna band som bind Guds folk i saman her!” Som kjent har den salmen sunget seg inn blant kristenfolket her i Norge.

Sigurd Lunde ba Bjerkrheim om å oversette ”Jeg vil heller ha Jesus” og ”Guds kjærlighet”. Han var glad for det oppdraget, selv om han på forhånd tvilte på om det var mulig å oversette det siste verset i den sistnevnte sangen, spekket som det er med bilder:

Om alle hav med blekk ble fylte,
var himlens hvelv av pergament,
og var en penn hvert strå på jorden,
hver mann med skrivekunsten kjent –
å skildre rett Guds kjærlighet
vil tømme alle hav.
Og himlens hvelv fra bryn til bryn
ei plass til skriften gav.

Som kjent er noe av det vanskelige med å oversette fra engelsk at dette språket har så mange enstavelserord. Hver linje er så å si pakket med molekyler. Der engelsk har enstavelserordet ”love”, må bokmålet ha tre stavelser – kjærlighet. Nynorskmannen Bjerkrheim noterer med noen stolthet at nynorsk til gjengjeld klarer seg med to: Kjærleik!

Hva har du som du ikke har fått?

Det var på en østnorsk kirkegård for over førti år siden, en bitende kald vinterdag, med snø fra nord. Det var ikke kapell, så presten måtte forrette ute på kirkegården. I kisten ligger en russisk kvinne, som hadde vært i pleie på en av gårdene, og det ble sagt om henne at hun ble sinnssyk på grunn av ulykkelig kjærlighet.

– Jeg minnes ennå prestens bibelord ved båren ute i vinterkulden: ”*Hva har du som du ikke har fått? Og dersom du har fått det, hvorfor roser du deg da som om du ikke har fått det?*”

Disse ordene vil Bjerkrheim gjerne avslutte våre samtaler med. Han har fortalt om det som har lyktes i livet, og han har gjort det med kledelig beskjedenhet. Han har også bekjent at det ikke alltid har gått like glatt. I begge tilfeller er det ting han har fått. Altså ikke noe å rose seg av. Når det gikk tungt, var det for å øve ham i kristelig tålmodighet og utholdenhet – dyder som ikke er særlig høyt i skuddet i vår effektive tid. Og når det har lyktes? Da er æren Guds. Også det har han fått.

– Og om en ikke roser seg selv, så kan man takke. Takke for det man fikk ta imot, og kanskje fikk formidle et lite pust av velsignelse til en eller annen som ennå er ute på sin pilegrimsferd på denne merkelige jorden, på vei til den evige verden.

Og det siste ordet skal han selv få i dette lille

forsøket på å presentere mannen bak diktene og sangene og kantatene og de varme og enkle fortellingene. Han sier det slik:

– Denne tanken gjør en godt når en nærmer seg sytti år – støvets år!

EN KALLSBEVISST KRISTEN LYRIKER

AV KAARE OSNES

1974

MANGLER NORDMENN APPELITT PÅ KUNST? SPURIE FORBRUKERRAPPORIEN FORNOEN ÅRSIDEN. – GJENNOM SNITLIGSITIER VI EN OG EN HALV MÅNED AV ÅRET FORAN RADIOAPPARAT OG TV-SKJERM. – DEN KAN BARE TELLES I TIMER – ELLER MÅ AKSIMALTI DAGER – DEN TID OLA NORDMANN SPANDERER PÅ Å LÆSE SKJØNNLITERATUR

OG NÅR DET GJELDER DEN BESKJEDNE, MEN EDLE GREN INNENFOR SKJØNNLITERATUREN, LYRIKKEN, ER NOK LÆSEINTERESSEN FORSVINNENDE LITEN, – UNNTATT DA LYRIKK I FORM AV SALMER, SANGER OG VISER, SOM HAR GOD KLANGBUNN I FOLKET.

TRYGVE BJERKRHEIM, ER – SOM KJENT – EN DYRKER AV DENNE EDLE KUNSTART, LYRIKKEN.

DEN LYRISKE KUNSTFORMEN MÅ HA UTILØSTNOE I HAN SELV. EN GLAD OG LYS TONE I DIKTENE HANS VITNER OM DETTE. LIKEVEL SKAL EN IKKE HA LEST MANGE LINJENE I NOEN AV DIKTSAMLINGENE HANS, FØREN SER AT HOVEDSAKEN FOR T. B. ER Å FORMIDLE ET BUDSKAP GJENNOM LYRIKKEN. HER HAR HAN SETT EN OPPGAVE I SITT VIRKEFORLAND OG FOLK.

I DENNE TIDEN HAR HAN SAUSET EN VESENTLIG DEL AV TID, EVNER OG KREFTER – ”EG TRUGEN MÅ NYTTE DEN DYRE DAG!” SLIK SER DEN KALLSBEVISSTE LYRIKER DET.

(JEG KJENNERINGEN ANNE LYRIKERSOM HAR VÆRT SÅ PRODUKTIV SOM T. B.)

HAN VAR VEL 40 ÅR DA DEBUTSAMLINGEN: ”LANDET OG LYSET” (1945) BLE UTGITT. DIKT HADDE HAN NOK SYSLET MED Å SKRIVE I MANGE ÅR FØR DEN TID. HAN HAR SPART PUBLIKUM FOR SIN LÆRETID. DET VAR EN STIL-

og formsikker dikter som trådte fram på arenaen i 1945.

Alt i første diktsamlingen viser han stor fortrolighet med lyrikkens regler for rim og rytme. Han leker med bokstavrim (hør s-ene i verselinjen: ”Og so kjem soli, stråleskir og stor”) og med andre lyriske virkemidler. – Det norske folkemålets rike ordtilfang med dets nyansemuligheter har han visst å utnytte i sin kultiverte nynorske språkform. Han er blitt kalt en formens mester.

I forordet til debutsamlingen uttalte Theodor Caspari at han i T. B. så ”en lovende naturlyriker”. Han hadde festet seg ved de stemningsfulle bilder T. B. tegnet. Og her er bilder av fjell og fjord, av dal og skog, av vårvinne og slåttonn i norske bygder.

Lyrikeren T.B.s betatthet av Norges herlige natur er ikke blitt mindre med årene. ”Landet og lyset” ble etterfulgt av naturlyrikk i den omfattende samlingen: ”Song under stjernene” (1955), ”Det gode år” (1959), ”Lysande land” (1965), ”Enn bankar mitt hjarta” (1968), ”Landet der nordlyset leikar” (1970) – og ikke å forglemme diktsamlingen etter Japanoppholdet: ”Songar frå Solrenningslandet” (1966).

Etter hvert har vi fått et fullstendig spektrum, fremkalt av den sol og lys som stråler over den naturen T. B. skildrer. Noen anmeldere har kritisert ham for å gi et vel ensidig blidt bilde av naturen. Men slik må T. B. gi det! I innledningsdiktet til ”Det gode år” heter det:

Eg liknar lerka i dette eine
at helst ho kved under kvelven reine.
Når soli spelar på vårleg grunn,
då er det lovsong i lerkemunn.

Men er det grå-ver og rusk og væte,
me høyrer sjeldan det ljose læte.

Då sit ho tagal på tuva si.

Men kjem so soli, ho glad kved i.

Og vert det mykje av sol og glede
i desse einfelde lerke-kvede,
du lyt orsaka meg, kjære du,
for helst eg ville i ljoset bu.

I de diktsamlingene jeg nevnte, finner vi mer enn naturlyrikk. T. B.s hjerte banker varmt også for menneskers liv og skjebne: Fedrelandet betyr for ham først og fremst arven fra fedrene. Heimen med mor, far og barn står sentralt i hans diktning. Yrkeslivet representeres sterkest av bonden og fiskeren, naturlig nok. Men han har også greid å få poesi ut av sitt møte med frukt- og blomsterkona, skomakeren og skjærsliperen (som han riktignok måtte helt til det fjerne Østen for å få øye på.)

Både når T. B. skildrer naturen og når han gir oss trekk fra folkelivet, bærer hans dikt preg av et sterkt personlig engasjement.

Han er glad i naturen, men er ingen naturtilbeder. Med sin naturlyrikk ønsker T. B. å ære Gud. Fra ”Landet og lyset” siterer vi:

Noregs urfjell – for ei kraft
må då ikkje han ha havt
som dykk milevidt let risa!
Han sitt velde ville visa.
Når ved desse fjell eg vankar,
las eg dine skapartankar.

Noregs urfjell, ein gong lyt
de, når tidarmålet tryt,
klovna, rivna, ramla, halla,

sturta, mot kvarandra falla.
Men i Jesu rettferdsrike
nye kjem, som ei kan vike. –

I Jesu rettferdsrike! Det er det Gud har beredt for dem som ble skapt i hans bilde. Gjennom alle sine diktsamlinger forkynner T. B. budskapet om Guds omsorg for sjelers frelse. Vi har et ”evigt fedreland”:

Som fedrane mine ogso eg
ein pilegrim er på jordi.
Og vonlaus var livsens vande veg
forutan dei lovnads-ordi:
Kvar ein som på Jesus Kristus trur,
skal benkast ved himmelbordi.

Lykkelig er hver den som ”søker eit evig fedreland”, for ”dagen min døyr her nede”. – Det sentrale budskapet T. B. gir i sine lyriske diktsamlinger, er det samme som vi har hørt i hans mange radioandakter.

Femti av disse andaktene er trykt i boken ”Lyset og livet” (1963), hvor nettopp denne varme sjelesørgeriske tonen er så sterk. To av T. B.s diktsamlinger skiller seg ut fra dem jeg har nevnt. Det er de episke diktsamlingene: ”Stormfuglen” (1953) og ”David” (1964).

Stormfuglen er profeten Elias. I diktform får vi her Bibelens beretninger om Elias liv og kallsgrjening.

I forordet til det meget omfattende epos om Israels store konge, David, skriver T. B. selv at det er en dristig oppgave han har tatt på seg. Det er imidlertid budskapet i beretningen om David som har tvunget ham til å tolke historien om hyrdekongen i verseform. Ikke minst til tidens unge har T. B. sett det som

en oppgave å formidle dette budskapet, ”til åtvaring og trøyst”. Boken ”David” er tilegnet ”Noregs unge Kristmenn”, – og da har han særlig tenkt på de elevene han gjennom en mannsalder har hatt ved skolene på Fjellhaug.

Begge disse verkene har som diktsamlinger det fortrinn fremfor naturlyrikken at de holdes sammen av en klar episk beretning om en hovedperson. Dette gjør det lettere for leseren å tilegne seg innholdet.

Uttrykksformen i ”Stormfuglen” og ”David” er knappere enn i T. B.s rent lyriske diktning. Det er kraft og fynd over versene. Og skildringen av viktige og avgjørende begivenheter får en sterk intensitet.

I boken om David har T. B. tatt med i sin gjendiktning kjente salmer, – la meg få referere bare noen få linjer fra Salme 32:

Skap, i meg, Gud, eit reint hjarta,
so eg kan elska din veg!
Og ei ny ånd, som er stødug,
gjeve du inne i meg!

Kast meg ’kje bort frå di åsyn, –
dit eg din smil ikkje ser!
Tak ei din Heilage Ande
frå meg, å Herre, eg ber!

Om verket ”David” sier en anmelder mot slutten av sin omtale: ”Eg sit her med boka i hand, rik og glad i sinn – og takksam for det verket diktaren gav.” (Birger Breivik i ”Fast Grunn”).

T. B. har også laget en fødselsdagbok: ”År og dag” (1956) heter den. Han har valgt skriftord fra Bibelen og selv laget et dikt for hver av årets 365 (riktigere: 366) dager.

Dette er en ypperlig bok for alle som (tross dårlig hukommelse) gjerne vil holde orden på slektningers og venners åremålsdager.

Helt til slutt har jeg spart hans samling av ”Kvad som svipar på salmetonen”, nemlig ”Ved kjærleikens hav” (1963).

Denne salmesamlingen faller det meg naturlig å nevne i sammenheng med de evangeliske sangene vi har fra T. B.s hånd, eller riktigere: fra hans hjerte. Flere av disse har vunnet god inngang og blir stadig sunget i de kristelige forsamlingene – ikke minst på møter for unge. Tenk på slike som ”Bli med, bli med til livet!” ”Han tek ikkje glansen av livet”, og ”Det er makt i de foldede hender”. Utenom de 7 - 8 sangene av T. B. i Sangboken har han oversatt en rekke fra andre språk. Noe av det han selv har skrevet, er også blitt oversatt til fremmede språk. Ofte blir sanger av ham sunget av solister og kor. Han har dessuten diktet kantater, vi husker ”Gud byggjer eit rike”, som ble uroppført ved Norsk Luthersk Misjonssambands 50 års jubileum i juni 1941.

Det er rimelig å tro at det er den sangbare delen av T. B.s lyrikk som vil leve lengst. Med sine sanger har han nådd dypest inn og videst ut i folket. Han har med sin sangergave maktet å utløse noe hos alle som ”hev ei sjel som syng”! Det er disse han har tilegnet salmesamlingen ”Ved kjærleikens hav.”

Med dette sier vi T. B. til lykke og ønsker hans lyrikk en fremtid i vårt folk – Gud til ære.

EIT LIV UNDER GUDS VELSIGNING

AV BIRGER BREIVIK

1974

DET VAREIN AV DEI KLÅRE, FINE HAUSTIDAGANE LIKE ETIER KRIGEN. TRYGVE BJERKRHEIM OG HANS GODE VEN VICTOR JOHANSSON FRÅ JÖNKÖPING GJESTA DROTNINGBORG NOKRE DAGAR. DET VAR HØGTID FOR OSS SOM HADDE DEI TIL GJESTER. DEI VARSÆRM ERKTE PERSONIEGDOM ARBÅE TO. DET ”VRIM LA” AV FYNDORD, OG M UNILEGE DUEILAR VAR DET MANGE AV. VI HAR SÅ MANGE FESTILEGE MINNE FRÅ SAM VÆRET MED DEI TO.

EIN DAG RUSLA VICTOR, TRYGVE OG EG NEDOVER TIL DROTNINGVIKA, DER HAVBÅRENE SLIKKA OPPOVER DEN REINE SANDEN. VICTOR FØRDE ALLIID SAM TALEN INN PÅ ÅNDELEGE SPØRSMÅL. HIM MELEN VAR SÅ NÆR DER HAN VAR MED EITT FEKK HAN SLIK HUG TIL Å VEISIGNE DEN UNGE REDAKTØREN. EG MINNEST SÅ VELDÅ ”PATRIARKEN” LA HENDENE PÅ HOVUDET TIL TRYGVE OG VEISIGNA HAN. DET VAR SÅ STILT OG HØGTIDSSAM TI FJELLKLØFTA DER VED STRANDA.

NÅREG HAR PRØVT Å SAMLE MINNE FRÅ TRYGVE BJERKRHEIM S LIV, HAR DET KOM E SÅ STERKT FOR MEG AT HAN PÅ EIN SÆRLEG MÅTE HAR LEVD OG TENT *under Guds velsigning*. Difor kom han til å bety så mykje for *dei menneska* han møtte. Vi som budde i lag med han på Fjellhaug, veit kor mange han fekk hjelpe ved personleg samtale. Og mykje fekk han gi dei mange som var innom kontoret hans i Grensen 19.

Eg såg dei takksame og glade på veg ut. Det var noko så ope, hjartevarmt og kravlaust over hans liv. Eit levande vitne var han i ord og gjerd om sanninga frå Guds ord: For inkje har de fått det, for inkje skal de gi det.

Fordi Bjerkrheims liv har vitna om Guds velsigning, kom han til å bety så mykje for dei han møtte, og difor kom han og til å bety så mykje for *misjonen*. Vi samlar dei 36 ”redaktøråra” og seier frimodig: Dei var alle under Guds velsigning.

Det står så tydeleg for oss at Gud var med frå dei yngste år i Bjerkrheims liv. Kallet møtte han som ei stille draging. Det var ikkje soleklårt for han kva han skulle bli. Var det filologi? Det vart teologi. Og det vart eit studium som la verdfullt stoff til rette for dei mange år i redaksjonen av Utsyn.

Mens eg skriv desse linjene, kjem det så sterkt for meg eit lite bilete av veslejentane som skulle teikne fars profil. Det vart nokre strekar som peika hit og dit. Dei likna ikkje mykje på far, men med litt velvilje kunne ein nok sjå likskap. Dette eg skriv ned, er berre små strekar til eit bilete av Bjerkrheim, og ein profil. Han hadde verkeleg profil. Vi finn fleire markante trekk i biletet. Han var lekmann og pietist, tru mot si overtyding, stø som det norske fjell. Slik stod han i mang ein strid. Han slo alarm, han svinga sverdet når det var naudsynt, frimodig og sterk, i truskar mot Ordet og i vyrndad for arven og kallet. Frimodig og sterk og samstundes mild og mjuk, det er Bjerkrheim. Han er ekte nordmann og ein sann kristen, eit føredøme etter Filipparbrevet 4 – ”Dykkar godlynde verte kjent for alle menneske!”

Nasjonal og global, avgrensa og likevel vidsynt er han. Få har tolka arven frå fedrane – naturen, fjellet, fjorden, dalen, skogen – som han har gjort det. Og få har tolka misjonen som han. Det er ikkje berre den markante profilen som særmerker han, men framfor alt *varmen i hans personlegdom*. Den fekk så mange merke. Den møtte oss i det varme handtrykket, i dei tindrande augo. Den møtte oss i det djupe alvor og i det skøyaraktige smilet. Det

er ein varm og ekte poesi som går gjennom alt det Bjerkrheim har forma. Og gulltråden gjennom hans rike produksjon – ja, kva er den utan *misjonen*, integrert i evangeliet.

Han har vore vidtfemnande i sitt utsyn. Perspektivet var globalt. Tenk på misjonskantaten, tenk på songane som: ”Den som ein gong såg dei store åkrar, gulnande til haust, då vår Frelsar vendte synet Mot dei store land i aust, – Aldri, aldri meir han gløymer Det som han den gong fekk sjå, Og i hjarta vaknar bøna: Også meg du bruka må.”

Gi han ein plass i norsk natur: Du får til løn det vakraste dikt om sprettande lauv, fuglesong og snøkvite fjell som bakgrunn. – Set han i Japans myldrande folkehav: – Du får rik poesi om folkelivet og naturen der langt mot aust, og framfor alt om Riket som kjem.

Som han kan kose seg over småting! Kor det frydar han å få gjenta ein råkande replikk eller ein god stubb. Men han er ikkje ”detaljist”, Bjerkrheim. Han er ”grossist”. Han hefter seg ikkje ved det små i den meining at han gløymer det store. Han tøyser seg alltid mot det største og lokkar sine medmenneske til å sjå framover og oppover.

Få har hatt slik evne til å pleie venskap som Bjerkrheim. Og han har fått lukke til å formidle rikdomen i venskapet til dei mange som han møtte på sin veg. Eg har alt nemnt Victor Johansson, lekpreikaren frå Jönköping som han opplevde så mykje rikt i lag med. Eg tenkjer på Bjarni Eyolfsson frå Island, Kenzo Aibara frå Japan. Det er berre nokre døme på slike som fekk ein stor plass i hans hjarta. Sjølv har han skildra dei som kom til å stå han nær og som gav han inspirasjon og lokka fram diktaråra i hans barm.

Sjølvs har eg fått så mange perler frå hans diktarhand. Det var sagt nokre enkle ord og vekt nokre tankar frå ein talarstol, ein takksam tilhøyrar forma noko av det med poesien sine varme. Ein gong fortalde eg om ein kvithåra gamal lesar i heimbygda. Vesleguten var så overtydd om at det var Jesus han såg. Og Bjerkheim forma diktet: ”Han trudde det var Jesus han såg, den vesle svein”.

Ved eit høve var eg sjølv opptatt med den omsorg Jesus viste for læresveinane etter oppstoda, og eg nemnde ordet frå Petersbrevet om han som er hyrding og tilsynsmann for sauene. Nokre dagar etter fekk eg tre vers som eg har sett mykje pris på. Dei har måla Jesus så klårt for meg: ”Han har plass for kvar einskild i omsorga si, for kvar ein står hans hjarta i brann. Han er hyrding og tilsynsmann, vaktar vår sjel. Me står alltid i omsorg hos han.”

70-åringen har ikkje lagt årane inn. Han arbeider trutt. Og nå flyt det ein straum frå hans penn som hadde det så travelt med det som høyrde arbeidsdagen til på kontoret. Nå nyttar han tida til det som ligg han aller mest på hjarta. Vi gler oss over alt som han får tid til – og nåde til å bere fram av sitt rike forråd. Må også livskvelden vere under Guds velsigning, slik som daggryet og den klåre morgonstunda var det. Det er vårt ynskje for deg, kjære ven og medarbeidar.

Artiklene av Haddal, Osnes og Breivik ble skrevet til Trygve Bjerkheims 70-årsdag i 1974.

I REGNBUEENS GLANS

ARNE PRØIS I SAM TALE MED TRYGVE BJERKHEIM
1991

Forord

Det har vært en stor personlig berikelse å sysle med Bjerkheims liv og lagnad. Han er nesten en vandrende Misjonssambandets 100-årige historie. Han er også bevegelsens nattergal, – harmonisk og harmoniserende. Når en følger hans liv: – I regnbuens glans, vil en til fulle se hvor sant det er: – ”Han tek ikkje glansen av livet”. – Manges liv har han gitt noe av regnbuens særegne glans.

Hjemme hos mor og far

– Jeg kom til verden i en 4 mil lang fjellbygd, i Bjerkheim i Rogaland. Det var den 26. august Anno Domini 1904, da århundret var ungt og nytt. Det er så underlig, – nå 87 år etter, – å lese fars fødselsmelding:

”26.8.1904: – Atter en gledens dag for mitt hjem. Abigael nedkom nemlig med et velskapt guttebarn, nummer åtte som er nummer fire av gutter. Det gikk så usigelig vel. Alltid når slikt ventes, fylles en med vemodige tanker. En kan ikke vite hvorledes det vil gå. Vi hadde bedt meget til Gud om et heldig utfall, og mange venner var også med. Det viste seg at Gud hører sine, og at Guds kraftige arm var med. Ja, tenk: Nå åtte barn. – Kjære Gud, må vi få være sammen hos det i evighet. Vår bønn er: La oss bli dine sanne barn! Og han har lovet at – Jeg og mitt hus skal bli frelst. Pris skje Gud. Så anbefaler vi også dette barn til deg.”

Gjennom bygda, og like forbi barndomsheimen,

strømmer en krystallklar elv. Og elvesusen er min barndoms melodi. Til den sovnet jeg inn. Elvesusen og aftenbønnen fulgte meg inn i Ole Lukkøyes verdener. To av mine barndoms konkrete ønskebønner husker jeg godt: Jeg bad om å bli 100 år gammel, for da kunne jeg skrive år 2000. Og det syntes jeg ville være så fint. Den andre bønningen hadde med flyging å gjøre. Det var i flyets spedeste barndom. Og så tenkte lille jeg som så: – Om 100 år et nok flyet så utviklet at jeg kan få meg en lufttur. Men jeg behøvde ikke vente så lenge. I 1947 fløy jeg til Island. – Og nå nærmer vi oss år 2000.

Jeg skriver Bjerkrheim med h. Det kommer av at det oldnorske navnet var Bjarkarheimr, – Bjørkeheimen. I dansketiden ble det Birkrem. På slutten av 1800-tallet ble det igjen til Bjerkreim. Men da det var så mange Bjerkreim-gårder, tok far inn den opprinnelige oldnorske stavemåten. Det var for å unngå forvekslinger. Jeg verner om h-en av språklig pietet. Jeg er nøye med at h-en skal med.

Barndomsheimen er en over 100 år gammel tingstove, med om lag 20 rom. Fars far og mor bodde også i heimen. Farfar var lensmann. Det var også oldefar. Oldefar var også bygdas første ordfører fra 1837.

Mer sagnomsust er min tippoldefar, Trond Lauperak. Han var den uredde føreren for bygdefolket mot embedsveldet. Det myndige legfolk har sine røtter i min familie. Jeg tilstår jeg er glad for det.

Også i min mors slekt var det flere lensmenn. Slekten hennes går i følge ættetavlen helt tilbake til Sølve den gamle. Snorre skriver at han var den første som ryddet jord i Solør, om lag 600 år e.Kr.

”Stor arv det er for mannen av godtfolk vera fødd.” Jeg siterte dette for far da han var 60 år. Og mor fortalte meg at det hadde gledet ham. Men

det godtfolk tenkte jeg da ikke på storfolk, men på ærlige, arbeidsomme hedersmenn og –kvinner. Men jeg er i den situasjon at jeg kan sitere Vinje i dobbelt forstand. I familiens besittelse er det nemlig to ættetavler som ville legge flere pannekakehøyder til mitt høydemål om vi hadde kunnet legge større vitenskapelig tyngde bak dem enn vi kan. Men på den annen side representerer de heller ikke bare det rene amatørstadium.

Den ene ættelisten starter som nevnt med Sølve den gamle. Det er mange fine navn i den: Halvdan Gulltann, Halvdan den gavmilde og matmilde, Halvdan Svarte, Harald Hårfagre. Men ”det blå blod” som måtte finnes i denne ættelisten, er tynnet betraktelig ut der den avsluttes med det 41. ledd i 1904.

Den andre listen har omtrent like mange ledd. Mellom sine kjente navn finner vi: Erling Skjalgsønn fra Sola. Det er mest mitt historie-interesserte jeg som setter pris på disse ættelistene. Jeg har følt og føler noe godt ved å være et ledd i en lang rekke, og et enkelt ledd i en kjede. Jeg har også i begge ættelistene vært glad for å se kristendommen komme og seire. Det har vært stort å se kristenarven forvaltes vel, – se lutherdommen slå rot og folde seg ut, se vekkelseslivet spire, modnes og utfolde seg og sette frukt. Det har vært berikende å se hele denne fylde folde seg ut i mine slekters gang. Ættelistene minner meg om tider som svant. Men større er det at ”tonen fra himmelen aldri forstummer”. Særlig på ett punkt har ættelistene gitt meg noe av et ståsted: – Begge er runnet av de to strøk i Norge hvor jeg kan følge de senere ledd i detalj. Geografisk sett ruver Solør og Rogaland. Så fra den side sett føler jeg meg på hjemmebane i dem begge. Derimot være det meg fjernt å skilte med ”blått blod”, og særlig i et land som mistet hele sin adel i svartedauden, og avskaffet de ringe rester i 1815.

Noe annet er det med den ”arbeidets adel” jeg sporer hos mine forfedre noen få ledd bakover. De aller fleste av oss skal bare en to-tre ledd tilbake, så ender vi i en husmannsstue, – i et fiskerhjem eller på et småbruk. Norge har alltid vært landet med ”hytter og hus og ingen borger”.

Når hjemmene dominerer slik i vår heller glansfattede historie, tror jeg det har sammenheng med den enestående plass Luthers lille Katekismus har hatt gjennom flere århundrer. i Den Første Part – Budene – lyser det fjerde bud med løfte med en særlig glans.

Vår biografiske litteratur fra 1814 er fattig på lange linjer bakover. Derimot er den rik og hjertevarm når det gjelder å tegne mor og far i deres fordringsløse enkelthet. Vår garderobe inkluderer nok bunadene i all sin glans. Men det er unntaket. Ellers dominerer vadmel. Vadmel er fordringsløs og gråmelert. Men du hvor slitesterk og varm den er!

Slit, tårer og svette, stein og storm preger så mange av våre poetiske nasjonalskatter som hedrer mor og far, ætt og fedreland. De bæres oppe av en underlig smålåten tone. Det er ikke for ingenting at være kjæreste folketonen går i moll. Moll vinner gehør i våre folkesjel. Vår historie mangler sven-skenes ”fornstora dar”, og danskenes ”harniskklede kemper”. Hos oss er det: – Norske mann i hus og hytte, takk din store Gud. Landet ville han beskytte, skjønt det mørkt så ut. –

To store årelatninger har vårt land gjennomlevd: – Svartedauden i Middelalderen, og emigrasjonen til Amerika i det nittende århundre. Den siste var en veldig eksport både av vår arbeids- og vår intelligens-reserve. Vi har bl a bevart en stor brevlitteratur fra emigrant-perioden. Hva er det for en fellesfølelse som går igjen i den? Det er hjemlengselen. Brevenes hovedtone er også i moll. Aldri er vårt

lands mange hytter og hus så gripende besunget. Folketonene og hjemlands-brevene rører ved de samme strenger i vår folkesjel.

Et deilig folketrekk er at vi forstørrer, iblant forgyller hjemmet, mor og far. I Nordahl Rolfsens/Ole Olsens Solefallssang står det så fint: ”Når det blir gull, det som grånet mest, da kanskje kjenner du landet best.” Moll, vemod og lengsler kan påregne resonansbunn i den norske folkesjel.

Jeg innrømmer gjerne at jeg setter pris på mine to ættelister, men jeg elsker den forrett å skulle få tegne et bilde av mor og far og mitt barndomshjem.

Nå kan en jo ikke velge sine foreldre. Og godt er det. Men hadde jeg kunnet velge, hadde jeg neppe kunnet velge to bedre. Jeg skal så visst ikke oppnevne meg til dommer om hvem av mor og far som skal innta gull- eller sølvpallen. Men jeg har iblant lagt merke til at to kan dele gullet. Nettopp dette vil høve her.

Både mor og far var så avgjort av edel karat. Men skulle jeg likevel våge å plassere mor øverst? Ja, så måtte det være som et lite knefall for mine ættelister. Mor lå en tanke foran i så måte. Hun bar dronningnavn. Mors navn var Abigael, etter en av kong Davids dronninger. Navnet er hebraisk og betyr noe så vakkert som: – Faderens glede. Det ble hun da også i sannhet.

Mor kom fra gården Røysland i Bjerkreim i Dalane, praktfullt beliggende mellom fjell og vann.

I Norge overgår intet å ha utsikt til vann. – Denne evige skiftende øynenes hvile. Men allerede med morfar og mormor er det slutt med kongeligheten hva navn angår. Nå: Torkel og Siri skjemmer så visst ingen, gamle og rotekte norske navn som de er. Men kongelige navn som Abigael og David er de nå likevel ikke.

Mor var nest eldst i en søskenflokk på åtte, fem jenter og tre gutter. Hennes første møte med skolen var ikke så lys. Beskjeden var hun. Og så hadde hun lært hjemme at hun måtte sette treskoene ute i gangen. Og der stod de.

Da då den morske læreren – Skule Torsteinson – kom inn i klasserommet, brummet han: ”Ka æ dæ for et naud som heve sett treskoane ude i ganjen?” – så måtte den blyge, forskremte lille jenta ut i gangen og ta treskoene på. Et minne for hele livet.

Sin fars glede var hun bare i 16 år. Siden var hun sin mors støtte. Ved farens plutselige død ble det lagt en mektig omsorgs-byrde på henne, langt ut over hva alder og livserfaring skulle tilsi. I dagens velferdssamfunn er det noe nesten ubegripelig. Og så var det så uheldig at det var en ulykke. Hennes far hadde vært på bytur til Egersund med hest og kjerre. Men veien holdt jo langt fra våre dagers standard. På hjemveien på den smale kjerreveien endte hest og mann i vannet. Først neste morgen ble hjemmet varslet.

Når en slik slagskygge faller over et hjem, blir den der for livet. Mor ble 91 år gammel, men dette glemte hun aldri. Noe sosialt hjelpeapparat fantes ikke. Men familien hadde gård og stod ikke på helt bar bakke. Men solidariteten var levende og et mektig ryggstø. De sier også noe om det forrige århundres kristendomsform at mors lys i dette mørke var og ble at far var ”gått hjem”. Ellers forstår vi nok at molltonen og livsalvoret ble hoveddominanter. Ja, for livet gikk jo tross alt videre. På denne sorgens bakgrunn ble hennes enkle liv en hverdags-saga. Dagens krav satte alle hennes evner på prøve.

Hun ble sydame i Egersund. Når en tenker på kjolene og motene i slutten av det forrige århundre, på talløse rynker og et mangfold av plisseer, så tror en ikke sine egne ører når en hører at sylønnen

for en hel kjole var siger og skriver 1-en krone, og på syerskens egen kost. Men det sier også noe om oppdrift og takknemlighet, at da taksten gikk opp til 2 kr, – så var det de som syntes det var for meget. Ja, for meget og for lite skjemmer alt. Men det er også da en forstår Bibelordet: ”Gudsfrykt med nøysomhet er en stor vinning.”

Men det var Gud skje lov ikke bare blodslit for daglig utkomme. Det var også et enestående samholds solidaritet. Med åtte barn var det en selvfølge at alle måtte dra til hus, og det fra de var ganske små. Livsvilkårene herdet og modnet. Samhold og solidaritet gav livet den nødvendige varme. Vel var det trangt, men slett ikke kaldt. Det avtegner seg så tydelig i mors liv.

Tenk, romantikkens ”blå blomst” ble hennes hjerte og hennes ungdom til del. Ja, romansen fikk en anelse av Bjørnstjerne Bjørnsons Synnøve Solbakken og en sveip av Torbjørn i Granlien, for å skyggebalansere soldrømmen. Jeg vet ikke noe jeg unner mor mer enn at hun møtte kjærligheten. Ikke minst fordi det også var en ungdoms-forlibelse.

Tønnes, min far, var lensmannssønn, og bodde på den andre siden av elven, så frierveien var ikke lang.

Det ble et overordentlig lykkelig ekteskap. Barna kom tett, i rad og rekke, hele elleve i tallet. Men den siste var like velkommen som den første. Vi har alle barna opplevd den særegne lykke både å være ønsket til verden og bedt til verden. Selv kom jeg et stykke ut i rekken, men fikk den lyse lykke å vokse opp i en søskenflokk av alle størrelser.

Til alt overmål fikk jeg to søstre som hver fikk elleve barn, så jeg har virkelig sett storfamiliens velsignelser på nært hold. Men i ettertid er det ting jeg aldri riktig har kunne begripe. Det er ikke først og fremst at vi var så mange. Nei, gåten er

hvordan mors tid og krefter rakk. Men jeg har fra min ungdom heller aldri hatt noe problem med å tro på krukken i Sarepta. Dens overflødig-horn har jeg sett demonstrert ikke bare en gang, men mange ganger.

Heimegården var etter sør- og vestlandsforhold et litt større gårdsbruk. Ja, med sine 60 dekar samt utmark var den en av de store i bygda.

Hvor mor og far var flittige! Det kunne også trengs, for i tillegg til gårdsbruket drev far poståpneri og landhandel. Og da det i bygda ikke var noe hotell eller pensjonat, måtte mor ta imot blant annet embetsmenn og slike som hadde med sesjon å gjøre (utskrivning av vernepliktige). Da hun overgav seg til Gud, ble vårt hjem også et virkelig ”vennehjem”, hvor emissærer og predikanter kom og gikk. De var alltid velkomne.

Hvilken enestående livsinnsats! Tenk, midt oppe i alt dette å være noe, ja *alt* for mann og elleve barn.

I modne års takknemlige ettertanke kan jeg ikke tenke meg større rikdom enn å ha vokst opp i dette livsalige søskenmylder.

Og hvor velkomne og hvor uunnværlige vi alle var, og alle følte oss. Vi fikk det så tydelig demonstrert da minstemann, Ingjald Einride, døde, bare seks og et halvt år gammel. Nå hele 76 år etter, kan jeg fremdeles føle vemodet. Mor kom vel egentlig aldri helt over det. Men hun så den lille evighetsmodnes. Ja, hun så ham i Jesu navn slippe tak i livet. Barn gjør visst det lettere enn eldre.

Mor fulgte sin lille i bønn og omsorg til dødens port. ”Er du Jesus sin gutt?” spurte hun. Svaret var et klart og frimodig ”ja!” Så pakket han småsakene sine pent sammen: – ”Mor, løft meg høgare opp!” var hans siste ord.

Og alltid siden trøstet hun seg til, ja, klynget

seg til, at han var ”så vel gjemt”. Troende mødres ”hjerte-teologi” øser av helt egne kilder, som andre ikke kjenner.

Underlig nok kjenner jeg ennå på vemodet over at lille festlige Ingjald Einride så snart skulle gå bort.

Vi var daglig 15-16 stykker til bords, og det i en tid uten dagens tekniske hjelpemidler, uten trygder og stønader av noe slag. Det er klart at mor ofte var trett og sliten, men alltid var hun først oppe og sist i seng, og alltid var det noe og noen å stelle om. Likevel står det for oss som et hjem med overskudd og festivitas.

Slik ble det opplevd ikke bare i nærkretsen, men også langt ut over hjemmets snevre rammer. Det hang sammen med at vårt hjem både var et kultur- og åndssentrum. Og midtpunktet var mor. Hun var en frimodig kristen, ja, hjemmets ånd personifisert. Mor satte preg på det hele, og for det hadde hun helt spesielle egenskaper og forutsetninger.

Mor var og ble et vekkelsens barn – et Pontoppidans ektefødte barn. Og det kom til å prege hele hennes liv. Hun hadde kunnet den doble Pontoppidans forklaring utenat. Og det vil ikke si noe mindre enn hele 759 spørsmål og svar. Allerede spørsmål nummer en hadde grepet henne: ”Kjære børn, vil I ikke gjerne være lykkelige på jorden og salige i himmelen?” ”Jo,” svarte børnene, ”kunde vi ikkun blive det!”

Jeg kan ikke tenke meg et Pontoppidans barn som ble en større prydd for sin lærefader enn mor. Men så opplevde hun da også i rikt monn både jordisk lykke og en salig hjemferd.

Mor levde opp i en tid hvor menneskelig lykke ikke stod øverst på livets ønskeliste. Hennes liv falt i en tid hvor det som hadde med saligheten og sjelen å gjøre, var livsviktig. Hun visste at veien var trang

og porten smal, ja, at saligheten så visst ikke var opplagt. Det gjaldt at en ikke dåret seg selv og ble ”liggende etter” på veien.

I dag må vi nok si at kristenlivets mer menneskelige sider lot noe tilbake å ønske. Trangsynt og enøyd forekommer det mange i dag. Men lyset skinte da sannelig også inn i det ”trangsynte” og ”enøyd”. En får ikke glemme i dommen at så mangt oppleves annerledes sett innenfra.

Mors kristne kunnskaper var å kunne hele ”barne-lærdommen” på fingrene, – men det var nok en tid hvor det kunne skorte på freden, gleden og frimodigheten. Men da forløsningen kom, ble den en uuttømmelig kilde for hele livet. Hun hadde havgianerpreg og tilhørte en slekt som ikke bare kunne peke på dag og time, men også på sted, predikant og løsenord. Slik var det ofte for dem som levde opp etter tonene av de moll-tunge: ”Ingen vinner fram til den evige ro som seg ei veldig fremtrenger.”

Hennes veiviser til livet var amtskolelærer Aaenstad fra Randaberg. Og løsenordet: ”Jeg vil glede meg i Herren. Min sjel skal fryde seg i min Gud. For han har kledd meg i frelsens kledebon. – I rettferdighetens kappe har han svøpt meg,” Jes 61,10. – Det ble hennes ord for livet, for mor ble ikke bare *løst*, men *forløst*. Da hun sprang gjennom Bjerkrheim-gården etter møtet, rent svevet hun.

Med omvendelsen kom særlig to ting til å prege mor. Hun fikk vitnesbyrdets ånd, som aldri forlot henne. Og hun gav et løfte hun aldri svek: – Hun ville vitne, formane og gi medmennesker en hilsen fra Jesus. Til det hadde hun store gaver. Hennes frimodighet kunne gi seg begeistrede uttrykk, især i stunder hvor hun var på Tabors høydenivå.

Men til daglig gav hennes vitnetrang seg uttrykk i uredde formaninger til leg og lærd, – til villige og uvillige, om å gi Gud sitt hjerte. Flere satte hun

på den måten i den evige bevegelse. Og hvilken forunderlig frimodighet opparbeidet hun seg ikke. Hun var fullkommen fri, og denne indre frihet ga hennes ord preg av 14 karat gull.

Må jeg nevne et trekk fra hennes ”frelseskrig”: På et møte var det en kar som skapte uro og opponerte. Så gikk han sin vei. Da mor kom inn, fikk hun vite at han nettopp var gått. Dermed satte hun etter ham, nådde han igjen nede ved brua, og fikk ham med hjem. Der overgav han seg til Gud.

Hun sang i hverdagslaget: ”Guds miskunnhet er som et store osean. – Vi er et lykkelig folk, – o ja, – vi er et prestelig folk, – vi er et Kongelig folk, o ja, vi er.” Men hun innrømmet at frimodigheten hadde sin pris. Men denne pris betalte hun villig.

I 1950-årene lå hun syk på Midtstuen i Oslo. Siste gang legevisitten var inne, sa hun til overlege Kobro og hele hans hvitklede ”hoff”: ”Jeg vil gjerne takke dere for alt dere har gjort mot meg. Og så ønsker jeg at Gud må velsigne dere alle.” – Det senket seg en åndfull, nesten åndeløs stillhet over dem alle. Men de takket. For det ekte unnlater *aldri* å gjøre sin virkning.

Aldri bad hun om unnskyldning for et vitnesbyrd. Men hun hørte nok i ny og ne noen som syntes det hadde greidd seg med litt mindre frimodighet. Det prellet vanligvis av. Neste gang gikk mors munn på samme lette, glade hengsler. Hun ble sin omvendelses løfte tro like til avskjedstunden. Ja, da nådde den jubelens høyder og livsaligheten underfulle dyp. Selve avskjeden ble som et Guds Ja og Amen til en livslang vitnetroskap.

Det hører til mitt lange livs største stunder at jeg fikk medoppleve hennes kroningsdag. Og *så* stort er dette øyeblikk i mitt liv at jeg har innrullert det som en dag jeg ville levd opp igjen om det hadde vært mulig.

Mors andre løfte ved omvendelsen gjaldt far. Hun var seg i høy grad bevisst bryllupsløftet om å hjelpe hverandre fram mot det evige liv. Det lå som et drag av sorg over mors lykke og morslykke at hennes Tønnes ikke delte hennes tro.

Far var i sannhet en ”myk” mann. Han var så visst ingen motstander. Far kunne gråte med de gråtende. Han var følsom og nærværende. Leste han i avisene om ulykker, lå alltid gråten på lur. Men han var nok også mer intellektuelt anlagt enn mor. Og han var levende opptatt av det som rørte seg i tiden.

Fritenkeren Ingersoll hadde fått innflytelse over ham. Og Arne Garborg og Bjørnstjerne Bjørnson støttet opp under de samme tanker. Det var noe i deres hovedholdning som fant far hjemme. Han var idealist og politisk radikal. Han startet en forening for ”Det rene venstre”, som da var ansett som meget radikalt. Han var også avholdsmann på sin hals. Tidsånden og hans livs idealer skjerpet hans holdninger. I fars unge år var bæresøylene: Avholdsmann, venstremann, målmann. Men for en som var slik av sannheten som far, – som mors forbønnsgrjering nummer en, kunne dette ikke være nok i det lange løp. Men både hans egne tanker og mors forbønner fikk modne i fred. Mor var både strateg, og hun var viselig. Etterpå er det lett å se hvordan hun hadde sine angrepsplaner klare. Mor lærte nemlig snart hvordan hun skulle ta far. Det var alltid med det gode.

Hun startet med søndagshandelen. Og om den visste hun i hvert fall hva Pontoppidan mente. Men hun var så klok at hun bare ”slo frampå” om han ikke kunne la helgehandelen fare. Far var realist, så han så det helst fra omsetningens side. Og han fryktet at det ville gå ut over både kundeoppslutning og omsetning.

Mor tidde, men spedde på med bønn. Og de frø

hun sådde i all stillhet, vernet hun om som spede spirer. Og det ble slutt. – Far kunne aldri forklare hvordan det gikk til. Men en dag satt han på kontoret og skrev en plakat. Da fikk han se at det sto at forretningen var stengt om søndagen. Best var det at omsetningen ikke led noen skade, og kundene sviktet ikke.

Men mors store mål var nå likevel å få far med på himmelveien. Hennes vei til målet er det rene mesterstykke i kjærlighetens psykologi. En dag spurte hun far, så blid som en lerce: ”Vil du gjøre noe for meg, Tønnes?”

Fars svar tjener hans hjerte til stor ære, og det uttrykker også så vakkert deres følelsers samstemthet. Hans svar har noe av kjærlighetens høysang over seg: ”Jeg vil gjøre *alt* jeg kan for deg.” Og mor hadde ønsket parat. Det røper stor åndelig modenhet og er en Pontoppidans datter verdig: ”Vil du skrive til presten Isachsen og be ham få Sigbjørn Modalsli hit?” Sigbjørn Modalsli var ved siden av Albert Lunde de to store vekkelsens redskap omkring århundreskiftet.

Far skrev, og Modalsli kom. Menneskelig talt fant de hverandre med en gang. – Ser du slik ut? spurte Tønnes, da den unge evangelisten steg ut av kjerra. Far ble nemlig skysskar for Modalsli og spente sin sprekeste hest for når de skulle ut på møter. Far ble nok vakt på møtene, men ikke riktig med. Likevel kunne mor fortelle etterpå at far hadde vitnet før han overgav seg til Gud. Etter et møte reiste han seg og sa: ”Ja, folk. Nå har vi hørt hvor alvorlig det er å leve borte fra Gud. Vi må vende om.”

Og far vendte om. Han fikk også både dag og time samt sitt løsen-ord. Tiden etter Modalslis avreise ble en valgets kval for ham, – en god modningstid for avgjørelsen. Men den 13. november klokken fire om ettermiddagen i året 1900, satt han alene

på kontoret i stille ettertanke. Da falt hans øyne på 1 Joh 1,17: ”Jesu, hans Sønnns blod, rensar oss fra all synd.” Det ble hans løsen-ord for hele livet.

Og nå ble vårt hjem et virkelig vennehjem. Far ga grunn til et bedehus like ved hjemmet. Og mor sørget for kosten til byggemannskapet, som om hun ikke hadde nok fra før. Men som bekjent driver lysten verket. Og nå var dette begges lyst.

Et minne som viser hvor nøye hun tok det med ”mitt og ditt”: Far var med og bygde det første bedehuset, bare noen meter fra barndomsheimen. En dag i 1908 stabbet fire år gamle Trygve bort og så på verket. Da han ruslet heim igjen, hadde han med seg 3-4 små bordender. – Da mor så det, sa hun: ”Dei bordmålane er ikkje okka. Du må gå inn atte med dei.” Og det gjorde veslekaren uten å mukke. Mor hadde sagt det. Og da så.

79 år etter fortalte jeg dette, da det nye prektige misjonshuset ble innviet på mors barndomsheimgrunn.

Det er meg nesten ufattelig hvordan hun rakk over alt. Men så var det da også i deres liv rike og skapende år, de år hvor livet gikk for medvinds bør.

Men prøvelsene kom. Sommeren 1905 ble en tid de aldri glemte. Far ble liggende i giktfeber med så svære smerter at de nesten renpillet ham for liv og krefter. Til slutt var han så utmattet og avmagret at han lå helt innballert i vatt. Ingen måtte så meget som å røre ham. Mor våket dag og natt og var aldeles utkjørt. Men det var et underlig samhold mellom Herrens venner i disse vekkelsens år. Ja, det var virkelig som det står i sangen: ”Om nokon av oss lid, så græt me andre med.”

En kveld kom lærer Ola Bjuland fra Heskestad, sendt av Gud, som han sa, for å salve og be for far. Mor var helt overgitt. Og hun sa: ”Eg veit ikkje om

eg kan vera stidle.” – Men Ola svarte kontant: ”Du skal vera stidle.” – Så la far til: ”Eg veit ikke om eg hev tru til det.”

Men heller ikke det bet på Ola. Han svarte bare: ”Eg bryr meg ikkje om di tru!” – Så gikk de begge inn til den syke, knelte og bad. Ola salvet far etter Guds ord. Og han sovnet inn som et barn, og våknet uten feber. Han kjente bare aldri så lite vondt i høyre hånd.

Ola Bjuland, som hele tiden hadde hatt den store tro, beordret far med manns mot og myndighet: ”Rekk din hånd ud! Og den skal blive karsk!” Og det ble den også. Dette ble nok en av deres samlivs største åndelige opplevelser. Hvor ofte vendte de ikke tilbake til den som noe frydefullt.

Mor var hjemmets smil, sangglad, varm og forkavet nærværende. Far var den fremsynte, – alltid på livets og fremtidens side. Han var i pakt med, ja, tenkte også nye tanker, helst på det samfunns-ganglige plan. Han bar faktisk på tanker om en alderstrygd lenge før tankene bare var frø.

Mor og far var så forskjellige, men likevel så ens i grunnen. Det må ha vært veldige voksterkrefter i både mor og far. Tenk, bare 43 år gammel satt hun med elleve barn, gård, poståpneri og forretning. Deres hjem var tilholdssted for Herrens venner og ”hotell” for forkynnere. Intet måltid uten 15-16 til bords. Da må det være tillatt å være sliten.

Høsten 1913 kom det store omskiftet i familiens liv. En meierieier i Nordre Høland på Romerike, Nils Høva, forpaktet meieriet i Bjerkreim. En dag fortalte han mor og far at en stor gård var til salgs østpå. Og så kom tanken: Skal vi bryte opp og reise til Østlandet?

Mor tente straks på tanken, særlig fordi hun følte seg så trett, og lengtet etter et stille sted. Men naturlig nok føltes det meget mer problematisk for far.

Han hadde jo så mange verv og gjøremål. Dessuten var han sterkt knyttet til både bygda og fylket. Og ikke minst til slekt og venner. En får et lite innblikk i hva han måtte forlate, når jeg nevner noen av hans mange tillitsverv i Bjerkreim: Poståpner i 28 år, forlikskommisær i 21, medlem av herredsstyret i 14 år, formann i fattigstyret og skolestyret og kirketilsynet.

Dertil var han formann i bedehusstyret, indremisjonsforeningen, avholdsforeningen, bankens forstanderskap og direksjon, herredskasserer m.m. Ja, det var i sannhet meget å forlate. Men det var nok mor som var pådriveren denne gangen også. Hun fikk far med seg for i hvert fall å se på gården. Og de ikke bare så på den. De kjøpte også.

Til dato forekommer det meg ufattelig at de maktet dette storløftet. Det gjaldt jo noe langt mer enn å flytte fra gard til gard. Miljøflyttingen var nok den største forandringen. Åndelig talt flyttet de fra Guds gode "Gosen" til da heller smålåtne åndelige forhold på Østlandet.

Men selve flyttingen må ha vært det rene mareritt. Her skulle en flytte både folk og fe. Og så hele løsøret da: Etter tidens skikk hørte også en auksjon med, med "hele bygda" på besøk.

I sterk novemberstorm startet avreisen fra Stavanger til Bergen. Det var just ingen lystreise, med storm over Sletta. Riktignok fikk de egen lugar med ti køyer, – en til hver. Det sier litt om datidens prisnivå at denne "luksus" bare kostet kr 24,50. Men så ble det også en minneverdig tur med all den sjøsyke de bare kunne ønske seg. Til overmål var båten forsinket, så det var med nød og neppe de rakk Bergenstoget. Men overkonduktøren, som så all denne jammer etter båtreisen, kom med styrkende medisin, som kvikket dem opp.

Det hadde en dugelig nistebom med, og hele 15

liter melk. Turen med Bergensbanen var selvsagt den rene fornøyles-turen mot hva båtturen hadde vært, og i Kristiania hadde vennen, lærer Mugås, bestilt tre værelser til dem på hotell Wittenberg.

Vi har gjemt noen av fars tungsindige tanker mens toget fór over fjellet: "Underlig å tenke på at vi kommer lenger og lenger bort fra vårt kjære barndomshjem, for kanskje aldri å flytte tilbake. Gud alene kjenner vår fremtid. Hvorledes vil det gå i vårt nye hjem? Dette kommer til oss igjen og igjen."

Det er ikke fritt for at mismotstankene siger inn over far. Han synes Gud har handlet hardt mot dem. I nesten 15 år hadde de tatt imot Herrens venner og vitner, huset dem, og stelt for dem nesten mer enn evner og krefter rakk. Han synes også at vel meget falt på dem. Og som om alt dette ikke var nok, så hadde også formuen minket fra år til år i Bjerkreim, slik at de hadde faktisk vært nødt til å selge.

Søvnløse nattetanker er gjerne tunge, og fars danner ikke noe unntak. Han satt på Bergensbanen med salme 73s problem om igjen, og de tynget ham nesten i kne.

Mange årtier senere er det både vemodig og gripende å lese hans hjertesukk: "O, hvilken knugende byrde! Herre, hjelp meg, jeg forgår!" Slike toner kom nok, men de fikk ikke råde. Det kom andre dager.

De ble vel mottatt på Løken stasjon da de ankom dit med "Tertitten" (den smalspora jernbanen. Tertitt brukes om kjøttmeisen). De fikk god middag hos Høva, og opplevde det gode naboskap. Og allerede søndag 23. november er tonen som omsnudd:

"Ja, nå har vi tilbrakt vår første natt i vårt nye hjem. Mor og jeg bøyde våre kne og anropte Gud om hjelp og kraft i det nye hjem. Vi bad at ikke noe måtte dra oss bort fra Gud. Ja, nå avhenger alt av

Guds velsignelse. Må vi få det gildt i vårt nye hjem! Ja, Gud gi det måtte skje!”

Fra da av begynte alt å lysne. De fikk tydelig se at det var Gud som ville ha dem der, og selv fikk de være stille.

Men én ting var at de selv var kommet vel i hus. En annen ting var at besetningen og hele flyttegodset fremdeles var underveis. Til overmål satte novemberstormene inn med ekstra tyngde. De ble det rene mareritt for far før han fikk samlet buskappen og fikk dyrene hjem. Han taler om at det var som om han fløy fra Herodes til Pilatus. Og det har aldri vært noen lett springmarsj. Det var den slett ikke for far heller. Desto større var gleden da buskap, flyttegods og hele barneflokket var samlet under hjemmets nye tak på et helt nytt sted. Da var i sannhet ”frydens harpe stemt”. –

De kom til en stor gård. Bankier Thomas Heftye bygde der svære driftsbygninger og stort bolig-hus.

Meget hadde de forlatt, men så skal det heller ikke glemmes at de forbausende raskt gled inn i venneflokket og det nye miljøet. Det tok heller ikke lang tid før venneflokket og bygdefolket forstod hva de hadde fått i far. Og ganske særlig ble de begge en styrkelse for det kristelige liv på Romerike. De åpnet sine dører for møtevirksomhet, også her bygde far et nytt bedehus. Han sendte også bud etter forkynnere. Så fikk de også oppleve gleden av vekkelse og vårliv.

Romerike var nok langt sterkere kirkelig orientert enn de var vant til i Rogaland. Mor og far var og ble Kinamisjons-venner hele livet, men ensporet var så visst ingen av dem. Far stiftet en indremisjonsforening, – og først flere år etter en forening for Kinamisjonen. Og han var også med i styret for Romerike indremisjonskrets.

Årene etter første verdenskrig var de tunge depre-sjonsårene. Men far klaget ikke over dårlige tider. Han hadde tross alt en gård på hele 530 mål. Og den beholdt sin verdi. Men i mange år hadde han slitt med en hjertefeil. Derfor overdrog han i 1927 gården Søndre Tøyen til mine to eldre brødre, Torkjell og Leiv. Men de ble selv boende der til 1930. Da kjøpte jeg småbruket Fredlund. Det var som et lite avdrag på alt far hadde kostet på meg av utdanning. Da var mor og far blitt til ”et helt folk”. De hadde da mellom 35 og 40 barnebarn.

Fredlund ble bygd på heimegarden. Her feiret mors rike fantasi de rene triumfer. Fredlund var på en måte en ungdomsdrøm materialisert. I unge år hadde hun sett seg selv i et mindre hus i skogkanten på Østlandet.

Familie-annalene har en liten rørende stutt fra deres Indian summer. Barnebarn nummer 35 tok far imot slik: ”En mer å ta med i bønnene. Takk, kjære Gud, også for denne. Det faller mer og mer vemodfullt etter som alderen gjør seg gjeldende, å tenke på barnbarnas fremtid. Vi kan bare legge dem i vår kjære Fars og Frelsers armer. Vår stadige bønn er at Gud må velsigne dem alle. Så anbefaler vi også dette barn til deg.”

Og hvor varm er ikke tonen og så ekte ”kinesisk” mange år senere, når han har noen strofer om meg: ”Nå er det tomt på Fredlund. Mor og jeg er alene. Trygve, vår kjære Trygve, reiste den 21. Å, hvor god Gud har vært mot oss! Å, så gildt at Trygve er fast knyttet til Kinamisjonen. Håper han ikke vaser seg bort i presteskabet.”

Det var andre gangen den myndige legmann stakk fram i ham når det gjaldt meg. Jeg er nemlig ikke konfirmert. Og grunnen til det er at far ville det slik. Selv ble han konfirmert i 1880, etter den gamle konfirmasjons-ordningen. Den som gikk ut på at

konfirmantene bekjente forsakelsen og troen, samt at han ville bli i sin dåpspakt til sin siste stund. Far kjente hvert barn, og visste at ingen av dem var troende og hadde tanker om Gud og evigheten.

Da lovet far seg selv at om han fikk kone og barn, så skulle ingen av dem konfirmeres. Hans reaksjon på den gamle ordningen var nok rett. Den ble senere avløst av den såkalte ”nye ordning”. Der avkreves ikke konfirmanten noe løfte. Men blir velsignet. Derfor er jeg ikke konfirmert. Det er heller ikke to av mine søstre.

Men der kom det andre ting til som fikk far til å aksjonere. En av søstrene mine skulle være fadder ved en barnedåp da presten nektet å godta henne fordi hun ikke var konfirmert. Far skrev til Kirkedepartementet og klaget. Kirkedepartementet informerte presten om at han ikke kunne nekte. Til prestens ros må jeg si at han da gikk til far og bad om unnskyldning.

Jeg får legge til at far var meget pennefør. Han var til og med medarbeider i Stavanger Aftenblad. Han hadde en juridisk hjerne med synspunkter på mangt og meget. Ja, far var i det hele tatt velorientert, og flere kom til ham når dokumenter skulle formuleres.

Min far førte i alle år, fra ungdomsalderen til like før han gikk bort, dagbøker, i om lag 55 år. Det ble mange bøker, og min nevø Torfinn Hovda har maskinskrevet flere hundre sider. Der har far skildret alle sider av tilværet: Arbeidsliv, skole, sjukdom og helse, klima, politikk, kristenliv og misjon. Der er tatt vare på meget interessant som ellers ville være glemte.

Også her øst kom far tidlig med i kommunalt styre og stell. Allerede i 1920 foreslo han å innføre alderstrygd i bygda. Noen i kommunestyret bemerket at det var mye kristendom i innstillingen. Da repliserte

den fåmælte ordføreren: ”Jeg synes det kunne vært bra med *mer* kristendom her i herredstyret!”

Da en gammel arbeidskvinne stod med den første lille pensjonen i hendene, gråt hun.

Far foreslo at Bjørkelangen-sjøen skulle senkes. Og 500-600 mål fin jord ble innvunnet. Han foreslo også at en tømmertransport-vei skulle bygges for arbeidsledighetspenger, fra Bjørkelangen til Hemnes. I dag er det en viktig ferdselsåre. Stundom kunne han stå nokså alene med sitt syn. Men etter at han gikk bort, ble det sagt: ”Gamle Bjerkrheim hadde nok rett.”

Noe tungsindig kunne han være i sine siste år. Fåmælt var han, men jeg minnes at engang sa han: ”Det som tyngjer meg mest, er dei ugjorde ting.”

Far og mor var gavmilde. Jeg minnes mor i hennes eldre år. Når noen var på besøk, måtte de ofte ha med seg en liten gave når de gikk. Og far – engang en sambygding i trange kår hadde mistet sin eneste ku, gikk far om kvelden til ham med den beste kviga på båsen. Det hadde hans tippoldefar, Trond Lauperåk, også gjort. Og eksemplet tente.

Det var nok mor som i deres samliv hadde størst evne til å vise følelser. Og skjønnest gav det seg uttrykk til slutt. Men far manglet så visst ikke de dype følelser for mor og hennes innsats. Rikest og vakrest gav han dem uttrykk i noen dagbokstanker fra 1934, i julemåneden: ”Så godt som jeg hadde det på ferien i Mysen, og så gildt som det var å være hos barna, så er nå likevel Fredlund best. Der venter mor meg. Hvor stort det er at mor og jeg har det så godt sammen, og er så uadskillelige, og at samlivet blir som nytt hver dag. Gud skal ha takk for det hjem han gav oss. Hvor godt å komme hjem.”

TI SØSKEN

Mange navn er nevnt. Jeg vil så gjerne omtale kort mine 10 søsken, en kjær perlekjede, som nå er et vemodig minne. Jeg er glad for at jeg ble født inn i en barnerik familie, selv åttende.

Jeg gav uttrykk for denne glede til mor. ”Ellers hadde ikke jeg fått livets underfulle gave.” Mor var glad for å høre det.

Gudrun, den eldste, gift med Arne Gjedrem. 11-barnsmor, dyktig husmor, tent for Kristus og misjonen.

Ingrid, gift med Aksel Solvang, også hun 11 barn. Flink bondekone, og forfatter.

Torleif, gift med Bertra Steen, kjempesterk, utvandret til Montana 1910. Døde ung. – To barn.

Sigrid, gift med Olav Hovda. – Misjonskvinne. ”En av de stille i landet.” – 6 barn.

Tora, gift med Herstein Beyer Olsen, også hun en trofast hjemmets kvinne. – 4 barn.

Torkjeld. Traust bonde, sterk, allsidig arbeidskar. Gift med Karo Årnes. – 6 barn.

Leif, også han ivrig i arbeid på en stor gård, glad i skogsarbeid. – Gift med Tora Rakstad. – 3 barn.

Bjarne, sjåfør, kjempesterk, tent for misjonen. – Gift med Kristi Natvik. 3 barn.

Ingjald Einride, livlig, aktiv. Gikk heim til Gud bare seks og et halvt år gammel.

Ragnfrid, gift med Arnold Skaug. Hun var den yngste. Stillfarende husmor. – 3 barn.

Nå er alle gått bort. Men gjensynshåpet gleder. – Flere av dem døde ved 74 års alder. Derfor var det noen som trodde at også jeg skulle bli ca 74 år.

Den siste som døde, var Tora, 90 år gammel. Da jeg besøkte henne på sykehuset, minte jeg henne om at vi var 11 søsken. Hun repliserte: ”Det var ikkje ein for mykje!”

Så er jeg meget glad fordi jeg var vært onkel til

49 nieser og nevøer, og fadder til 12 ”dåpsbarn”. – I min slekt har jeg nå – fra mine besteforeldre og videre opplevd 7 generasjoner. Ikke underlig da at jeg selv er blitt meget alderstegen.

Skolegang

PÅ FOLKESKOLEN

Skoletrett? Da jeg var gutt, var uttrykket verken påtenkt eller langt mindre kjent. Og det har vært et fremmedord i mitt vokabular hele livet. Jeg bekjenner meg i ett og alt til de skoleglade. Hvor heldige vi er i vårt land at vi fra tidlige barneår får lære å lese og skrive, ja, sanke verdifulle kunnskaper! De er lette å bære, gode å ha.

Selv fikk jeg begynne på folkeskolen Bjerkrheim, en liten grendeskole, da jeg var 7 år gammel. På den tiden, omkring 1910, var norsk skolevesen nådd forbi omgangsskolen, men jeg kjenner både til tavle og griffel. Jeg var så heldig at jeg fikk starte i en god nynorsk skolekrets. Allerede da var nynorsk innført i Bjerkrheim, så nynorsk er ikke bare mitt morsmål. Det har forblitt mitt hjertespråk. Det var nynorsk på skolen og Blix-salmene i kirken. – Men i et tv-program sa jeg: ”Jeg er så heldig at jeg har hatt to fine harper å spille på: Nynorsk og bokmål, både i dikt, salmer og sanger.”

På den tiden, omkring 1910, hadde Gitle Bjerkrheim lenge vært en kjent lærer. Jeg hadde han som lærer en tid. Jeg husker også en yngre lærer fra Nordfjord, og en snill lærerinne fra Kvinesdal. – Jeg husker at engang hadde vi guttene gjort henne et ”pek”. Da inviterte hun oss opp til sjokolade og kaker! Da var det slutt med guttestrekene.

Det var tider med enkle forhold. Vi brukte tresko store deler av året, ikke om søndagen. Men store deler av vår, sommer og høst fløy vi barbent og fikk

rene punktlærhuden under bena. Til gjengjeld fikk vi ikke hull på strømpene.

Tidlig ble vi satt i arbeid: Hjemme måtte alle dra til hus. Med elleve barn er det forståelig. Vi plukket stein om våren og poteter om høsten, og var med i slåttonna.

Men selv smågutter kunne oppleve betroelser, for eksempel å kjøre den milelange veien til nærmeste jernbanestasjon for å hente en eller annen. Jeg ble betrodd en slik oppgave da jeg var 7-8 år gammel. Det var en høstkveld, og jeg satt alene i karjolen. Veien var både smal og svingete. Og mørket seg på, og mitt mot sank som lyset svant. Men da lærte jeg hvor langt et lite lys skinner i mørket. Med øynene festet på det lille lyset i det fjerne, steg motet, og jeg kom meg vel i hus.

Mitt første møte med døden kom tidlig. Jeg tror nesten livet på landet skaper en større realisme enn bylivet. Det var far som konfronterte meg med døden. Min lille venn Tor, sønn av læreren, døde. Han lå på likstrå da far lot meg se ham. Det gjorde et sterkt inntrykk på meg.

Men heldigvis var det da mest trivsel. Det er ikke meget jeg husker fra barneskolen. Men en tildragelse festet seg dypt i minnet. En dag hadde jeg fått med meg en liten fløyte i klasserommet. Jeg var svært spent på hvordan låten var, og jeg kunne ikke la være å prøve, – bare ganske lite, så lite at bare eieren så vidt hørte. Jeg satte den for munnen, – holdt antagelig hånden for og lot det stå til.

Men akk. Fløytelåten ble så sterk at den hørtes i hele klasserommet. Jeg mener å huske at det ble en munter reaksjon. Men det jeg tydelig minnes, nå 80 år senere, er at den unge læreren fra Nordfjord smilte så godt. Men selv ble jeg så skamfull som jeg visst sjelden har vært siden. Etter min sidekamerat

Toralf Gjerdrems ord å dømme var jeg så rød som en pion i ansiktet.

Og det var nok rødmen som fikk den unge læreren til bare å reagere med et smil. Siden i livet har jeg aldri interessert meg for fløyte. Det måtte være en seljefløyte nå og da. Tenk, til dato kan jeg oppleve hvor flau jeg var.

Barnesinnet er så forunderlig følsomt, og det er en stor kunst å skjelne mellom bagateller og hovedsak. Barn kan det sjelden. Derfor går mange rundt med merker etter bagateller. En antydning er ofte nok til at det triste gjenoppstår i all sin gru. Og latteren over slike småting blir aldri helt naturlig. Spede spirer er meget kuldskjære og tåler lite. Derfor vil hensynsfullhet og varsomhet mot barn alltid lønne seg.

Det var ingen liten overgang da jeg tre år etter kom til Nordre Høland i Indre Akershus. Det var i slutten av november 1913. I den kretsen hvor vi ble boende, øst mot storskogen, var det en god grendeskole. Ja, det gikk så stort et ord om den at den nok var den beste grendeskolen i hele bygda.

Vi troppet opp like over nyttår 1914. Sandom skole var todelt, og vi gikk bare annen hver dag.

Første skoledagen var min noe eldre bror, Leiv med. Og jeg husker fremdeles hvor jeg beundret ham. Læreren spurte hvor vi var fra. Freidig kunne han bare si at vi kom fra Bjerkreim i Rogaland amt. Så spurte læreren oss om vi hadde sett et så stort hus før som det vi bodde i nå. Det kunne Leiv bekrefte, for vi kom jo fra et hus med hele 20 rom.

De pedagogiske metoder var gamle og velprøvde, med sterk vekt på pugg. Katekisma og Bibelhistoria måtte vi kunne utaboks. Jeg minnes at jeg en vår la merke til at vi til høsten skulle begynne med Luthers forklaring til den 2. artikkel, – en eneste lang periode, som så meget vanskelig ut. Men da høsten kom, gikk det lett likevel.

Det var også en ting som både undret meg og moret meg. Når mine skolekamerater ramset opp sine utenat lærte lekser, så nærmest sang de. Det var VIRKELIG EN SLAGS SANG. JEG HØRER ENNÅ FOR MEG NÅR DET ”SANG”: ”ABRAHAM, NAKOR OG HARAN.” – DET SISTE NAVNET, MED TRYKK PÅ SISTE STAVEISE, BLE IKTBYGDEUTALELSEN PÅ ”HAREN”. – JEG HUSKER OGSÅ ”SANGEN” I OVERSKRIFTEN ”LODDEHAV”. DET VAR FOR ØVRIG FØRSTE GANGEN JEG STIFET BEKJENTSKAP MED FISKENAVNET ”LODDE”.

LÆREREN, OSKAR ØSTRENG, VAREN YNGRE MANN DEN GANGEN. HAN VAR FRA EN AV BONDEGÅRDENE I NÆRHEITEN OG HADDE KEISER WILHELM-BARIER, OG SÅ SANT Å SI LITT PRØYSSISK UT, MEN STRENG VAR HAN SÅ VISSTIKKE. EN OG ANNEN GANG KUNNE HAN NOK BLI LITT MØRSK, OG HVEM KAN IKKE BLI DET?

STOR HØYTID VAR DET DEN DAGEN SOM WERGELAND INNSTIFTA 17. MAI. DA MØTTE HELE ELEVFLOKKEN OPP I SIN BESTE PUSS. OG ALLE HADDE ET ELLER ANNET NYTT PLAGG. JA, SELV OM DET BARE VARET PAR NYE STOFFSKO, SÅ VAR DET STOR STAS.

MEN DETSOM SATTE VIRKELIG SPISS PÅ DAGEN, VAR AT SKOLEKRETSEN HADDE SITTEGETHORNORKESTER. DET VARSÅ VISSTIKKE VANLIG SOM I DAG. KORPSET GIKK SELVSAGT FORAN, – SÅ FULGTE ALLE VI ANDRE, OG SÅ GIKK VI DE TRE KILOMETERNE TIL KIRKEN. VISST VAR DET FESTIVITAS.

HØYTID OG FESTVAR DET OGSÅ OVEREKSAMENSDAGEN. DA MØTTE MØDRENE OPP. LÆREREN EKSAMINERTE I FAGKRETSEN, MEN JEG HAREN MISTANKE OM AT HAN HELST KALTE DEM FRAM SOM HAN VARSIKKER PÅ KUNNE SVARE. DET VAR JO EN SLAGS EKSAMEN FOR HAM OGSÅ. HAN HADDE SIT TRENNOM É Å FORSVARE. EN SLIK EKSAMENSDAG BLE JEG KALT FRAM OG BEDT OM ELVER I SPANIA. JEG VAR HEIDIG OG NEVNT EBBRO OG GUADALQUIVIR, OG EN ELLER TO TIL.

JEG MENER OGSÅ Å HUSKE EN VISS BEUNDRING MELLOM MØDRENE.

Oskar var en hyggelig lærer, og han likte å friske opp tørre timer med en morsom stubb. Her er en som han fortalte mer enn en gang mens han tvinnet keiser Wilhelm-barten. Vi hadde etter hvert lært å le på de riktige stedene: ”Ola sto på stabburstrappa. Han skulle tel kjørka, og grunda på hå slags dress han skulle ta på. Han valgte den grå, for den gjekk itte færjen tå. Så gjekk han te kjørka. – Da han kom fram, hadde dom alt søngi sju vers tå sælmen. Men Ola begynte på det fyrste verset, og da han var fælig var han sju vers føre dom are.”

Han likte også å fortelle om da Christian Mikkelsen i 1905 reiste med toget til Karlstad og skulle forhandle med svenskene: ”Ved hår stasjon var folk møtt opp. Når toget stoppa, sto Mikkelsen i kupévinduet. Da ropte dom: ”Heng ti Mekkelsen!” – Og Mekkelsen hang ti.”

I Oskars siste leveår sendte jeg ham en julehilsen. Det satte han slik pris på. Men hans siste jul på jorden kom det ikke noe takkekort. Derimot fikk jeg en telefonoppringning. Det var noen takkens minutter. Da nevnte han et vers fra evangeliet, slik det står hos Johannes. Han frydet seg slik over frelsesbudskapet at det rent gikk varmt gjennom trådene. Nå er både han og hans elskelige hustru borte for mange år siden. Men de lever fremdeles i takknemlig minne.

Det er underlig å bla i de gamle karakterbøkene. År etter år ser jeg at jeg gikk fram i kunnskaper, og nylig småkoste jeg meg med et avgangsvitnesbyrd å lese: ”Udmerket god flid, udmerket gode kunnskaper,” og: ”hans opførsel har været udmerket god.” Underlig å gjense 73 år etter at jeg fikk dem. –

PÅ MIDDELSKOLEN

Da jeg var 14 år gammel og ferdig med folkeskolen, grep far aktivt inn i min utdanning. Med den

store barneflokket han hadde, må jeg beundre ham for hans sans for kunnskaper. I særlig grad kom denne hans interesse meg til gode. Han meldte meg inn på middelskolen – realskolen – på Lierfoss, i nabobygda Aurskog. Det var en toårig privatskole med ettermiddags-undervisning. Det var en Johan Uhl som drev den, sammen med en lærerinne. Skolen hadde ikke eksamensrett, og selvsagt var det skolepenger.

Det første året bodde jeg hjemme, og hver dag etter middag måtte jeg gå de tre kilometrene til Løken stasjon, og derfra gikk det med ”Tertitten” til Lierfoss. Slik var det tur-retur hver dag.

Kort tid etter at skolen var begynt, fikk jeg den farlige spanskesyken. Jeg var den første i familien som fikk den. Men fordi jeg fikk den så tidlig, for den nokså pent med meg. Jeg lå og fantaserte, men etter en tid var jeg oppe igjen. Ofte var det jo en sykdom med døden i sitt følge, så jeg var heldig, og mors og fars takknemlighet var stor.

Men det ble en hard vinter, enda konduktøren på toget fyrte så godt i de små vedovnene at de rent glødet. Verre var det med snøen. En kveld satte toget seg bom fast i snømassene. Først ved halv firetiden om morgenen kom toget til Løken stasjon. Hvor lykkelig jeg var da jeg så far stå der og vente med hest og slede. Han hadde våknet utpå natten, ikke sett meg, og så ble han urolig og kom og hentet meg. – Det varmer fremdeles når det rinner meg i hu. Hvor omsorgsfull han var!

På middelskolen hadde jeg min debut som ”skuespiller”. Rektor arrangerte friluftsteater med et stykke av ingen ringere enn Henrik Ibsen. Jeg ble tildelt en hovedrolle. Jeg måtte hoppe opp på et bord, og derfra holdt jeg en flammende tale. Etter sigende gikk det visst bra, men det ble første og siste gang jeg opptrådte på ”de skrå bredder”.

Og verden har ikke tapt noen stor skuespiller i meg.

På en eller annen måte hadde rektor fått teften av at jeg var nynorskmann. Det likte han bare måtelig. En gang satte han meg fast ved å spørre meg om noen vanskelige nynorskord som jeg, ung som jeg var, aldri hadde hørt før. Men verre var at han brukte hele timen til å tale nedsettende om nynorsken. Jeg sa ikke et ord, men mine medelever kikket på meg og smilte. Overbevisning skal åpenbart iblant koste litt.

En tragikomisk episode husker jeg fra tentamen våren 1919. Det var muntlig prøve i geometri, og rektor eksaminerte meg i den geometriske figuren rombe. Han spurte, men jeg var helt blank. Og det var gode grunner for det. Vi hadde aldri hatt denne figuren i pensum. Jeg fikk ”ikke”. Den samme karakteren fikk også en annen. Underlig nok sa jeg ingen ting. Men etter hvert forsto rektor sammenhengen. Han berammet en ny muntlig prøve i geometri. Da fikk jeg ”meget”, men burde hatt ”særdeles”.

Men det er da også lyse minner. Jeg minnes et fra en engelsktime. Ordføreren fra bygda Setskog var til stede. Han hadde en håpefull sønn i klassen. Han var kommet for å føle undervisningen litt på tennene. Rektor hørte meg i dagens lekse. Jeg skulle fortelle om Dick Wittington og hans katt på engelsk. Og jeg ramset opp: ”Dick Wittington var en stakkars liten gutt. Begge foreldrene hans var døde, og han var helt alene i verden.”

Ordføreren gav uttrykk for at han var imponert. Men vi får jo ikke glemme at det var i den alderen hvor det faller lett å lære utenat.

Som privatister måtte vi reise til Kristiania og gå opp i alle fag på Hegdehaugen skole, hos rektor Alfsen. Det gikk godt i alle fag bortsett fra ferdig-

hetsfagene. Og det var sant å si ikke rart. Vi hadde ikke hatt en eneste time verken i botanikk, tegning, sløyd eller gymnastikk!

I tegning fikk vi presentert en høvel som stod på skrå med framsida mot oss. Og jeg som ikke hadde begått en eneste tegning i hele mitt liv! Jeg var lykkelig over at jeg i det hele tatt ”stod”. Det ble Ng i karakter, den eneste Ng i hele mitt liv. Men karakterene i ferdighetsfagene gjorde at hovedkarakteren ikke ble ”meget”, men ”Tf”. Rektor trøstet meg med at til artium ville det bli ”meget”. Det fikk han også rett i.

Når jeg tenker tilbake på middelskoleeksamen, er det stort at det gikk så godt som det gjorde. Det er ikke spøk å gå opp i alle fag med både fremmed sensor og eksaminator, med flere fag uten en times undervisning. Vi var ca 20-25 elever, og det sier ikke lite om de to lærernes innsats at det gikk bra for de aller fleste. Av medelevene er nå bare et lite fåtall tilbake, og ingen av lærerne. – Johan Uhl var under krigen på Grini. Etter krigen ferierte han og fruene et par somre på Fjellhaug, og det var en glede å ha mine gamle rektor-folk til gjester.

Som årenes ettertanke legger seg til, ser en mer i takknemlighetens skjær enn da en var ung og uten livserfaring. Med takknemlig varme husker jeg fru Mathilde Bogstad på gården Lier nær skolen. Der bodde jeg et helt år i full pensjon. Hun var god i enhver forstand, og tenkte i sannhet både på sjel og legeme.

Gode kvinner har gjerne en egen evne til å skape og formidle fortrolighet. Hun hadde omsorg for min sjel, og rådet meg til å overgi meg til Gud mens jeg var ung.

Jeg var nok i mitt livs lengselsperiode, hvor ”korset stod skjult mellom løv i det fjerne”. Men i det vekkelsesmiljø jeg hadde vokst opp i, visste jeg

meget vel at det måtte et valg og en omvendelse til. Og jeg verdsetter lengselsperioden i et ungdomsliv. Jeg er fremdeles svak for noen setninger i Olfert Richards geniale ungdomssang: ”Og når du hører sjelens sukk det stille, ser hvor de lenges uten rett å ville, lær du dem da på bønnens vinger stige opp til ditt rike!”

Denne perioden har jeg gjennomgått uten at min sjels spede spirer ble utsatt for nattefrost eller unødige tuklet med. Jeg fikk utvikle meg helt etter min egen sjels eiendommelighet og egenart.

Men det ble møtet med Fjellhaug som kom til å bety mest for meg, – for hele livet. Der tok starten til, og fortsettelsen helt til pensjonsalderen. Ja, den er der fremdeles. Jeg kan ikke takke far nok for denne livsutvikling. Min egen utvikling skyldes ikke i liten grad at jeg lot meg lede av far. Han så noe stort i et kristent miljø, og han ville at jeg skulle oppleve det.

PÅ FJELLHAUG FOLKEHØGSKOLE

Etter middelskolen hadde jeg selv ingen tanker og planer om videre skolegang. Det var far som tenkte og planla for meg: Jeg skulle til Fjellhaug, på Sinsen i Kristiania, til ungdomsskolen der. Egentlig var det litt merkelig, men far hadde bestemt det, og da var det nok rett. Han hadde sine tanker med å sende meg til en kristelig ungdomsskole. Og øverst sto ønsket om at jeg skulle velge ”den gode del” og bli en personlig kristen. Det gikk heller ikke lang tid før jeg ble det.

Vi startet høsten 1920. 14 dager senere var det tillyst et lørdagsmøte, og jeg ble med. Etter sang og tale var det en bønnestund på kne. Jeg deltok ikke i den, men ble sittende. Møtet sluttet, og jeg gikk til mitt rom. Gabriel og jeg var romkamerater. Mens vi satt der og småsnakket, kom det inn en

bibelskoleelev, fra Fyresdal i Telemark. Han var en meget sympatisk kar. Han hadde nok lagt merke til at jeg ikke deltok i bønnemøtet, og nå ville han gjerne fortelle hvor viktig det var å velge side i unge år. – Arne Momrak Haugan het han. Ble senere sokneprest. Han sa det så vakkert og inntrengende at jeg ble engasjert. Jeg kom jo fra et kristent hjem, og kallet til å bli virkelig med hadde fulgt meg opp gjennom årene. Men du hvor det kostet å bryte over tvert! Hva ville kameratene si?

Ja, ”det stod i mitt hjerte så hård en strid”. Men så brøt jeg over tvert, tok den store beslutningen med alle dens konsekvenser. Det var en avgjørelse jeg aldri har angret på. Nå, hvor jeg nærmer meg 90 år, er jeg fremdeles så usigelig takknemlig fordi jeg valgte å si ja til Jesus da jeg var ung.

Jeg sa: ”Du får bli med du også, Gabriel!” – ”Ja,” kom det spakt. Og så bøyde vi kne. Arne bad, og så bad jeg offentlig for første gang i mitt liv. Det var ikke så mange setningene, men jeg husker at jeg bad om å få bli en helhjertet kristen. Alt var så enkelt, naturlig og frivillig.

Rektor på Fjellhaug var den fine filologen fra Gjøvik, Einar Nesje. I nynorsk-klassen, hvor jeg slo meg ned, hadde vi den særmerkte Jærbuen Peder Vagle. I bokmålsklassen hadde de Just Kruse fra Fredrikstad. Han endte som prest på Svalbard under krigen, og siden i Hurdal.

En ungdomsskolevinter er noe helt unikt, og dette var i begynnelsen av 1920-årene, med et utvalg av vår intelligens-reserve, som i denne skoleform fikk en menneskelig og kristelig start for livet. En skal lete lenge etter så motiverte elever som vi var. Og så denne fine blanding av moro og alvor, og hvilken trivsel i alle sammenhenger.

Det finnes en hel liten litteratur om hva en ungdomsskole-vinter har betydd for tusener. Å, hva kan

ikke ”minnebøkene” og alle jubileums-skriftene fortelle! Ja, hvor mange lykkelige ekteskap endte små romanser ikke med?

Jeg skal ikke her legge noe til den fest-flora som alt finnes, men jeg husker oppholdet som en fin og god trivsels-vinter. Og det var sannelig noe å bryne både vett og folkeskikk på.

Alle i klassen skulle holde foredrag. Frisk som en fjellbekk fra Namdal stilte Lise opp. Hun fikk latterdørene opp på vidt gap. Og hun hadde flere med smilets gave om seg. Bergljot fra Kristiansund ble så lattermild på kateteret at det bare var å kare seg ned igjen. Det er ikke det verste å avslutte i smilets land, selv ikke når en får sagt et ord. En kan også gjøre suksess uten ord. Det gjorde sannelig Bergljot. For ikke lenge siden gikk også hun bort, – Bergljot Vik, en av de få fra den vinteren som enda var i ”de levendes land”.

Det ble litt verre for en gutt fra Vestfold. Oppgaven var sannelig ikke å spøke med. Han skulle tale om korset. Han forberedte seg med stort alvor, men da den store stunden kom, så fikk han ikke fram et eneste ord. Og det var så visst ikke på grunn av latter at han snek seg ned. Det skal sies til klassens ros at det så visst ikke var noen som lo av ham. Vi følte med ham, og læreren jevnet det hele ut.

Selv ble jeg tildelt oppgaven: ”Prestens betydning”. Jeg slo meg løs, ble så fri at rektor Nesje spådde meg en fremtid som folketaler. Men den dagen får en si at rektor tok reil. Det er eneste gang jeg har hørt noe slikt i forbindelse med meg. Kateteret og skrivebordet ble mine ”prekestoler” i livet. Og *de* kjenner ikke til begrepet folketalere. – Først i mine siste år har jeg kjent mer av gleden ved å stå på en talerstol.

En ung gutt fra Bergen, Johan Gil, ble klassens ideal. Han var uvanlig utrustet både eksteriørt og hva

fine egenskaper angår: bygutt, velkledd, veltalende, soignert, – en ”herre på byen” uten å være det ringeste snobbete. Han viste en rent rørende omsorg for meg, og før vi skiltes, fikk jeg et sirlig skrevet brev med gode, kjærlige råd.

Vi to fikk holde kontakt gjennom livet. Han ble misjonær i Kina, og til slutt ble han lærer i Norge. Hans siste år ble meget tunge, lenket til sykesengen som han var. Nå er han hjemme i landet som verken vet av sykdom eller fårer.

Jeg har neppe opplevd en skolesituasjon som kan måle seg med det utbytte jeg hadde av Fjellhaugkurset. Både kristelig og menneskelig var det under voksterkår en bare har i helt unge år. På en måte var det sangens tid i mitt liv. Jeg lærte ”den nye sangen”. Men ungdomsskolen er også en skoleform hvor vår sangskatt blir brukt og lever. Vi både levde oss sammen og sang oss sammen.

Ungdomsskolen, eller folkehøyskolen som den kalles nå, heter populært: Skolen for livet. Med egen erfaring og opplevelser fra andre folkehøyskoler kan jeg bare si Ja og Amen til en slik beskrivelse: Fra ingen skole har jeg så mange, rike og festlige minner. Jeg kan trygt si: – Fjellhaug ble ”SKOLEN” i mitt liv.

PÅ KRISTELIG GYMNASIUM

Far var helt utrettelig til å føre meg fram på skoleveien. Hvor han må ha fulgt med, og hvor han har fulgt meg med en levende interesse og omsorg. Etter Fjellhaug-vinteren sa han: ”Begynn på Kristelig Gymnasium!” – Det var en skole jeg ikke hadde hørt om. Den var bare 8 år gammel den gangen. Men far var altså orientert. Og jeg gjorde som jeg pleide: Jeg gjorde som far sa. Det har jeg aldri angret.

Jeg fikk bo på Fjellhaug i full pensjon fortsatt og under gode forhold. Mer problematisk ble det

med adkomsten til K.G. – K.G. ligger jo nærmest på Vestkanten. Men i Oslo var det ingen busser, og det var langt til trikken, så det ble å traske hver dag den lange veien til Josefinegate. Det var en drøy halv times marsj hver dag. Sammen med gymnastikken gjorde all denne traskingen at min ”kondis” ble meget bra. Jeg var i fin fysisk form, – noe jeg har hatt glede av siden.

Det sier litt om skilnaden mellom da og nå at i min tid var det ingen i den store elevflokk som hadde sykkel. Motorsykkel og bil lå utenfor alle tankebaner. Jeg tilhørte en gående generasjon.

En av de første, fine høstdagene var det skoletur til Kolsås-toppen. Et stykke av veien gikk den aldrende lærer Hannibal Stabel ved siden av meg. Jeg husker at han fortalte meg, unggutten, at han hadde vært rektor fra skolen tok til. Men nå syntes han at yngre krefter burde overta. Og så ble Hans Høeg rektor.

Rektor Høeg var en storvokst, staut og stillfarende mann, virkelig en kristen aristokrat. Han var formann i Santalmisjonen, og det var jo en hel begivenhet da han foretok en inspeksjonsreise til misjonsmarken. I dag er dette noe vanlig. Det stod respekt av Høeg, og det lå nesten en nimbus omkring ham.

Dr. Gordon Johnsen, som var en av mine klassekamerater, har fortalt et meget vakkert minne om Hans Høeg. Gordon hadde vært med på noe som gjorde at han ble innkalt til rektors kontor. Det var ingen spøk dengangen. Høeg spurte bl a den unge Gordon om han var en kristen. ”Jeg, jeg vil gjerne være det, men det lykkes så dårlig.” – ”Ja, da er vi like, vi to,” svarte Høeg. Og så bøyde rektor kne sammen med sin unge elev. Hele livet bar Gordon Johnsen dette minnet med seg som en dyrebar juvel.

Skolen var enkelt utstyrt. Vi satt på tomannspulter. Et av de tre årene kamperte jeg ved siden

av Sverre Seim. Han ble prest, og generalsekretær i Norsk Søndagsskoleforbund en hel årrekke. Jeg minnes ham med dyp ærbødighet som en helstøpt kristen, bunn ærlig i en livslang, trofast tjeneste i og for Norges barneverden.

K.G. var en kristen skole. Det merket en på flere vis. Hver dag var det morgenandakt ved en av lærerne, og alle elevene var til stede. Et av de kulturelle festinnslag var ”blandakoret”. En av sangene husker jeg levende den dag i dag. Den var svensk, og taler til meg fremdeles: ”Det är solsken där borta på kullens topp. Det är solsken på berg, i dal. Det är solsken i glödande rosenknopp, och i perlor förutan tal. Är det solsken, min vän, i ditt hjärta?” – Vi hadde også en nystiftet ”Misjonsring”, der jeg en tid var formann.

I frikvarterene spaserte en liten flokk fram og tilbake i skolegården. Jeg husker blant annet Fredrik Wisløff, Ivar P. Seierstad og Gunnar Havig Faye fra 2. klasse. – Den sistnevnte ble Ludvig Hopes svigersønn og reiste til Kina som lærer ved misjonens skole i Laohokow. Fra første klasse var det gjerne Sverre Seim og jeg.

I latin hadde jeg den unge og sympatiske Atle Bøckmann. Han ga meg et råd som jeg i ettertid angret at jeg fulgte: Han mente at vi ikke burde gjøre oss bruk av de små heftene på tysk som inneholdt oversettelsene av vårt latinpensum. Vi skulle heller gå løs på tekstene og ikke gi oss. Det gjorde jeg. Når jeg kom til vanskelige punkter, gav jeg meg ikke. Men det tok rent for meget tid. Det ble iblant for snau tid til andre fag. Jeg fikk sanne det.

En dag ble jeg hørt i geografi, og var nærmest uforberedt, og fikk selvsagt G. Men verre var at jeg aldri siden ble hørt mer i geografi, så denne G forfulgte meg like til avgangsvitnesbyrden. Jeg nevnte det for lærer Stabel, men han ville ikke høre

på det øret. Men på den annen side fikk jeg lønn for strevet med latinen. I latin skriftlig var jeg den heldigste i hele klassen, da vi oversatte en slagscene av Livius.

Men norsk var nok mitt sterkeste fag. Gjennom alle tre årene fikk jeg M og M pluss av rektor Høeg. Norsk var også hans yndlingsfag. Men eksamen er og blir eksamen. Vi fikk velge mellom Korstogenes historie eller Byenes betydning. Jeg var dum nok til å velge den siste, som jeg syntes så mest interessant ut. Jeg gikk ut fra Bjørnstjerne Bjørnsons: ”Byer som blomstrer”. Men tidsrammen ble for kort for en så omfattende oppgave for en ung gutt. Det ble bare T. Sammen med G i geografi røk dermed min Særdeles i hovedkarakter.

Realfagene matematikk og geometri falt nok litt tungt for meg, men der var jeg så heldig til eksamen å ha alt rett. I grunnen syntes jeg at jeg burde hatt S. Men det var jo ikke jeg som bestemte, så det endte med M.

I fransk hadde vi den lille, koselige frøken Røstøen. Merkelig nok falt fransk lett for meg. Jeg hadde den naturlige franske og vestlandske skarretonen, så jeg fikk nok ”betalt” for uttalen. Vi kunne konversere litt på dette språket. Dessverre fikk jeg ikke tid senere til å holde det ved like.

Underlig å tenke på at nå er alle mine lærere ikke lenger i ”de levendes land”, og få, om noen, av mine med-elever.

På avskjedsdagen var jeg så heldig at jeg fikk si farvel til rektor Høeg på hans kontor. Han var overordentlig vennlig mot meg og gav meg en både vakker og uventet ”blomst”. Den gledet meg den gangen, og den gleder meg fremdeles.

Høeg ville vite om mine fremtidsplaner. Jo, jeg aktet å studere filologi, språk. Jeg la til at jeg også gjerne ville skrive. – Ja, da passer det godt med

filologi, svarte han. Da jeg senere gikk over til teologien, sa han ved to anledninger at han ikke trodde det var rett gjort av meg. Siste gangen la han til: ”Jeg hadde jo tenkt at du skulle komme til Kristelig Gymnasium.” – Det var godt at han ikke sa det før jeg tok bestemmelsen om teologistudiet.

Rektor Høeg fikk en god hjemlov. Han satt på trikken i påskehelgen. Med ett sank hans hode ned, og han var ”hjemme”.

Jeg tilhører de mange som er glade for at vi var elever ved K.G. Det var en avgjort livssynsskole med betydelige lærerkrefter og stor faglig tyngde. Jeg tør vel også legge til at elevene var vel motiverte. Den tilhører jo også nå første divisjon innen de høyere skoler. Innen sitt skoleslag har den hatt noe av samme betydning som folkehøyskolene for vår landsungdom. Via K.G. har vel både kirken og de kristelige organisasjonene fått en del av sine beste prester, forkynnere og ledere. Jeg må si jeg både regner det som en glede og en ære å ha vært elev der, – ikke minst i rektor Høegs skapende år i startfasen.

MENIGHETSFAKULTETET

Tiden etter artium ble en tung overgangstid for meg. Det er ikke alltid like lett for alle å bli klar over hva de skal bruke sitt liv til. Men høsten 1924 dro jeg til Oslo og skulle ta til med språkstudiet. Det var nok med tunge tanker, men de innledende, forberedende prøver gikk godt og greit.

Jeg begynte med fransk, men fant meg slett ikke til rette med ånden i den litteratur jeg startet med. Så tok jeg til meg engelsk, leste litteratur og gikk på forelesninger. Professoren var lærd, tørr og gikk opp i detaljer og småputlierier. Jeg likte meg ikke i det hele tatt. En indre uro ség inn over meg og ville ikke slippe taket.

Det var en lettelse å komme på militærtjeneste sommeren 1925. Jeg tjenestegjorde i saniteten på Gardermoen. Det var bare 49 dager, så militærtjeneren var til å komme igjennom.

Alt første kvelden på brakka fikk jeg høve til å ”heise flagg”. De andre så Bibelen og ”Verden for Kristus” på nattbordet, og dermed fyrte de løs på meg. Det ble en lang nattlig diskusjon, men siden stilnet debatten for godt. Og jeg ble respektert. Det var liten støtte i miljøet, for bare ganske få av soldatene, og ingen av offiserene, var bekjennende kristne.

De milelange utmarsjene, all eksersisen og gymnastikken gjorde at jeg kom i god fysisk form. Men jeg var dypt takknemlig for at vi bare ”lekte” krig. – At det var fred. Med stor glede vendte jeg hjem til mor, far og søsken på Tøyen.

Så var det høst, og jeg tok fatt på språkstudiene igjen, men med økende uro. Jeg husker en solrik kveld at jeg tok bussen hjem til Høland. Og den kvelden fortalte jeg mor og far hva jeg strevde med. De trøstet meg, og mente jeg skulle fortsette med studiet. Kanskje uroen ville legge seg. Men nei takk. Det ble bare verre og verre. Jeg måtte si filologien farvel. Men hva så? – Ettårig lærerskole eller teologien?

En dag gikk jeg ned til Oslo lærerskole i Wergelandsveien. Og der fikk jeg være med rektor Lehre på en time. I samtalen etterpå sa han: ”De skal studere teologi!” Jeg husker at da jeg kom hjem til Fjellhaug om ettermiddagen, så ønsket jeg så inderlig at jeg måtte finne et ”ord” som skulle klargjøre mitt valg. Men jeg måtte velge selv.

Og en natt, kl 12, valgte jeg: Teologien. Jeg sovnet inn som et barn, – bølgene la seg. Og uroen stilnet for godt.

Men det hadde aldri vært i mine tanker at jeg

skulle begynne på Menighetsfakultetet. Av alle mine medstudenter, og det var mange, jeg tror tallet lå på 250 de årene jeg gikk der, så var visstnok jeg den eneste som ikke hadde tenkt å bli prest. Og det har jeg da heller aldri blitt.

Jeg husker professor Hallesby spurte i en tros-læretime: ”Hva vil De gjøre, Bjerkrheim, når De blir prest?” De andre studentene kikket på meg og smilte. Selve tanken har aldri streifet meg.

Etter at kallskrisen var over, gikk jeg på noen forelesninger i gresk og hebraisk. Så reiste jeg hjem til far og mor, kjente trang til det etter stormfylte tider. Den vinteren forberedte jeg meg til eksamen om våren i hebraisk og gresk. I begge ble det ”stolpe” dvs 1.

Etter disse forberedende prøver begynte jeg høsten 1926 på selve studiet. På et vis var det i Menighets-fakultetets store år, men også i den teologiske over-produksjons tunge år. Jeg begynte med å følge pro-fessor Hallesbys timer i tros-lære, professor Andreas Seierstads forelesninger i kirkehistorie, professor Karl Volds timer i GT, og ikke å forglemme Olaf Moes forelesninger i NT. Det meste var studietiden leste jeg hjemme hos mor og far.

I ettertid tror jeg at det var riktig. Der fikk jeg ro hele dagen, og det måned etter måned. Jeg fikk virkelig fordype meg.

Under den store vekkelsen i slutten av 20-årene var det om kveldene å kaste seg på sykkelen og haste til møtet. Der var det mye vidunderlig å oppleve.

Selvsagt tapte jeg en del hva det studentikose angår. Jeg for aldri ut og inn på leseværelset, som ble dominert av avisene fra det ganske land, og av teologiske diskusjoner. Men til gjengjeld hadde jeg verken hybelpoblemer, matproblemer, for ikke å tale om pengesorger. Mor og far la alt så godt til rette for meg.

Og hva hadde jeg vært uten også mitt annet ”hjem-menes hjem”, Fjellhaug? Der lå og ligger mitt livs åndelige ståsted. På den annen side var jeg nå så meget på MF at jeg fikk med meg det viktigste. På en måte fikk jeg både i ”pose og sekk”.

Hallesbys trebinds tros-lære hvor det ene bind alene var på 700 sider, studerte jeg meg igjennom to ganger. Og professor Holmquists tre binds kir-kehistorie var jeg også igjennom et par ganger på svensk.

Jeg gikk nok på MF i ”de store år”. – Det var som nevnt, omkring 250 studenter, men et kollegium på bare fem professorer. I dag forekommer noe slikt som noe helt umulig, og kanskje uansvarlig. Men til gjengjeld besto kollegiet av særpregede personligheter, og tiden var på alle vis en helt annen. Det var meget enkelt, for ikke å si spartansk. Blant annet hadde vi ”utedo”, og toalettpapiret var aviser. På et møte hvor spørsmålet om mer moderne WC var oppe, falt forslaget. Hallesby, som hadde bodd på en mengde av norske prestegårder, fremhevet at han så å si overalt hadde avis-papir til rådighet. Det fikk være godt nok for studentene også. Jeg tror ikke det var avstemning en gang.

Statstøtte var ikke påtenkt. Alt var såre puritansk, og sjansene til å få noe å gjøre når en var ferdig, var minimale. Jeg husker ikke få som begynte med 50 kr måneden, og det hendte de måtte ha egen sykkel. I grunnen er det underlig at hele bispekollegiet ordinerte unge kandidater på slike betingelser.

I de årene lå faktisk de kristelige organisasjonene over. Nå, akkurat dette ble ikke mitt problem. Og særlig ikke fordi jeg aldri ble ”ordinert” av noen biskop. Men *vigslet* er jeg.

Imidlertid befant jeg meg vel på MF. Den som hadde den vanskeligste læreoppgaven, var utvilsomt Karl Vold i GT. Så godt som alle lærebøkene var

tyske og tungt tilgjengelige. Men verst var at de var så preget av liberal teologi. Professor Vold var nok en større folketaler og apologet enn gammeltestamentlig forsker. Utbyttet kunne være faglig tynt, men han var morsom å høre. GT fikk nok atskillig bedre kår under hans ettermann, Ivar P. Seierstad. Men ingen skal frata professor Vold at han gjorde en stor innsats i en meget trengt posisjon. En må ikke glemme at på Universitetets teologiske fakultet satt professor Mowinkel, en internasjonal berømt professor i GT, men erklært liberal.

Ganske annerledes forspent var MF i NT: Professor Olaf Moe var den jeg satte høyest som ekseget. Han hadde store kunnskaper i de klassiske språk, gresk, latin og hebraisk. Men han behersket også tysk og engelsk. Hans sunne judisium og fromme fremtreden gjorde hans timer meget verdifulle. Faglig sett var det nok han som virkelig ruvet i kollegiet. Uvanlig verdifulle er hans kommentarer i Evangeliet etter Johannes og Romerbrevet, og til "Apostelen Paulus, hans liv og gjerning" og "Paulus' forkynnelse og lære".

Ved hans side kom også professor D.A. Frøvig. Han var både lærd og from, men i sin ytre adferd hadde han ikke lite til felles med professor Tanke. Det går fremdeles morsomme historier etter ham. Men hans gedigne kommentarer til Matteus-evangeliet, Apostlenes Gjerninger og Galaterbrevet viser at han faglig virkelig raget høyt.

Men det var jo først og fremst professor Ole Hallesby en forbandt med MF. Og det med rette. Fra en liberal ungdom utviklet han seg til liberalismens betydeligste motstander i hele Norden. Jeg se på ham som en av Guds største gaver til Norge i hele vårt århundre. Han var en Guds mann, så helt og fullt. Kristus-preget, varmhjertet og uavkortet på livets side.

Jeg har sagt at de tre sterkeste personligheter jeg har møtt, er den amerikanske student- og misjonslederen John Mott, Ludvig Hope og Ole Hallesby. På mange virket han meget streng, men han kunne være så mild og myk. Og hver time begynte med bønn. Det var som å høre en sønn tale tillitsfullt med sin far.

Våren 1929 gikk jeg opp til eksamen i første avdeling. Jeg var meget beklemt når jeg tenkte på hvor meget jeg hadde vært borte fra "kunnskapens sentrum" på MF. Men det gikk over all måte bra. En stor oppmuntring var det for meg at misjonsstudentene på Fjellhaug fulgte levende med i hvordan det gikk til eksamen. Til de muntlige prøvene var det fri adgang for alle, og de stilte på linje.

Jeg husker en gang etter at første avdeling var gjennomført, at de kom og gratulerte meg. Da innvendte jeg at det tross alt bare var 1. avdeling. Da repliserte Tormod Vågen: "Han har sleppt deg for langt!" Og dere skjønner nok hvem han mente med "han".

Det er i ettertid underlig å tenke på at den gangen var jeg ved siden av Johannes Brandtzæg den eneste teologen i Misjonssambandet. Men Øivind Andersen og Tormod Vågen var i kjømda. Likevel sier det noe om de enkle forhold vi levde under, hvilket ansvar som hvilte på oss.

Heldigvis gikk det meg godt også til 2. avdeling. Ja, jeg fikk det ærefulle verv på kandidatenes vegne å takke professorene. Jeg minnes at Hallesby sa: "Takk for de gode ordene!" Jeg husker det med takk og glede.

Så var jeg ferdig med utdannelsen, med stor takk til Gud, og til mor og far. Menneskelig talt var det deres fortjeneste. Og jeg har aldri opphørt å være dem takknemlig. Men hva skulle jeg bli?

Thea Karina

Ja, slik het hun jeg kom til å dele livet med, og helst også ville dele det med.

Når jeg så henne første gangen? Det var ved høstleite 1918. Da var jeg helst bare en guttunge på 14 år. Hun var tre år eldre. Hun kom kjørende til Tøyen gård med hest og trille, men hun kom ikke alene. Hun kom sammen med en kvinne fra Bjerkreim som hadde arbeidet på meieriet, og nå skulle hjem igjen.

Slik sett var det et prosaisk første møte. Jeg stod på tunet og så dem komme kjørende fra gården Mellom-Rakstad, 4 km lenger vest i bygda. Jeg syntes det var ei vakker jente, men ikke kunne noen drømme om at mange år etter skulle det bli oss to for hele livet. Ja, slik møtte jeg Thea Karina Maudal.

Men hun var ikke helt glad i navnet sitt. Helst ville hun bare hete Thea Karin. Men engang, mot slutten av vårt lange samliv, sa jeg: Du Thea, du kan være glad i navnet ditt. ”Thea” er det greske ordet for gudinne. ”Karina” er også gresk og betyr *ren*. I dag så jeg en stor bil-annonse: ”Toyota Karina, den mest solgte bilen i Europa i år!”

Jeg både tror og vet hun ble glad for det, særlig når en har fått vokse opp med et navn en aldri ble helt glad i.

Da vi møttes i 1918, var hennes familie nettopp kommet fra den vakre, fruktbare Lier-bygda ved Drammen. Dit hadde de flyttet fra bygda Bjerkreim i Rogaland allerede i 1891 og kjøpt en fin gård, velegnet for jordbruk og frukt dyrking. Hennes foreldre var blant de første som dyrket jordbær i stor stil i Norge. Utsynet var stort, vidt, nærmest praktfullt. Hele fem kirketårn kunne en se fra gården høyt oppe under skolen.

Derfor kan en undre seg over at de dro østover til

Nordre Høland i Akershus. Men det var vel nærmest en tilfeldighet som gjorde det. En nabo hadde kjøpt Rakstad-gården, men kona hans kunne ikke tenke seg å flytte, og så spurte han min vordende svigerfar om ikke *han* kunne overta gården. Han reiste da østover og tok gården i øyesyn. Han ble tiltalt av de store, slette jordene, og skogene, og slo til. Men verken kona eller barna, 5 sønner og 3 døtre, delte hans syn på dette bytte. De ikke bare sørget, men tårene fløt også rikelig. De ville ikke flytte fra det fruktrike Lier, men gjort var gjort. De gråt og reiste.

Men i ettertid fikk de se at en usynlig, evig hånd hadde ledet det hele. Allerede året etter, i 1919, gikk det en gjennomgripende vekkelse gjennom bygda, ved evangelisten Olav Hovda. En av dem som ble med, var sønnen, Johannes Maudal, en dugende bonde og fin skihopper. Etter misjonsskolen på Fjellhaug fikk han et livslangt, trofast virke som misjonær i Midt-Kina og siden på Taiwan.

Like etter ankomsten til Høland reiste Thea Karina til Folkehøyskolen på Danvik ved Drammen. En av de første søndagene der skulle det være et kveldsmøte på skolen. Thea hadde enda ikke valgt ”den gode del”, og ville ikke være med på møtet. I stedet reiste hun ned til byen til noen slektninger. Der hendte det noe tragisk, som forandret hele hennes liv. Under aftensmåltidet satt hun ved siden av en gammel dame. Hun sank plutselig sammen og døde.

Det kom som et voldsomt sjokk på en ungdom som Thea, men også som et sterkt kall fra Gud til å velge ham i tide. Lenge etter fortalte hun meg at hvis hun skulle møte døden uten å være en kristen, så sa hennes rettferdighetssans at når hun ikke hadde søkt Gud før, så passet det seg ikke å la Gud bare får restene av livet.

Men nå, i alvorsstunden, i nærheten av Guds majestet, sa hun: ”Ja, Gud, nå vil jeg bli en kristen,

selv om jeg ikke skal få en glad dag mer.” – Hun fikk tusener rike og glade dager. I sannhet: Gud tok ikke glansen av hennes liv. Han ga det glans og mange gledens gode dager, – ja, år.

Etter folkehøyskolevinteren på Danvik var det fullt opp å gjøre på gården med foreldre og søsken. Hun fikk stå på, ute og inne. Men Thea hadde også sans for det mekaniske, og hun kjørte traktoren som en kar på de store, fine jordene. Noen 8 timers dag kom aldri på tale. Når dagens dont var gjort, uten middagshvile, tok Thea og hennes eldre søster Else syklene og gitarene og drog på møte. Det lå vekkelse i luften. Ja, den ene vekkelsen avløste faktisk den andre. Dagene ble lange, men det er noe som heter: ”Lysten driver verket,” og ungdom, vekkelse og innsats hører sammen. Thea hørte aldri til dem som sparte seg.

Den største vekkelsen kom ved den unge forkynneren Oskar Rønning fra Hurdalen. Det var en betydelig ungdomsvekkelse. Thea mintes særlig en vår-søndag. Hun hadde hørt forkynnere si at like før en stor seier i Guds rike setter ondskapens åndehær inn et sterkt angrep. Den erfaring fikk hun selv stifte bekjentskap med.

Det begynte med at de måtte ha dyrlege til ei ku som ble så syk. Så måtte Thea ned og vaske golvet i ungdomslokalet. De skulle ha fest om kvelden. Men golvet så ikke ut etter lørdagens dansemoro. Det ble en vaskejobb hun riktig kjente.

Men så kom kvelden, og da hendte det store ting. Elleve unge gav seg over til Gud. Blant dem var Theas søster, Ingrid, og min bror, Bjarne. – Senere dirigerte Thea det nye sangkoret. Jeg har såmen også stått under hennes taktstokk.

Hjemmefra gikk turen til Aremark i Østfold, hvor hun ble husholderske hos en skogeier. Der var hun også dirigent. Og der tok hun også sertifikat som

en av de første kvinnene der øst, – kanskje som første. Hun kjørte prikkfritt hele livet, og var ”kry” av det. Det var alltid Thea som satt ved rattet. Da var jeg trygg. – Da vi til sist fikk en folkevogn, var jeg oppe i åra, hadde det travelt, og da var det lettest å overlate kjøringen til henne.

Vinteren var særlig streng det året, soverommet dårlig oppvarmet, og så var det for lite med varme sengeklær. Det gav henne en helseknekk. Vi så det da hun kom hjem om våren, og siden ble hun vel kjent med sykdom. I mangt ble store deler av hennes liv en smertens vandring: Skarlagensfeber, tyfus, lungebetennelser og sist det tyngste: Hun led av Parkinsons sykdom med daglige smerter i over 22 år. Men hvor tapper og tålmodig var hun ikke. Det falt nok tårer. De fleste så jeg ikke.

Det var ikke kjærlighet ved første blick mellom oss, men hele tiden en stille dragelse. Vi var mye sammen, – i hjemmene våre, og på møter. Selv-sagt begynte jeg å ”kikke” på henne, men jeg visste ikke at hun også skottet i retning av meg.

Men så skjedde det noe en kveld. Vi hadde vært på et møte sammen. Utenfor hjemmet hennes skulle vi ta farvel. Men da jeg tok henne i hånden, så jeg noe i øynene hennes som jeg ikke hadde sett før. De talte levende om en våknende kjærlighet. Jeg tror hun med sin fine intuisjon hadde lettere for å lese det samme i mine øyne. Og da var det egentlig gjort. Vi skiltes med avtale om snart å møtes igjen. Det var lett og godt å sykle hjem den kvelden.

Hele våren leste jeg teologi hjemme. Vi møttes både titt og ofte. Jeg syklet hjem til henne de lange, lyse vårkveldene, og vi var sammen på vekkelsesmøtene. Men noen forlovelse ble det ikke før høsten 1931. Det var trange tider, og jeg måtte først bli ferdig med teologien.

Dette var jo i de aller hardeste tredve-åra, så vi

gikk forlovet i tre år før vi våget å gifte oss. Vi glemmer lett at månedslønnen den gangen bare var som en timelønn i dag. Men den 7. juli Anno Domini 1934 gikk turen til kirken. De små brudepikene er nå alle godt oppe i årene.

Det var en vidunderlig juli solsommerdag. Vi var fulle av glede, håp og tro på fremtiden, – og omgitt av begge foreldre, svigerforeldre, søsken, slekt og medarbeidere. Fra Fjellhaug kom rektor Enok Osnes og husmor Gudrun Nergaard. Det er noe godt å starte med sol i sinnet og sol fra himlens blå. – Thea og jeg fikk oppleve å feire både sølvbryllup og gullbryllup sammen, og attpå til tre år ekstra.

Vi fikk vår egen heim på Solbakken, på Fjellhaug skoler på Sinsen i Oslo. Der stelte Thea så fint med kjærlige hender som bare en kvinne med musikk i sjelen kan gjøre det. De trange tider som rådet, umuliggjorde alle tanker på å ”flotte seg”. Men smått om senn fikk vi alle nødvendige ting, og møblene våre har sannelig gjort sin nytte til denne dag.

Tiden hadde sans for at ting skulle vare. – ”Bruk og kast” var ikke oppfunnet i språket. Derimot: ”Den som sparer, har.”

Thea hadde det gjestfrie sinn. Det gledet oss da vår venn Tormod Vågen, som også bodde på Fjellhaug, sa: ”Eg er glad fordi de har ein open heim.” Ja, det var en av Theas mange fortjenester. Gjestfriheten kunne under tiden nesten få et engros-preg. I årtier inviterte vi de forskjellige klassene ved Misjonsskolen og Bibelskolen til små festsamvær hjemme hos oss. En gang under krigen hadde vi over 60 bibelskole-gjester. Da var det trangt i de to stuene. Og hvilke festlige samvær det var. Det manglet aldri noe å spise. Det var alltid noe av ånd. En gang hadde vi den uforlignelige bymisjonær Johan Halvorsen til å kåsere.

I ettertid har jeg ofte undret meg over hvordan

Thea maktet å beverte så mange i de harde rasjonerings-tider vi opplevde. Hennes hjem i Høland var nok oftest hennes hjelp i nøden. Hun sa heller aldri nei når det var noen som trengte tak over hodet. Men best av alt var at gjestfriheten var henne så kjær og så selvfølgelig.

Som lærer på Fjellhaug, og siden i 35 år som redaktør av ”Utsyn”, måtte jeg bruke kveldene til arbeid. Ikke sjelden var jeg også på reisefot. Så Thea var ofte alene. Hun følte nok på det, men bar det på en fin måte. Men i ettertid er det av de ting jeg tenker på med bedrøvelse. Tiden satte iblant sterke krav til dem som ”satt hjemme”. Det er heldigvis blitt meget bedre.

Men var det på den ene side offer, så var det på den annen side også rike gleder. Feriene betydde meget for oss. Ofte var vi på Fredlund. En fin tur til Finland i 1951, etter invitasjon fra det finske Fjellhauglaget, innledet våre utenlandsferder. Vi fikk også besøke kjære venner i Danmark og Sverige, og i 1960 bar ferden helt til Island.

Det ble en eventyrlig ferd tvers gjennom landet, langs jøkler, forbi fosser og varme kilder, og over 20 store og små elver uten bruer.

Men alt bleknet jo selvsagt mot vår største ferd til Solrenningslandet, Japan. Det var i september 1965, og vi skulle være der i hele 10 måneder.

Ja, det ble en minneverdig reise på alle vis. Vi byttet fly i København og Zürich. Der satt vi i en mørk og kjølig ventehall. Da oppstod plutselig tilløp til dramatik. For plutselig sier Thea helt skrekkslagen: ”Jeg er blitt lam!” –

Ja, det var vel et øyeblikk. Og vi som skulle helt til Japan, hvor de ventet på meg i Kobe til Bibel- og forstanderskolen i Aotani. Og her satt vi langt nede i Europa, og Thea var blitt lam! Her var det nok best å være rolig.

”Du er ikke lam, Thea,” sa jeg og kløp henne i foten. ”Kjenner du noe?”

Jo, hun måtte innrømme at hun gjorde det. Og så var den sorgen slukket. Men en skrekk i livet fikk vi.

Vi fikk vårt livs drømmereise i Japan. Overalt ble vi møtt med kjærlighet, vennlighet og hjelpsomhet. Misjonærene og de japanske kristne visste ikke det beste de skulle gjøre mot oss. Vi fikk også gjeste misjonsstasjonen.

Reisen ble en livets engangs-opplevelse. Ja, det var noe av hva arbeidet i Guds rike gav oss, rent som nåde over nåde. Gud betaler godt igjen for ”offer”. – Oss ga han reiselivet i inn- og utland. Øverst står reisen i ”Soloppgangens land”.

Men det som Thea opplevde i Zürich, var nok begynnelsen til en alvorlig sykdom, som bare døden kom til å skille henne fra. Hun kjente på smerter i høyre hånd, og smertene tiltok. Da jeg våknet en natt, så jeg henne ikke. Jeg stod opp og gikk ut i stua. I samme nå kom hun ut fra kjøkkenet, kastet armene rundt meg og gråt. Smertene var så store.

Det ble flere turer til en amerikansk lege, dr Shane. Like før jul fikk vi den triste diagnose at hun hadde leddgikt, – at hun aldri ville bli bra igjen. Men vel hjemme i Norge stilte dr Sigmund Vaage den riktige diagnosen: Parkinsons sykdom, den var dessverre enda alvorligere.

Om Thea var ”vel kjent med sykdom”, så bodde det en sterk sjel i et svakt legeme. Hun var virkelig ”en med en sjel så stor”, for å sitere Bjørnstjerne Bjørnson.

Da jeg kom hjem fra en reise en gang, fortalte hun at hun hadde våknet en natt ved at det sprang en mus over ansiktet hennes. – ”Ble du redd?” spurte jeg. ”Nei,” sa hun. ”Men hylte du da?” – Nei, det hadde hun heller ikke gjort. Det skal åndsnærværelse og

sjelsstyrke til slikt. Jeg beundret henne for en slik åndsnærværelse. Hun var virkelig sjelesunn med en åndelig styrke som var omvendt proporsjonal med de små legemlige krefter. Nei, Thea var så visst ikke noe ”persilleblad”. Hun kunne si med Paulus: ”Når jeg er skrøpelig, da er jeg sterk.”

Vi fikk dessverre ingen barn. Det var et savn for oss begge, men mest for henne, med så rikt et morsinstinkt. Men hun kunne si med et vemodig smil: ”Dine søstre, Gudrun Gjedrem og Ingrid Solvang, fikk elleve hver, så det ble ingen igjen til oss.” Til gjengjeld fikk hun ta seg av ikke få som trengte hjelp.

Vi opplevde et lykkelig 53 år langt samliv. Og tanken på å skilles var oss fjernere enn øst fra vest. Hun hjalp meg i sannhet ”fram mot det evige liv”. – Thea praktiserte ”gudsfrykt med nøysomhet”. Min lønn gjorde det i mangt nødvendig, men Thea hadde alltid noe til overs til misjonen. Også vår *hjertesak* var felles. Hun elsket misjonen og levde med i arbeidet. Det var alltid så godt å høre når hun bad og bar fram sine enkle troverdige vitnesbyrd. Med tiden tiltok hennes Parkinson. Hun skalv svært lite, men de daglige smertene var der. To ganger var det så ille at jeg måtte ringe til lege. Hun måtte ha en sprøyte for å døyve smertene.

En og annen gang kom det et: Hvorfor? Hvorfor? – Svaret kunne bare bli Jesu ord: ”Du forstår det ikke nå, men du skal skjønne det siden.”

Det ble ikke lettere for henne at særlig nettene ble vanskeligere etter hvert. Med så store smerter blir timene lange. Til slutt ble stillingen så prekær at hun måtte til Ullevål sykehus. På veien dit lå hun i koma, men ble klar igjen.

Thea lå på Ullevål i to år og to måneder. Det var meg så kjært å kunne besøke henne hver dag, og jeg vet hun så fram til at jeg skulle komme. Men

jeg var så visst ikke alene. Slekt og venner besøkte henne så trofast. Hun registrerte dem alle med takk og glede, men det var nok meg hun mest ventet på hver dag. Og disse besøkene ble vår felles glede. Da presten Asle Enger hadde sett til henne, sa hun stille: ”Han la hendene på mitt hode og velsignet meg.” Vår prest i Sinsen, Magne C. Krohn, var til stor hjelp for henne når anfektelsen kom.

Et bilde Thea var meget glad i, var det kjente av Carl Bloch: Jesus i hvit drakt, med lysende corona omkring hodet. Han stryker varlig med hånden en liten, barbent pike på kinnet. Hun holder en palmegren i hånden. Det vakre bildet ville Thea ha over sykesengen på Ullevål.

Når jeg besøkte henne, pleide jeg å synge for henne og for andre pasienter. Meget ofte ble det en sang som hun særlig kom til å bli glad i: ”Du får koma til Jesus med det som er tungt, med di synd og di sorg og di sut. Du skal vita for visst: Om du kjem som du er, skal han slett ikkje støyta deg ut. Du får koma til Jesus i motgang og tvil, og når nedbøygd i mismod du går. Han vil kveikja din hug, han vil tendra en smil og for vinter deg gjeva ein vår.”

Det er blitt noe underlig med den sangen, også etter at Thea gikk bort. En gammel dame, over 92 år, ringer en gang iblant, og så må jeg synge den sangen for henne i telefonen. På mange måter ble kanskje nettopp den sangen vår kjenningsmelodi på hennes smertens leie.

Fordi hun var så avkrefte, måtte hun legges varsomt ned i sengen. Sterke sykepleiere tenkte ikke alltid over det. Og engang ble hun lagt så hardt ned på sitt leie at det gjorde svært vondt. Thea syntes det var så urettferdig at hun gav sykepleierne noen refsende ord. Da jeg kom inn til henne, fortalte hun dette, og sa til meg: ”Kall henne inn, og si at jeg

angrer!” Jeg sa til vedkommende: ”Du får komme inn til Thea. Hun angrer.”

Da hun kom inn, pekte Thea på henne og sa: ”Jeg angrer!” Så pekte hun på meg og sa: ”Gi henne en hundrelapp!” Sykesøsteren sa ikke noe, men gikk bort til sengen, puslet med sengeklærne, gikk ut, kom inn igjen med noe værterøl og puslet atter med sengeklærne.

Dette ”opprinnet” gledet meg. Parkinson er en hjernesykdom. Og Theas reaksjon viste at selv etter 20 år med denne plagen fungerte gudslivet, og samvittigheten var våken.

Noen dager før hun døde, da jeg satt ved sengen, tok hun meg i hånden og gav uttrykk for hvor glad hun var for å ha hatt meg til mann og ektefelle. Hun følte seg så uverdig til det. Da var det godt å si at de samme følelser hadde jeg. Stunden ble nok et av vårt lange samlivs rikeste følelser av felleskap, – en rikdom å tenke tilbake på.

Et par ganger fikk hun lungebetennelse. Og vekten sank ned til vel 30 kg. Men like før påske fikk hun dobbeltsidig lungebetennelse. Da stod livet ikke til å redde.

Tidlig Palmesøndag morgen 1987 fikk jeg sitte ved hennes dødsseng mens hun stille åndet ut. Det var som et lys som sluknet.

Gravferden gikk fra Sinsen kirke, hvor hennes prest Magne Krohn forrettet. Minnemøtet på Fjellhaug ledet Birger Breivik. Begge gjorde dem til sjelden rike høytidsstunder.

Båren ble ført til Løken kirkegård i Høland, hvor våre foreldre og søsken ligger begravet. En stor flokk av slekt og venner var møtt fram der også. På gravsteinen står: ”Kristus, vårt liv.”

Da Thea Karina var småpike, var hun så sorgfull en dag. Da sa hun til sin mor: ”Mor, syng en sang om himlen for meg!” Og mor Jørgine sang: ”Det

blir noget for barna i himlen å få, for de barn som i Herren mon dø. De får klæder så hvite som sne!” – Da stilnet sorgen.

Det er vidunderlig at nå er hun der, i livsens Paradis hos Gud. Før hun døde, sa hun: ”Jeg lengter etter å se Jesus.”

Minnene om de mange års lykkelige samliv er mange. Noen melder seg hver dag med takk til Gud for at hun nå er hjemme i herligheten. Men savnet, – kjærlighetens etterklang, – er der også. Men da skjer det at: ”Himlen bliver kjær og lys og yndig.”

Det var ikke fritt for at et og annen kjærlighetsdikt så dagens lys i de fjerne forelskelsens år. De har aldri vært tenkt til publisering. Men de siste dagene Thea levde, satt jeg hos henne og leste noen ganger for henne et av disse kvad.

Så får jeg våge å gjengi det her:

Eg lengtar, lengtar i dag til deg.
Du kjem ei or mine tankar.
Så blidt du lengslene til deg dreg,
der ljøsmild i hugen du vankar.
Å, gjev eg kunne i denne dag
få fylgja det sterke hjartedrag
og møta dei augo milde.
Den jenta der, ho er jenta mi.
Å ja, det er nok henne
som eg har venta på all mi tid,
men nå er så sæl å ha funne.
Så signe Gud deg, du skatten min,
og takk, du mi møy, for din kjærleik.
Så lukkeleg gjorde du guten din.
Han gleder seg i din nærleik.

Og så lyser håpet om gjensyn, – evig gjensyn.

Trekløveret

Noe av det beste som har skjedd meg i livet, er min omgang. I noen grad er den mitt eget valg. Jeg er ikke uvant med: ”Jeg har valgt å gjøre selskap med Guds enkle vandringsmenn.” Meget av dette valg er en velsignet arv hjemmefra. Jeg fikk bare gå inn i denne arv, og jeg vedkjenner meg den. Men likevel må jeg si at jeg ikke har valgt omgang, men den har valgt meg.

I mangt forekommer den meg i utgangspunktet å ha krysset min vei. For jeg er egentlig ikke i stand til å følge denne omgang tilbake til utgangspunktet. Heller ikke kan jeg kaste særlig lys over de mange *hvorfor* den reiser. Men *så* meget vet jeg, at mitt liv ville vært vesentlig fattigere uten denne omgang. I mitt eget liv ser jeg på den som ”Nåde over nåde”. Jeg har nemlig vært den store mottaker.

Mitt liv dreier seg i mangt om to trekanter. Her vil jeg si litt om den største og første. Det er triologien: Johannes Brandtzæg, Ludvig Hope og Oscar Handeland. Det både lyser, varmer, ja, gnistrer av disse navn. Disse tre står sentralt i mitt liv, – dels i store enkelt-avgjørelser, og dels i et nært samarbeid over årtier. Ikke mange kan lenger si noe slikt. Når det gjelder et personlig forhold til og minner om Johannes Brandtzæg, så lar de seg telle på én hånd.

Om enkelte sier man: ”Han må være født med seiershue,” eller: ”Han, hun er en lykkens pamfilius.” Jeg er det så avgjort når det gjelder disse tre. Ingen av dem holdt seg med ”Sølvgutter”, langt mindre ”Gullgutter”. Det bare forsterker min undrende takknemlighet. Det er virkelig som det står i Salme 16,6: ”En lodd er tilfalt meg som er liflig.” Vennskapet med disse tre er et av mitt enkle livs høydepunkter.

Vår tid er dessverre blitt så historieløs, og dermed

mister vi oversyn og følelsen av sammenheng. Nesten verst er det at vår egen organisasjon, som inkluderer 100 år, er i ferd med å bli tåkelagt. Et uvitenhetens slør er i ferd med å mørklegge en misjonshistorie som har fått tuseners hjerter til å banke raskere, manges øyne til å stråle og manges drømmer til å bli dåd. Det har vi simpelthen ikke råd til. Men *dette* er ikke noen biografi. Ved siden av de personlige glimt *jeg* kan bidra med, tror jeg at det er nødvendig at min venn og samarbeidspartner, forfatteren av denne boken supplerer med en særdeles fragmentarisk mini-biografi over hver av dem. Vi gjør det først og fremst for en yngre generasjon og i håp om å friste mangt til et førstehånds kildebesøk. Og *noe* er som bekjent bedre enn *intet*.

Hvem var så trekløveret Brandtzæg, Hope og Handeland? Epigrammatisk kort uttrykt: For det første er de vel alle tre Guds gaver i det store format til det myndige og kyndige legfolk i det 20. århundres første del. Brandtzæg er en aristokratisk gründer, en edel gentleman, det kristne samfunns varme forkjemper, – de lange linjers og de store syners bannerfører. Han kunne si: – Enten-eller, men også: Både-og. Hans store styrke lå kanskje i en vellykket blanding av begge.

Ludvig Hope er Misjonssambandets uslepne diamant. Han er Misjonssambandets ”brøst-norske” veltaler, ja, stortaler. I kirkepolitisk forstand en nytenker og en ”teolog”. Til selvlært teolog å være, uten formell utdanning, må han sies å ha vært et unikum. I Misjonssambandets historie har han skrevet sitt navn med ildskrift.

Som klangfull nynorsk forkynner savner han sin like. Vekkelsesforkynneren Moody pleide å si: – En tale er ikke god før den har holdt sølvbryllup, men best er den når den har holdt gullbryllup. Hope kunne også ta fram en tale flere ganger.

Hans store mot og selvstendighet viste seg også ved at han hadde et utarbeidet manuskript som han foldet ut så alle så det. En skal huske på at det var i en tid hvor skrevne bønner, ritualer og manus til muntlig forkynnelse ble vurdert som kristelig underlødig.

Hope kunne ikke bare som forkynner *gjentagelsens* hemmelighet. Han kunne også *fornyelsens*. Gammelt og nytt i hans munn. – Ordene ble musikk når hans nynorsk virtuositet og ordmalende evner modellerte i luft.

Oscar Handeland er Misjonssambandets Snorre. Ingen vekkelsesbevegelse har noen en han nevne i samme åndedrag. Enn ikke Hauge-bevegelsen med biskop Bang, H.G. Heggveit har nok oversyn og detaljrikdom, og Jakob B. Bull en duft av nardus. Det er bare det å si at Handeland har det alt sammen pluss litt til. Jeg tror nok at de øvrige er vurdert etter fortjeneste. Og Handeland har slett ikke til gode å bli *oppdaget*. Og Misjonssambandet har heller ikke glemt å takke ham, men kanskje i en lunken form. *Det* syntes ikke Oscar Handeland. Kravløs og beskjeden som han var. Men det tør være at Handeland har noe til gode, – at hans betydning vil vokse opp mot det nivå hvor han rettelig hører hjemme.

Trygve Bjerkrheim er den siste nålevende som arbeidet sammen med Brandtzæg. Vitnesbyrdet hans får derfor sin egen tyngde:

– Jeg husker godt da jeg møtte ham på Fjellhaug min første dag som lærer, like etter nyttår 1931. Lærerne var samlet til formiddagsmat. Brandtzæg kom bort til meg, rakte meg hånden og sa: ”Som medarbeidere forslår jeg at vi er dus.” Etter den stund har *medarbeider* hatt en egen kjær klang for meg.

Under min kallskrise hadde jeg oppsøkt ham for å få råd. Han var varsom med å uttale seg avgjort. Men da han hørte jeg tenkte på teologien, sa han da vi skiltes: ”Jeg vil gi deg det apostoliske råd: Prøv alt, hold fast på det gode!” Hvor det var godt og nødvendig!

Jeg har et minne fra en elevkveld på Fjellhaug. I sin tale siterte han noe morsomt fra den populære boka ”Polyanna”. Da lo han så lorgnetten falt av nesen.

I en annen tale, en annen gang, sa han: ”Det hadde vært en skam om jeg nå hadde vært så hissig som før jeg ble en kristen.” Jeg har vondt for å forestille meg at Brandtzæg noen gang var hissig.

På de store møtesamlingene når Brandtzæg og Hope talte i hver sin møtesal, var det alltid Hope som samlet de store skarene. Men de tapte ikke noe, de som hørte på generalsekretæren. Han hadde et vidunderlig budskap.

Det siste møtesamværet Brandtzæg var med på, var årsmøte for Oslo krets av Misjonssambandet, 15. mars 1931 i Seiersten Bedehus i Fredrikstad. Den gripende avskjedstalen bar overskriften: ”Det kvelder”. Han tok et tilbakeblikk over sitt liv, og forsamlingen satt grepet. La meg bare nevne et par glimt: ”Ennå som gammel mann går det varmt gjennom meg, som en varm strøm av følelser, når jeg minnes mors: ”Når vi bliver engler lig, da skal vi bedre love dig.” Og det er mitt håp at jeg kanskje om ikke lenge skal få møte min mor der oppe. Og da skal jeg takke henne fordi hun lærte meg å be.”

Til slutt sa han: ”Ja, jeg skjønner at det kvelder. Og noen av dem jeg gleder meg til å treffe igjen, hvis Gud i sin nåde får bevare meg, er han Kake-Johannes og Kaspar og Sjur Espeland, og mange flere med dem. Jeg angrer ikke på at jeg gikk den veien. Jeg har hatt fint reisefølge. Men jeg er fremdeles redd for at jeg ikke skal nå fram, og uten de helliges

samfunn ville det vel aldri lykkes. Derfor takker jeg Gud for den velsignelse jeg har fått av de helliges samfunn på jord.”

Kvelden kom snarere enn Brandtzæg og tilhørerne hadde ventet. Allerede et par dager etter gikk han over grensen til det evige liv. Jeg var den siste som så ham komme til Fjellhaug til en time. Jeg stod ved kateteret, ved vinduet som vender ut mot skolegården. Selv hadde jeg en time i kirkehistorie i misjonsskolen. Da fikk jeg se Brandtzæg komme gående, rødsprengt i ansiktet i frostluften, med pelslue og en sid vinterfrakk og eske. Det jeg *ikke* visste, var at han gikk inn i skolen og la seg på en sofa i klasserommet ved siden av. Han hadde fått sterk hjertekrampe.

De førte ham over til rektor Osnes, og legen som ble tilkalt, sendte ham på sykehus for øyeblikkelig hjelp. Han ble ført til Diakonhjemmets sykehus. Der lå han hele tiden stille og rolig, og smilte blidt og fredfullt til dem som stod omkring ham. Men ved 3-tiden fikk han slag og sluknet uten kamp – uten et ord.

Sammen kvelden bragte NRK budskapet om hans død ut over landet. Og det er ikke for meget sagt at det ble landesorg hos kristenfolket, – så *dypt* hadde han levd seg inn i ”vennenes” hjerter.

– For oss som husker ham, står han som en av de aller fineste misjonsledere som tenkes kan. Velsignet er hans minne!

Bjerkrheim beriker oss gjerne med noen av de selvopplevelser han hadde med vennen og medarbeideren *Ludvig Hope*, like fram til Hopes aftenland. Og disse små-historier med selvopplevelsens sannhetsgehalt og vennskapets varme beriker det portrett bare fagbiografer kan gi:

– ”Du Martin, som er frå Bergens-kanten, du

kjenner vel ein forkynnar som heiter Ludvig Mønsen Røysen?” ”Nei,” svarte Martin. ”Det var då underleg,” sa jeg. ”Han er då ein landskjend forkynnar.” Men Martin svarte stadig bare nei. ”Å, den traven, han meiner meg,” svarte han som satt ved siden av Martin. *Det* var Ludvig Hope.

Vi var på tur fra Oslo til Drottningborg til et rådsmøte. Det var sjåfør og disponent Martin Kjenes og Ludvig Hope. I baksetet ”presiderte” Oscar Handeland og jeg. Det var jeg som spurte om Ludvig Mønsen Røysen. Saken er at Ludvig Hopes far het Mons Ivarson Hope, og heimegarden het Røysen.

Denne gutten var fra Masfjorden, nord for Bergen, og var en villstyring. Moren, Karen Andrea, sa med et tungt sukk: ”Gud gi at du, Ludvig, aldri var født. Du vert ei skam for oss alle.”

Vi vet hvordan det gikk, og vi kan visst trygt si at han ble Norges største legpredikant i dette århundret. Attpå til ble han en fremragende forfatter av oppbyggelige bøker i særklasse.

Hope var koleriker, virkelig viljesterk. Han er, som før nevnt, en av de tre største personligheter jeg har møtt i livet. Den amerikanske student- og misjonslederen John Mott, Ludvig Hope og Ole Hallesby. Det er en nåde bare å ha kjent dem. Med Hope fikk jeg i tillegg også samarbeidets velsignelse.

Her må jeg få flette inn en dramatisk og gripende opplevelse fra Hopes unge år, selv om jeg ikke opplevde det selv:

”Hugtakande” er ordet jeg vil bruke om forholdet mellom Hope og hans ungdoms kjærlighet. Som ung forkynner kom han til den mektige Målselvdalen i Troms. En av dem som ble vunnet for Kristus, var den unge, rikt begavede Jensine Iselvmo. Og de to ble inderlig glade i hverandre. Hope måtte dra videre sørover. I Harstad hadde han en underlig drøm: Han så Jensine på sætra. Der lå hun syk.

Da hastet han nordover. Han fikk være sammen med Jensine hennes siste levedager. I stjernekvelder kunne hun sitte ved vinduet, se ut og si: ”Å, at det var slik å vera ein kristen! Og eg som ikkje visste det før!” Hennes siste ord var: ”Jesus har gjort alt!”

Hope ville heller dø enn miste Jensine. Han ble stående ved graven etter at alle var gått. Han trodde fullt og fast at Gud hadde vraket ham. Det var ikke hans kall å forkynne Guds ord. Men på en merkelig måte ble han ført inn i vekkelsens ild igjen.

Vel kunne Hope virke bøs og bus, og *det* skjedde, men så kunne han også være så mild og myk. En gang sa han til meg at en forkynner må være noe av en skuespiller. Han kunne også demonstrere det selv. Jeg husker en gang han stod på den høye talerstolen i Calmeyergatens misjonshus og talte for en tusentalig forsamling. Da talen nådde høydepunktet, snudde han seg fra forsamlingen og mot veggen, mens han talte videre.

En annen gang talte han om hvordan Guds kall blir avvist gang etter gang. Da brukte han bildet om en båt som synker, mens Gud forgjeves forsøker å gripe hans hånd som synker. Dette skildret Hope med stor inderlighet, mens han bøyd seg lenger og lenger ned over talerstolen.

Det var også så kjært å se og høre når han foldet hendene og bad. Det var som et barn som talte med sin himmelske far. De aller fleste som ber, lukker øynene. Det gjorde aldri Hope. Han bad alltid med åpent blikk, og på ”heimemålet”. Og heimemålet nyttet han også da han i 1889 kom til Kristiania, ”den faste rigsmålsborgen”. Han stod på den høye talerstolen, bondegutten med solide vadmelklær og med nynorsk dialekt. Ingen har slik ”slått igjennom” på nynorsk i Oslo. Folk følte åndsmakten og fattet kunstnersinnet som målbar et virkelig budskap.

Det særmerkte ved Hope kom ikke minst fram i

forkynnelsen. I bedehuset i Kristiansund talte han om å gi ved avslutningsmøtet i en offeruke. Mange fiskere var kommet. De hadde opplevd svarte garn. Da sa Hope: ”I kveld har eg ikkje frimod til å be dykk fiskarar om eit misjonsoffer. Men eg vil minna dykk om eit ord av Jesus som ingen trur: Gi, så skal de få!” Så gav folket likevel, og fiskerne med. Dagen etter kokte sjøen av fisk.

Jeg kom til Fjellhaug i 1920. Året etter fylte Hope 50 år. Jeg minnes referatet av feiringen i ”Kineseren”. Til jubiléet skrev han sangen: ”Guds nåde var stor.” Jeg husker at jeg undret meg over at han i et vers skrev: ”Det lider mot haust. Det stirande auga ser vonfullt mot aust. Når liene gulnar, vert lufti so rein, dei skiftende fargar, dei lokkar meg heim.” Hope fikk over 30 år etter dette.

Men denne sangen viser at han hadde en poetisk sans. ”Sangboken” har noen eksempler på hans lyriske åre, både som forfatter og oversetter av noen sanger.

I 1924 døde hans kone, Ragnhild Øistesø. Hun hadde ord på seg for å være den vakreste kvinnen i Hardanger. Hun var en uvanlig fin kristen personlighet. De fikk døtrene Astrid og Martha og sønnen Sverre. I Kineseren fortalte Hope om hennes siste strid og seier. Det er en av de mest gripende skildringer av et dødsleie en kan lese.

I 1927 giftet Hope seg igjen med enkefru Julie Moe fra Molde.

Et enkelt minne om denne vennlige kvinnen: Da Hope fylte 70 år, var en del venner samlet i hjemmet om formiddagen. Det store samværet ble holdt på Fjellhaug om kvelden. Fru Hope insisterte på at Thea og jeg skulle syngje duett. Hun og Ludvig var meget gjestfrie. Mer enn en gang sa han til meg: ”Kan du ikkje koma opp til oss og få ei skjeva og ein kopp kaffi. Og so pratar me.”

En sommerdag da Thea og jeg reiste gjennom Lesja-bygdene, svingte vi innom Hope-hytta. Jeg fikk bli med ham i båt på vannet. Han holdt på å ta søkjetømmer fra bunnen. Og jeg fikk ta et bilde av situasjonen. Han hadde også tatt opp og restaurert et engelsk fly, som ble skutt ned under krigen.

I flere år var han lærer på bibelskolen på Fjellhaug. Der gjennomgikk han blant annet Johannevangeliet. Elevene husket både hans framferd og fyndord. En gang løftet han foten for å vise at han fremdeles hadde strømper som hans mor hadde strikket. Det gjorde han så dramatisk at han røk bakover på kateteret. Det spikret ikke begivenheten mindre fast i minnet. En annen gang sa han til en stillfarende elev fra Fjærland i Sogn: ”Det er ingen sak for deg som er fødd som eit lam. Det er verre for ein som er fødd som ein tiger.”

Fra 1931 til 1936 var Hope generalsekretær og formann i Misjonssambandet. Brandtzæg døde brått og uventet. Kvelden etter gravferden var misjonens ledere samlet i Grensen 19 for å velge ny leder. Da stod Ludvig Hope høyst uventet fram og sa: ”Ære har eg nok av, så det er ikkje det eg treng. Og pengar har eg òg nok av, så det er ikkje det eg er ute etter. Men vil de ha meg til å stå i døra til Brandtzægs ettermann kjem, så er eg villig.” Og spør om de var.

Etter å ha ”stått i døra” i fem år, gikk han av som leder under generalforsamlingen i Fredrikstad i 1936. Mange ville at han skulle fortsette, men da sa han: ”No har eg vet til å gå av. Men ventar eg til eg er 70, så har eg ikkje vet til det.”

En gripende stund var det da han bad borgermester Johannes Solem og dirigenten Nils Belland komme opp på talerstolen. Så foreslo han at forsamlingen skulle være med og syngje: ”Navnet Jesus blekner aldri.” – En stund som aldri glemmes.

Noen uker i forveien kalte han meg ned på kontoret i Grensen 19. Jeg ante uråd, og det ikke uten grunn. Han ”beordret” meg til å bli redaktør for Utsyn. Oscar Handeland hadde sagt opp. Jeg kom med noen motforestillinger, men de prellet bare av. Den eneste instruksjonen jeg fikk, lød: ”Du skal ikkje skriva kyrkjepolitikk. – Du treng ikkje ta timar på Fjellhaug. Du skal hjelpa generalsekretær Vågen, og han skal hjelpa deg.” Dermed basta. – En gang senere kom han inn på kontoret til meg og sa: Arne Garborg skriv: ”Du er ei bladlus i Herrens hage.”

En meget kjærte minne om Hope har jeg fra første halvdel av 1930-åra. Han inviterte Tormod Vågen, Øivind Andersen og meg hjem til seg i Oslo. Det var én ting han ville legge oss på hjertet. Og det tok han opp igjen flere ganger: ”Dersom de tri i framtida kan halda saman, vil det ha svært mykje å seia for Kinamisjonen.” Og han la til: ”Det er ikkje visst at de alle vert landskjende, men de må halda saman!” Da var både Vågen og Andersen landskjente forkynnere. Men den siste uttalelsen tenkte han nok på meg. Og det syntes jeg var naturleg.

En gang jeg var i lag med ham på en biltur til Hurdal, sa han til meg: ”Du er ein merkelig kar. Ein skulle tru at du er så medgjærleg at ein kan få deg med mest på alt. Men eg har lagt merke til at me kan få deg med til eit visst punkt, men så får me ikkje rikka deg ein milimeter.” (Ja, han sa ordet med ein ”I”.) Det var hyggelig sagt, men jeg syntes det var for fint.

Ludvig Hope og Kristian Schjelderup ble venner på Grini. Schjelderup hadde da avlagt ”den gode bekjennelse”. På Grini laget Hope noen pene spaserstokker, nevenyttig som han var. En av dem gav han til Schjelderup med ordene: Her har du bispestaven.

Men Hope gikk aldri på akkord med sin samvit-

tighet. Etter krigen, da Schjelderup var blitt biskop, gikk han til angrep på Hallesbys radiotale om for-tapelsen. Da sendte Hope ham dette brevet: Likeså usamd som eg var i den måten Hallesby tala på, like usamd er eg i den artikkelen du har skriva mot han. Og hadde eg visst dette, hadde eg aldri gitt deg bispestaven.

Fra verdenskrigens dager har jeg også noen minner. Det begynte med at hele Hopes formue ble beslaglagt. Om kvelden den dagen det hendte, samlet han noen venner, blant dem Vågen og Olav Valen-Sendstad. Jeg fikk også være med, og fotograferte flokken. Det var ikke et klagende ord å høre fra Hope.

Høsten 1940 stiftet han, Hallesby og biskop Berggrav ”Kristent Samråd”. De skulle tale ved et stort møte i Calmeyergatens Misjonshus. Da sa han til meg: ”Eg bad Berggrav tala slik at folk fekk ein god smak i ”moen”.” Berggrav *kunne* være litt filosofisk og nådde aldri folkedypet som Hope gjorde.

Sammen med Hallesby ble Hope arrestert i mai 1943. Han satt på Grini til august året etter. Samme dag han ble satt fri, besøkte jeg ham, fotograferte ham i fangedrakt, og med de fine spaserstokkene han laget på Grini. En av hans medfanger på Grini, professor Francis Bull, var en stor beundrer av Hope.

Like før krigen fikk Misjonssambandet kjøpe det gamle glassverket Hurdal Verk. Det var et meget stort løft, og Hope var med god grunn skuffet over at han ikke var blitt rådspurt. Likevel møtte han opp til et orienteringsmøte om Hurdal Verk, på Norrøna kafé i Grensen 19, Oslo.

Der var det lagt ut en liste hvor vi kunne tegne oss på for et beløp til ”Verket”. Da alle var gått, stod bare Hope og jeg tilbake. Jeg så at han som siste mann gikk bort og skrev. Så gikk jeg også. Da også

Hope var gått, fikk jeg se at han hadde tegnet seg på for 6000 kroner. Og det var ingen liten sum i 1945. Nei, furten og smålig var han så visst ikke.

Når vi er inne på penger, så husker jeg at i de harde 30-åra var det kommet ut et rykte om at Hope hadde så høy lønn. Da skrev hovedkasserer Andreas Solem en liten notis i Kineseren: ”Ludvig Hopes årslønn er kr 4000. Men i de siste år har han ikke hevet den!” Det var nok på grunn av sitt forfatter-skap og royalties derfra. Hans bøker gikk i til dels store opplag.

Vi kan nevne huspostillen ”Mot målet”, ”Ånd og kraft”. ”Kristus vårt liv”, ”Det gjorde Gud”, ”Rundt halve jorda”, ”Kyrkja og Guds folk” og andaktsboka ”Eit ord i dag”. Han dediserte den til meg, – et kjært minne.

Hope var en betydelig oppbyggelsesforfatter og ”lekmannsteolog”.

Allerede i 1906 gav han ut boken ”Nattverdsspørsmålet”. Den vakte storm. Både kirker og bedehus ble stengt for ham, fordi han kjempet for nattverdens frigivelse. Den ble vedtatt av Stortinget i 1913.

Hvor modig han var, og hvor uredd! Midt i de verste depresjonsårene, i 1935, var Hope ikke bare med på, – nei, han var nærmest hovedmann og pådriver under byggingen av den store sentrumsgården, Tullingsgate 4, med den store Misjonssalen. Han fortalte at han hadde gått imot arkitektens forming av podiet, noe som gjorde at det ble oppgang til galleriet fra begge sider av talerstolen.

Det var i den forbindelse han bad misjonær Ole Ledang og meg om å skrive en kantate til innvielsen. Det ble min første: ”Guds ord gikk langt om lande”. – Det er kjært å tenke på.

Hver sommer tilbragte han på sin hytte på sitt kjære Lesjaskog, også den siste dagen. Da satt han ute i en stol og så ut over den vakre sjøen og liene

bortenfor: – ”Ein hovding tek avskil med landet.”

Hopes avslutning ble god, men ikke fri for stormer.

Jeg har samlet noen minner fra hans senere år. – En dag i begynnelsen av 1950 var Hope syk og sengeliggende. Han sendte da bud etter meg om å komme hjem til ham og ta et intervju. Han hadde fått et og annet på hjerte som det var maktpåliggende å formidle til andre.

Jeg glemmer aldri den stunden. Hope formulerte klart, der han lå i sengen, mens jeg noterte. Han hadde merket seg at en mismodighetsånd hadde grepet om seg i det norske kristenfolk. Dette måtte vi være klar over og bekjempe. Det ble et langt og verdifullt intervju.

Hope hadde en sterk helse, men påkjennningene under krigen satte sine merker også på ham. Noen uker før freden kom, våren 1945, fikk han et hardt hjerteattakk. Han frisknet til igjen, men sin gamle kraft gjenvant han ikke. Hjertebesværet meldte seg gang på gang. Men han opplevde også lysere og lettere perioder. Et glimt fra disse finner jeg fra min dagbok, den 15. april 1950 – fire år før han gikk bort:

”I går var jeg oppom gamle Hope. Han var kommet seg etter den siste hjerneblødningen, og er åndsfrisk, men det kniper med å huske navn, selv på nære medarbeidere.” – Han der trønderen,” sa han om Risan. Ellers er det kommet noe mykere og mildere over ham etter den siste sykdommen. Han kjenner seg ferdig med livet og livsverket nå: ”Det er ikkje så gildt å leva når ein ikkje har noko å gjera,” sa han. ”Men nå går det den rette vegen, – nedover, oppover, heimover. Eg hadde så ubegripelig lyst til å leva før, men det er ikkje lenger så. Eg kjenner meg ferdig.”

Men han leser fremdeles og skriver flere brev.

– Det er ikke umulig at jeg får en stubb til ”Ved Juletid”: ”Eg vil ikkje lova noko, men eg veit kva eg vil skriva om.”

Jeg fikk lese for ham noen brev fra datteren, Martha Eikli i Japan. Dogg i øynene og rørelse kom over ham titt og ofte når han talte om misjonen i Japan. Han kom også inn på Hurdal Verk, hvor han ville ha en forenkling for å skjære ned på utgiftene: Ta bort de praktiske linjene, var hans råd.

Han talte også meget om Fjellhaug. Det var så om å gjøre for ham at vi holdt på Brandtzægs linje i teologien. ”Tormod Vågen, Arnold Daasvand og du er trygge der.”

Videre sa han om Grensen 19: Det har aldri vært så godt der som det er nå. Og han var så glad for de dyktige mennene i ledelsen der. Han nevnte også at ikke noe misjonsselskap i Norge var så godt stillet som Misjonssambandet når det gjaldt fremtiden. Men det kommer nok trangere tider. Da er det godt å ha dugelige folk ved roret.

Da jeg var oppom Hope for en måneds tid siden, sa han: ”Når dere får høre at jeg er død, skal dere ikke sørge, men rope: Halleluja!”

Nylig en søndag var han hos disponert Martin Kjenes. Han lå på divanen og hvilte og var i riktig godlag. ”Jeg er ikke redd for å dø. Jeg kan gjerne reise nå med en gang. – Hurra!”

Til meg sa han at han nå hadde det slik som Ragnhild, den første kona, og som han ikke trodde han selv skulle få det: Løst fra alt, reiseferdig, – glad for å dø. – Ingen kan være lykkeligere enn jeg, sa han.

”Ja, nå har jeg ikke noe utalt med deg,” sa han. Klokken slo ti da jeg tok farvel. Han fulgte meg til døra, vennsæl og gjestmild.”

Et vakkert lite trekk fra Hopes siste år: En av de siste gangene han stod på talerstolen i Misjonssalen,

sa han: ”Eg hadde ikkje tenkt å stå her i dag. Men så ringde to unge gutar på døra (Svein Vigdal og Magne Kjenes). Dei bad meg koma til denne festen i Junior’en. Og då eg såg inn i dei blanke, blåe augo, måtte eg seia ja.”

I DEN MØRKE DALEN

Mot slutten av Hopes liv fikk jeg en lang artikkel fra ham til Utsyn om anfektelse. Han var bekymret over at anfektelsen – det at en kristen kommer i åndelig strid, mørke og tvil – hadde så liten plass i forkynnelsen.

Og den siste vinteren han levde, fikk han selv oppleve anfektelsen. Ved en leilighet sa han til meg: – Jeg har fått være med og hjelpe mange til fred med Gud, og det syntes å være så enkelt. Da er det underlig at det nå er så vanskelig for meg. Det eneste ordet jeg nå kan holde fast på, er det i Rom 10,13: ”Hver den som påkaller Herrens navn, skal bli frelst.”

I påskehelgen samme året talte han for siste gang i Misjonssalen. Også da nevnte han sin anfektelse. Om sommeren reiste han for siste gang til hytta ved Lesjaskogvannet. Det ble en tung sommer for ham, både legemlig og åndelig. Han ble fristet av tanken på at Gud hadde slått hånden av ham.

Men da han kom hjem fra Lesjaskog, lysnet det for ham. Han bad sin datter syngre gledessanger. Og etter det kunne han selv smile igjen. Han opplevde bibelordet: Når det lider mot kvelds, skal det bli lys.

Kjært er det for meg også å huske en høstdag rett før han gikk bort.

Jeg stod i trappen i 3. etasje i Grensen 19. Og hvem ser jeg komme mot meg? – Ludvig Hope. – Jeg så med det samme at han var fallert. Så sier han og brister i gråt: ”Eg er komen for å ta farvel med Grensen 19.”

Ikke lenge etter gikk han som førte mange til rettferdighet, inn til det evige liv.

Å, FOR EN MANN!

Handeland – Vågen – Øivind Andersen

OSCAR HANDELAND

Det tredje blad i Misjonssambandets glorverdige trekløver er Oscar Handeland. Han er Misjonssambandets personifiserte Snorre Sturlason. Kristen-Norge i det 20. århundre har ikke maken til konstellasjon. Jeg skal så visst ikke gi meg av med noen mannejevning mellom trekløvet Brandtzæg, Hope og Handeland. De er alle enere, men på hvert sitt felt. Likevel, – hva beskjedenheter angår, stiller Handeland i særklasse.

På den ene side må en vel si at Misjonssambandet har etterlevd: Æres den som æres bør, især hva Brandtzæg og Hope angår, men det kniper nok noe når det gjelder Handeland. Ikke så å forstå at han ikke ble ”oppdaget”. Det ble han så avgjort. Det er vel noe verre med: vurdert etter fortjeneste.

Godt å vite at *det* var det siste *han* tenkte på. For glemmes skal heller ikke at Misjonssambandet gav ham en nesten livslang sjanse til bare å sysle med de natur- og nådegaver Gud hadde gitt ham.

Vårt land har i siste halvdel av det 20. århundre hatt tre ruvende enere og kulturpersonligheter innenfor det brede kirkelige kristen-Norge: Dominikanerpater Hallvard Rieber-Mohn, Oslo Indremisjons og Bymisjonærens redaktør Stephan Tschudi og Misjonssambandets Oscar Handeland. Av disse hadde nok pateren de beste kår, – men alle tre fikk realisert seg på en måte vi sjelden ser. Minst to av dem burde vel i grunnen hatt kunstnerlønn. Men hvem tenkte på slikt da det var aktuelt for *dem*?

Det skal være vanskelig å frata Handeland æren av å være Misjonssambandets viktigste representant for bedehus-kulturen. Han er simpelthen bedehus-kulturen materialisert.

Han er den brede menneskelighetens lysgløtt inn over mangt som grånet livet unødig. Oscar Handeland er den mest kulturåpne pietist jeg har stiftet bekjentskap med. Men han er også en livgivende Golfstrøm inn i følelsesfattige kretser, som led av mangel på varme.

Og endelig er han et vindu ut mot en større og åpnere verden, – ikke minst for voksende kulturelle kretser. I det store format er han en levende illustrasjon til Filipperbrevets kapittel 4,8: ”Forøvrig, brødre, alt som er sant, alt som er ære verdt, alt som er rettferdig, alt som er rent, alt som er elskelig, alt som tales vel om, enhver dyd, og alt som priselig er, – gi akt på det!”

Hvilken historiograf han var, – hvilken legmannsvekkelsens ”sanger”.

Det er ufattelig hvor langt enkelte når med det rene minimum av skolegang. For Oscar Handelands vedkommende er det raskt å ramse opp: Folkeskole i Åseral og folkehøyskole på Framnes i Hardanger. Han må være en av denne stjerneskolens æreselever. Ellers er han i ett og alt autodidakt, selvlært.

Oscar Handelands enestående innsats fordeler seg over flere litterære felt. Han er noe storveies på alle. Rent formelt sett var han først redaksjonssekretær, og siden redaktør av *Kineseren* – *Utsyn* i over 20 år. Og bladet utviklet seg i hans redaktørtid til å bli et av landets ledende kristelige ukeblad.

Trygve Bjerkrheim, som kjente ham lenger enn de fleste, blar litt i sine minners skattkammer: – Det er nå over 70 år siden jeg så ham for første gang. Far og jeg skulle hente historikeren Oscar Handeland

på Løken stasjon. Han kom med Tertittbanen fra Sørumsand. Da hadde han påbegynt storverket ”Vårløysing” – et epos om vekkelsene i Rogaland, Østfold og Sunnmøre. Han ville intervjuer far om vekkelsene i Bjerkrheim og kristenlivet i Rogaland.

Bare et par år senere møttes vi igjen, og da til et livslangt arbeidsfellesskap og vennskap.

Selv om han i eminent forstand var forskningens og pennens mann, så underviste han i alle år på Misjonsskolen på Fjellhaug. Leilighetsvis kunne han holde foredrag, så engasjert og levende at en følte at han ikke hadde lite av folketaleren i seg. Det gjaldt særlig når emnet brøt ned alle følelseshemninger i ham. Hans medfødte beskjedenhet og selvkritiske sans hemmet ham nok noe. Men vi som opplevde hans eget hjertes ”vårløysing”, glemte det aldri.

Hans livsverk opptok ham i den grad at han ikke fikk så god tid til å dyrke vennskap og selskapelighet. Men hvert år bød han og hans hustru studentene til en festkveld i hjemmet deres på Fjellhaug. Ved disse kvelder inngikk det kulinariske og noe av ånd en fin forening. Da leste han gjerne noe av det som han holdt på å skrive. Og han forstod å gjøre det levende og interessant. Men ellers hadde han neppe tid til å ha så mange venner.

Ved slutten av hans liv spurte jeg om han ikke ønsket seg flere år. Nei, det gjorde han ikke. Hvorfor ikke? – ”Fordi vennene går bort.” Men han var sine venners venn. Om de kanskje ikke var så mange, så var de til gjengjeld gode, nærmest dyrebare. Typisk nok nevnte han to: – Ludvig Hope og Nils Belland.

Oscar Handeland var en fin personlighet og nøyaktigheten selv. Han sa aldri et ord uten at han mente det. Og han skrev aldri en setning uten at han kunne gå god for den. Jeg føler meg så rik ved å tenke på

at han var en av dem hvis verk overlever mannen. Det er ikke så mange en kan si det om.

Oscar Handeland er det tredje blad i trekløveret: Brandtzæg, Hope og Handeland. Hvilken vekkelsens verner for kommende generasjoner! Av de tre er ingen så fremtidsrettet som Handeland, ingen så selvutslettende beskjeden. Men ilden som brant i dem alle, var den samme: vekkelsens ild.

TORMOD VÅGEN

Jeg har nevnt at Ludvig Hope innkalte Øivind Andersen, Tormod Vågen og meg og gav oss et ansvars og tillitens ridderslag om en felles enighet til Misjonssambandets beste. Jeg er aldri ordinert, men dette har jeg følt som et av mitt livs beste minner. Og nå føler jeg nesten et spørsmål ligge i luften: – Men greide dere å bli dette ofte tro?

La meg da si litt om hver av mine to medarbeidere. Jeg er i høy grad klar over at spørsmålet har krav på svar. Av oss tre lever Øivind Andersen og jeg, mens *Tormod Vågen* er ”hjemme”.

Han kom til misjonsskolen på Fjellhaug fra Uskedal i Hardanger høsten 1921. Som type må en si han var født med ”seiershue”, en lykkens pamfilius, og en typisk lys-seer. Han var så særmerkt begavet at han ble ”oppdaget” praktisk talt med en gang han dukket opp. Og derfra til å bli ”tatt i bruk” var veien ikke lang.

For meg betydde det at vi meget tidlig ble venner, senere medarbeidere i ordets beste forstand. Og det gjennom nesten halvt hundre år.

I meget tidlig alder valgte han ”den gode del”. Jeg tror ikke han var mer enn 12 år. Den som ble ham til hjelp i sjelesorg, var hans onkel, Albert Myklebust. Og ordet han gav den unge Tormod, var Jes 43,24: ”Du har bare trettet meg med dine synder, voldt meg møye med dine misgjerninger. Jeg, jeg er den

som utsletter dine misgjerninger for min skyld, og dine synder kommer jeg ikke i hu.” Det ble hans livs løsenord, og hele livets glede.

Tormod Vågen var i sannhet ”en *gladgutt*”, og hvor godt kunne han ikke le. Gleden var så utpreget at enkelte nevnte at han var ”gutteaktig”. Og slik var han like til det siste. Guds rike er just ikke overbefolket med slike lys-seende ”glade gutter”. Og hvor det kledte ham. Men det var også dype årer i hans sinn. Han hadde bevegelsens nådegave i dobbelt forstand: – Han kunne bevege, og selv bli beveget.

Når han talte, var han ofte hjertegrepet. Ja, han var en av de mest Kristus-grepne jeg har møtt. Fra farne år minnes jeg levende når misjonærene skulle reise til Kina. Da var mange misjonsvenner samlet på Østbanen eller ved den kai hvor båten lå. Og der var også andre som ville ta farvel. Ved avgangen stemte Vågen i så det klang: – Navnet Jesus blekner aldri.

Han virkelig *så* anledningene til å vitne og grep dem. Det var forresten Tormod og søsteren Brita som først sang denne Welanders sang duett. Den var jo nettopp diktet i 1923. Det er ikke lett å være profet. Tenk, en salmekjenner forviste den til en plass mellom ”døgnfluene”, og så viser det seg at den er udødelig. Og 70 år senere synges den praktisk talt over hele verden.

Vågens frimodige og lyse sinn gav seg også uttrykk i hans motto. For han hadde et motto. Det sto på hans skrivebord, og lød slik: – Vær alltid fornøyet! Hav stetse for øyet at du har det godt! Og han siterte gjerne med glede et vers om munken i Sorø: – Alltid var han vel tilfreds, var det i ny eller nede. – Trådte han inn i de andres krets, kom det et pust av glede. –

Og slik var det med Tormod også. Han kastet glans

over samværene, og var alle samværs ubestridte midtpunkt. Fremdeles lyser det i mitt sinn når jeg kommer ham i hu.

Han arbeidet uvanlig lett, og slik måtte det nesten være skulle han få alt unna. Jeg vil ikke tale om hvilken møteleder han var! Men han kunne se forskjell på hovedsak og bagateller. Og gjaldt det hovedsaker, gav han synspunktene den tid som trengtes. Og én sak la han både hjerte og stor omtanke i: – prekenforberedelsen.

Mot slutten av sitt liv betrodde han meg at når han var på reise rundt om i landet og skulle preke søndag formiddag, så pleide han å våkne tidlig. Han hadde med seg en skreven preken, men den måtte han legge til side og omarbeide helt. Og så holdt han den nye, med ”ånds og krafts bevis”.

Hvilket åndelig klarsyn han hadde, og hvor godt han fulgte med. Han var for eksempel en av de første som så farene ved det nye Kirkenes verdensråd, og han advarte mot det. Det var i boken: ”Når øst og vest møtes”. Den skrev han etter det store verdensmisjonsmøtet i Tambaram i India 1938.

Vågen ble ”oppdaget” ikke lenge etter at han kom til Fjellhaug. Ledelsen så at han var rikt utrustet både som taler og som leder allerede da han gikk på misjonsskolen. Blant annet ble han formann for Misjonssambandets ungdomsforening i Oslo. Den var da inne i en glansperiode. Her møtte han den unge sykesøsteren Arna Espeland. Ganske snart etter engasjerte han henne for livet. Sammen bygde de et harmonisk og enestående gjestfritt hjem, sammen med sønnen Tore. Tormod og Arna ble nesten et begrep mellom misjonsfolket. Og hennes misjonsglød er like tennende nå når hun er alene. Det er en hel gudstjeneste bare å høre henne juble: – Er det ikke stort å få være med? Det har hun i sannhet selv vært.

Da han var ferdig med misjonsskolen i 1926, bestemte Hovedstyret at han og Peder Myklebust skulle studere teologi. Tanken var at han og Arna skulle reise til Kina som misjonærer. Men en dag betrodde Tormod meg at Hovedstyret hadde vedtatt at han skulle arbeide på hjemmefronten. Slik ble det også. Og jeg er overbevist om at det var rett.

I slutten av 1920-årene var misjonens ledelse merksam på at tilgangen på unge var for nedadgående: Så engasjerte de Vågen til å bli med som taler rundt kysten på misjonens kretsmøter. Det ble et blinkskudd, og denne turen ble nok hans ”gjennombrudd” som forkynner.

Siden mistet han aldri taket på sitt folk. På Generalforsamlingen i Drammen i 1930 la han fram sitt forslag om at Misjonssambandet skulle gå i gang med et organisert barne- og ungdomsarbeid. Det ble vedtatt. Allerede i 1933, bare 30 år gammel, ble han medlem av Hovedstyret, og i 1936 generalsekretær, landets yngste i en slik sentral kristen posisjon. Siden har Misjonssambandet hatt ord på seg for å våge å satse på *ungdom*.

Som apostelen Paulus var han ”ofte på reiser”, til feltene i Afrika, Asia og til USA. Hans reiseoppskrift lød: – Liten bagasje og en god samvittighet.

En gang, i Addis Abeba, fikk han en alvorlig virus-sykdom. Det stor om livet. En natt han lå og slet med sykdommen, hadde han mest lyst til å ”fare herfra i fred”. Men så tenkte han: – Da går det i morgen et telegram til Arna at Tormod er død. – Det fikk han til å oppgi dødstanken, og livet seiret. Noen år etter fortalte en norskamerikansk pastor Ness at den natten ble han sterkt minnet om å be for Tormod Vågen.

Våre kristelige organisasjoners generalsekretærer har gjerne vært byggeglade og igangsettende. Og Vågen danner intet unntak i så måte. Han hadde

den glede å innvie tre nye, store skolesentra. Jeg fikk være med da alle tre ble vigslet: – Hurdal verk, Kvitsund og Kongshaug. Og jeg var også med da leirstedet Solåsen ble innviet. I Vågens tid ble også perlen Drottningborg innkjøpt.

Fremsynt som han var, var han meget tidlig klar over verdien av det kristelige radioarbeid. Han var i USA da han ble merksam på radio i evangeliseringsarbeidet. Da han kom tilbake til Norge, var han med og startet Norea Radio.

Hvor opptatt han enn var, og han var alltid opptatt, så hadde han en enestående evne til å slappe av og koble ut. Han liknet statsråden som låste døra, gikk hjem og glemte hele departementet. Vågen slappet særlig godt av hjemme på Fjellhaug. Men selv for ham *kunne* det knipe med å glemme Misjonssambandet. Før jul 1969 hadde han våkenetter. Han lå og tenkte på om ”endene ville møtes” i årets misjonsbudsjett. Han var sterkt opptatt av de kristnes givertjeneste: ”Misjonens må leve i offer,” sa han, og siterte ofte Jesu ord: – Det er saligere å gi enn å ta imot. – Og for å understreke komparativen, at det er *mer* salig, understreket han det siste leddet i ordet saligere. Og selv tok han givertjenesten alvorlig.

I likhet med Brandtzæg var Vågen glad i å seile. En vakker solsøndag i slutten av 1920-årene dro de på seiltur i Oslofjorden. De var sammen med noen Fjellhaug-venner. Brandtzæg var en dreven seiler, og sto til rors. Plutselig kom en kraftig kastevind og veltet båten. Alle endte i bølgene. Den gamle Brandtzæg og noen andre greidde å svømme til land på Nesodden. Tormod Vågen reddet de andre. For den redningsdåden fikk han siden Carnegies redningsmedalje. Blant dem som Vågen reddet, var hans søster Sunneva. Men hun hadde slukt så meget vann at livet stod ikke til å redde.

Vågen var uvanlig velorientert. Han fulgte med i

verdenssituasjonen. Jeg husker han hadde et svært positivt syn på USA. I en leder i Utsyn nevnte han en tanke jeg ellers aldri hadde møtt: – ”Gud oppreiste England til å holde styr på verden.” Da så de engelske imperium etter krigen ble oppløst, reiste han opp USA.

Vågen levde et hektisk liv med stor ansvarsbyrde, og han sparte seg ikke, sparte seg aldri. Han ville være en trofast tjener. Gripende var det når han sa: Hvis jeg skulle innstifte en orden, ville jeg kalle den: Jesu Kristi trelleorden. Men han var så visst ingen slavedriver av andre. Bare seg selv drev han, og han følte det som en arbeidets glede. Men dette travle liv med reiser landet over, verden over, *måtte* ta, og tok på kreftene.

I slutten av 1950-årene tok helsen til å skranke. Det første lille dryppet kom på Stord. Hjemme på Fjellhaug kom et nytt. Da bad han til Gud og sa: Dersom du vil gi meg ti år til, skal jeg være fornøyd. Den bønningen hørte hans kjære Arna, og hun syntes det var så vemodig at han ikke bad om å få flere år.

Det er to dager før palmesøndag. Det laget seg da slik at jeg disse dagene fikk reise hjem sammen med Vågen. Da fortalte han meg at hjertet hadde begynt å svikte. Det var så vondt å høre, og jeg svarte: ”Og du vil reise til Stavanger og ha flere møter i påsken i den store Kuppel-hallen!” ”Ja, for det er ikke så vondt for meg å *stå* på talerstolen. *Det er tyngre for meg å gå.*” Ja, slik var hans hjertes reaksjon. Lørdag over påske kom han tilbake, var på kontoret i Grensen 19, og kom også inn på mitt kontor. Jeg bad om en leder til Utsyn, og som vanlig sa han ja. Det var siste glimt av min venn.

Morgenen etter holdt han et foredrag i Norads sammenheng. Og det hadde han arbeidet meget med. Da han satte seg, falt fyllepennen ned. Et trofast hjerte hadde sluttet å slå.

Han ble øyeblikkelig ført til Aker sykehus. Da jeg fikk høre det, tok jeg straks drosje til sykehuset. Der fikk jeg se min venn gjennom 50 år ligge død på båre.

Holdt vi så sammen, som Hope bad om? Jeg lar mine lesere svare. Trygt gjør jeg det.

Norsk Luthersk Misjonssamband er bare 13 år eldre enn meg. Og jeg har hatt det store privilegium, ikke bare å kjenne, men å være medarbeider med alle misjonens generalsekretærer til nå. Og at det har vært bare 5 – fem – i gjennomsnitt 20 år på hver, må vel sies å være noe nær enestående. De har alle vært en gave fra misjonens Herre. Og alle har vært avholdt og elsket av misjonens venner, – en gave som vi takker Gud for.

ØIVIND ANDERSEN

Vi var tre hos Hope, og Nils Øivind Sjømo Andersen, som er hans fulle navn, skal ikke glemmes. Han er født 9. juni 1905. Tyve år etter møtte jeg ham for første gang, på Oslo Universitet. Da hadde han nylig tatt nederste avdeling på Krigsskolen. De var tre brødre, alle ekte Oslo-gutter. Øivinds to brødre: – Herlof Karl Ludvig Sjømo og Knut Johan Sofus, tok også Krigsskolen, men alle tre ble freds-herolde, betydelige forkynnere.

Høsten 1925 gikk Øivind og jeg på gresk-forelesninger hos den gamle, lærde overlærer Jacob Ludvig Hoffmann Brinchmann. Vi moret oss over hans glansnummer: Det var en historie som viste hvordan den greske nåtidsformen av verbet – aorist – gikk over til en fortidsform. Det hendte på et observatorium at en teologisk student skulle stå ved en kikkert og passe på å si ifra når et himmellegeme passerte. Men studenten ble så opptatt av himmellegemet at han glemte å si ifra at det passerte. Da han så fikk summet seg, sa han: – Akk, jeg må udbriste med Psalmisten: Halleluja, der fór den!

Etter forelesningen gikk turen til Menighetsfakultetet. Foran meg gikk to studenter i side frakker. Den ene var Øivind Andersen. Den andre var Johan Lid fra Ålesund. Jeg hadde ikke hilst på dem. Og ikke ante jeg der og da at Øivind og jeg skulle bli nærmeste naboer på Fjellhaug og medarbeidere for livet.

Øivind hadde sitt åndelige tilhold i Fagerborg kirke, og var etter sigende egenrettferdig. Men så møtte han evangeliet, og det omskapte og bestemte hele hans fremtid og livsgjerning. Kinamisjonsforbundet, som det het den gangen, var noe helt ukjent for ham. En venn av huset, elektrikeren Edvard Storsæther skapte kontakt med misjonen. Og Øivind kjente seg fra første stund av virkelig hjemme i Misjonssambandet.

Sambandets evangelisk-rosenienske preg ble også hans hjertes syn og innstilling. Hans nye radikale syn preget også en artikkel han skrev i studentenes organ: Mellom Brødre. – Det resulterte i at han fikk forbud mot flere artikler. Takhøyde har sine bestemte høydemål.

Fra 1932 ble Øivind Andersen tilsatt i Misjonssambandet som lærer på Fjellhaug, og mange år siden fungerte han som rektor. I tillegg virket han i årtier som forkynner på landsbasis. I årenes løp utga han en rekke oppbyggelige bøker. Hans ”Grunnsannheter til frelse” og hans Romerbrevskommentar utkom i flere opplag. Nevnes kan også ”Livets Brød” og hans andaktsbok ”Ved kilden”.

I sin undervisning og forkynning hadde han en mektig hjelp av sitt utrolige minne. Han hadde ”klisterhjerne” om noen har hatt det. Hvem andre i Norge og videre ut kunne alt i ung alder hele Romerbrevet på *gresk* utenat? Kapittel og vers ble alltid oppgitt etter minnet. Den store bededagsbønnen sa han fram utenat, selv etter at han ble blind. Selv

hørte jeg ham si fram hele den lange langfredagsteksten i Misjonssalen. Etterpå betrodde han meg: – Jeg glemte en setning: ”Og tjenerens navn var Malkus.” – Men han glemte nok ikke det navnet oftere.

Han ble blind på sine eldre dager. Men det bar han på en enestående måte, uten en klage. – Gud har vendt også dette til en vinning, sa han.

I flere år fikk Thea og jeg bo i samme hus på Fjellhaug som Øivind, Astrid og barna. Våre ”Solbakken-år” var sol-år i begge familiene. Der lærte vi Øivinds karakteristiske humoristiske sans å kjenne. Den var i sin tørrvittige form unik. Når han fremførte ”Daniel i løvehulen”, stod jubelen høyt i taket. Å du, å du, hvor mange trivselsstunder vi hadde sammen, og hvor mange alvorstunder også, men ingen kjedelige eller tomme.

Som årene ble mange, meldte sykdommen seg også i deres hjem. Hans kjære Astrid fikk en kronisk sykdom, og selv slet han i årevis med astma. Og i tillegg ble han, som nevnt, også blind. I sannhet: – Alle har sitt, stort eller litt. – Himlen alene for sorger er fritt.

Jeg har et fint minne fra et sykebesøk hos Øivind i de senere år. Det var på Ullevål. Øivind var innlagt for et astma-anfall, og hans datter Gunvor var også til stede. Øivind var riktig i godlag der han satt. Da kom jeg på noe som jeg aldri har gjort før: – Å synge en sang for ham. I den nye Sangboken står det en sang som mange er blitt glade i: ”*Jesus gjelder i mitt sted.*” – Denne setningen leste jeg i hans bok: – Livets brød. – Og så ble den til en sang. Jeg kjente det så naturlig å nynne den for *ham*, som jo var opphavsmann til sangen. Det ble en særlig lys gledesstund for oss som var samlet, og særlig for *ham*. – Jeg tar med sangens siste vers:

Jesus gjelder i mitt sted
for den hvite trone.
Derfor skal i evighet
takken til ham tone.

At vi tre, – Øivind, Tormod og jeg, – ble bedt av Ludvig Hope om å stå sammen, og fikk gjøre det til livets kveld, det står for meg som noe riktig stort og rikt. Det er ikke fritt for at glede og inderlig takk melder seg i hjertedypet her jeg sitter og minnes det. I all vår forskjellighet holdt vi løftet. Og aldri falt det oss tungt heller. Slikt er ikke bare nåde. – Det er *Nåde over NÅDE.*

Min arbeidsdag i Utsyn

Lang ble arbeidsdagen i Utsyn. Det heter: – Lang som et vondt år. Jeg vil heller si: – som et *godt* år. Når jeg tenker tilbake på de 35 årene på redaktørkrakken, må jeg legge til: også *slitsomme* år. Og Wergelands ord melder seg: ”Kun dagligdags er all din dont.” Men en og annen *stor* stund var det også, som livet opp i alt det vadmels-grå.

Nei, det var så visst ingen spøk å ta plass i redaktørstolen. Der hadde Brandtzæg og Handeland sittet før meg. Når en så attpå til var beordret til å ta plass av Hope selv, som just ikke var noen tilhenger av motforestillingers om og men, og slett ikke av noen *nei*, så skulle det just ikke øke motet.

Ja, slik så det ut fra *en* side. Men fra en annen side var det en mektig hjelp å vite at Handeland var min venn, og at jeg var *ønsket*, – ikke minst av ham. Få ting gir en slikt mot som det. Og så lar det seg ikke nekte at i mine øyne overgår intet *pennen* som arbeidsredskap. Skrivekløe led jeg ikke av. Men jeg bekjenner så gjerne: skrivelyst.

I den fargerike bladfloraen som vårt land er så rik

på, var det et merkelig heilnorsk og unorsk blad som ble meg til del: Kineseren. Selveste Brandtzæg stod som første redaktør, og Handeland som nummer to. Det skulle noe til å leve opp til slikt. Men på den annen side hadde bladet en slik løfterik hilsen til en nybegynner: ”Og Gud skal etter sin rikdom fylle all deres trang i herlighet i Kristus Jesus,” Fil 4,19. Det var et virkelig godt ord å starte med.

Herren gav meg meget som redaktør av Utsyn. Kanskje han sparte meg for enda mer.

I dag sliter mange med f.eks. språk-kvotering og kjønnskvalifisering. Og det er ikke spøk å ”trække i salaten” på disse områder. Men ordene var ikke engang oppfunnet da jeg grep pennen fatt. Vel kjente jeg til nynorskens plass i Kinamisjonen. Den var tuseners hjertespråk, – mitt eget også. Men jeg var, og ble stadig mer klar over, at jeg tilhørte et folk og et blad med *to* hjertespråk. Vårt land var språklig kløyvd. Og det måtte jeg ta hensyn til. Når jeg nå årtier etterpå tenker på det, forekommer det meg som noe fint og godt at språkstrid aldri fant veien inn i Kineseren, Utsyn eller i Misjonssambandet, ei heller i mitt hjerte. Jeg ble aldri avkrevd noen språk-kvotering eller språktvang. Heldigvis hadde jeg lært begge målfører. Når jeg tenker på Misjonssambandets dype nynorske røtter, så er det utrolig hvordan bevegelsen er blitt spart for å ta stilling til norsk språkstrid.

Hvor Hope *så* klart og *sa* klart da han gav meg sitt eneste redaksjonelle råd: ”Du skal ikkje driva kyrkjepolitikk!” Og i en redaktørstilling er det godt for alt en blir spart for.

Men det er også en annen ting jeg ofte har takket Gud for: I mine 35 år i pennens tjeneste sparte Gud meg for *skandalen*. Når en tenker på hvor fort det er gjort, og hvilke slagskygger en skandale kaster, så kan en nesten rubrisere det under: *Nåde over nåde.*

Journalistisk sett startet jeg på bar bunn. Jeg hadde ingen journalistisk bakgrunn eller utdannelse. Men jeg hadde lystens draging, og så hadde jeg ”kallet”. Det er noe som heter: Venners kall er Guds kall. Vi har også et par andre høvelige ord: Gud er dárers formynder, og den Gud gir et embete, den gir han også forstand. Det er noe i alle som passer.

Tyngst falt selvsagt de første årene. For da var jeg alene med hele redaksjonen. Jeg satt hjemme på Fjellhaug og ”sydde sammen” nye nummer. Sommeren 1936 overtok jeg Kineseren etter Handeland med et nummer hver uke. Til alt overmål hadde det nylig vært generalforsamling i misjonen, så det var mange referater å skrive. Best minnes jeg de lange manuskriptene fra Kina, stundom så utydelig skrevet at jeg måtte renskrive dem med penn. Og så var det korrekturlesing, plassere stoff og overskrifter, samt bilder på hver side. Det kalles layout. For å spare, klippet jeg bildene slik at ikke sidene skulle bli for store. Her kostet hver kvadrat-millimeter.

Fra nyttår 1937 gikk Kineseren over til Utsyn. Det gikk merkverdig smertefritt. Samtidig byttet vi både trykkeri og format. Det nye var tegnet av Hope og er fremdeles i bruk.

Alle journalister venter på og håper på ”sensasjonen”. *Min* første var meldingen om at misjonær *Knut Samset* var tatt til fange av kinesiske røvere. Fra nummer til nummer fulgte bladet med i letingen etter ham, inntil vi til slutt måtte melde på første side at Samset var blitt martyr. – En tid etter, en søndag middag, tok en journalist fra VG og jeg imot enken, *Karoline Samset*, på Østbanestasjonen.

Noen lukrativ jobb var redaktørstillingen ikke. Etter flere år ble min lønn fastsatt til 4000 kroner året, og jeg var takknemlig for det. Hva den var før, tør jeg ikke fortelle. I tillegg til redaktørstillingen kom timene på Fjellhaug. Det var 7-8 timer per

uke i begynnelsen, samt stundom reisevirksomhet i helger og høytider.

Nei, arbeidsledig var jeg aldri. I det hele tatt var forholdene meget enkle og tilsvarende spartanske. Det varte f.eks. en god stund før jeg fikk skrivemas-kin. Nå, akkurat *det* gjorde ikke så meget, for jeg har alltid foretrukket fyllepenn. Spøkefulle venner har også lagt merke til min forkjærlighet for grønt blekk. Men på en måte har det grønne blekket vært et slags symbol i mitt arbeid. Grønt symboliserer for meg håpet og våren.

Etter en tid fikk jeg kontor i Grensen 19 sammen med pensjonskassen. Og så kom krigen. I førstningen ble vi nektet å utgi Utsyn. Da sa Vågen: – Nå kan du reise hjem til sommerstedet ditt, Fredlund. Det gjorde Thea og jeg. Det var tunge tider. Men hvilken vidunderlig vår det året! Og etter en tid fikk vi tillatelse til å utgi 4-sidig nummer hver 14. dag. Men tenk: Under hele krigen kom det ikke en eneste melding fra misjonen i Kina.

Vi fikk ikke trykke bøker i krigsårene, men aldri så galt at det ikke er godt for noe: Det ble en gyllen tid for bladene. Ved Misjonssambandets 50-årsjubileum i 1941 nådde Utsyn 20 000 i opplag. Og da krigen var slutt, var opplaget steget til vel 40 000.

Jeg redigerte også juleheftet Ved Juletid. Den siste krigsjulen var opplaget 125 000. Det var og ble toppen.

Under krigen blandet ikke myndighetene seg inn i det redaksjonelle. Men det var ikke alltid helt lett å ”skille klinten fra hveten”. Jeg hadde bedt en meget kjent person å skrive en søndagsbetragtning om den barmhjertige samaritan. Han kom med manuskriptet, og der stod det at vi skulle hjelpe våre fiender. Jeg nektet å ta hans søndagsbetragtning inn. Det tok han ikke nådig opp: – Da fornekter du Jesu evangelium, sa han. Men jeg stod på mitt. Det endte nå ikke

verre enn at han smilte da han stod i døra. Vi ble jo ekstra vare under krigen både med hva som stod i linjene, men enda mer med hva som stod *mellom* linjene.

Virkelig slemme trykkfeil unngikk jeg, f.eks. en av det mer pussige slag. I mitt første nummer presenterte Hope Tormod Vågen som generalsekretær. I korrekturen stod det: ”Vågen er en ung mann, bare 3 år gammel.” – Jeg fikk plusse på alderen til 33.

En annen gang stod det på førstesiden en artikkel av misjonær Even Staurseth. Bildet av ham stod øverst på siste spalten. Under bildet stod fortsettelsen av hans artikkel: ”... dette er bare et lite bilde av hva Åndens kraft formår.”

Jeg må nesten smile når jeg tenker på hva bladet kostet. I mange år lå prisen fast på 5 kroner for hele året, levert i postkassen til og med. Et år la imidlertid Hovedstyret på prisen. Og jeg skal sannelig si at de ”tok i”. Forhøyelsen lød på 75 øre!

I slutten av 1940-årene kom slutten av misjonen i Kina. Vi fikk nye felter: Hong Kong, Japan, Taiwan, Etiopia. Særlig kom meldingene fra Etiopia til å få stor betydning. Beretningene om de gjennomgripende vekkelsene grep misjonsfolket. En gang slo jeg opp en sterk appell fra Etiopia over alle spaltene. Responsen var mektig fra landsende til landsende. – Hvem teller vel de tapte slag på seirens dag? – Tapet av misjonen i Kina var tung å bære. Meldingene fra Etiopia var derfor en mektig kveik.

Jeg kan ikke si hvilken lettelse det var for meg da Olav Krogsæter kom inn i arbeidet. Han var både et praktisk geni og et makeløst arbeidsjern. Og jeg fikk redaksjonssekretær, noe som var meg til uvurderlig hjelp. De lettet meg i arbeidet på så mange vis. Da vi attpåtil fikk et arkiv med 15 000 kort, var det noe rent storveies. Olav Krogsæter hadde også vært min elev på Fjellhaug. Få har jeg hatt *slik* glede av.

Han kom til Oslo i 1942. Da han engang lå på Ullevål Sykehus, fikk han en lys idé: Å sende Utsyn til sykehusene i landet, til signing for mange pasienter som ligger der uten noe kristelig lesestoff. – I de mange år som er gått siden da, er det hvert år spredt ca 4000 eksemplarer til sykehus, aldersheim, fengsler og militærforlegninger. – Hva det har betydd, vil først Guds store regnskapsdag vise.

Krogsæter var disponent for denne avdelingen, som kalles Misjonssentralen, til han ble avløst av Arne Aambø. – Jeg hadde et nært samarbeid med dem i mange år. Aldri falt det et skurrende ord eller en skygge mellom oss. Den knirkefrie smørelse het: Vennlighet.

Iblant funderer jeg på om det var noen forskjell på lesekreten før og nå. Og jeg tror jeg må si et ubetinget ja. Jeg startet i en tid med meget mindre lesetilbud. Utsyn var for tusener kanskje deres eneste trykte kontakt med utenverden og omverden. Utsyn ble nok lest og vurdert nøyere enn nå. Og ”lederne” ble annerledes ”veiet” og ”målt”. Organisasjonsbevisstheten var mer levende og målrettet, og lesekreten tok ikke alt for ”god fisk”. Den kritiske, men slett ikke sure sans var velutviklet i mange kretser. ”Nye toner” burde ikke lyde i utide.

Det oppbyggelige stoffet har alltid vært en viktig del av bladet. *Det* ble nok bedre lest, mer lest og gjenstand for større ettertanke før. En ”kjappere” journalistikk, kortere stykker og flere bilder, – en ny lay-out har alle tatt sitt. Og annerledes kan det vel heller ikke være. Vi skal i hvert fall balansere eventuell kritikk, og innse at: Ikke alt *gammelt* var godt, – ikke alt *nytt* er galt.

Verken Misjonssambandet eller Utsyn må glemme at det er en ”bevegelse”. – ”Kinamisjonen har vakse i stormen,” sa Hope. Han fryktet ikke motgangen, – bare ”stivelsen”.

Når det gjaldt tilgangen på abonnenter og kontakt med lesekreten, må jeg særlig rose enkelte av arbeiderne. Noen var svært flinke og flittige abonnementsamlere. De beste av dem hadde noe av de gamle ”lesernes” ånd og ild. De levde og åndet for ”saken”. Den store flokken av kommisjonærer utover landet har jeg grunn til å takk for trofast innsats. De gjorde sitt til Utsyns vokster. Tormod Vågen sa så stort et ord: – Den som har vunnet en ny abonnement for Utsyn, har gjort et livsverk.

Jeg har vært og er overbevist om at Utsyn er vår beste emissær, – vår bevegelses permanente, uoppslitelige ”stortaler”. Og så lenge *det* synet rår, frykter jeg ikke for Utsyns fremtid.

En glede for meg var den gode kontakten jeg hadde med lesekreten. Så langt det var gjørlig, presenterte jeg arbeiderne i misjonen og misjonsvennene ved deres milepæler. Ofte ble jeg helt betatt når jeg leste om ”utgangen av deres ferd”. Men lesekreten var på en vis todelt. Først og fremst var det selvsagt abonnentene, og de var jo langt de fleste. Men like viktig var bidragsyterne. En del ”nådegaver” dukket opp, – talenter som bidro til å sette ”farge” på stoffet. Det er ingen liten oppgave å oppmuntre slike og simpelthen se seg som litt av en ”talentspeider”. Grasrota gjemmer så mange for øyne som *ser* og ører som *hører*.

Åremålsdager og venners bortgang hadde jeg syn for. Frelsesarmeen har sin egen spalte i ”Krigsropet”: Forfremmet til herligheten. – Diakonissehuset averterer sine avdøde diakonisser ved Forstanderinnen. Selvsagt måtte vi iblant både vurdere og sortere, men alltid med romslighet.

Alle lokalaviser kjenner verdien av ”kjøkkenstoff”. Dødsfall og åremålsdager var utvilsomt en del av vårt kjøkkenstoff. Det ble antagelig lest av ganske mange og utløste en rik etterakst. – Jeg tenker på

alle gratulasjoner og kondolansebrev som fulgte som bivirkninger. De var som en gylden ramme om en rekke betydelige, men ofte små Herrens trofaste venner. Personlig vet jeg hvordan en slik hilsen varmer. Da jeg selv var 50 år, var jeg i Amerika, og jeg hadde virkelig gardert meg mot all omtale. Ikke vet jeg hvordan Vågen hadde fått snusen i det, men han brøt alle forbud og skrev. Jeg må bekjenne at det gledet meg.

Vi fikk etter hvert også et kartotek over kjente åremålsdager. Det er viktig at det bli så få ”post festum” som mulig. Det er noe eget med å ”treffe dagen”. Det skulle vært riktig interessant å vite hvor mange gratulasjons-hilsener og kondolanser vår personalia-spalte har avstedkommet. De må løpe opp i et bra antall.

Men det er også spalter jeg føler litt dårlig samvittighet for. Ikke fordi de var der. Tvert imot. Men vi fikk aldri gjort det for dem som vi burde. Da tenker jeg på forbønns-spalten. Den gjemte ofte de legemlige og sjelelige sykdoms-spekter. Jeg skulle ønske jeg hadde kunnet mobilisere en forbønnskjede for dem som bad om forbønn. Det meste her må nødvendigvis ligge i det skjulte. Iblant funderte jeg på hvor mange som fikk denne spalte lagt seg på hjerte. Og det ville sikkert virket meget oppmuntrende om vi hadde fått tilbakemelding om bønnehørelse.

Kirken har fått sin S.O.S., hvor nødstedte kan får muntlig kontakt. Skulle vi kunne få til en mer organisert forbedertjeneste, så måtte det vel noen ”kurs” til. – Kurser og seminarer er jo tidens Alfa og Omega.

Derimot innlot vi oss aldri med kontakt-annonser. Kollega ”For Fattig og Rik” gjorde det en kort tid.

I dag er det jo en ren hausse i kontaktsøken. Det er vemodig å lese om all den kontaktløshet som

dette røper. Men her blandet det seg inn så mange forhold med problemer over store livsområder som moral, alkoholproblemer, penger etc, så jeg er glad at jeg aldri følte meg fristet til å begi meg inn i disse ”minefelter”.

Men derimot føler jeg liksom et spørsmål om kverulanter og anonyme brev ligger i luften. Det er enkelt å besvare. Det er utenkelig gjennom en redaktørtid på 35 år å tro at en helt kunne unngå begge deler. Det gjorde da heller ikke jeg. Men de var få, og aldri verre enn at de i høy grad var til å leve med. Det er ofte såre og vonde ting bak begge problemer, iblant også sykelige tilstander. Ofte er det innfløkte forhold som det praktisk talt er umulig å komme til bunns i. En skal i hvert fall vokte seg vel for å spille Kong Salomos rolle i slike tilfeller. Jeg tror i tilfelle at ingen påtar seg rollen mer enn en gang.

Noe pinlig kunne det være å returnere og refusere stoff. Aller verst var det selvsagt hvis det til og med var ”bestilt”. Det kunne også forekomme. Da gjaldt det å mildne skuffelsen og huske å vedlegge noen ”blomster” ved ”begravelsen”.

Tenker jeg tilbake, tenker jeg med vemod på noe ærefullt som er blitt mer og mindre borte. Det gjelder ikke minst fastetiden. I dag er fastetiden mest blitt til ”brød for verden”. Og jeg skal så visst ikke si et vondt ord om denne omlegging. Men før krigen betydde det noe å kunne meddele lesekreten at: – Det har lyktes oss å få N.N. til å skrive årets fasteandakter. – Det er visst i det hele tatt hevet over tvil at den åndelige fordypelse i Jesu lidelse og død betydde mer før enn nå. Det gav seg også uttrykk i bladet. Noe av det meditative er blitt borte.

Synspunktene på hvordan et kristelig ukeblad skal redigeres, er mange. Hvor friskt, – hvor aktuelt, radikalt eller kulturelt skal det være? Skal det

f.eks. være åpent for debatt? – ja, like til invitere til debatt? Jeg møtte kravet, og siden det kom fra en sentral skikkelse innen misjonen, kunne jeg vanskelig overse eller avvise det. Men rolig var jeg så visst ikke. Likevel endte det med at vi skulle prøve. Jeg var overmåte heldig. Prøven og ”prøvelsene” kom på adiafora-fronten, selvsagt. Og da vet en gjerne hvor det ender. Gemyttene røk i hop om tobakken. Da la jeg merke til at det gikk en slags geografisk grense i synspunktene i Norge som i Sverige. Dessuten kom debatten årtier før dagens nye medisinske synspunkter. Den gangen var det mer tale om ”synd” enn *sunt*.

Vår søsterorganisasjon, Evangeliska Fosterlandsstiftelsen i Sverige, hadde kommet opp i en liknende debatt ved et årsmøte. Og i den debatten viste det seg at vennen fra Nord-Sverige var meget mer positive til tobakk enn de fra Syd-Sverige, som var sterkere preget av de loviske Schartauanere. Debatten ebbet ut med et heller pussig innlegg nordfra. En riktig brasa av en broder kom fram og fortalte følgende: – För en tid sidan firade broder Johansson jubileum, och då skillingade vi saman en snusdåsa i silver, och på den graverade vi inn, – Gud är kärleken. – *Han* fikk siste ordet, og det løste seg opp i et smil.

Det var en del som begjærte ordet hos oss også, og fikk det. Men jeg følte snart at både form og nivå beveget seg i en temperatur og på et saksplan som bare kunne glede innsenderne. Så jeg lot det stille ebbe ut. Og aldri fristet jeg leserne til noen gjentakelse. Og fra det ”betydelige” misjonshold hørte jeg aldri mer.

Jeg fikk et rikt, om enn leilighetsvis, samarbeid og kontakt med redaktørene i andre kristelige organisasjoner. Ola Rudvin i For Fattig og Rik var nok den jeg fikk lengst kontakt med. Han og Handeland hadde meget til felles. Begge var mer forskere enn ”oppøkende” journalister.

På journalistikkens område hadde jeg *ett* stort ideal, som jeg delte med flere. Det var Johannes Lavik i Dagen i Bergen. Han gikk bare under navnet ”Redaktøren”. Å, hvilken nimbus hvilte ikke over ham! Aldri har kristen presse på radikal legmannsgrunn hatt en slik slepen penn. Var det snakk om kirkepolitiske synspunkter på lavkirkelig grunn, ventet en alltid på hva Lavik og Dagen hadde å si. Han var gentleman, – så ut som en lord med blått blod i årene. Han var cand.jur. og hadde en juridisk hjerne og et teologisk hjerte. Til overmål bar han et av de mest aktede navn innen de vaktets krets. En årrekke førte han vestlands-vekkelsens kirkepolitiske synspunkter i pennen. Få, om noen, våget seg ut i en virkelig penneduell med denne pennes skarpe lanse. Men Lavik var selvsagt eneren, – idealet. Innen kristelig presse er han fremdeles et begrep – et klarhetens og overbevisningens kvalitetsbegrep.

I tillegg, – men mer på kollega- og hyggeplanet, hadde jeg kollegaene i Misjonstidende, Santalen, Samenes Venn og andre.

Bymisjonæren, – senere Vår Kirke, hvor Stephan Tschudi særlig under og etter Oxford-tiden satte sin tydelige kultursignatur på bladet, var og en særpreget kollega med sin helt egne stil. Evangelisten stod i en slags ”fristilling”, med et betydelig nedslagsfelt, særlig på Sørlandet. Glemmes må heller ikke representantene for de frikirkeliges leir: Banneret, Korsets seier, Kristelig Tidende og Budbæreren. Vi representerte i grunnen hele floraen av Kristen-Norges bladverden.

Vårt felles forum var Kristelig Pressekontor, med redaktør Kirkebø og Morgenposten eller ”Sverta”, som var forløper for Vårt Land. Vi hadde også en kristen-journalistisk ”fagforening” i enkle og uforpliktende former. Det var Norges Kristelige presse-

lag, hvor jeg var formann en tid. ”Storebror” mellom oss var Øivind Halvorsen i Familien. Han og Harald Stene Dehlin må vel kalles primus motorer i dette selskap, hvor freden var merkbar og fordrageligheten stor mellom oss.

Jeg tror det var Stene Dehlin som tok opp tanken om at laget burde reise en minnestein over vår journalistkollega Johan Halmrast. Halmrasts liv ble nærmest en tragedie, men han etterlot seg den udødelige salmen: ”Å, salige stund uten like!” Tanken ble også gjennomført. Halmrast fikk sin minnestein.

Men i det store og hele holdt jeg på med til mitt. Litt mer luft under vingene syntes jeg at jeg fikk da jeg begynte å fotografere og fikk interessante bilder både av det ene og det andre, og av den ene og andre. Av slike interessante bilder tror jeg at jeg vil nevne Japans store sønn Kagawa, og bildet av Ludvig Hope med stakk og fangedrakt den selvsamme dag han kom ut fra Grini.

Men det kjæreste fotoet jeg fikk ta, var av den store misjonærinnvielsen på Framnes under Generalforsamlingen der i 1946. 22 kvinner og menn skulle innvies, – så mange fordi ingen slike høytid kunne holdes under krigen.

På grunn av den store folkemengden ble innvielsen holdt ute i det fri, mellom to bygninger. – Mennene i sort og kvinnene i hvitt knelte. Bak dem stod Hovedstyrets medlemmer og andre ledere og la hendene på hodet til dem som knelte. – Det var et gripende syn. – Det var skumring, og jeg måtte stå nær den lange rekken av dem som skulle inn på ”platen”. Kameraet var nytt og nesten uprøvd. Likevel ble bildet skarpt og godt belyst. – Mitt kjæreste bilde.

Etter hvert fikk jeg hele lysbildeserier, som skapte mang en rik stund for venner.

Spesielle og verdifulle mennesker traff jeg på

Grøndahl og Søns trykkeri. Da vi byttet navn, kostet Misjonssambandet på seg å bruke et av landets beste trykkerier: – Grøndahl og Søn. Det var et riktig haugiansk trykkeri også. Der lærte jeg topp fagfolk innen det grafiske fag å kjenne, – og respektere. Hvor deres faglige kunnen var stor. Det var kanskje ikke hva vi ville kalle ”troens folk”. Men du, hvor hjelpsomme de var, – hvor interesserte de var på mine vegne i ett og alt som hadde med Utsyn å gjøre. Og hvor imøtekommende. De kunne være politisk radikale, tror jeg, men du verden hvor faglig konservative de var. De *kunne* sine ting. Og så respekterte de også meg på mitt felt. De tilhørte sin stands første divisjon, og med ære. Jeg husker mange av dem med stor glede. Og aldri hørte jeg *ett* spottende ord om det *jeg* representerte.

Å være redaktør av Utsyn var noe merkelig dobbelt: Lesekretsen og nedslagsfeltet var *både* Norge og verden. Det globale var kanskje tydeligere uttrykt i det gamle navnet Kineseren. – Der var det klart geografiske poengtert. Det er Misjonssambandets uvisnelige ære at det satte Kina på kartet og la Kina på et helt misjonsfolks hjerter i den grad at hundre år etter starten er ”kjælenavnet” fremdeles ”Kinamisjonsvenner”.

Jeg er dypt takknemlig for at jeg fikk så mange av mine beste arbeidsår i Utsyn. Det er uråd å vurdere hva dette bladet har betydd for misjonen og for Norge gjennom 100 år. Men utvilsomt har Utsyn vært en pålitelig veiviser, en betydelig horisontutvider, en hjertelags-varmer, ja, en stor misjonsinspirator.

Fjellhaug

Jeg synes ikke jeg kan kaste noen streiflys over mitt liv uten å synges Fjellhaug en sang. Dertil står Fjellhaug *for* sentralt i mitt liv. Og du gjetter ikke

feil om du spør om det ikke eksisterer en Fjellhaug-sang. – Jo, og her er i hvert fall to vers:

DET LYSER EI SOL OVER Fjellhaug i dag.
Og sollyset fell over Fjellhaug sitt flagg.
Og flagget er Noregs, og korset me ser,
så fagert det nå i vårt merke seg tær.

Og Noreg sin ungdom nå samlar seg glad,
og syng under korsmerket Frelsaens kvad.
For livet og framtid eig me i han
som opna oss vegen til livet sitt land.

Fjellhaug er uten tvil Misjonssambandets både Mekka og Medina. Fjellhaug nevnes av alle Misjonssambandets venner med en egen varme i røsten, – et eget lys i øynene. Det er vårt lands største kjærlighetens aksjeselskap uten aksjer og uten utbytte. Jeg vet ikke noen annen kristen landssammenslutning som har noe lignende. Og det er ikke bare Fjellhaug heller. Nei, vi må tale om en trefoldighet. Og trefoldet heter: – Fjellhaug, Grensen 19 og Misjonssalen i Tullingsgate 4. De er krumtappene hvorom alt av betydning dreier seg.

Som årene har gått, har min beundring for stifterne og fedrene bare vokst. Hvilket fremsyn de hadde, hvilke vyer, hvilke innsikt og handlekraft har ikke stampet disse bastioner bokstavelig opp av intet.

Med all respekt for Grensen 19 og Misjonssalen i Tullingsgate 4, så er og blir Fjellhaug kronjuvelen. Framnes ble i sin tid avhendet. Men med Fjellhaug i bytte gjorde Misjonssambandet det beste kupp det har gjort. Og de er i årenes løp ikke få.

Fjellhaug var en stor eiendom i utkanten av Oslo. I dag, hvor den er totalt utbygget med allehånde aktiviteter og alt i tipp topp stand, kan en ikke forestille seg hvordan det opprinnelig var. Men jeg

som har opplevd det hele, føler fremdeles noe av det rent eventyrlige som hviler over Fjellhaug. Det er kort og godt Guds største gave til hjemmearbeidet. Og det henger sammen med det geniale mestertrekk: Flyttingen av den unge misjon fra Bergen til Oslo. Den ville sant og si vært utenkelig uten Fjellhaug.

Det lå der mest som jorder og løkker i Oslos utkant, men med plass til alt det nye, utvidelsene, fornyelsene som bare lå i fremtidens skjød og skjul. Bare Herren i himmelen så det Soria Moria som her skulle reise seg, og de velsignede ringvirkninger som skulle nå over hele kloden.

Jeg husker en trevilla – det opprinnelige Fjellhaug – bak det nåværende Studenthjemmet. Den var bygd av verkstedeier Adolf Olsen. Hans datter, fru Hawkins, skrev i et brev: ”Vårt herlige Fjellhaug vokste opp fra en bar eng med knauser. Hvor jeg husker Elias Blix – en slektning – da han satt på Fjellhaug og sa: ”Herlig! Herlig! Herlig!” Han satt med en stor kikkert og så utover den fagre innseilingen til Kristiania.

Utbyggingen av Fjellhaug er materialisert drøm og dåd. Og som alltid. I slike sammenhenger er drømmen før dåden.

På Fjellhaug fikk jeg i et halvt hundre år, – mens jeg gikk på Kristelig Gymnasium og Menighetsfakultetet, og siden som lærer i 40 år – først i full stilling og deretter som timelærer, samtidig som jeg var bladstyrer.

Da forstår vi at det er en slik mengde av opplevelser – og personer – at det bare blir svært lite vi kan ta med her.

Fjellhaugs rektor i om lag 25 år, fra 1925 til aldersgrensen, var Enok Osnes. Han var styrer for Misjonsskolen, bibelskolen, ungdomsskolen og handelsskolen. De to siste ble flyttet til Drottningborg og Hurdal Verk. Mon noen har vært rektor på

så mange skoler på en gang? Han ble da også kalt ”grosserer i skoler”.

Osnes var fra Vanylven, fru Gyda fra Lesja. Han var fremfor noen skolemannen etter Brandtzæg. Han fikk dette ettermæle: ”Et rettlinjete, kristent karaktermenneske. Bak det kvasse blikk og myndige ord banket et varmt hjerte. Med fast hånd og våkent øye ledet han skolene i en rik utviklings- og vekstperiode.” (Birger Breivik).

Thea og jeg fikk være hans og familiens naboer i om lag 25 år. Det var et privilegium og en glede. Som skolestyrer ble han etterfulgt av Øivind Andersen, Anders Hoas og Ommund Lindtjørn. Det er Egil Sjaastad som nå ”står for styret”.

På Fjellhaug – der fikk jeg bo og virke i den lengste tidsbolken i mitt liv. Der fikk min kjære Thea og jeg ha vår heim i over et halvt hundre år. – Ord kan ikke uttrykke hva den tiden betydde for meg, og hva jeg skylder den. Jeg kan bare si Fjellhaug og Gud Faderen en hjertens inderlig takk for dette ”Hjemmenes hjem” i mitt liv.

Livskallet

Når en i aftenlandets kveldsrødme vurderer livsresultatene, tror jeg ingen meningsberettiget vil bestride at for Trygve Bjerkrheim var både livskallet og livsverket Lyrikken. Og slik ser han det selv også, naturlig nok.

Poesien er det utsigeliges tale og forstås best av dem som fikk intuisjon og lyttende følsomhet i vuggegave. Det er så avgjort tilfelle med Bjerkrheim-poesien. Han og hans livsverk er ett. Men *det* forhindrer ikke at hans lyriske forfatterskap må sees i en bestemt historisk sammenheng.

Selv om det går en påtagelig natur-lyrisk linje gjennom hans forfatterskap, så er han vel vår mest

typiske og storslåtte representant for kristen sang, i den åndelige vises form i Norge i det 20. århundre.

Vel er det også en salmetone i hans sangskatt, og han er da også representert i Norsk Salmebok, både som forfatter og oversetter. Men hans veldige gjennomslagskraft er den kristne sang. I så måte inngår han både i en engelsk-amerikansk og svensk tradisjon. Det gjelder ikke minst den nære sammenheng mellom tekst, tone og vekkelse.

Det skal være Charles Wesley og ikke William Booth som er opphavsmann til blinkskuddet: – Hvorfor skal bare djevelen ha alle de gode melodier? Charles Wesley er metodismens store tolker og sanger. Så lyser han da også som en av verdens største salmediktere.

I sporene etter vekkelsen ved William Booth følger en ren styrftloed av åndelige viser, ofte i døgnfluekategorien, med kor og refrenger til lette og iørefallende melodier.

Tekstene fikk ofte ”låtens” karakter. Sjeldnere anes salmetonene. Men det kan bli store resultater også av et enkelt refreng. Frelsesarméen har høstet betydelig på dette felt.

Klassisk er jo historien fra Arméens barndom i Sverige, i forfølgelsens tider. Deres leder, en kaptein med fin svensk familiebakgrunn, ble arrestert og trukket for retten, blant annet for overvettes bruk av kor og refrenger. Dommeren som forstod det hele, prøvde å bringe saken ned til dens rette dimensjoner. Han spurte kapteinen om det ikke var mulig å synge koret et mer akseptabelt antall ganger. Før kapteinen fikk summet seg til å svare, reiste det seg en diger brasa av en bryggesjauer bak i rettssalen og ropte ut: – Inte alls, herr domare, – för jag ble frelst ved sjuende gongen.

Og hva vi tydelig sporer på anglikansk grunn, ser vi like klart på luthersk grunn. Det er betydelige

teologer som mener at reformasjonsvekkelsen mer ble sunget ut enn talt ut. Luther selv spilte jo et enkelt, folkelig instrument. Også reformasjonens gave er den nære sammenheng mellom vekkelse og ”en ny sang”.

Den engelsk-amerikanske tradisjon ser vi en klar fortsettelse av i vekkelsene i det 19. og 20. århundre, kanskje med ett unntak. Vi kan f.eks ikke tenke oss Moody uten sangeren Sankey. Og Billy Graham har i alle sine korstog hatt følge av sangeren Beverly Shea. Og aldeles påfallende gjenspeiler det seg i den blinde Fanny Crosbys liv. Hennes store gjerning i den kristen sangs og åndelige vises tjeneste er helt utenkelig uten hennes mann, komponisten van Alstyne.

Vekkelse, tekst og tone henger sammen og gjenspeiler på hver sin måte hver enkelt vekkelses tone og egenart. Men jeg nevnte *en* vekkelse hvor en ikke finner denne sammenheng. Det er Oxfordvekkelsen, som gikk over store deler av verden i tredveårene. Så vidt jeg vet, har den ikke etterlatt seg noen sangskatt. Og det ble praktisk talt ikke sunget ved deres ”meetings”. Det var heller ikke noen stor forkynnelse. ”Vitnesbyrdet” overtok. Så vidt jeg vet er den en unntaksvekkelse: Den har ikke etterlatt seg noen sangskatt. Men jeg tør ikke påta meg å forklare dette unntak fra regelen.

Den tradisjonelle linjes to typiske representanter i Norden er Lina Sandell og Trygve Bjerkrheim. I mindre format kan en også nevne Matias Orheim. Lina Sandell er den rosenianske vekkelsens store poetiske tolk. I nesten samme åndedrag må en nevne duoen: Lina Sandell og Oscar Ahnfeldt.

Det er de som har sagt så store ord om Lina Sandells andel i utbredelsen av Rosenianismen at selv om en ikke hadde visst noe om C.O. Rosenius’ liv og virke, så ville en på grunnlag av Lina Sandells

sanger kunne avtegne de fleste av rosenianismens hovedtrekk og særpreg. I den grad maktet hun i poetisk drakt å videreføre vekkelsens hovedpunkter. Hun og vekkelsen ble ett. Men hva var vel hennes sanger uten perleraden av gode melodier? Tekst og tone er i like høy grad sammenfallende.

Trygve Bjerkrheim har mange likhetspunkter med Lina Sandell. Også hos ham er vekkelsen det essensielle. Og mange rosenianske særdrag har i ham en like stor tolk som Lina Sandell. Men han er en meget rikere og større naturlyriker enn Lina Sandell. Det nasjonale avspeiler seg fattigere hos Lina Sandell. Trygve Bjerkrheim vedkjenner seg i hele sin produksjon til *to* fedreland, selv om himmelen nok for begge inntar førsteplassen.

Ved en leilighet hadde Bjerkrheim satt et vers til den finske pietistiske sangen "För Jesu milda ögon". Det verset hevet sangen, men enkelte likte det ikke. Da sa Tormod Vågen noen sanne ord: – "Trygve Bjerkrheim er nok pietist, men vi må ikke glemme at han også er rosenianer." Og både pietismens og rosenianismens klanger gjenlyder i Bjerkrheims sangskatt. Han har sitt særpreg og sin originalitet som de andre. Som meget få har han hatt en særegen sans for å få tekst og melodi til å gli sammen på en enhet. Jeg vet heller ikke noen nålevende sangforfatter hvis tekster har inspirert *så* mange komponister, – til dels meget betydelige. Trygve Bjerkrheim har registrert ca 400 av hans sanger som har fått sin egen melodi. Det tør være noe helt enestående i hele vår lyriske verden.

Med Trygve Bjerkrheim er vi så heldige at vi har hans lyriske utviklingshistorie, til og med med hans egne ord. Nærmere kommer en ikke kildene:

– Når jeg nå fra aftenlandet ser tilbake og har fått oversynet, synes det klart for meg at livskallet i hovedsak var lyrikken. Livet var å pusle med pennen.

Men det foldet seg så vidunderlig ut som en vifte. Det kom til å befrukte og berike journalistikken og lærergjerningen. Det visste jeg selvsagt ikke i starten. Det kom som tilleggsvelsignelser.

Men det undrer meg unektelig at tanken på å pusle med pennen våknet så tidlig i meg. Det må ha vært så tidlig som i åtteårsalderen. – Smågutten stod alene utenfor hjemmet, oppe i Skaret. Jeg husker det var i skumringstimen.

Mens jeg stod der og så ut over fjell og lauvskoglier og hørte elvesusen, kom jeg til å tenke på noe som jeg hadde hørt far fortelle. Han nevnte navnene på "de store gutta" som skrev sanger og dikt og bøker: Bjørnson, Ibsen, Aasen, Sivle, Garborg og Vinje.

Det var ta tanken kom til den lille gutten: – Kan-skje du også kan komme til å gjøre noe slikt? Og jeg følte det som noe underlig. Men merkeligere er det at dette barneminnet har fulgt meg gjennom hele livet. Jeg kommer ikke utenom at jeg da fikk både et syn og et kall, ja, et livskall. Det er godt å vite at heller ikke Bibelen er ukjent med tidlige kallelser.

Den "poetiske trangen" slapp meg siden aldri. Om lag tre-fire år senere stod jeg en kveld igjen ute i naturen, og igjen aldeles alene. Men denne gangen var det i mitt nye hjem på Østlandet, i en allé med kjempetrær. Da kom det, mitt livs første vers:

Det suser så sakte
i sommernattens trær,
og alt er så stille og tyst.
Og fantasien meg videre bær
til et land der alt er så lyst.

Det var det hele. Og lenge var jeg skamfull over denne min poetiske førstegrøde. Den var lovlig enkel, og "fantasien" lot seg også diskutere. Likevel

så det dagens lys, men det gikk drøyt 50 år før jeg våget å vedkjenne meg verset. Jeg siterte det i festskriftet til min 70-årsdag. Da kunne jeg vedgå at en ikke kunne vente så stor lyrisk ferdighet av en smågutt. Men disse enkle linjer inneholdt merkelig nok to toner som skulle bli mine to hovedtoner: – Naturen og den kommende verden. De har vel ligget i meg helt fra starten. De skulle bare modnes, vekkes og forløses.

Årene som fulgte var ”poesiens lengselsår”, – en sterk trang til å skrive dikt, men hva hjalp det når ”kilden” ikke ville velle, knapt nok sive. Jeg husker så godt da jeg i førstningen av 1920-årene bodde på Fjellhaug. Vinduet vendte mot Holmenkollen og Tryvannshøgda. Jeg ble helt betatt av solefallet og aftenstjernen. Da ble det ett vers, – et enkelt vers – og ikke mer:

Kveldsstjerna lyser, lyser
lågt over skogen i vest,
ned over sjø som fryser
og fuglar som søv som best.

Tja, det var alt. Men til slutt måtte demningen sprenge. Det var mot slutten av 20-tallet. Jeg husker jeg fikk til de to første, litt lenger dikt. Og glad var jeg. Og jeg var ikke snauere enn at jeg også syntes de var gode. Men midt i gleden var jeg også betenkt og funderte på: – Mon tro det blir flere? Jeg ante selvsagt ikke da at det skulle bli umåtelige mengder, det ene tiår etter det andre.

En sang i slutten av 20-årene var Thea glad i:

Jeg er en evighetsvandrer.
Minn meg om dette, min Gud.
Jeg har så lett for å glemme,
Send meg da atter det bud:

Livet så hastig forsvinner,
for det mot solefall går ...

En annen liten sang fra sen tid har jeg selv ofte nynnet på siden (Tone av T.B.?)

Lat meg sjå deg, store Frelsar!
Lat mitt auga skoda deg!
Bare når på deg det kviler,
får eg lys på livsens veg.

Kor:
Lat meg sjå deg, lat meg sjå deg,
Som min Frelsar og min fred.
Sjå det alle mine dagar,
og når livets sol går ned!

En høstdag i 1927 på hjemvei fra postkontoret fikk jeg se i avisen at den fine lyrikeren Edin Holme var død. Som jeg vandret videre, ble jeg fylt av vemod, og det tok til å synge i meg, en enkel hyllest til en kristen sanger som nå hadde lagt lyren ned. Diktet så aldri dagens lys.

Året etter kom Roald Amundsen bort oppe i isødet med ”Latham” for å redde italieneren Nobile. Da ble strengene stemt igjen. Og denne gangen dristet jeg meg til å sende det til dagbladet Dagen i Bergen. Men jeg så aldri diktet igjen.

Det er vondt å bli refusert, men det er kanskje både nyttig og nødvendig. Men noen nytelse var det ikke.

I mars 1931 døde Johannes Brandtzæg. Hans bortgang grep meg, og jeg skrev diktet: ”Ein førar er fallen i Israel.” Det ble plassert under Brandtzægs bilde på første side i Kineseren. Jeg kan ikke si jeg var upåvirket, nei. Det er rart med ”første gang, det giver mangan småting rang”.

I 30-årene kom de to første sangene som fikk

plass i Sangboken, og som står der fremdeles. Den ene var fedrelandssangen: ”Me tenkjer på landet”, høsten 1934. Til overmål fikk den sin tone av Lars Aanestad, samme dagen den var skrevet. Den er skrevet i kirsebæralleen på Fjellhaug rett etter en tur jeg hadde til Nordmøre.

Den andre var misjonssangen: ”Den som eingong hørde ropet.” Den er også skrevet på Fjellhaug i 1936. Ellers var 30-årene fruktbare år. Mitt mot steg så jeg til og med samlet noen sanger i et hefte og kalte det ”Medan livslampa brenn”.

Jeg dristet meg til å gå til presten og kirkehistorikeren Ivar Welle, og bad ham være så vennlig å vurdere dem. Det var midt på 30-tallet. Han var vennligheten selv og bad meg komme tilbake.

Det ble en oppløftende stund. Han uttalte seg positivt om innholdet. Om en av salmene, en morgensalme, sa han at den godt kunne forsvare en plass i salmeboken. Ja, jeg kunne ifølge ham trygt utgi heftet på misjonens forlag. Men jeg gjorde aldri noe forsøk på å få utgitt samlingen. ”Medan livslampa brenn” ligger fremdeles i en skuff. Alt til sin tid, som det heter.

I 1939 arbeidet en komité med et tillegg til ”Sangboken”. Komiteen var samlet på Fjellhaug. Når det var en og annen sang de ville ha oversatt, ringte gjerne Aanestad til meg. Den første var den kjente Onward, Christian Soldiers, av Sabine Baring Gould: ”Fremad, Kristi hærmenn”. Jeg erindrer at den falt lett å oversette. Slikt var selvsagt en oppmuntring.

Siden teller jeg oversettelsene i hundretall, flest fra de nordiske språk, men noen fra tysk, og særlig fra engelsk. De mest kjente er: ”Bryt du det livsens brød!”, ”Jeg vil heller ha Jesus”, ”Guds kjærlighet”, ”Den sælaste lukka i livet”, ”Deg lysets Fader lover vi” og ”Velsigna band som bind”. Den siste er skrevet i 1772.

Det aller vanskeligste verset å oversette er trolig det siste i: ”The love of God”, ”Guds kjærlighet”, så mett det er av mektige bilder. Problematisk var også det andre verset i ”Lei meg, store Gud Jehova”.

Jeg er også glad for å ha fått oversette den mektige sangen ”Visst er du Konge, Jesus Krist”, av Islands største salmedikter, Hallgrímur Peturson. Den synges meget på Island til en uvanlig vakker folketone. Den har fått plass i norsk Salmebok.

Oppkommet vellet friskt også i 1940-årene, under krigen og etterpå. Naturlig nok ble det mange fedrelandsdikt, og de freden opprant, våren 1945, rent flødde kilden. Da samlet jeg Norges-kvadene i samlingen: ”Landet og lyset”. Jeg syntes nok jeg var dristig da jeg oppsøkte sokneprest Ivar Welle, men nå etterpå undrer jeg meg fremdeles storlig over at jeg oppsøkte selveste ”Høyfjellets dikter”, Theodor Caspari, og bad ham være så vennlig å skrive et forord.

Han tok meget vennlig imot meg, og vi ble venner for resten av hans liv. Jeg hadde all grunn til å være takknemlig for hans forord. Han skrev blant annet: ”Jeg ser i ham en lovende naturlyriker, en dikter som med varm henførelse og betydelig vingefang flyr hen over Sollandet Noreg.”

Boka ble trykt i 4500 eksemplarer i to farger, med et vell av friser og vignetter av min venn, Trygve M. Davidsen. Det var som om alle gode makter slo seg sammen om å hedre mitt forsøk. Bare debutanter forstår til fulle hvilket sprang ut i det ukjente dette var. Jeg tror at æren ble fordelt slik at det meste gikk oppover. Og det er jo lov å være glad. Overstrømmende glad og takknemlig var jeg, og er jeg fremdeles.

Også i 1950-årene var det liv i ”Kilden”. Det var rent så det flødde. Og så ble ”de to store” til, ”Han tek ikkje glansen av livet” og ”Det er makt i de

foldede hender”. Den siste ble til natten mellom 2. og 3. juni 1955. Mange vil vite at den førstnevnte ble skrevet i Kviteseid sentrum tirsdag 16. mai 1950, dagen etter at jeg hadde stått ved dødsleiet til den unge lærerinnen Signe Edland i Vinje. Den første linjen i sangen var Signes livsmotto, – noen ord hun sa til sin nabo siste kvelden hun levde. Den ble meg gitt, og etter vel 40 år synges den nå på ti språk: Alle de nordiske, tysk, engelsk, gassisk og swahili. Men det beste av alt er at ikke få har valgt ”den gode del” etter å ha hørt sangen sunget. Intet overgår dette. Og hver gang jeg hører om en ny, er det som å føle at Herren trekker et forheng til side. Det er virkelig som Bjørnson sier om sangen: ”– Noen kan gå på den lyslange bro, høyere, høyere frem til den ene som ikke åpnes for annet enn tro.” I Sangboken sier Philip Philips det på en annen måte: ”Syng evangeliet om Jesus, for sjeler kan vinnes ved *sang!*”

En glede er det for meg at vel 40 år etter at ”Signesongen” ble skrevet, ser det ut til at den er ”like levende”. At den blir sunget på så mange tungemål, og i gravferder, synes jeg er kjært.

En søndag i 1954 sa forkynneren Jon Berg: ”Den sterkaste stormakt i verdi er fronten med de falda hender.” Jeg noterte det på et bibelkort i det franske nytestamentet mitt. Jeg iakttok det flere ganger. Men først året etter dukket det opp fra underbevisstheten som helt ferdig. Det var i en nattetime. Jeg skrev det ned som etter diktat. Det foregikk akkurat slik som med ”Han tek ikkje glansen av livet”. Ingen ting er forandret. Ja, de ble i sannhet gitt meg av Ham som er alle gode gavers giver.

Også ”De foldede hender” er oversatt og synges på ni-ti språk. En helt uventet opplevelse ble meg forunt høsten 1989 i Dongobesh i Tanzania. Misjonen der hadde 50-årsjubileum. Og da ble det sunget

på kiswahili. Omkring 10 000 afrikanere stod i solsteken og hørte på. Senere på dagen sang de også ”Han tek ikkje glansen av livet”. Begge var oversatt av danske Ester Madsen, lærer på Haydom hospital. Virkelig uventet, men inderlig kjært, har det vært å oppleve at ”De foldede hender” er blitt en ledende solosang ved gravferder, og var det i ønskekonserten i NRK. Indremisjonens musikksekretær Øivind Tønnesen og Egil Haugen har tonesatt den. Også den har ledet en og annen til tro.

Fra 1950 stammer også en av to sanger i Sangboken om det: ”Å gi er å så ein sæd som til hausten du atter skal sjå.” Den er skrevet på veien fra Sinsenkrysset til Fjellhaug. Tonen kom samtidig. Men ellers er det bare noen få melodier som ”har meldt seg”. Det er komponister som har ”satt vinger” på mine sanger. De har vært en stor Guds ekstra gave til mitt forfatterskap.

Av de sangene som har sunget seg inn i kristenfolkets hjerter rundt om i landet og i Danmark, vil jeg særlig nevne: – ”Eg stend og ser på ei nagla hand”, – med melodi av Egil Haugen. Og: ”Gud har ein plan med ditt liv”. Åpningslinjen er av Olav Uglem. Og Mons Leidvin Takle har gitt den sangens vinger.

Det er noe helt uforklarlig med en sangs vei til hjertene. Noen ganger virker det som om ordene fenger først. Andre ganger er det som om melodien er den utløsende faktor. Men i det store og hele er det nok et samspill mellom tekst og tone. Enkelte ganger kan en solist bli det redskap Gud bruker. Jeg er glad for det alt.

Jeg synes jeg også må nevne noen sanger som synes å være på vei inn i hjertene. Enkelte sanger synes å trenge en tid for å oppdages. Av dem som synes å være ”på vei inn”, vil jeg nevne: ”Takk at du tok mine byrder”, med tone av Knut Ose. ”Du

får koma til Jesus”, med Maria Stenlunds melodi, og ”Eg kan ikkje unnvera deg”, med ”vinger” av Egil Haugen. – Kjære for mange er også: ”Det strøymer ei livselv av lukke” og: ”Gå til din Skapar og gråt”, med komponistene Ragnar Ørstavik og Terje Landro.

Det har vært særlig verdifullt for meg at noen av mine sanger synes å ha en særlig appell i sorgens og mismotets stunder. I denne kategori har flere tatt tak i hjertene. Særlig tenker jeg på: ”Ver ikkje redd!”, som det har lykke Gunstein Draugedalen å sette en slik medrivende tone til. Til trøstens sanger hører vel også: ”Det finst ingen grunn til mismot.” Den er underlig nok også oversatt til nepalesisk. I sannhet er mange av mine sanges videre ferd forjettende gåtefull.

Gladere og mer ungdommelig er: ”Bli med til livet”, som Elling Enger fant det rette toneleie til, og: ”Eg retter to tome hender”, som biskop Sigurd Lunde tryllet tonene til. – Å, alle disse mine velsignede venner som satte vinger på så mange av de sanger jeg fikk sette ord på. Det er en så ekstra gave fra Gud at jeg aldri opphører å undre meg og takke. Og jeg har så visst ikke nødbedt dem. Er det noe sted en må huske på at: Der Guds Ånd er, der er frihet, – så gjelder det i høy grad også i poesiens verden. Både poesi og musikk er på hver sin vis det uutsigeliges tale. Intet overgår når en trekker sammen.

Det er nok ikke uvanlig at nye dikt stadig ser dagens lys i min høye alder. På en vis er det jo ”mot normalt”, men personlig tror jeg en av grunnene er et lite intermeso som hendte meg for årtier tilbake. En søndag gikk jeg til fots den lange veien fra Fjellhaug til Misjonssalen. Der hvor den langdryge Waldemar Thranesgate tar til, stanset jeg litt, folket hendene og bad så barnslig til Gud om at ”kilden” måtte rinne livsdagen lang.

Den gangen var det ikke i mine tanker hvilken dristig bønn det var. Men når den flør like friskt, har jeg da ikke en gyllen grunn til å se det som en bønnehørelse?

I løpet av de mange år er det blitt så mange nye sanger og dikt at ordet ”masseproduksjon” ligger en på tunga. Og nettopp det ordet har ingen god klang i poesiens verden. Men hva skal en gjøre når ”fuglene” kommer flyvende i følge med inspirasjonen? Ja, når sant skal sies, så er det stundom en dagskvote kan løpe opp i fire-fem, og en sjelden gang både seks og sju. Jeg hilser dem alle velkommen og takker Gud for ”rinnende vannbekker”.

Når det gjelder Trygve Bjerkrheims plass mellom norske lyrikere, den kristne sangs og de åndelige visers fanebærere i nyere tid, så står vi i et eiendommelig spenningsfelt. Han er slett ikke alene, men i høy grad en ener, dels i kraft av sin rike, til dels enorme produksjon over mange årtier, og til dels i hans veldige nedslagsfelt. Som kristen lyriker er han så avgjort: Den folkekjære.

Vel er nedslagsfeltet stort, men det overgås av at han endatil er mellom skaperne av ”Evergreens” og på klar vei mot stjernene og udødeligheten. Det er uten videre klart at Bjerkrheim slett ikke er tatt alvorlig nok. Og dertil kommer én ting til: Trygve Bjerkrheim er en av våre største fanebærere for kristen sang i nynorsk bunad. Vi finner ham aldri på målfolkets barrikader, med sverd ved lend. Han er i alt en fredens mann. Likevel er han en av våre fremste fanebærere for kristen sang i nynorsk språkdrakt, selv når vi tar med folk som Hovden, Støylen, Orheim og Blix.

Trygve Bjerkrheim er en hel målbevegelse alene i kraft av sin konsekvente bruk av nynorsk uten noen kampsignaler. Det spørs, ja, riktig spørs, om

noen i den grad har sunget nynorsk *ut* i vårt folk og *inn* i kristenfolkets hjerter som Trygve Bjerkheim. Til overmål er han representert i alt som kristne sangbøker og salmebøker heter i Norge, også i alle de andre nordiske land.

At nynorskfolket alltid har forbigått ham i sine prisutdelinger, tjener deres gangsyn til liten ære. Jeg vet ingen som har gjort så meget for nynorsk og høstet så lite igjen. Nå, det er vel ikke rett. I kristenfolkets hjerter er han vurdert etter fortjeneste. Han overlever nok de manglende æresbevisninger, som hans sanger og salmer vil overleve alle prisutdelerne. Ja, det er noe å overveie, det også, i denne "døgnfluenes" tid, med alle "låtene".

Men når det gjelder tallenes tale, vil jeg påstå at han står øverst på pallen, ikke bare i norsk og nordisk sammenheng, men i verdensmålestokk. La meg belyse det med kjente tall. Svenskenes folkekjære Lina Sandell utgav en samling med omkring 2000 sanger. Den blinde Fanny Crosby skal ha produsert vel 8000 og Charles Wesley om lag 6000 sanger og salmer. Men en del av hans er bare enkle bibelvers satt i rim.

Trygve Bjerkheim har selv beskjeftiget seg litt med tallenes tale, og her følger hans "vareopptelling": – Ikke sjelden er jeg blitt spurt: – Hvor mange? Og la meg da svare: – Da jeg høsten 1965 og sommeren 1966 var i Japan, tok jeg til med å skrive nye dikt i små, pene, japanske skrivebøker. Senere ville min japanske venn, Kenzo Aibare, forære meg disse. Etter hans død har jeg fått dem fra Japan. Til nå har jeg skrevet ut 264, med ca 30-35 i hver. Før Japan-tiden hadde jeg noen tusen.

Jeg får kanskje svare som jeg gjorde i et TV-program for noen år tilbake: – Hvis NRK ville bruke ett dikt for hver dag, måtte de holde på bortimot 20 år. Og da antar jeg dere er fornøyd. Nå måtte det

nok bli drøye 30 år! Og jeg som en gang undret meg på om de to første skulle få følge! – Det totale tall må ligge et sted på vel 12 000. Og dette må være en enestående verdensrekord i den kristne sangs og de åndelige visers verden.

Det gode er jo at de er arkivert på en vis. Men ingen uten Trygve Bjerkheim har sett dem samlet. Når en tenker på hva den lille del av hans produksjon har resultert i, så må en virkelig sperre øynene opp og fundere: – Hvilke skatter skjuler hele denne enorme og helt ukjente produksjon, til dels fra hans rikeste, mest skapende år? Det må bli en meget spennende vandring for hymnologisk interesserte, – for komponister og tonesettere som hans sanger har lokket fram i så stort et antall.

Når dette nå vil bli kjent, så skulle det ikke undre meg om det lokket fram hymnologisk orienterte, og musikalske skattgravere. Jeg føler meg overbevist om at mellom alle disse mange tusen ukjente sanger gjemmer seg nye evergreens, til glede for nye tusener over hele Norden, – ja, videre enda. Selvsagt vil det innenfor denne mengde sanger gå et skille mellom: – Godt, gangbart og kanskje genialt. – Bare fremtiden vil avsløre de nye juveler.

Fra naturens side tilhører Trygve Bjerkheim utvilsomt dem som Shakespeare omtaler som: – Menesker med musikk i sjelen. – Men å plassere ham rett mellom poeter og lyrikere er ikke helt enkelt, heller ikke mellom salmediktere og skapere av den åndelige vise. Det nye testamente nevner flere muligheter hva kristen sang angår: – La Kristi ord bo rikelig hos dere, så dere lærer og formaner hverandre med salmer og lovsanger og åndelige viser. – Gal 4,16.

Trygve Bjerkheim dekker i grunnen alle disse områder, men med forskjellig tyngde. Kanskje en

med bred pensel kunne kalle ham en kristen naturlyriker. Men om han ikke er noen typisk salmedikter, så må vi ikke glemme at han er representert i Norsk Salmebok både med originalsalmes og oversettelser. Salmetonen er ham så visst ikke fremmed.

Og rent formelt er han også meget vel rustet som permanent medlem av alle Sangbokkomitéene helt fra krigens dager. Og nest etter Salmeboken rangerer Sangboken i opplagstall som går opp i flere hundre tusen. Nei, salmetonen er ham ikke fremmed, og jeg er ikke sikker på at han har sagt siste ord på dette området. Når hans store ukjente produksjon en gang er kjent, – hvem vet hva den gjemmer av salmetilfang? Bjerkrheim er blitt en langt mer spennende lyriker etter at disse nye tall nå er avslørt.

Men han er av ganske annen format når det er tale om kristen sang. Der tilhører han verdenseliten, – en ener mellom enere.

Når hans rike og omfattende sangproduksjon en gang skal faglig-hymnologisk vurderes, vil utvilsomt forbindelseslinjene til den svenske viseverden på det åndelige område bli et ærerikt kapittel. I så måte har nok Sverige en rikere tradisjon enn vi har. Men gjennom Trygve Bjerkrheims veldige tilfang av nye sanger og toner er vi på full fremmarsj. Og han står i den samme vekkelsens tradisjon som sine svenske forløpere.

Jeg nevnte at Bjerkrheim slett ikke er lett verken å plassere eller etikettere som sangskaper. Det er heller ikke lett å plassere ham kristelig sett. I navngitt ”bås” nærmest umulig. Bjerkeheim er en åndelig selvstendig type. Han har nok sine røtter og idealer, – men i det vesentligste er han helt og holdent original og selvstendig. Vågen nevnte ham som både pietist og rosenianer. Og det er nok rett. Men det må ikke glemmes at han i tilgift også er haugianer og lutheraner. Jeg vil tro at dette er selve grunnfjellet

i hans natur. Arven fra Hauge og Luther kommer ingen forbi som skal plassere ham. Dessuten er han en meget dyktig teolog. Han var sitt kulls beste, – han er bibeloversetter og ekseget med et betydelig kommentararbeid.

Poesi og lyrikk har i høy grad med følelser og anelser å gjøre, men i Bjerkrheims tilfelle hviler hans rike lyrikk og sangproduksjon også på tanke og teologi. Han damper aldri bort i føleri.

Men før vi ser nærmere på sangenes kristelige innhold og gehalt, – kan det ha interesse å se på hans lyriske naturbilder. Som ideal må vi nevne Theodor Caspari. Bjerkrheim vet seg i stor takknemlighetsgjeld til ham. Theodor Casparis forord i hans første diktsamling har da også karakter av både et ridderslag og en profeti. Og Bjerkrheim må da langt på vei ha overtruffet de største forventinger Caspari har måttet hatt til ham. I dag er det dessuten lett å se slektskapet mellom de to.

I Trygve Bjerkrheims totale forfatterskap er det nok områder hvor eleven langt har overgått sin mester. Men på naturlyrikkens område vil nok Theodor Caspari rangere som nummer en dem i mellom. Den mer udødelige delen av Trygve Bjerkrheims produksjon må vi hente fra den kristelige delen. Men du verden hvor land og folk, norsk natur i all dens glans har en trofast og begeistret tolk i Bjerkrheim! Det føyer seg så velsignet til det helhetsbilde vi har av disse to, at Bjerkrheim som den eneste og siste hedret sin lyriske læremester og sitt ideal. Det føyer seg så vakkert inn i det hjertelags-bilde tusener bærer i seg av Trygve Bjerkrheim som mannen ”med musikk i sjelen”.

Sokneprest Ivar Welle sa en gang om Hovdens salmer at i dem synger Hovden sin mors pietistiske kristendom. Og det gjør Hovden i sannhet med

kjærlighet og stor originalitet. Hva Trygve Bjerkrheims poetiske kilder angår, er det i hvert fall klart at de er hans egne. Men *skal* en sammenligne ham med noen, er nok slektskapet med Lina Sandell mest nærliggende. Begge har en enestående intuitiv sans for vekkelsens toner og for sjelens mangelerde ytringsformer: – For glede, fred, angst, trygghet, hvile, lengsel og forløsning. Begge er i dyp kontakt med Davids salmer. Ja, Bjerkrheim har like til gitt oss en hel poetisk gjendiktning av Bibelens store salmeskald.

Om dem begge gjelder til fulle hva Luther sier om Davids salmeskatt: – Der ser du alle de hellige inn i hjertet. Dette er grunnen til at Salmene er alle de helliges bok, og at enhver, under hvilke forhold han enn befinner seg, finner salmer og salmeord som passer til hans situasjon. Han finner at de passer så godt på ham at det er som om det skulle være for ham, så han selv ikke kunne finne bedre ord for å uttrykke sin stilling. Ja, da skal du også finne deg selv i Salmene, og der møte det rette: – Kjenn deg selv. – Der avspeiler den troende sjels omgang med Gud seg, og gleden over fellesskapet med Gud.

Det som slår en så sterkt når en ser på og sammenligner Lina Sandells og Trygve Bjerkrheims sanger, er den eiendommelige *gjenkjennelsens* styrke som bærer gjennom begge poesi. Folk kjenner seg så ubegripelig godt igjen i den åndelige situasjon som skildres, og de føler seg trøstet, hjulpet og forløst i de løsninger begge evner å sette ord på. Ja, hvilken livets mangfoldighet av sjelsytringer begge evner å ordlegge. Begge røper en enestående og omfattende erfaringsfylde og kjennskap til gudslivets innerside. Dertil kommer en personlig og sterk innlevelse i vekkelsens hovedtanker. For Lina Sandells vedkommende er det naturlig nok rosenianismens hovedtanker. For Bjerkrheims

vedkommende gjenfinder en både pietismens, haugianismens og lutherdommens hovedtanker. Men dogmatisk tanketunge og bastante er de aldri. Dertil er begges sinn *for* stemt etter innerlivets erfaringsopplevelser. Skal vi si at Lina Sandells sykdom og korsets prøvelser gir henne en stor motgangens bærekraft? – Hva Gud ikke hjelper oss *over*, det hjelper han oss *igjennom*. – Kan det være et kort uttrykk for hennes kraft til å bære?

Bjerkrheim derimot er en langt mer harmonisk type. Og denne sterke, indre harmoni viser seg i at hans billedskapende evner virker både større og langt mer livsbejaende. Der Sandell viser seg sterk, er Bjerkrheim trygg og sikker. Natur og fedreland, årstidene, gleden over alle naturens øyenopplevelser er overdådig fyldigere hos Bjerkrheim enn hos Lina Sandell.

Det er bare naturlig at Bjerkrheim gjenspeiler det nasjonale rikest av de to. Hele sitt liv levde han naturen og det nasjonale nærmere enn Lina Sandell. Og det gjenspeiler seg så tydelig i deres produksjon.

Hva det nasjonale angår, slår arven fra Hovden og Blix tydelig igjennom hos Bjerkrheim. I noen grad kan dette ha sammenheng med en poetisk sideåre som er blitt Bjerkrheim til del. Han er en betydelig oversetter av andres gull. Her kommer ikke minst hans store språkbegavelse til sin rett. En del av hans oversettelser viser til fulle hans sinns allsidighet.

Hva skal en f.eks. si om: ”Deg lysets fader, lover vi”? Og hvilken praktfull motsetningsfylde kommer ikke til uttrykk i: ”Dog, hvor de møtes, dine små, der lar du nådens trone stå.” – Herligere kan vel ikke: Når smått blir stort, uttrykkes, og i så få ord. Biskop Sigurd Lunde, som just ikke er noen smågutt hva sanger og salmer angår, sa så store ord om denne oversetter-bragden at han trodde at den salmen kom til å bli sunget i himmelen.

Og jeg vil ikke tale om: Vennesangen framfor noen: ”Velsigna band som bind!” – Den har sunget seg inn i de troendes hjerter, ikke minst fordi den gir de *store* følelser luft under vingene. Den har vel like til overtatt rollen som ”Kana’ans fedrelands-sang” og avløst ”Brødre og søstre, vi skilles nå ad”. – Bare at den så langt overgår den som den avløser. Resultatet er en enestående oversetterbragd, fra engelsk og islandsk til norsk.

Når det gjelder åndelig slektskap, ligger det også nær å nevne Brorson. Bjerkrheim og Brorson er åndsfrender på flere felter. Av det mektige danske trekløver: – Kingo, Grundtvig og Brorson er det nok den følsomme Brorson som Bjerkrheim mest er i slekt med. Men vi gjenfinner heller ikke lite av Ingemanns vemod hos ham.

Forfatteren og salmeskjønneren Ronald Fangen uttalte en gang at de troende engang iblant må stanse opp ved målet og *dvele* der. *Det* har Bjerkrheim grepet. Da NRK arrangerte et TV-program om hans sanger og salmer, spurte programsekretær Tinnå for spøk om det var så at alle hans sanger endte i himmelen? Til det svarte han at det i tilfelle var et særs godt sted å lande, men en annen sak er at det slett ikke er alle som lander der. Men det er selvsagt rimelig at kristne sang- og salmediktere gjennom alle tider har gitt mange og praktfulle uttrykk for himmelen og målet.

Ved en leilighet uttalte et av våre teologiske lys til professor Mowinkel at han godt kunne tenke seg å komme til himmelen, men han ville gjerne gjøre teologisk karriere først. Da svarte Mowinkel: – Men vet du da ikke at det å komme til himmelen er den største karriere du kan gjøre? Bjerkrheim har et målrettet himmelsyn, som han har himmelsinn. Han tilhører så avgjort våre store himmelsangere. Mellom meget annet er han *målets* poet.

I salmenes og den kristne sangs verden er det en poesiens mulighet for nær sagt udødelighet. Bjørnstjerne Bjørnson har i ”Sangen har lysning” gitt uttrykk for sangens evighetsside: ”Sangen har evighet, derfor den skyter fortid og fremtid i hop for ditt syn, ånder uendelig attrå og flyter bort i et lyshav av lengsler og lyn.”

Men det er selvsagt ikke enkelt å spå andre udødelighet i så måte. Profetiens gave utdeles aldri til mange, og faren for falske profetier er stor. Imidlertid kan vi konstatere allerede nå at Bjerkrheim har gitt troens folk i Norden, ja, enda lenger ut, det vi kaller: Evergreens. Ikke så ganske få heller. Og derfra er veien atskillig forkortet til udødelighet.

Det vi imidlertid kan si med en temmelig stor grad av sikkerhet, er at Trygve Bjerkrheim er vårt lands mest sungne poet i kristelig sammenheng. Til grunn for det har en ”målinger” ved f.eks. NRK. Dette har allerede vart lenge, og intet tyder på at ikke den gode begynnelse skal få sin like gode fortsettelse.

Som få har Bjerkrheim appellert til moll-tonen, lengsels-tonen og vemodet i den norske folkesjel. Han er norsk folkesjels enestående *gjenkjennelsens* poet. Det borger for et ”Langt liv i landet”, for å tale med det fjerde buds løftes-ord.

Når en vurderer Bjerkrheims samlede forfatterskap, må det ikke oversees at vi, som nevnt, også står overfor en betydelig teolog. Han er blant annet bibeloversetter. Han var formann i komitéen som etter oppfordring fra brødrene Beckmann i Kristiansand oversatte ”Det nye testamentet til moderne norsk”. Det var den såkalte Acta-utgaven, som ble trykt i flere og store opplag. Ved siden av dette er han også en av bidragsyterne i Luther og Lundes store Bibelverk. Han har skrevet kommentaren til Peters første og annet brev. Dette bidrag er både hans teologiske ”svennebrev” og ”mesterbrev”.

Men ellers er det selvsagt som sangforfatter og lyriker hans navn er virkelig kjent. Men vi bør nok ikke glemme hans produksjons lyriske bredde. Ved siden av sangene og salmene har vi også diktsamlingene. Ja, vi må nytte flertall.

”Landet og lyset” i 1945, med forord av Theodor Caspari, innleder rekken av diktsamlinger. Men så gikk det 8 år før neste samling så dagens lys: ”Stormfuglen”, som var en lyrisk livsskildring av profeten Elias. To år senere fulgte: ”Song under stjernene”, lyriske dikt. Og så fulgte hans lyriske storsuksess: ”År og dag”. Den kommer om og om igjen. Hittil i 35 000 eksemplarer. Det er en fødselsdagsbok med bibelord og dikt til hver dag i året.

I 1959 kom en skildring av landet fra vår til vår: ”Det gode år”. – ”I 1963 dristet jeg meg til å utgi en salmesamling: ”Ved kjærleikens hav”. Den inneholdt 140 salmer. Mitt neste poetiske bidrag var et verk som slutter seg saklig sett til kvadet om profeten Elia: Det var ”David, eit episk dikt om Israels ljuvlege songar”, på hele 405 sider.

Jeg var nå midt inne i mine virkelige skapende år, og jeg er både mitt forlag og en trofast leserkrets stor takk skyldig. Dikt er ”dårlig forretning” for alle forlag, og leserkretsen lar seg ofte telle. Men alt er blitt solgt – til sammen i tusener.

Sansen for poesi er slett ikke død. Men jeg har falt utenfor den såkalte ”innkjøpsordningen”, som har gjort det mulig å utgi så meget poesi som har sett dagens lys de senere ti-år. Slikt må en leve med og finne seg i. Takknemlige lesere og godord ellers har rikelig kompensert for at jeg litterært sett er ”nullet ut”. Jeg lar den endelige dom vente.

Jeg har skrevet fedrelandsdikt fra både Norge og Japan. Det er jo noe som heter at for en kristen er hvert fedreland et fremmedland og hvert frem-

medland et fedreland. For mitt vedkommende resulterte det i ”Lysande land” og ”Songar frå Solrenningslandet”. Og som punktum på mine virkelige skapende år kom: ”Enn bankar mitt hjarta”, ”Landet der nordlyset leikar” og ”Den gylne nøkkel” mellom 1969 og 1972.

Det fulgte noen års pause, men så kom mitt største lyriske verk: ”Kristus-kvadet” i 1976. Utstyrsmessig var det en nydelig utgave, som jeg er forlaget, Lunde, stor takk skyldig for. Min venn Trygve M. Davidsen prydet det hele med 150 vakre friser og vignetter.

1970-årene avsluttes med ”Himmelstigen” og ”Mot soloppgangen”. Og så er vi over i 80-årene, og ollen flør fremdeles. Hvor jeg er Gud takknemlig for denne overflod, for lesere til alle, like til de siste, og nærmest i stigende antall. Åttiårenes ”høst” ble: ”Når jeg ser din himmel”, ”Den andre mil” og antologien: ”Eg lyfter augo mine”. Og før åttiårene var til ende, hadde to bind av en triologi: ”Bak solnedgangen, – Himmelkvad” og ”Det underfulle liv” sett dagens lys. (Det tredje påtenkte bind er ”Den underfulle Gud!”)

Min engstelse for at mine kilder skulle tørke inn, var grunnløs. En særlig glede har to av mine siste bøker beredt meg: En god del av mine sanger har, hva jeg vil si, sin historie. – Jeg samlet 43 sanger med slikt bakgrunnsstoff i boken ”I Guds Kjærlighet”. Og i 1990 fikk jeg samlet mine juledikt og julesanger i ”God jul”. – Begge er utgitt i samarbeid med Lions forlag i London, og fikk en mengde vakre fargefoto.

Takksigelser har jeg fått for dem. Når en sender noe ut i folket, så er det klart at en er glad for tilbakemeldinger.

Med en egen glede tenker jeg på hele 40 årganger av juleheftet: ”Ved Juletid”. Det har utkommet med

hundretusener. Så er det en enkel fortellingsserie: ”Når lysene tennes”. – Den gjør så visst ikke krav på høy kunstnerisk standard. Men 32 årganger har jeg fått utgi, og hvert år blir det trykt i 8-10 000 eksemplarer, praktisk talt uten reklame.

Det er forunderlig når noe finner folk ”hjemme”. Da går jungeltelegrafene – den gode munn-til-munn-metode, som ingen vet hvem som setter i gang. Ja, Herren har gitt oss mangt og meget å undres over. Vi har grunn til å være glade for undringens gave. Det er kort vei fra den til takken.

Skal en sang, et dikt virkelig ”leve”, må det ha bilder, symboler. Og så må det være enkelt, uten å være platt, selvsagt. Da blir det forstått.

Meget av moderne poesi er helt uforståelig, og angår liksom ikke grasrota. Og det er jo den vi alle skriver for. Vi skriver for å bli lest, forstått og verdsatt. Jeg har alltid beflittet meg på en folkelig, tradisjonell form, og aldri har jeg underslått et avgjort kristent budskap. –

Ja, så langt forfatteren selv. Det er og blir forunderlig at en lyriker som synes mer enn noen annen i Norge, hvis sanger topper lytternes og NRKs ”ti på topp”, ikke er god nok. Nynorskfolket har heller ikke ødslet med superlativene. Tilbake står den takk og ære som virkelig betyr noe – det sangglade norske kirke- og kristenfolk, som i årevis har hatt ham på gullpallen. På norsktoppen er ”låtskriverne” glade for noen uker. Her er det tale om *år*.

Det er noe som heter: undring og gangsyn. – For ikke å tale om: – De som vakt skulle være. –

Trygve Bjerkrheim hører til de heldige hvis fremtids vei er lys og lang. – Det kan en trygt spå. Men *hvor* lang? For å spå om det må en være profet. – I den rollen tør jeg ikke gå inn, skjønt jeg er fristet.

KONGENS HÅ

Det er et uttrykk på landet som kalles hå. På godt norsk er det: annengangs-slåtten, – altså ”någå attåt” for å tale i dagens språk. Jeg har også opplevd noe av etterakstens lykke. Guds rike gjemmer mange tilleggs-velsignelser. Jeg har undret meg over hvor mange som lå i poesiens fotefar.

Så tidlig som i 1935 bad Ludvig Hope Ole Ledang og meg om å skrive en kantate til innvielsen av Misjonssalen i Tullinsgate i Oslo. Slik begynte en velsignelsens attåt-berikelse i poesiens tjeneste. Ole Ledang og jeg var glade for oppdraget. Dessuten var Hopes ord å oppfatte som en ordre. Ja, slik ble kantaten: ”Guds ord gikk langt om lande” til.

Ved Misjonssambandets 50-årsjubileum i Oslo, 1941, ble det oppført en større kantate: ”Gud bygger eit rike”. Den gikk av stabelen i Calmeyergatens misjonshus, som rommet et par tusen mennesker. Oppførelsen kom til å bety et gjennombrudd for organist Elling Enger. Alt var duket for det helt store. En stor forsamling var møtt fram. Hele tre kor stilte på linje: Forbundskoret, Seiersten misjonskor fra Fredrikstad samt mannskoret fra misjonsskolen på Fjellhaug. Til overmål spilte Filharmoniske orkestre. Da sluttkoret: ”Det store møte” tonet ut, ble komponisten og dirigenten, Elling Enger, kalt frem. Det var i høy grad fortjent. Bjerkrheim, beskjeden som han er, hadde ikke ventet at en slik ære skulle bli ham til del. Men selvsagt ble også han kalt frem. I ny ”blådress” ble det både takk og blomster. Da utspant det seg et lite, rørende intermesso. Bjerkrheims gamle mor satt nede ved døren. (Fru Thea var med i sangkoret.) Da så sønnen kom med blomstene i hånden, sa hans mor: ”Nå må du minnast, Trygve, å gjeva Gud æra!”

To misjonskantater til fikk han skrive teksten til, og Mons Leidvin Takle var komponist for begge.

De ble oppført ved generalforsamlingene i Oslo og Stavanger.

– ”Det er noe eget med all denne vellyd en kantate kan fylle både en full sal og sinnet med. Aldri kommer det beste i poesien slik til uttrykk som i dette samspill mellom kor, solister og musikk. Det kan på sitt beste arte seg som ”de mange vannes brusen”.

Men fremdeles var ikke etteraksten slutt. For om lag 15 år siden skrev Mons Leidvin Takle til meg fra USA: – Her kommer det nye julekantater hvert år. I Norge har vi ingen. Han bad meg gå i gang. Mer skulle det ikke til for å sette meg i sving. Først ble det: ”Den store stjerna”. Året etter fulgte: ”Den store kongen”, og senere: ”Jul på jord”. Alle tre med musikk av Takle.

Men det var ikke slutt med disse heller. Det ble også en fjerde kantate: ”Julestjerna over Betlehem”. Denne gang satte Kjetil Bjerkestrand musikken til, og endelig ble det en påskekantate: ”Ein evig påskedag”. Denne gangen stilte Takle opp igjen, villig som alltid. Det gjør meg så godt å tenke på at disse julekantatene blir sunget år etter år. Den mektigste er nok: ”Den store stjerna”.

”Den store kongen” blir oppført i en mengde skoler landet over hvert år. På et festsamvær siste året i Fiskarstrand ved Ålesund, fikk jeg hilse på en ”ung dame”, Gro Lavik Lote. I en alder av 3 – tre – år spiller hun ”Den store kongen” hver dag. Da syntes jeg det måtte være tillatt å være ekstra glad. Det store elevkoret i Skogn oppfører den hvert år.

Mer kuriøst er det å tenke på at de norske grunnskolenes på misjonsfeltene også oppfører den. Til alt overmål er julekantatene og påskekantatene oversatt til gassisk, og blir sunget på Madagaskar. De er også oppført i radio der. Det var misjonær Ingrid Aasen som oversatte dem til gassisk prosa. Til poesi ble de

oversatt av Rabehindrana. Jeg er takknemlig mot Ingrid for hennes arbeid med å overføre kantatene pluss ”Det er makt i de foldede hender” og ”Han tek ikkje glansen av livet” til ”Solskinnsøya”. Hvor gjerne jeg skulle hørt dem på gassisk.

Ja, denne etterakst er i sannhet å betegne som ”kongens hå”, – slik profeten Amos omtaler, – Den store kongens nådefulle hå.

I denne del av mitt livsverk er det mange å takke. Jeg vil i mitt hjerte ikke glemme noen. Men den store pådriveren når det gjaldt å arbeide fram disse kantatene, var organist Audun Vagle, dirigent for Ganddal pikekor. En kantate er i høy grad et teamwork, hvor så mange må arbeide sammen for å få det til, og enda mer for å få det til å *klaffe*. Mektig og betagende var det både å se og høre et kor på 500 barn i Sandnes urframføre: ”Den store kongen”.

Å, hvor jeg er alle de mange som har satt ”vinger” på mine sanger stor takk skyldig. Jeg har vært både benådet og begunstiget i så måte. For hva har vi som vi ikke har fått?

Hvilket enestående lyrisk forfatterskap vi står overfor når vi ser Bjerkrheims produksjon samlet. Så omfattende, ja, veldig er det umiddelbart klart at det svinger mellom: – Godt, gangbart og *genialt*. – Og hva skjuler mon tro den største mengden som til dels bare han har sett? Det blir en forjettende poesiers skattejakt både for hymnologer og komponister.

Hva ”brukslyrikk” angår, er Bjerkrheim enestående i vårt land. Hans sanger og salmer synges daglig, antagelig av tusener. Hans ord og toner følger mennesker til deres siste hvilested, – de gleder mange i dype daler, og fryder unge og eldre på deres gleders tinder. Det er ikke lett å finne et lyrisk forfatterskap som har betydd og betyr så meget for så mange i deres livs store stunder.

Han kan i høy grad synge med sin gladlyndte svenske kollega, Nils Frykmann: – Min fremtidsdag er lys og lang, den rekker bak om tidens tvang – Og om denne fremtidsdag har han selv sunget et helt liv, og hvilket langt liv! Talløse er de ”venner” han har lært å nynne med. For hos Trygve Bjerkrheim er liv og diktning *ett*.

PROSABØKENE

– De fleste bøkene jeg har gitt ut, er lyrikk, – i alt 25. Men det er i årenes løp blitt en del prosabøker også. Gjennom årtiene samler det seg lett opp en etterakst. Først kom ”Lys og Livet”, en samling radioandakter, som min venn Steinar Hunnstad redigerte.

”Salig-Anna” skildrer en del særmerkte personligheter hvis liv i skyggen fortjener å bli tatt vare på. I ”Salig-Anna” tok jeg blant andre med den dramatiske livslagnaden til husmannen Johan Jørgensen. – Jeg kan også nevne ”Slik ble sangen til”.

Levet liv har alltid fascinert meg, og derfor er det også noen biografier: – ”Tusenfryd ved veiens kant” forteller om telegrafisten Helga Ingebrigtsen, som skrev ”Tusenfrydsangen”: ”Gå omkring i Jesu navn”. – ”Halve hjertet i Norge” er skildringen av Norgesvennen, samurai-ætlingen Kenzo Aibara.

En bok som fikk stort nedslagsfelt, er: – ”Det er makt i de foldede hender”. – Det er 75 sanger med bakgrunnen for hver av dem. De er en del av mine sangers tilleggs-velsignelse, noe som ble gitt meg i tillegg til sangene.

Den prosabok jeg er mest glad for, er ”Fortolkning til 1. og 2. Peters brev” i Lutherstiftelsen og Lundes Bibelverk. Den ble vel mottatt, og så snart et nytt 2. opplag. Jeg er glad fordi jeg fikk dette oppdraget.

På sangens vinger

Ved siden av Salmeboken kan ingen sangbok i Norge måle seg med de kristne organisasjoners: Sangboken. – I vårt land, hvor det er så vanskelig kristelig å enes om noe felles, er Sangboken vårt hederligste unntak. Bak den står vårt lands største og betydeligste kristne organisasjoner innen indre og ytre misjon. Jeg har ikke tall på opplagenes antall og utkomne eksemplarer. Totaltallet må gå opp i mange hundre tusen.

Ingen sangbok har betydd så meget for kristen sang i Norge som den. Selv ikke Salmeboken kommer opp mot den som *bruksbok*.

Men med det veldige tilfang av nye sanger, nye melodier, nye trender innen kristen sang og musikk, er det bare rimelig at det må revisjoner og fornyelser til.

Jeg var med i den forrige revisjonskomiteen og var nå blitt pensjonist, så det var en overraskelse for meg etter krigen å bli innvalgt i den nye revisjonsnemnda. Aldri har jeg sittet så lenge i noen komité som i Sangboknemnda.

Festlig og berikende var dette arbeid. Det var den rene fest fra bordverset til aftensangens klang. Og hvor var det underlig i den forrige komité! Prost Gunnar Dehli var formann. Han elsket Brorson over alt. Og denne hans Brorson-kjærlighet dikterte hans målestokk på kristen sang. Moderne klanger ble prøvet på Brorsons dype toner, og falt da selv-sagt stundom igjennom. Men Dehli hadde sans for Skriftens ord om ”sanger, salmer og åndelige viser”, ja, lovsanger med.

Hans tyngde var god å ha når ”lettvektene” skulle prøves. Men han var så visst ingen spekkhogger, som alltid vendte tommelen ned for nye ting, om de ikke hadde hele fyllden av Brorsons duft og

smak. I komiteen var han kvalitetens og tyngdens talsmann.

Men komiteens virkelige hymnologiske kraft var Lars Aanestad. Få – om noen – her i landet satt inne med så store hymnologiske kunnskaper og forutsetninger. Han var komiteens inappellable Kong Salomo, og hans ekspertise ble hørt, som hans råd ble fulgt. På Fjellhaug har de et enestående bibliotek av hymnologisk litteratur, sangbøker og salmebøker etter ham. Aanestad var komiteens sekretær og bar som sådan hovedbøren gjennom mange år. Men så var det heldigvis hans liv. Det norske kristenfolk er ham stor takk skyldig.

Bibelskolestyrer Sofus Anker Goli var komiteens uforlignelige muntrasjonsråd. Selv alvorsmannen Gunnar Dehli syntes det var moro å høre Anker Goli fortelle sine historier. Det fulgte sol, smil og sommer med ham. I Sangboken er han symptomatisk nok representert med: ”Frelseren kommer, herlige sommer venter den trette, lengtende brud.” De store dyp presenterte han ikke, men en forunderlig lengselstone som også levde i ham under de glade lag. Og han hadde en betydelig sans for verdiene i sangskatten fra den engelsk-amerikanske tradisjonen. Den kjente han godt fra sin prestatjeneste i USA.

Indremisjonens allsidige musikksekretær, Øivind Tønnesen, og programsekretær Sigurd Lunde i NRK forstod å tilføre Sangboken et betydelig ungdommeligere og festligere preg enn før. De hadde både syn og sans for meget av det nye som nå presset på, og som langt på vei hadde sunget seg inn uten å være kommet inn. Og i en slik komité er det ikke minst viktig å ha noen som er i pakt med både samtid og fremtid. – Øivind Tønnesen og jeg arbeidet meget i lag. Vi hadde til oppgave å legge fram forslag til revisjoner for komiteen. Hans rike sang-

og musikkliv ble avbrutt, bare 50 år gammel. Jeg minnes ham med takk og glede.

Redaktør Jens M. Rognsvåg fra Vestlandske, Trygve Nortvedt fra NMS og jeg representerte vel ”Midt-på-treet” alminnelighet, samt et godt øye til og hjerte for nynorsk. Men språk-debatt var det aldri. Heller ingen kvoteproblemer. Enigheten var stor og alminnelig om at nynorsk lå særs godt til rette for kristen poesi, så vokal- og diftongrik den er.

Med stor takk tenker jeg tilbake på dem alle, på all den tid og alt det arbeid de la ned i å skaffe det norske kristenfolk den beste sangbok de visste. Alt arbeid ble utført i lønnsklasse null, men med deilig bevertning.

Når jeg nå ser opplagstallene, tror jeg vi må si at vi var heldige. Ubevisst foresvevet oss hva vi synger i en av våre evangeliske sanger: ”Syng evangeliet om Jesus, for sjeler kan vinnes ved sang!”

Dette komitéarbeid var berikende i mitt liv. Jeg lærte utrolig meget, fikk større oversyn enn jeg hadde hatt, og rikere sans for å få med alt Guds råd også i sangen. Med den utvikling der for tiden er på den kristen sang og musikk område, tror jeg nesten det burde sitte en bred og representativ komité sammen nokså permanent. Alt går så fort nå, – dessuten er det kommet en betydelig ekspertise til, som burde tas i bruk og gis oppgaver. Det er viktig med de gamle toner, de som har overlevd århundrer. Men det er også viktig å være på linje med hver kristengenerasjons nye toner og trender.

Jeg synes i grunnen ingen har sagt så meget av vekt om sangen som Bjørnstjerne Bjørnson. I et av versene favner han fortid, samtid og ettertid slik:

Fortidens lengsler i fortidens sanger
kaster vemodig en aftenrød glans.

Samtidens lengsler i toner vi fanger
innfor en ettertids sjelfulle sans.
Slektenes ungdom i sangen har møte,
tumler sin stund i de tonende ord.

Å, kunne vi bare etterleve det!

Årene gikk, og Sangboken skulle atter revideres og forynges. Bokens eiere satte ned en ny komité. – Da jeg hadde passert aldersgrensen, regnet jeg som nevnt ikke med å bli tatt med der. Men så skjedde, – medlemmer var Kjell Bjørsvik og Ole Abel Sveen fra Vestlandske, Trygve Sandvik og Magnar Haugeli Halvorsen fra Misjonsselskapet, Randulf Saunes og T.B. fra Misjonssambandet. – Per Tjøstheim møtte som fast varamann. En lang tid var Haakon Andersen medlem og formann. Da han ble biskop, overtok Bjørsvik dette vervet, og ledet på en god måte. På avslutningsmøtet opplyste han at det var en i komiteen som hadde deltatt i samtlige møter i alle år. Og det var pensjonisten. Jeg ser det som et privilegium at jeg fikk være med i dette viktige arbeidet.

Eventyret Norea

At jeg kom med i et arbeid som hadde med poesiens vinger å gjøre, er ikke så rart, men at jeg også skulle bli med i et arbeid som i høy grad hadde med eteren og eterens vinger å gjøre, er mer enn forunderlig. For på slike tekniske felt stiller jeg omtrent så blank som det går an.

Men enkelte ganger kommer en bokstavelig talt på hodet inn i et eller annet, ledet av venner og krefter en ikke er herre over. Mer og mer ser jeg Guds ledelse i slikt, kanskje særlig i ettertid. Men da kan en, ofte også helt utenforstående, se Guds gode fotefar i livet. Det er spennende når det står på, – i

valgets forskjellige faser. Men det er et takksigelsens tema i ettertid, – noe av Guds ufortjente nåde.

Av det ufortjente Gud ledet meg inn i, står i en egen glans mitt lille bidrag i eterens verdener. Jeg tenker på den kristne radiomisjon.

På dette felt er det mange og gode grunner til å rose og ære Levi Pethrus og Ibra radio. De er de store igangsetterne, og de virkelig fremadrettede i Norden. Spøkefulle røster i Sverige sa om de første forsøk at en måtte ha pinseører for å høre hva som ble sagt og sunget. Nå har jeg ikke helt klart for meg hvordan ”pinseører” ser ut, men jeg antar at *troens ører* dekker bedre. I Ibra trodde de på saken, og seiret.

Intet er som den spede begynnelse. Om og om igjen får Guds ords løfter gyldighet. For eksempel ordene om ikke å forakte den ringe begynnelses dag. Heller ikke skulle vi glemme sennepsfrøet og dets vidunderlige muligheter.

En høstdag i året 1956 tok det til, med et brev fra en ung lærer, Gabriel Berge fra Rogaland. Min ringe innsats var bare å sprette opp brevet. Og stort mindre kan det nå heller ikke være. Men da kom jeg til å være med på å sette noe i gang, som jeg verken så begynnelse, fortsettelse eller slutt på.

Den unge læreren hadde – i London – kommet i kontakt med grunnleggeren av Trans World Radio, Ralph Freed, som hadde åpnet en liten radiostasjon i Tanger i Marokko. Berge skrev og lurte på om vi kunne få stasjonen til å sende programmer også til Norge. Og gründeren Freed mente ja. Gründeren er gjerne ikke ”skuggeredde”. Så skrev Berge også til NRK, hvor senere biskop Sigurd Lunde var programsekretær for de religiøse programmene. Heller ikke der var det tommelen ned, men det var dette med tid. Sigurd Lunde henviste til meg.

Når sant skal sies, så meldte tanken på Ibra radio

seg hos meg. De hadde nylig startet, og *kunne* det være plass for to slike tiltak i vårt lille land? Min lykke var at jeg gikk med brevet til Vågen. Han var ingen saktegjenger og forsiktig-Per som jeg er. Hvor ofte hadde jeg ikke sett ham ”tenne på alle pluggene”. Og dette brevet var en slags pang-start.

Min reisende venn hadde nettopp vært i USA, og han brukte både øyne og ører godt når han reiste. ”Nesen” var også i høy grad på plass, for Vågen hadde også intuitive gaver. For ham var så visst ikke kristen radiomisjon noe ukjent. Han var blitt tent for denne nye form for evangelisering.

Hopes herlige svigersønn, Gabriel Eikli, ble også involvert. Og hvordan det var eller ikke var, så ble vi enige om å gå i gang. Jeg kan ikke tenke meg noe så deilig fritt for byråkrati som denne ”beslutningsprosess”.

Av Eikli fikk jeg i oppdrag å finne et navn på ”barnet”. Og jeg fant det samme dagen vi hadde startet. Jeg ventet på Sinsentrikken i en av sentrumsgatene i Oslo. Og navnespørsmålet var i mine tanker. Det måtte være noe med ”nordisk” først. Vi måtte ut av trange, nasjonale grenser. Altså: – NO. Men dette var et radiotiltak. Saken var klar: En R. Vågen hadde gitt stikkordene evangelisering og misjon. Altså: E. Og endelig skulle det være en samskipnad. Vel mente jeg at nynorsk er brukbart og har ord for alt, men et verdensspråk er det nå ikke. Samskipnad på engelsk heter som kjent association. Det ble Norea: – Nordic Radio Evangelistic Association.

Både Vågen og Eikli hadde noe av evnen til å sale og ri så å si samtidig når noe brant *i* dem, og de brant *for* noe. Dr. Paul Freed, sønnen til Ralph, ble bedt om å komme. Og så en aften var vi sammen hos Vågen. Vi gikk forsiktig ut og tenkte oss bare et kvarters program én kveld i uken. Men Freed mente vi burde ha sending hver kveld. Og slik ble det.

Når det gjaldt å satse, var Vågen mannen, hvis han bare tente, og nå var han skikkelig ”tent”. Men barnet skulle jo ha et navn, og der satt jeg som spurv i tranedans og antydte at jeg hadde tenkt litt på det. ”Hva da?” – ”Norea.” – ”Good!” kom det spontant. Og det var det.

Jeg har følt det godt en hel årrekke etterpå over å ha gitt et barn navn. Men det beste har vært å se det vokse, trives og skikke seg vel. Det er i det hele det mest visjonære jeg har vært med på i mitt liv.

Men når sant skal sies, har fremdriften av Norea vært vel så meget preget av hverdagsgrått som glans. Men det har da takk og lov *også* vært glans. Jeg vil bare nevne Gimlekollen, et rent materialisert eventyr på mediafronten. Men i starten var det langt fram dit. Enn ikke i våre vildeste drømmer kunne vi tenke oss et slikt Soria Moria.

I startfasen var både Vågen og jeg i høy grad på bakken. Ja, når sant skal sies, så lå vi av og til våkne om nettene og ”verket”. – Tenk, en 10 kilowatt sender som skulle nå alt til det høge nord! Jeg sa til Tormod: ”Eg har ikkje fortalt det til Thea.” Og det var mange dagar etter. – ”Og eg har ikkje fortalt det til Arna,” sa Vågen.

Da jeg kunngjorde Norea-planen i Utsyn, nevnte jeg den mektige skildringen i Johannes Åpenbaring: En engel som fløy under det høyeste av himmelen og hadde et evig Evangelium. – Jeg så radiomisjonen som en oppfylling av dette ordet. Det store ved radiobølgene er at de trosser og krysser alle grenser og ”tepper”, og når inn i millioner heimer, t.d. i verdens mest folkerike land og de muhammedanske. Således er de med å ”fremskynde Jesu gjenkomst”. I slutten av dette århundre regner de fire største evangeliske radioselskapene med at det meste av jordens befolkning er ”radio-evangelisert”.

Vågen var en overtalelsens mann, og gav seg ikke

før jeg gikk med på å bli formann i programkomiteen. Jeg gjorde hva jeg kunne for å slippe, men han var som Hope: – Ingen aksepterte et nei når det var noe de virkelig ville. Men Vågen kommanderte ikke. Han *lirket* sin vilje igjennom. En stod simpelthen ikke for ham når han satte charme knottene på. – Marton Leine ble sekretær.

Jeg mines at jeg skulle lede et program møte like etter en bilulykke. Jeg kjente meg langt fra bra, og Vågen sa: ”Du er så bleik, Trygve.” Så overtok han. Etterpå ble jeg bilt heim.

Jeg satt som formann i 9 år, til jeg reiste til Japan. Når det gikk, og når det gikk så forunderlig godt, hang det blant annet sammen med at denne nyskaping på mediafronten lokket fram en rekke pionerer som førte saken fram til seier, – som ansporet våre venner til å bære saken fram ved store offer og en aldri sviktende troskap. Navn som Marton Leine, Steinar Hunnestad, Arne Ljønes, Åge Nevland og Asbjørn Kvalbein rent lyser for mine øyne.

I dag lyser Lynor med hele vår plate- og kassettproduksjon og Mediaskolen – Gimlekollen – som et seierens Soria Moria over et troens sennepskorn som fikk spire og de voksterkår som skulle til.

Hva er så Gimlekollen i vårt felles arbeid? Jeg tror jeg må kalle den materialisert poesi – intet mindre. Og sjelden føler jeg meg mer i regnbuens glans enn når jeg er der. Og det beste er at i denne glans er både Vågen og Eikli meg så forunderlig nær.

Ja, Norea er som et stort og vakkert eventyr. Men i flere år var det ikke lett. Kilowatt-effekten var liten. Stundom kom programmene dårlig – eller ikke – igjennom. Og ofte var forstyrrelsene sterke. – Når vi la programmene for neste måned, og ikke visste om de ville komme igjennom, var det ikke lystelig. Og stundom kom tanken: Kanskje det hadde vært

bedre om vi ikke hadde begynt. Men takk og pris for at vi holdt ut.

Stundom ble vi oppmuntret: Radiobølgene fra ”det dype syd” kom godt igjennom. Og *nå* er det en sjeldenhet at de ikke kommer klart.

Nå ser jeg at Norea Radio er et stort og velsignet ”eventyr”. Nå sendes evangeliet med radiobølgene ut på over 20 språk, og kan høres av mange millioner, blant annet til landene i Øst-Europa, Iran og det veldige Kina.

Så er jeg glad fordi jeg fikk åpne brevet fra Gabriel Berge, fordi jeg fikk lage Norea-navnet – og at det har vist seg slitesterkt. Glad er jeg fordi jeg fikk skrive ”radio-sangen”: ”Gjer Kristus kjend for verdens millionar!” Og glad er jeg for det mektige vell av åndelig velsigning som Norea har bragt i mange verdens land – til frelse og evig liv – i mer enn en mannsalder.

Hvordan føles det?

Ikke sjelden blir jeg spurt: ”Hvordan føles det å ha gitt oss så mange sanger som vi er blitt glad i?” – Jeg må da svare at glede og takk er en naturlig reaksjon. Og så må jeg legge til at jeg ikke til fulle forstår rekkevidden, men jeg minnes et gammelt utsagn: ”Den som har skrevet en salme, en sang som lever, og vedblir å leve, han har gjort et livsverk.”

Og så tilføyer jeg gjerne – er det noe som har livets rett, så får jeg tro at jeg har fått det for å gi til andre. Jeg bare formidler det.

Men å møte så mange som med håndtrykk og smil takker – og legger til at en sang har betydd meget for dem – det kan ikke annet enn gripe og glede et meget aldrende hjerte.

En opplevelse jeg hadde for om lag 60 år siden, har formet det syn jeg her har gitt uttrykk for: En

kald vinterdag på Løken kirkegård på Romerike. Djup snø. – I kisten som skulle senkes, lå de jordiske levninger av en russisk kvinne – sinnsyk. Det ble sagt at hun ble syk av kjærlighetssorg.

Presten Janke leste ved båren ordet av Paulus: ”Hva har vel du som du ikke har fått? Men har du fått det, hvorfor roser du deg da som om du ikke hadde fått det?” – Det ordet har jeg aldri glemt. Og det har formet mitt syn på det jeg har fått skrevet.

Jeg tør selvsagt ikke si at jeg har fått *alt* fra oven, – langt ifra. Men ”åren”, evnen, har jeg fått. Og enkle sanger som ble til så lett og snart, og siden er blitt mest brukt – tanken på dem har gjort at jeg har dristet meg til å tro at det er noe jeg ”fikk”.

EN LEVEREGEL?

– Du som er blitt så gammel, har vel fulgt en leveregel?

– Et vanlig sunt levesett har jeg nok hatt, men ingen formulert regel. Men på min 80-årsdag siterte jeg en slik, etter vår misjonslege Olaf Olsen i Mandal. Jeg forsøkte å gjengi den på ”sørlandsk”:

”Dersom du spiser godt og sover godt, og ikke røger og ikke drikker, – da dør du nesten aldri!”

Vel, vann får vi nok drikke, og melk og vørterøl og andre bra saker. Og at det er bra å drikke mye vann, går frem av følgende: En norsk-amerikansk pastor, Scavenius, var heime i Norge for flere år siden. I et intervju uttalte han følgende: ”Jeg drikker 10 – ti – liter vann hver dag.” Han var da hundre år. For ca fire år siden døde han, 110 år gammel.

HØGTIDSSTUND I MIN BARNDOMS BYGD

Da jeg kom hjem fra Afrika, fikk jeg en ny og uventet kjær opplevelse. Fra kulturstyret i min barndomsbygd Bjerkeim fikk jeg innbydelse til kulturdagen, og ble der tildelt årets kulturpris. Bygdefolket fylte

det store samfunnshuset, og det var noe betagende da den store forsamlingen sammen med et barne- og ungdomskor på 160 sangere, samt orkester, sang: ”Han tek ikkje glansen av livet”.

En løftende reisning var det også å oppleve koret fremføre min kantate: ”Den store kongen”. – Og som om alt dette ikke var nok, så fulgte også ordførerens tale med overrekkelse av et diplom, en skulptur og et pengebeløp. Kulturprisen ble tildelt for ”skapende litterær innsats, og den betydning dette har hatt og har for det kristne sang- og musikklivet i Bjerkeim og ellers i vårt land”.

”Hva har vi som vi ikke har fått?” – Det står fast. Men jeg nekter så visst ikke for at jeg var dypt rørt over at barndomsbygda ville hedre meg på denne måten, og det hele 76 år etter at jeg ”utvandret”. Men intet er som å eie ”røtter”. –

Det indre liv

Fra barndom til bortimot de 90 er et menneskeliv et havdjup av tanker, følelser, opplevelser, som krever flere bøker om alt en minnes, skal bli forsøkt tegnet ned. Så blir det bare noen hovedtrekk, noen glimt.

Født i en kristen heim var det uunngåelig å høre en hånd banke på ”hjertedøren”. – ”Ja, jeg skal åpne når jeg blir 14,” ble det sagt. – Løftet ble ikke oppfylt, nærmest glemt. To år etter hendte det.

At det skal koste og knake slik å si ja til det største, til *den* største og beste! – Forunderlig. Og kanskje ikke så forunderlig likevel. Bl.a.: Hva vil kamera-tene mine si når de hører at T.B. er blitt kristen?

Og så er det en av mine videste og dypeste glede-kilder at jeg i mine unge år ”ble med til Livet”. Og det fin-fine er at det aldri har vært så ubeskrivelig rikt å kjært som nå i min oldings-alder.

Jeg var ikke i tvil om at jeg ville bli mottatt av

Ham som hadde banket så trofast og lenge. Og så hadde jeg hørt – flere ganger – at ”du skal få komme som du er”. – Det gjorde jeg. Og bad i det store valgets stund at jeg måtte bli en helljertet kristen. Jeg fikk også kjenne at ”noe nytt var kommet til”.

”Den ringe begynnelses dag”. – Ja, siden – og det varte lenge – tenkte jeg at den var *for enkel*. Og det førte meg inn i anfektelse, åndelig strid. – Nå takker jeg for den ringe begynnelse, at jeg fikk komme så barnlig og tillitsfullt til Den gode hyrde, og enfoldig fikk ”rette to tomme hender” til Frelseren. Og ”han har et rikdoms-vell”.

Og jeg er glad for striden. ”Det gjekk igjennom brot og brand. Og stundom såg eg ikkje land. Men som eit fyr på stormfull kyst har Jesus stått og lyst.”

Og lyset jeg fikk, var Evangeliet, gledesbudet om en fullført frelse, en ufortjent gave – nådegave – fortjent av den Herre Kristus, i hans lidelse, død og oppstandelse.

Det blir stundom sagt at vi skal ikke forkynne troen, men Kristus, – så kommer troen. – Men så avgjørende og viktig troen er, må det ut fra Skriften kastes lys over den.

Selv trodde jeg i min kamptid at troen var noe innviklet og vanskelig, som jeg ikke fikk til, maktet ikke å tro rett.” Men min lærer, Ole Hallesby, sa i en time: ”De gamle haugianerne sa: At tro er at komme til Kristus med sine synder.” Det er klargjørende, og rett.

Uten denne strid, og dette klare lys, hadde jeg neppe maktet å skrive forsonings-sangene, som jeg skjønner mange er blitt glad i.

I to store dagbøker er striden skildret, og fryden, jubelen over ”frelsen full og fri”. – En slik fin oppleving av ”kvila” – hvilen i Gud – har jeg skildret i dagboken den 2. mai 1926. Og den 14. desember i året etter ”flyter begeret over” – en av mine rikeste åndsopplevelser.

Teoretisk tvil – om kristendommens sannhet – opplevde jeg, merkelig nok, i en periode i studietiden. Kanskje ikke så merkelig likevel, med tanke på alle motsigelsene fra gudsfornektene i litteraturen og filosofien.

Men Guds herlighet i Jesu Kristi åsyn har lyst sterkere og sterkere fram, i ungdommens, mann-dommens og alderdommens dager. Og det unike i kristendommen er at den er – ikke bare lære – men et personlig livssamfunn, livsforbindelse med Herren Jesus Kristus. Det står så sterkt i Romerbrevet 6 (grunnteksten) at vi er ”sammenvokst” med Kristus, som et lem på legemet. Da har vi full del i det som han er og har gjort for oss, også i hans livsfylde. Nattverden er et nådemiddel som styrker dette livssamfunn. Derfor er den blitt kjærere med årene.

Men også som kristen bærer jeg på ”det gamle mennesket”, ved siden av det nye. Derfor blir ”den gode strid” en livsvarig kamp. I denne striden blir *nåden* usigelig kjær. Og den skal ende med evigvarende seier.

Men fremtiden? – Ja, det er jo etter en tid: Døden. Og så, for en kristen pilegrim: Det evige liv i livsens Paradis hos Gud.

Allerede for 50-60 år siden skrev jeg et lite kvad: ”Døden er ei alvorssak, tek så nådelaust eit tak.” – Derfor har jeg lenge ønsket å oppleve Jesu gjenkomst. Det samme ønsket hadde apostelen Paulus. – I flere dikt har jeg prøvd å skildre døden, at den er den siste fiende, men at Jesus har brutt dens giftbrodd og gjort den til en vinning.

Så kunne han si de mektige ord: ”Jeg er oppstandelsen og livet. Den som tror på meg, skal leve om han enn dør. Og den som lever og tror på meg, skal aldri i evighet dø.”

Så har han rett, biskop Nils Jakob Laache, som sang at han ”gyser ved at skulle gå over det mørke

beltet”, men som da han lå på det siste, sa: ”Hils mine venner og si: ”Der er ikke noe mørkt belte!”

Kan det da bli annet enn en enkel

Takk i solefallet

Fader vår,
takk for alle timar,
takk for alle år!
Takk for sol som glimar!
Takk for livsens vår!
Takk for alle hjerteslag!
Takk for kvart eit andedrag!

Fader vår,
takk for livsens under,
for dei lækte sår!
Takk for sæle stunder
medan åri går.
Takk fordi du gav din Son!
Takk for evig framtidsvon!

TRE STORE ORD TIL SIST

I en livsdag på bortimot 90 år er dagene, timene blitt ufattelig mange. Og opplevelsene, minnene utallige. Og selv om en bok rommer mange, blir det bare brokker, få detaljer blir med. Og minst blir skygger og svikt tatt frem.

Når årene blir mange, er det et og annet ord som ofte melder seg. Et av dem er *under*, og underfullt. Underfullt er selve livet, i et menneskebarn, i hjerteslaget og åndedraget, i et blad, i en blomst. Og underfullt oppbygd er et atom. Og disse usynlige småtingene har bygd opp det ufattelig djupe verdensrom, med millioner – det sies en milliard – galakser, usigelig lysår – langt fra vår egen klode.

Mest underfull er livets *Gud*, den evige, allmek-

tige, som strødde billioner av soler rundt i rommet, og tente livets lue på denne forunderlige jord. – ”Det største under er du selv, o Gud!”

Det som er mest kjært, og aller best, for et menneskebarn, er at herlighetens Gud er ”all nådes Gud”, at han er god, og – underfullt for en fallen slekt – er kjærlighet. Så blir det andre ordet *nåde*, ufortjent, tilgivende kjærlighet for Kristi skyld. Og av dette nådens og kjærlighetens vell flyter *håpet* – evighetshåpet, gjensynshåpet, og gledens og fredens mektige flod.

Så blir det tredje ordet det lille, store *takk*, – for livets under og livets Gud, og det salige fremtidshåp. Og jeg trenger en evighet som aldri ender, til å tolke min takk, fordi jeg fikk leve dette ene liv på jorden i Guds regnbues glans, i glansen av hans tilgivende godhet, som gjorde mitt ellers fattige liv til en vandring fra lys til lys.

Så rikt og stort å være et menneske, et gudskapt, kristen menneske! For:

Han tek ikkje glansen av livet.
Han gyller din morgon og kveld,
og opnar ei dør til dei salar
der æveleg høgtid du held.

Så vil jeg gjerne, Arne Prøis, at denne lange samtalen vår skal munne ut i det gamle:

SOLI DEO GLORIA!

Trygve Bjerkrheim – En pennetegning

Trygve Bjerkrheim er fra en side sett Misjonssambandet personlig. På 13 år nær dekket han Misjonssambandets samlede historie. Han er vel nå den eneste som har opplevd stifterne og høvdingene

både i samliv og samarbeid. Nesten hele sitt liv har han levd de innerste sirkler nær.

Nærmest er han kan hende å likne med Oskar Handeland, – men bare rent eksteriørt betraktet. Handeland var først og fremst Misjonssambandets historiegref, – livsbevegelsens glansfulle og uttrykksrike gjenoppliver, – dets Snorre. Men så er Trygve Bjerkrheim dets Øivind Skaldaspiller, med skaldaspillerens menneskelig sett større fylde og dybde.

Rent ubevisst har han selv gitt uttrykk for at han vedkjenner seg skaldens synspunkt. Hans yndlingsuttrykk for sin poesi er nemlig verken sang eller vise, – men kvad. – På en vis er hele hans liv blitt en ”dråpa”. – Kristuskvadet og Kvadet om Israels store skaldekonge burde være bevis gode nok.

Jeg vet ingen annen livs og vekkelsesbevegelse som samtidig fikk både sin Snorre og sin skaldaspiller. Det er Misjonssambandet alene om. Men til skald å være må en ikke glemme at Trygve Bjerkrheim også har fellestrekk med tempelsangeren *Korah* og kongeskalden David. Kombinasjonen er sjelden.

Når det gjelder Bjerkrheims sanglige, poetiske innsats, har hans relativ sene gjennomslag undret meg. Men forunderligere er det at han i årene etter sine 70 opplevde et comeback som nesten overgår selv gjennombruddet. I de senere år er han blitt det rene folkeie.

Men når jeg tenker på de mange tusen sanger som ligger ulest og uoppdaget, vil jeg ikke bli det ringeste forbauset om han i årene mot år 2000 vil oppleve en tredje, – en Indian Summer.

Udødeligheten hører på en egen vis poesien til. En trenger ikke tilhøre de store profeter for å spørre ham en fremtid like inn mot ”udødeligheten”.

Ja, hvilken skaldaspiller! Tono har neppe registrert noen annen med så mange hundre melodier til sine tekster.

Men best av alt: Jeg kjenner ingen for hvem liv og dikt i den grad er ett. For å sitere en av hans virkelige åndsfrender, – Matias Orheim: ”Samklang mellom liv og læra, det er himmelsong på jord.” – Denne samklang følger Trygve Bjerkrheims fotefar solbelyst gjennom et langt liv. Og denne samklang skyter flere frodige skudd. Toppskuddet er hjemmet.

Bjørnsons opplevelse høver så godt også på Bjerkrheim: ”Se, deri er jeg av sneglearten at hjemmet bærer jeg med på farten.”

Bjerkrheims forhold til hjemmet er det fjerde bud med Luthers forklaring i tillegg. Ikke for ingen ting synger han Fjellhaug en sang som ”hjemmenes hjem” i sitt liv. Men det går langt tilbake, forbi Fjellhaug, forbi barndomshjemmet. Med en aldri sviktene nidkjærhet vokter han sin H i Bjerkrheim. Trygve Bjerkrheim blir aldri egentlig sint så en ser det i hvert fall, – langt mindre hører det. Men både såra og vonbroten blir han hvis en glemmer hans elskede H i navnet.

Egentlig har han vel hele tre hjem: Bjerkreim, Høland og Fjellhaug. Og regner en hans like private Fredlund, så er hans liv kranst av fire små hjemparadis.

Når en tenker på en barneflokk på 11, så er det noe usigelig rørende å se hans mors og fars omsorg for hans utdannelse år etter år, – så åndelig målrettet og med slik sans for hva det kristne miljø betyr. Han kom til å takke dem begge, men far især. I fars øyne overgikk neppe noe som det at T.B. aldri ”vaset seg bort mellom prestene”. – Han ble Trygve – hjemmekjær.

”Men overgår kronskuddet selv toppskuddet, så er vel den livslange romansen sammen med hans elskede Thea hans hjemkjærhets Glitretind. Der er trekk fra dette samliv som minner om hans

dikterkollega Ingemanns og Lucie Mandix' livslange vandring mot "Gull", ja, lengere enda. Over beggekteskap hviler noe av det vakreste i romantikken: Den indre sammenheng mellom liv og gjerning.

I Trygve og Theas ekteskap ble smertene en trofast gjest en hel årrekke. Men disse deres samlivs pilegrims-år er ombølget av et eget lys. Hans daglig besøk år etter år hos henne ved hennes smertes leie hever deres ekteskap til en *saga*. Der satt han, hver dag, pratet og sang. Jeg sier intet på at Thea mot slutten takket ham for pakten de inngikk i unge år.

Det er noe helt eget når et så langt og harmonisk samliv krones med en liten kjærlighetssang, deres hjerters forhold verdig, et samliv hvor liv og diktning føyer seg sammen som hånd i hånd.

For de fleste av oss står Trygve Bjerkrheim som en *myk* mann. Og det er han i sannhet også. Men den som tror at vi har med en voksmyk mann å gjøre, tar storlig feil. Det er både noe voksmykt og ibenholtfast over ham. Og tar man ikke det ibenholtfaste med, så vil en aldri forstå hans personlighets eiendommelighet. For voks og ibenholt går utmerket sammen.

En merker kombinasjonen allerede ved hans håndtrykk. Hans hånd gir ikke et bløtaktig inntrykk av en hånd hvis tyngste tak har vært fyllepennen. Nei, det er en heller mektig hånd som har tumlet med spade, greip og harv. Hendene er som de rene trauste "pailabber" som ville vært livsfarlige med boksehansker på. Ved hvert håndtrykk forundres en over hvor håndfaste, og trauste de er. Det er en bondes hender med en kunstners følsomhet.

Trygve Bjerkrheim er like tittelløs som han er medaljeløs. Men han har til nesten overmål Herrens venners tillit. Tillit er i Norge "vennenes" St. Olav. Jeg tror bent fram T.B. er *kommandør*. For han har fra Ludvig Hopes egen munn at Hope hadde tillit

til ham som teolog, og slike attester strødde ikke Hope om seg med.

Og da tenker jeg ikke bare på at Bjerkrheim er en av Misjonssambandets dyktigste teologer. Han var i sin tid et betydelig teologkulls nr 1 hva eksamen angår. Han har som redaktør, lærer og sanger gjennomlevd alle sine bevegelses kriser, topper og daler, og han har som Sovjets store statsmann, Mikojahn, overlevd dem alle. Og aldri har noen noen gang tvilt på hvor T.B. stod i bildet. Vel har han ifølge sin ireniske natur aldri vært noen barrikade-stormer, men når det gjelder det byggende: Å mure med sverd ved lend, er det få som overgår ham. Han tilhører sin bevegelse: de trofaste i landet. Han er sin bevegelses Natanael uten svik.

Med stor fasthet, klarhet og en permanent konsekvens har han vært en: – De gamle stiers mann. – Aldri falt det ham inn å flytte gamle grenseskjell. Han er sin bevegelse personifisert. Hele pionértiden, – alle pionérene har han medopplevd, og så aldeles uten all tanke på egen fordel. Hvor gikk hans honorarer for litterær virksomhet i poesi og prosa? Ikke til egen lomme i hvert fall.

I en tid med de mer kortsiktige engasjementer er han en fin representant for det livslange "kall". Og Han som "ikkje tek glansen av livet", har heller ikke tatt glansen av "kallet". Hans liv har vært som det står over enkelte av Davids salmer: – "En gyllen sang." Gjennom alt har han kunnet si: – Jeg holder meg til de hellige i landet. Og selv har han vært; en av "de herlige mellom dem".

Men han må da ha feil? Sikkert og visst. Det er bare det at de ikke er helt lette å oppdage. Men han er ikke robust. Det er noe visst sårt og ømskinnet over ham. Han sårer sjelden, og meget nødig.

Bjerkrheim er en modig mann. Han kan også mobilisere den hellige harme. Men først og sist

er han en myk mann, som er flinkere til å gråte med de gråtende enn le med de leende. Han forstår simpelthen ikke de som har gaver til å så tanker til ettertanke som sårer bakfra. Han sårer ingen. Å såre bakfra er ham utenkelig. Han har nok lite immunforsvar mot slike.

Mange gaver gav Gud ham: – naturgaver og nådegaver. Han er sikkert på linje med det paulinske: – *Av Guds nåde er jeg det jeg er.* Men fortsettelsen tror jeg hans utallige venner istemmer: – Denne Guds nåde har ikke vært forgjeves.

Da må jeg slutte disse småtrekkene med et par linjer av et heller ukjent dikt av Bjørnson til en venn:

Denne livslange prøve
på et rettskaffent sinn
skal holdes god nok med tiden.
Den er skrevet inn
i den store bok som åpnes siden. –

Arne Prøis

NOKRE BLAD FRÅ EI MINNEBOK

AV KÅRE EKROLL
2002

VI VAR PÅ REIS. ETIER MØTET I DEN VAKRE OG FULLSETIE
VÆSTLANDS-KYRKJA VART VI BEDNE HEIM TIL GILDE
M ISJONSVENER VI LA FORT MERKE TIL AT DETIE VAR MEIR
ENN EIT VANLEG HUS – HØGARE UNDER TAKET OG LENGRE
MELLOM VEGGENE ENN VANLEG ER PÅ GOLVET LÅG EIT
TUKT OG MJUKT TEPPE.

TRYGVE (TB) VARI STORSLAG. SYNET AV DEN FULLSETIE
KYRKJA, BRUSETFRÅ DEN KRAFIFULLE SONGEN OG DEN STORE
M ISJONSKOLEKTEN, GAV DEN ALDRANDE SKALDEN NYE
KREFTER – TRASS I SEIN KVEID.

– KVELDEN ERENNO UNG, BRUKTE TB Å SEIE NÅRHAN
MEINTE VI ENNO HADDE NOKO USNAKKA.

VI FEKK EI KOSELEG STUND SAM AN MED HUSETS FOLK,
OG VI FEKK ETIERKVARTVITE M YKJE OM KVARANDRE. TB
HADDE SANS FOR FOLK SOM GJORDE DET GODT, ANIEN DET
VAR PÅ SKOIEVEGEN EILER I NÆRINGSLIVET. MEN ALLTID VAR
DET GUDS LIVET OG TIHØVET TIL M ISJONEN, JESU HJARIesak,
SOM STOD HAN NÆRST.

DÅ VI FOREI KORTSTUND VARTSITJANDE FOR OSS SJØLVE,
KOM DET STILLE FRÅ TB:

– TRURDU DEI GIRM YKJE TIL M ISJONEN? DET VAREIN
STOR OG FAGER HEIM DETIE!

KVELDEN GJEKK MOT NATT FØR VI VART VIST TIL KVAR
VÅR ”RESIDENS” I ANDRE HØGDA FOR Å SOVE. TB STEIG
MED ANDAKT OVER DET MJUK GOLVET, VI M ÅTIE LEGGJE
MERKE TIL DET FLØYEISM JUKETEPPE SOM FLAUT OVER DET
VIDE GOLVET – FRÅ VEGG TIL VEGG.

HUSETS FOLK ØNSKTE OSS VENLEG GOD NATT. TB BRUKTE
GOD TID TIL Å TAKKE OG PRISE VERISFOIKET, SOM PÅ SLIK
EIN OVERLAG GJESIM TID M ÅTIE HADDE TEKE IM OTTO FATIGE

pilegrimar i den overlag fagre heimen sin. Og han ønskte Gud velsigning over folk og heim – både på norsk og japansk.

Vi brukte nokre minutt saman for å oppdatere oss på neste dags program. Samstundes forstod eg at TB ikke heilt var ferdig med denne vakre heimen, som så varmt hadde opna dørene for oss. Han var både oppglødd, men på same tid noko betenkt. Han gjorde seg nokre rundar bortetter det mjuke teppet, og let inntrykk både frå dimensjonar og kvalitet sige inn over seg. Han hadde ikkje heilt falle til ro med om det var rett å bruke så mykje på seg sjølv, når det enno var så mykje ugjort i misjonen.

Utan å ha funne løysing på dette svære spørsmålet, gratulerte vi kvarandre med 5-stjerners hotell for natta. Og vi ønskte kvarandre ei god kvild i dei silkemjuke sengene som venta på oss.

Det går ei stund. Så høyrer eg ei dør vert opna. Eg må kikke ut. Ute i hallen ser eg eit syn som eg knapt vil gløyme.

Den gamle har tydeleg vore i seng. Men no ser eg TB i nattleg skikkelse – høgt trør han føtene for kvart steg han varsamt skrid fram. Blikket er retta opp og fram, og begge hendene er høgt lyfte over hovudet.

Nattbuksa er forsvarleg fortøydd oppunder armholene.

– Å, for ein fager heim. Trur du vi får det så vakkert i himmelen? syng den aldrande skalden til meg.

Halvt i spøk, men meir i alvor, kjem orda. Begeistra, men også ikkje så lite overgitt av den mektige standarden, måtte han gå seg ein ekstrarunde i dette stor-slåtte ”landskapet” før han kunne falle til ro for natta.

Det høyrer og med til historia, neste morgon, då vi hadde sagt farvel og køyrde ut frå huset, då spør TB igjen:

– Trur du dei gir mykje til misjonen?

TB var pietist, og han var stolt av å vere det. Det betydde også alvor med korleis ein forvalta det ein åtte. Det var desse tankane som arbeidde i den aldrande pilegrimen i møte med luksus – og i møte med misjonens vener og misjonsgåvene. Han unnte alle den djupe hjartelukke det er å vere gripen av Jesus og misjonen, og det på ein slik måte at ein med glede og av fri vilje kunne *ofre* til den store saka.

Det er ikkje for ingenting at det er TB som har gitt oss den sterke – og kanskje kan vi seie, den einaste kollektsongen, som vi har i Sangboken (772).

Så gi mens du kan!

Å, opna med fagnad den attletne hand...

Ja, gi og ver glad

Givargleda, det var TB sjølv eit lysande eksempel på.

Det strøymer ei livselv av takksemd når eg blar i ”minneboka” etter TB.

Eg fekk vere ein av hans mange ”unge vonfulle medarbeidarar”. Det og var ein eigenskap hos TB, du skulle ikkje vere lenge saman med han, før du følte deg velkomen og som ein av hans nære og fortrulege vener. Og det er ut frå dette perspektivet og ut frå personlege opplevingar, eg her opnar minneboka frå samvær og opplevingar saman med han.

No har Jesus drege TB sin livsbåt i land på den himmelske stranda. Han har fått erfare ”dei salar der æveleg høgtid du held”. Oppbrotet kom 27. februar i 2001. Han fekk den lukke i livet i tene sin Skapar og Frelsar eit uvanleg langt og innhaldsrikt liv. TB vart mest 97 og eit halvt år gamal.

Å gi til misjonen, var ikkje noko TB berre hadde i munnen. Då eg enno var ung redaktør i Ungdom

og Tiden, sette vi i gang ei innsamling for å bygge ut bibelskolen i Waama i Tanzania. Knappt hadde bladet kome ut, så steig TB inn på kontort.

– Eg vil vere med å bygge bibelskolen i Tanzania! Her har du mi gåve! Han bar fram nokre velsigna ord om det gode tiltaket. Så la han igjen ein konvolutt på pulten og takka for seg.

1000 kroner låg att etter han. Mykje pengar, svært mykje i 1976. Den gåva var ikkje eineståande frå hans side.

Det var særleg tre tilhøve TB var oppteken av i samband med eit møte. På førehand – om folk ville kome. Etter møtet om budskapen hadde nådd fram, og om kor mykje som kom inn til misjonen. Det første trong han ikke bekymre seg for. Av og til var han misnøgd med gåva til misjonen, og det kunne han og gi uttrykk for.

– Å, det burde kome inn meir. Såg du den veldige bilparken, og så ikkje meir til misjonen!?

Fyrste gongen eg minnest eg hørde om TB, måtte sikkert vere ein mørk vinterkveld ved kjøkkenbordet heime. Om vintrane var far oftast på reis med evangeliet rundt om i bygdene på Sunnmøre og i Romsdalen. Etter fjøsstellet om søndagane kunne mor ta eit blad eller ei bok og lese for oss. Vi likte også å sjå i minneboka som ho hadde frå tida på Fjellhaug, og mor kosa seg når ho fortalde om opplevingar frå den tida.

TB hadde og skrive eit minne, og han hadde ikkje spart på blekket. Og biletet av den unge mannen var limt inn på same sida. Og så var det han som skreiv så mykje i Utsyn. Ennå minnest eg mor sin kommentar ved eit høve: ”Ingen skriv så varmt som Trygve Bjerkrheim!”

Og så var det han som hadde skrive songen ”Han

tek ikkje glansen av livet”. Det vart ein av slagarane ved andaktene heime.

Då eg i 1973 byrja som redaktør i Ungdom og Tiden, var det ikkje lenge før TB banka på døra. Ofte kom han med eit dikt eller fleire i lomma.

TB var nok vonbroten meir enn ein gong fordi eg ikkje tok inn fleire av versa hans. Men han vakta seg vel for å gi uttrykk for slike tankar overfor meg. Desto meir takka og lova han for dei som kom på trykk. Så vart også ei mengd dikt og notesongar spreidde mellom folket gjennom Utsyn og UT i all verden i desse åra.

Etter kvart forstod eg meir av TB sitt problem, han produserte meir enn bøker og blad kunne svelje unna. Tok eg inn to av dikta hans i Utsyn, hadde han gjerne skrive to nye før han nådde heim til Sinsen same dagen. Ofte skreiv han på trikken. Og før han hadde sovna om kvelden hadde han gjerne ”fått” to til. Ikkje sjeldan måtte han opp om natta. Det flaug ein fugl (les: dikt) på vindaugget, og han måtte opp og ”sleppe han inn”.

Før han igjen banka på kontordøra – med eit par dikt i lomma, hadde forrådet gjerne vakse både med ti og tjue.

Det hende han kommenterte at nokon meinte at han skreiv for mange. Det øyra ville han helst ikkje høyre på.

– Dikta er som fuglar, dei kjem til meg. Og skal eg då ikkje ta imot dei? sa TB sjølv.

Men tilbake til starten. Det var i Bjerkreim i Rogaland Trygve Alvgeir Bjerkrheim kom til verda – 26. august 1904. Ved ei krystallklar elv, og medan hundreåret enno var ungt, som han sjølv ynda å legge til. Bruset frå elva var som musikk i barneøyrene, og vart ein del av den naturoppleving som gjennom

heile livet gjorde så sterkt inntrykk på naturlyrikaren TB.

Det er gripande å lese kva faren skreiv i dagboka si då Trygve var vel komen til verda:

”Atter en gledens dag for mitt hjem. Abigael nedkom nemlig med et velskapt guttebarn, nummer åtte, som er nummer fire av gutter. Vi hadde bedt meget til Gud om et heldig utfall, og mange venner var også med. Det viste seg at Gud hører sine, og at Guds kraftige arm var med. Ja, tenk: Nå åtte barn. – Kjære Gud, må vi få være sammen hos deg i evighet. Vår bønn er: La oss bli dine sanne barn! Og han har lovet at – Jeg og mitt hus skal bli frelst. Pris skje Gud. Så anbefaler vi også dette barn til deg.”

Heile livet var Trygve ekte glad i heimbygda si – Bjerkreim, sjølv om han berre var 9 år då heile familien flytte til Austlandet og Løken i Høland. Bjerkreim kommune har og vore framsynt nok til å heidre TB sitt minne. For fleire år sidan er det etablert ei Bjerkrheim-stove i bygda.

TB var slektstbevisst, og han held det som ei stor velsigning å få vekse opp i ein barnerik familie – med heile 11 sysken.

Begge foreldra vart åndeleg vakte og tok imot frelsa i vaksen alder. Først mora, som etter kvart også fekk lokka mannen sin til å gi seg over til Gud. Når TB fortalde frå heimen, og det gjorde han ofte, var det helst mor som levde i hugen hans. Ingen tvil om at det var ei særmerkt kvinne. Abigael hadde stor arbeidskraft, men hjartelaget for Guds folk og misjonen var endå større. Mest av alt er ho hugsa for brennande vitnemål og ønskje om å vinne fleire for det evige livet.

Som ung kristen, meinte TB, hadde ho gitt Herren ein lovnad om å at alle som kom innom heimen, skulle få med seg eit ord om Jesus.

– Så langt eg veit, trur eg ho heldt denne lovnaden, hugsar eg TB sa ved eit høve.

Det var i denne ånds atmosfæren TB voks opp. Her var samlingar i heim og på bedehus, med vekkinga sitt livsalvor og frelsesfryden sine lovsongstonar. Her lydde inntrengjande vitnemål om å vende om medan det enno var dag, snart kunne det verte for seint. Vegen var smal og porten trong. Når det i det heile var mogleg å fote seg på Vegen, var det på grunn av Jesu verk åleine.

Barndomsheimen hadde ei opna dør for predikantar og misjonærar og for dei truande i bygda. Foreldra var med på å reise to bedehus – eit i Bjerkreim og eit på Løken.

Etter middelskolen, hausten 1920, sende faren TB til Misjonssambandet sin ungdomsskole på Fjellhaug. Der fekk TB ganske snart lagt grunnsteinen for livet sitt. TB var aldri i tvil om kva som var faren sin fremste strategi med dette trekket. Han hadde nok tankar om vidare skolegang for den snarlærde sonen, men det viktigaste no var at Trygve måtte verte ein personleg kristen.

Etter 14 dagar på Fjellhaug hende det. Det var gripande å høyre TB fortelje om korleis ein ung bibelskoleelev frå Fyresdal kom inn på rommet hans etter eit laurdagsmøte. Han formante unge Trygve til å få si sak i orden med Gud. Dei enda på kne – ikke berre dei to, men også romkameraten. Denne store avgjerda var til glede og fryd for TB heile livet – ikkje mindre mot enden av livet sin veg!

TB kom til å fortsetje å bu på Fjellhaug resten av sitt yrkesaktive liv – omkring 50 gode år. Ikkje rart at denne staden kom til å stå i ein eigen glans i livet hans. Etter ungdomsskolen held han fram ved Kristeleg Gymnasium. Etter ein god eksamen

fekk han ei vanskeleg tid, han visste rett og slett ikkje kva han skulle bruke livet sitt til. Men han var interessert i språk, derfor fall det naturleg å velje filologi. Etter å ha vore innom både fransk og engelsk fall TB likevel ikkje til ro med at han var på rett veg. Han likte seg verken i den litteraturen studentane måtte igjennom eller i miljøet. Etter eit par år med tvil og uro, og med militære innimellom det heile, enda han opp med teologi ved Menighetsfakultetet.

TB humra når han fortalde kva faren hadde skrive i dagboka si i denne tida: ”Håpar han inkje vasar seg inn med prestskapet”.

TB sjølv tenkte heller aldri tanken på å bli prest, slik alle dei andre MF-studentane gjorde medan han gjekk der. Til det var spranget for stort for det lekmanssynet som TB sjølv og heile miljøet hans i den tid var ein del av.

TB treivst med teologien, men han sat for det meste heime på Høland og las. Han tok ein førsteklassens eksamen i 1929. Det han fekk med seg desse åra, vart hans gode forråd både som lærar på Fjellhaug, og frå 1936 også som redaktør for Kineseren – nå Utsyn. TB fekk 35 år som redaktør og omkring 40 år som lærar ved Fjellhaug – det meste av tida som timelærar.

TB trong ikkje gå langt for å finne den store kjærleiken. Thea Karina Maudal voks opp på ein av nabogardane. Etter eit møte ein kveld fylgde TB henne heim. Då han tok henne i handa for å seie farvel, slo det gneister som funkla i to par auge. Den kvelden trilla sykkelan uvanleg lett heimover, fortalde TB. Det vart starten til eit langt og kjærleg samliv – også i vonde sjukdomsår for Thea. Det var eit sagn for dei at dei ikkje fekk barn.

TB snakka ofte om Thea si ekte gudsfrykt, hennar

kjærleik til misjonen, og korleis ho var ei støtte i arbeidet og på vegen mot det evige liv.

I over 20 år sleit Thea med ein vond sjukdom og mykje smerter. I over to år vart ho liggande hjelpelaus på Ullevål sjukehus, og TB besøkte henne kvar dag. Kvar gong song han for henne og andre pasientar. Særleg var Thea glad i å høyre: ”Du får koma til Jesus med det som er tungt, med di synd og di sorg og di sut. Du skal vita for visst: Om du kjem som du er, skal han slett ikkje støyta deg ut.”

TB sa det sjølv ved Thea si bære då han måtte følgje henne til grava etter 53 års ekteskap: – Gamal kjærleik rustar ikkje!

Utan tvil hadde TB særleg interesse og anlegg for språk. Etter kvart tilegna han seg store kunnskaper innan faget. På lange køyreturar kunne han halde interessante utgreiingar. Latinen hadde han visst berre glede av, og det var stor underhaldning når han kunne briljere og imponere om røter og opphav til einskilde ord og uttrykk.

TB var kunnskapsrik på fleire område – nysgjerrig, interessert, undrande og imponert som han var, både over livet, tilværet, naturen og universet. Langt til han nærma seg 90 år låg det bunker av bladet ”Illustrert Vitenskap” på bordet hans. Jo, han hadde slik moro av å følgje med på nye oppdagingar i natur og univers!

Ein gong kom vi i snakk om Ivar Aasen og hans undring over universet og ”kva som er utanfor røymdi då”, som det heiter i eit av dikta hans – og vidare – ”ei tru må stydja oppunder”. Så bryt TB ut:

– Å! Eg er så imponert over Skaparen og skaparverket. Veit du, sola er 1.300.000 km i diameter ...! Og så doserte han vidare om kor lang tid lyset tok på ferda frå sola til jorda. Og vidare kor lite universet skal skippe seg før det heile kollapsar. Og

han visste akkurat kor lite sola skulle nærme seg jorda før det vart ulevelig heitt for oss.

For TB var naturen og himmelrommet og naturlovene eit mektig vitnemål om Gud, som styrte alt dette i sine rette baner.

Ein gong vi sat og venta på ”take off” på Fornebu, kjem det frå TB:

– Eg er så imponert over flygemaskina! Så hadde han site og lese om kor mange tonn denne ”jarnfuglen” kunne ta inn og endå lette. Og endå større, at han også kunne lande så mjukt.

– Tenk for erfaring og ingeniørkunst som ligg bak eit slikt meisterverk. Men eg er endå meir imponert over Gud som har gjort alt dette mogleg!

Det var nettopp på reiser eg verkeleg fekk lære TB å kjenne på nært hald. Berre i 1991 hadde vi 25 møte saman rundt om i heile Sør-Norge – for vår felles store hjartesak, misjonen og Utsyn. På mange av desse møta fekk vi og vere saman med Rannveig og Randulf Saunes, som spela og song TB-songar.

La det forresten vere sagt med ein gong. TB har vore velsigna med gode song- og tone-ambassadørar til songane sine. Her stiller songaren Randulf Saunes og toneskaparen Mons Leidvin Takle i særklasse. Gunstein Draugedalen og Egil Haugen kan og nemnast. Ein vart forsvarslaus i rett forstand, og ein opplevde song-innhaldet så sant og rett, når Saunes i si tid stemde i – anten det var: ”Det strøymer ei livselv av lukka” ... ”Eg lever og alltid får leva Ved han som leid døden for meg”, ”Det finst ingen grunn til mismod”! for å nemne nokre.

TB imponerte i kraft av den personen han var, venleg, omsorgsfull, positiv og kunnskapsrik – med stor og lang livserfaring. Han var ikkje feilfri. Også

TB var ein syndar og eit sårbart menneske. Det var han sjølv også klar over, derfor kunne han også gi oss nokre av dei songane som vi er aller mest glade i.

*Du får koma til Jesus når gale det gjekk,
Du får koma for tusende gong.*

Nokre har nok meint av TB var *vel* konservativ. Det er ikkje berre rett. Teologien låg fast. Han visste kven og kva han trudde på. Det som galdt trua sitt innhald og grunnfjell, der var han ikkje til å rikke. Men han var ikkje fastlåst på ein usunn og bastant måte. Det var interessant å høyre når han ofte kunne refse uvist ”kjepphesteri”, som dessverre NLM heller ikkje er spart for.

Han forstod godt å skjelne mellom det som hadde med trua sitt fundament og innhald å gjere, det som må stå fast, og det som i det kristne arbeidet heile tida må forandre seg, – det som har med former og arbeidsmåtar å gjere. Han hadde for eksempel teft for det som braut på innanfor kristen song og musikk, og han gledde seg over at nokre av songane hans fekk meir moderne uttrykksformer.

Han kunne ha ei framferd som både kunne vere særmerkt og noko høgtideleg. Han kunne virke aristokratisk, hadde liksom anlegg for det. Men desse personlege draga ved han stengde ikkje for kontakt med vanlege menneske.

For det var nettopp i møte med menneske TB kom til sin verkelege rett. Han elska ”den eine”, samstundes som han gledde seg i godt lag. Særleg treivst han saman med medarbeidarar og misjonsvenner. ”Medarbeidarar” var forresten eit særleg verdfullt omgrep for TB, og det omfatta så visst ikkje berre tilsette i misjonen. Nei, han elska alt Guds folk, og særleg dei trufaste misjonsvenene i

NLM. Ofte kunne han spørje: – Er det ein av våre? Var svaret ja, var gleda dobbel.

Å stå framfor ei forsamling, det var ei oppleving for han – like stor kvar gong. Å, kor han elska det. Dette var noko TB meistra som ingen andre. Og folket elska han. Det varme andletet hans strålte med ein særleg glans når folk hylla han for dikta og songane. Då kunne TB gle seg og vere kry som eit barn. Han hadde ein glupande appetitt på godord. Og vart det for mykje, og det skulle mykje til, sa han det ofte slik: ”Eg slyngjer æra høgare opp!”

Ein gong fekk eg vere med TB i eit TV-program hos Knut Bjørnsen, ”Æres den som æres bør”. Det var ei underleg oppleving. På si ferd mot studio måtte han innom den eine stasjonen etter den andre – sminkerom, servering osv, med ulike typer menneske. Eg skal seie 90-åringen tok folka med storm! Han imponerte alle. Etter programmet ville damene på huset ha ein klem av TB. Eg var glad at eg fekk rive han laus og lose han trygt heim til Lørenveien den seine kvelden.

Ein ting kunne ikkje TB forstå etter det programmet. Han ville gjerne ha sagt at han ikkje frykta å døy – i sin høge alder. Men det vart for sterkt for programleiar, han ville ikkje ha snakk om noko så trist som døden i eit underholdningsprogram ein laurdag kveld.

– Men døden er jo ikkje noko trist, sa TB i bilen heim den seine kvelden. – For ein kristen er døden også noko ljost og fagert som fører oss til Guds herlege bustader. Han visste at ”Over graven skinner håpet” og at ”Når døden sin brottsjø du møter, vil Jesus dra båten i land”.

TB elska livet, ja, han var rett kristent forstått ein livsnyttar. Eg kjenner knapt nokon som kunne fryde seg over å vere til som TB. Så kjenner eg knapt noko

som kunne tale så ope og engasjert om himmelen og dei evige bustader. Dit hadde han tenkt seg! TB frykta ikkje døden, ferjemannen over til det landet ”der æveleg høgtid du held”!

TB er utan tvil ein av vår tids store kristne personlegdomar, og særleg er det songane som har gjort TB udøyeleg. Han er visst verdensmeister i kristen diktning når det gjeld produktivitet. Ikring 15000 dikt og songar skal det liggje igjen etter han. Meir enn 400 er det så langt sett tone til. Han har rekordmange produksjonar i Sangboken. Og det tener komiteen til lita ære at ikkje fleire TB-songar kom med i Salmeboka.

Ei mengd av songane har blitt kvar manns eige, representert som han er i alle landets kristne songbøker. Og fleire er omsette til ei rekkje framande språk.

Og så alle kantatene, jubileums-, julekantater og påsekantater. Dei er for mange til å rekne opp. Dei talar for seg sjølve, og dei talar sterkt.

Berre tenk på denne udøyelege perla frå julekantata ”Den store stjerna”, som Mons Leidvin Takle har gitt vengjer:

*Ikkje til sjølvhjelpete sjeler,
ikkje til stolte sinn,
men til dei brostne hjarto,
stig verda sin skapar inn.*

Og Kristuskvadet – dette poetiske storverket. Kven er hans like?

Når det gjeld innhald, har TB gitt oss evangeliske perler som blenkjer og lyser og kastar glans over Jesus – på vegen ”til det landet” der alt er evig ungdom. Han roter ikkje evangeliet bort i utydelege ord og vendingar. Enkelt, men ekte, det er TB sitt varemerke. Tydeleg og forståeleg for alt folket.

Inspirert av Kristus – ”kjelda den klåre”, makta han å tolke Jesu frelsande hjartelag på ein slik måte at syndaren kjenner seg igjen – og sjølv vert gripen av Kristus.

”Eg kan ikkje unnvera deg.”

Kan det seiast klarare, sannare og meir alvorleg: ”Du kjem ikkje utanom Jesus..!”

Og kan ein syndar som har gått seg fast, finne sælare trøyst: ”Det er nok det som Jesus gjorde ...!”

Og kven vil ikkje juble med: ”Den sælaste lukka i livet vart di ...”, sjølv om ein må bekjenne – og samstundes be: ”Og hjarta ditt burde då fortare slå ved Golgata-kjærleikens brann ... At alle må høyra om Han”.

TB var rett forstått stolt av å vere ein kristen, og det gjennomsyrrer songane hans. Begeistra syng han om den useielege glede det er å få vere eit fattig, men likevel rikt og trygt, Guds barn.

*Eg noko veit som du aldri tregar
at du i livet gjekk Herrens vegar.*

Han har noko å gi både til unge og eldre, til folk i sine beste år, og til dei som sjukdom og alderdom har teke til sides. Sterkast er kanskje songane om det kristne livet.

Jesus er for heile livet, og for alle slags livssituasjonar, det har TB lært oss i songane sine. Kven kjenner seg ikkje igjen i den enkle songen: ”Gå til din Skapar og gråt ...?”

Folk som har tenkt seg til himmelen, har fått ”vegmerke” til å syngje seg frametter – til den staden.

Det var heilt naturleg at TB fekk Kongens fortenestemedalje i gull i 1993. Det var ei enkel sak å avgjere, gav fylkesmann Kåre Willoch uttrykk for på festsamværet. Han kvalifiserte for medaljen med

god margin. Sjølv kalla TB denne opplevinga for ”Glitretinden i livet mitt”.

Og då har vi enno igjen å nemne alt han skreiv om naturen, Guds storfelde skaparverk og fedrelandet. Det er ikkje utan grunn at første diktsamlinga han gav ut, vel og merke i mogen alder, i 1946, nettopp heitte ”Landet og lyset”. Naturpoeten Theodor Caspari gav TB då denne attesten: ”Jeg ser i ham en lovende naturlyriker, en dikter som med varm henførelse og betydelig vingefang flyr hen over Sollandet Noreg.”

Då TB runda 90 år, ville Utsyn heidre han ved å gi ut nokre av dei så langt upubliserte dikta og songane hans. Eg fekk vere med han heim, og vart vist til eit arkivskap i garasjen. Saman med ei gamal folkevogn, fann eg her foldar etter foldar med dikt. Eg tok med meg eit knippe, fekk heller ta ein ny tur. Men eg var overraska over kor få eg sorterte ut. Eg samarbeidde om prosjektet med lektor i norsk ved gymnaset i Volda, Kari Mørk. Eg fekk snart melding frå Volda at bunken ho hadde teke imot, inneheld meir enn nok til eit hefte.

Olav Skraastad teikna så meisterleg omslaget på heftet som fekk tittelen ”Takk for sangen”. Han sa om diktet ”Det skjer noko stort i det stille”, som han både skreiv og teikna på baksida av heftet: ”Det må vel være noe av det beste Bjerkrheim har skrevet.” At Utsyn-lesarane sette pris på heftet, og elles songane som TB har gitt oss, fekk vi endå eit kraftig svar på: 1 million kroner vart jubileumsgåva til misjonen ved dette høvet!

Mange minneblad får berre liggje. TB nemnde at mora hadde gitt Herren ein lovnad om å gi dei som kom innom i heimen, eit ord om Jesus med på vegen.

Tru ikkje om TB sjølv hadde noko av det same hjarteønskje? Han spilte så visst ikkje tida med tome ord når vi møtte folk, om det var på fly eller på ein kafé langs landevegen. Han fortalde gjerne kven vi var, om den store misjonsorganisasjonen som vi representerte, om misjonærar og om arbeid alt i 11 land! Og om møtet vi skulle ha til kvelden. Mange gav uttrykk for at dei både kjende ”Det er makt i de foldede hender” og ”Han tek ikkje glansen av livet”! Det viktigaste for TB var å nytte høvet til å slå an ”himmeltonen” hos menneske han møtte på sin kvardagsveg. Han ønskte å vere ein kvardagskristen!

Eit kjært ”blad” å ta med frå minneboka etter den Kristus-gripne pilegrimen.

Han fortalde frå sine unge dagar. Han hadde vore heime i Høland og hadde teke farvel for å reise attende til Fjellhaug. Då han var vel ute av huset, kjem mor etter og ropar han inn att.

– Trygve, det er noko eg vil seie deg!

Inne i gangen slår ho armane om ungguten sin.

– Trygve, eg vil berre minne deg om at Jesus er glad i deg!

Så kunne han reise. TB fortalde denne historia av og til, og alltid la han til:

– Enno i dag, over 70 år seinare, kan eg kjenne korleis desse orda varmar mitt gamle hjarta. Er det ikkje stort å få vere ein kristen! Tenk, Jesus elsker meg, og han elsker deg!